

دوره دوم، شماره چهارم، پیاپی ۶، ۱۴۰۲

دارای اعتبار علمی ب از سوی کمیسیون نشریات علمی کشور از سال ۱۴۰۱

شاپای الکترونیک: ۰۴۵X-۲۸۲۱

نشریه مطالعات دانش پژوهی

این نشریه بر مبنای مجوزهای دریافتی از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و کمیسیون سیاست گذاری، پایش و ارتقاء نشریات علمی دانشگاه تبریز به صورت فصلنامه بر اساس ضوابط ابلاغی از سوی وزارت علوم تحقیقات و فناوری منتشر می شود.

ترسیم مدل اقتصاد دانش بنیان جهت نیل به توسعه دانش بنیان

کریم حنفی نیری؛ ربابه پورجلی؛ محبوبه بابائی

تأثیر تعدیل گری اینرسی دانش بر رابطه بین قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی

اعظم کاظمی؛ محمدرضا فرهادپور

بررسی وضعیت مطالعه در شبکه های اجتماعی مجازی در بین دانشجویان کارشناسی

دانشگاه رازی کرمانشاه

حدیث حیدری؛ غلامرضا حیدری؛ محمود مرادی

عوامل مشوق در استفاده دانش آموزان از موتور جستجوی پارسی جو

زینب طاهری؛ فائقه محمدی؛ فیروز محمودی

رابطه رفتار شهروندی سازمانی با عملکرد شغلی کتابداران

صالح رحیمی؛ فرامرز سهیلی؛ هدا زارعی؛ فاطمه رحیمی

ابرسی شاخص های آلتمتریکس مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در

پایگاه اطلاعاتی پابمد رؤیت شده در رسانه های اجتماعی

عباس دولانی؛ لیلا رسولی قطورلار؛ امیر غائبی

نشریه علمی مطالعات دانش پژوهشی، دوره ۲، شماره ۴، پیاپی ۶، ۱۴۰۲
دارای اعتبار علمی ب از سوی کمیسیون نشریات علمی کشور از سال ۱۴۰۱

گروه دبیران

دکتر حسن اشرفی ریزی، استاد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان؛ دکتر حسین اصغریپور، استاد گروه اقتصاد دانشگاه تبریز؛ دکتر محمد اصغری، استاد گروه فلسفه دانشگاه تبریز؛ دکتر رحیم بدری گرگری، استاد گروه علوم تربیتی دانشگاه تبریز؛ دکتر افشین حمدی پور، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تبریز؛ دکتر فرامرز سهیلی، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه پیام نور؛ دکتر محمد عباس‌زاده، استاد گروه علوم اجتماعی دانشگاه تبریز؛ دکتر آیاز عیسی‌زاده، استاد گروه علوم رایانه دانشگاه تبریز؛ دکتر غلامرضا فدایی، استاد بازنشسته گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تهران؛ دکتر عبدالحسین فرج پهلوی، استاد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز؛ دکتر محمدرضا قانع، دانشیار گروه پژوهشی ارزیابی و توسعه منابع مرکز اطلاع‌رسانی علوم و فناوری (ISC)؛ دکتر جعفر مهرداد، استاد بازنشسته گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شیراز؛ دکتر مهدیه میرزاییگی، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شیراز؛ دکتر نادر نقشینه، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تهران؛ دکتر وحیده زارع گاوگانی، استاد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز؛ دکتر رسول زوارقی، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تبریز؛ دکتر هاشم عطاپور، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تبریز؛ دکتر محسن نوکاریزی، استاد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد؛ دکتر حمیدرضا جمالی، دانشیار دانشگاه چارلز استوارت کشور استرالیا؛ دکتر بی.بی. مانگلا، استاد بازنشسته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه دهلی هند؛ دکتر مزمل طاهیرا، دانشیار مدیریت اطلاعات دانشگاه پنجاب پاکستان؛ دکتر بولنت ییلماز، استاد مدیریت اطلاعات دانشگاه حاجت تپه ترکیه

داوران این شماره

دکتر امیررضا اصنافی، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی؛ دکتر نرجس ورع، استادیار گروه پژوهشی ارزیابی و توسعه منابع مؤسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام؛ دکتر محمدرضا شکاری، دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی نهاد کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان؛ دکتر لیلی سیفی، دانشیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه بیرجند؛ دکتر داود حاصلی، استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی؛ دکتر فریبرز درودی، استادیار پژوهشکده علوم اطلاعات پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران؛ دکتر حسن اشرفی ریزی، استاد گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان؛ دکتر عادل اسعدی شالی، دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی نهاد کتابخانه‌های عمومی استان آذربایجان شرقی؛ دکتر مهشید التماسی، استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تهران؛ دکتر کریم حنفی نیری، دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه سازمان برنامه و بودجه؛ دکتر عباس دولانی، دانشیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه الزهراء؛ دکتر محمود مرادی، استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه رازی

صاحب‌امتیاز: دانشگاه تبریز
مدیرمسئول: دکتر افشین حمدی پور
سردبیر: دکتر رسول زوارقی
مدیر اجرایی: دکتر اکبر مجیدی

ویراستار استنادی: سیما طیبیاری

ویراستار: سهیلا نبی‌زاده گیوی

صفحه آرا: فرهود پورنجف

نشانی: تبریز، بلور ۲۹ بهمن، دانشگاه تبریز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی
تلفن: ۰۴۱۳۳۳۹۲۱۴۵ فاکس: ۰۴۱۳۳۳۵۶۰۰۹ پست الکترونیکی: jkrstabrizu@gmail.com /JKRS@tabrizu.ac.ir

شیوه‌نامه نگارش و راهنمای نویسندگان

۱- کلیات

مقالات تدوین شده با هدف انتشار در نشریه مطالعات دانش‌پژوهی باید دارای ویژگی‌های زیر باشند:

ارتباط با دامنه موضوعی نشریه: مقاله باید با موضوع و اهداف فصلنامه مرتبط باشد؛

نوآوری: نوآوری در مقاله، جدید بودن و کیفی و کاربردی بودن آن بسیار مهم است؛

روزآمد بودن مقاله: تمام مقاله‌های بارگذاری شده باید از منابع به‌روز داخلی و همچنین از مقاله‌های معتبر جهانی در پایگاه‌های معتبر WOS و JCR و ISC و SCOPUS استفاده کرده باشند؛

نتیجه‌گیری مقاله: در نتیجه‌گیری مقاله ارائه مدل و تئوری و دستیابی به نتایج و ارائه پیشنهاد و راهکارهای کاربردی بسیار مهم است؛

علمی پژوهشی بودن مقاله: مقاله باید در قالب مقالات علمی - پژوهشی نوشته شود. مقاله‌هایی که به‌صورت مروری تهیه می‌شوند به‌شرط جامع بودن و تحلیل دقیق موضوع موردبررسی در روند داوری قرار خواهند گرفت.

۲- کل مقاله اعم از چکیده کوتاه انگلیسی، چکیده مبسوط انگلیسی و منابع آن، چکیده فارسی، متن کامل مقاله به زبان فارسی و منابع آن، باید حداکثر در ۹۰۰۰ کلمه و بر اساس فایل نمونه و تذکرات مندرج در این بخش تکمیل و به همراه فایل‌های پیوستی لازم از طریق سامانه JKRS.tabrizu.ac.ir ارسال شوند.

۳- از آنجاکه چکیده انگلیسی کوتاه (بین ۲۰۰ تا ۲۵۰ کلمه) و مبسوط مقاله (بین ۸۰۰ تا ۱۰۰۰ کلمه) نیز مورد داوری قرار خواهد گرفت بسیار مهم است که این چکیده‌ها با واژگان و گرامر صحیح نوشته شوند.

۴- نویسندگان محترم توجه داشته باشند که هر مقاله باید فقط یک‌بار بارگذاری شود تا کد منحصر به آن دریافت شود. بارگذاری یک مقاله طی دو مرحله و با دو کد متفاوت، بررسی آن را به تعویق خواهد انداخت.

۵- کلیه مقاله‌های دریافتی بعد از بررسی اولیه مدیر داخلی و سردبیر نشریه، مورد ارزیابی داوران تعیین شده از طرف هیئت تحریریه قرار خواهند گرفت و پذیرش نهایی آن‌ها منوط به تأیید هیئت تحریریه است.

۶- موارد زیر در خصوص عنوان مقاله مدنظر باشند:

- عنوان مقاله باید کوتاه و حداکثر ۱۵ کلمه باشد و توصیف‌کننده محتوا و بیان‌کننده هدف اصلی تحقیق باشد؛
- عنوان مقاله باید معرف شاخص‌ها، متغیرها و یا مهم‌ترین یافته‌های تحقیق باشد؛
- از ذکر حروف اختصاری (به‌جز در موارد خاص) در عنوان اجتناب شود؛
- استفاده از کلماتی مانند (بررسی ..) و (نتیجه ....) (روش‌های ...) در عنوان اجتناب شود.

سایر اطلاعات لازم برای نویسندگان در وبسایت نشریه به آدرس:

<https://jkrs.tabrizu.ac.ir/journal/authors.note?lang=farsi> قابل استفاده است.

فهرست مقالات

ترسیم مدل اقتصاد دانش‌بنیان جهت نیل به توسعه دانش‌بنیان
کریم حنفی نیری، ربابه پورجیلی، محبوبه بابائی / ۱

تأثیر تعدیل گری اینرسی دانش بر رابطه بین قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی
اعظم کاظمی، محمدرضا فرهادپور / ۲۳

بررسی وضعیت مطالعه در شبکه‌های اجتماعی مجازی در بین دانشجویان کارشناسی
دانشگاه رازی کرمانشاه
حدیث حیدری، غلامرضا حیدری، محمود مرادی / ۴۳

عوامل مشوق در استفاده دانش‌آموزان از موتور جستجوی پارسی جو
زینب طاهری، فائقه محمدی، فیروز محمودی / ۶۱

رابطه رفتار شهروندی سازمانی با عملکرد شغلی کتابداران
صالح رحیمی، فرامرز سهیلی، هدا زارعی، فاطمه رحیمی / ۸۳

بررسی شاخص‌های آلتمتریکس مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پایگاه
اطلاعاتی پاب‌مد رؤیت شده در رسانه‌های اجتماعی
عباس دولانی، لیلا رسولی قطورلار، امیر غائبی / ۹۷

حنفی نیری، کریم؛ پورجلی، ربابه؛ بابائی، محبوبه (۱۴۰۲). ترسیم مدل اقتصاد دانش بنیان جهت نیل به توسعه دانش بنیان.

Doi: 10.22034/JKRS.2024.59246.1042

نشریه مطالعات دانش پژوهی، ۲ (۴): ۱-۲۲.

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_17733.html

ناشر: دانشگاه تبریز

© نویسندگان

این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کریئو کامنز قابل استفاده است.

ترسیم مدل اقتصاد دانش بنیان جهت نیل به توسعه دانش بنیان

کریم حنفی نیری^۱، ربابه پورجلی^۲، محبوبه بابائی^۳

۱. دکترای جامعه‌شناسی، مدرس دانشگاه زنجان، زنجان، ایران (نویسنده مسئول) Hanafiniri96@gmail.com

۲. استادیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.

۳. استادیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.

تاریخ بازنگری: ۰۴ بهمن ۱۴۰۲

تاریخ دریافت: ۲۶ آبان ۱۴۰۲

تاریخ انتشار: ۲۸ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴ بهمن ۱۴۰۲

چکیده

هدف: پژوهش حاضر باهدف طراحی الگو از طریق شناسایی مؤلفه‌های اقتصاد دانش بنیان جهت نیل به توسعه دانش بنیان است که با استفاده از آراء و دیدگاه‌های متخصصان انجام شده است.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر کیفی و با رویکرد تحلیل مضمون است. واحد مطالعه این پژوهش شامل: اساتید، کارشناسان و متخصصان نسبت به موضوع پژوهش است که به تعداد ۵۲ نفر و از طریق روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. گردآوری داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شد.

یافته‌ها: تعداد کدهای استخراج شده اولیه ۱۵۳۵ بودند که در مرحله بعدی به ۳۵۳ کد و در مرحله کدگذاری ثانویه (محوری) به ۴۲ کد فرعی تبدیل شدند و در مرحله کدگذاری گزینشی این تعداد به ۹ کد اصلی تبدیل شدند.

نتایج: توجه به اقتصاد دانش بنیان با تأکید بر توسعه دانش بنیان می‌تواند باعث بهره‌وری در تولید و خدمات را سبب شده به رونق اقتصادی کمک کند. ایجاد و توسعه کسب و کارهای مبتنی بر دانش بنیان نتیجه توجه به این موضوع است. دانش بنیانی می‌تواند به رقابت پذیری و نوآوری شرکت‌های دانش بنیان کمک نموده و موفقیت در بازارهای جهانی را رقم بزند. ارتقای سطح زندگی و توسعه پایدار از نتایج دیگر توجه به اقتصاد دانش بنیان با تأکید بر توسعه دانش بنیان است.

اصالت و ارزش: این پژوهش نخستین پژوهش برای تبیین نقش اقتصاد دانش بنیان در نیل به توسعه دانش بنیان در کشور می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: توسعه دانش بنیان، اقتصاد دانش بنیان، سیاست‌گذاری دانش و فناوری، کسب و کارهای هوشمند، بازارهای دانشی

دانش به‌عنوان یکی از نیروهای مؤثر در تحولات اقتصادی و اجتماعی به‌شمار می‌آید و به‌عنوان یک کالای عمومی^۱ محسوب می‌گردد؛ زیرا می‌توان دانش را بدون کاهش و استهلاک با دیگران به‌مشارکت گذاشت. درعین‌حال، این یک مشخصه منحصربه‌فرد برای این کالای عمومی محسوب می‌شود که برخلاف سایر کالاها فیزیکی مثل سرمایه، دارایی‌های مادی و منابع طبیعی، استفاده از آن از کمیت آن نمی‌کاهد و می‌توان بارها از آن استفاده کرد (ناظران و اسلامی‌فر، ۱۳۸۹). توجه به نقش دانش در اقتصاد و رشد اقتصادی موضوع جدیدی نیست. «آدام اسمیت^۲» در قرن هجدهم به نقش تخصص در تولید و اقتصاد توجه داشته و «فردریک لیست^۳» تأکید می‌کند که خلق و توزیع دانش به‌بهبود کارایی در اقتصاد کمک شایانی می‌کند. طرفداران «شومپیتر^۴» نظیر «هیرشمن^۵»، «گالبرایت^۶» و «گودوین^۷» به نقش ابداع و نوآوری در پویایی اقتصاد توجه خاصی داشته و «رومر^۸» و «گروسمن^۹» نیز با ارائه نظریه جدید در زمینه سرمایه انسانی، برای علم و دانش در رشد بلندمدت اقتصادی نقش عمده‌ای قائل می‌شوند (معمارنژاد، ۱۳۹۴).

در سال ۱۹۹۵، «سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی^{۱۰}» گزارشی را با عنوان «ملاحظه‌های اقتصاد مبتنی بر دانش» برای سیاست‌های آینده علم و فناوری منتشر نمود که در آن به معرفی مفهوم جدیدی بنام «اقتصاد دانش‌بنیان^{۱۱}» پرداخته شده بود. طبق تعریف سازمان مذکور، اقتصاد دانش‌بنیان، اقتصادی است که مستقیماً بر اساس تولید، توزیع و کاربرد دانش و اطلاعات شکل می‌گیرد و در آن سرمایه‌گذاری در دانش و صنایع دانش‌پایه موردتوجه خاصی است (اتاق بازرگانی و صنایع و معادن، ۱۳۹۵). بر این اساس دو مفهوم زیر را برای سرمایه‌گذاری در دانش و صنایع دانش‌بنیان به‌شرح زیر می‌توان ارائه نمود:

الف. سرمایه‌گذاری در دانش که عبارت است از: مجموع هزینه‌های انجام‌شده در تحقیق و توسعه^{۱۲}، تحصیلات عالی و نرم‌افزارها. به‌عبارت‌دیگر، سرمایه‌گذاری در دانش به معنای هزینه فعالیت‌هایی است که سبب ارتقای دانش موجود و کسب دانش جدید و انتشار آن می‌شود.

ب. صنایع دانش‌بنیان، صنایعی هستند که سه ویژگی عمده دارند: ۱. سطح بالای سرمایه‌گذاری در نوآوری؛ ۲. استفاده قابل توجه از فناوری کسب‌شده؛ و ۳. بهره‌گیری از نیروی کار تحصیل‌کرده. در اقتصادهای دانش‌بنیان، دانش به‌عنوان محرک اصلی رشد، ایجاد ثروت و اشتغال در تمامی فعالیت‌ها و کسب‌وکارها قلمداد می‌شود. بر اساس این تعریف، اقتصاد دانش‌بنیان تنها به تعداد محدودی صنایع مبتنی بر فناوری بسیار پیشرفته وابسته نیست؛ بلکه در این نوع اقتصاد، همه فعالیت‌های اقتصادی به شکلی بر

1. Public Good
2. Adam Smith
3. Friedrich List
4. Schumpeter
5. Hirschman
6. Galbraith
7. Godwin
8. Romer
9. Grossman
10. Organization for Economic Co-Operation and Development (OECD)
11. Knowledge-based Economy
12. Research and Development (R&D)

دانش متکی هستند (دالمت و اندرسون^۱، ۲۰۱۰). با طرح مفهوم اقتصاد دانش بنیان در مباحث اقتصاد، دانش به عنوان عاملی برای تولید، رفاه و موتور رشد اقتصادی در جوامع دانش بنیان و در حال توسعه معرفی و شناخته شده است (بورک^۲، ۲۰۰۰).

امروزه به کارگیری دانش به عنوان یک عامل مهم تولید در اقتصاد نوین شناخته می شود، اما در گذشته تمرکز بر نقش و اهمیت سرمایه و نیروی کار در ادبیات توسعه مسلط بود و این اعتقاد وجود داشت که سطح متفاوت توسعه یافتگی کشورها، ناشی از منابع انسانی و سرمایه ای (فیزیکی) آنهاست؛ بنابراین انتظار می رفت، دستیابی کشورهای فقیرتر به این منابع به توسعه بینجامد. هنگامی که این بنیان گرای سرمایه به دلیل عدم تأیید توسط شواهد تجربی (از جمله کشورهای دارای جمعیت و منابع نفتی و معدنی فراوان) با شکست مواجه شد، این اندیشه مقبولیت خود را از دست داد (سالم، ۱۳۹۷).

اقتصاد دانش بنیان جهت نیل به توسعه دانش بنیان^۳ طی چند دهه اخیر تمام مناسبات اقتصادی، اجتماعی، علمی و حتی خانوادگی زندگی بشر را دگرگون کرده است. منافع و هزینه های فرصت غفلت از این الگوی توسعه نوین، قابل قیاس با پیشرفت ها و انقلاب های علمی، اقتصادی پیشین نیست. منافع تبعیت از این نوع توسعه به حدی چشم گیر است که قادر است نویدبخش فرصتی بی نظیر برای جبران عقب ماندگی های جوامع توسعه نیافته یا کمتر توسعه یافته باشد؛ به همین نسبت هزینه های منفعل ماندن نسبت به تحولات پیش آمده فاجعه بار و غیر قابل جبران خواهد بود (علی نژاد، ۱۴۰۰). شکوفایی، رشد و اقتصاد دانش بنیان در صورتی می تواند محقق شود که چارچوب های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و قانونی در یک کشور دارای بسترهای لازم جهت تحقق شاخص های مورد نیاز برای اقتصاد دانش بنیان باشد. بسیاری از نظام های دانشگاهی، امروزه به ظهور اقتصاد دانش بنیان اشاره می کنند. دانش به عنوان یک منبع و یک جزء جدانشدنی از روابط اجتماعی است. علاوه بر این، رابطه بین اقتصاد، رشد و توسعه با دانش در طول زمان رشد کرده است (اسدی و رزقی شیرسوار، ۱۳۹۸). در سند چشم انداز ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران، دستیابی به جایگاه نخست اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی، هدف غایی ترسیم شده است. بر مبنای این سند، کشور باید با اتکای بر دو بال اقتصاد و علم و فناوری، در منطقه به کسب مقام نخست دست یابد. با وجود این که مفهوم اقتصاد دانش بنیان از زمان تصویب قانون برنامه چهارم توسعه در سال ۱۳۸۳ در کشور مورد توجه قرار گرفته است و بسیاری از برنامه ها و سیاست های کلان کشور شامل برنامه پنجم توسعه؛ نقشه جامع علمی کشور؛ سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی و سیاست های کلی برنامه ششم توسعه نیز تأکید ویژه به اقتصاد دانش بنیان و سیاست های معطوف به آن داشته اند، اما نگاهی به وضعیت زیرساخت های مورد نیاز و شاخص های موجود گویای آن است که برای دستیابی به این مرحله مسیری طولانی در پیش داریم.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۳

ترسیم مدل اقتصاد

دانش بنیان جهت نیل به

اقتصاد ...

1. Dahlman & Andersson
2. Burke
3. Knowledge-Based Development = KBD

باتوجه به این مطالب، هدف این مقاله ترسیم الگوی اقتصاد دانش بنیان با تأکید بر توسعه دانش بنیان در ایران است و برای نیل به این هدف این سؤال به ذهن متبادر می شود که مؤلفه های اصلی اقتصاد دانش بنیان جهت نیل به توسعه دانش بنیان کدامند؟

۲- پیشینه پژوهش

توسعه، فرآیندی است که متضمن بهبود مداوم در همه عرصه های زندگی انسانی، اعم از مادی و معنوی و بهبود بنیان های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است که انسان در این فرآیند به حیاتی با عزت نفس و اتکا به خود همراه با گسترش دایره انتخاب در محدوده ای که پذیرفته شده است دست می یابد (نظرپور، ۱۳۹۸). توسعه فرآیندی است که موجب رشد کمی تولیدات کالا و خدمات می شود و در روند آن پدیده هایی نظیر فقر و محرومیت از بین می روند و ضمن حصول استقلال اقتصادی و تقویت بنیه مالی و مادی جامعه، تحقق عدالت اجتماعی، ترقی فرهنگی، علمی و فنی صورت می پذیرد (نونزاد، ۱۳۹۴)؛ همچنین، توسعه به معنای بهبود کیفیت زندگی است (لفت ویچ، ۱۳۹۹). کاربرد دانش در حال حاضر یکی از منابع کلیدی پایدار نمودن رشد اقتصادی است. واژه اقتصاد دانش بنیان نشانگر اهمیت روزافزون دانش در کالبد اقتصاد و توسعه است. اقتصاد و توسعه دانش بنیان زمانی به طور کارآمد تحقق می یابد که سازمان ها و افراد به کسب، خلق، نشر و استفاده دانش برای توسعه اجتماعی و اقتصادی مبادرت ورزند (حمیدی زاده، ۱۳۹۸).

اقتصاد دانش بنیان، با عناوین مشابهی از جمله اقتصاد جدید، اقتصاد دیجیتال و اقتصاد الکترونیک، از پدیده های معاصر در اندیشه و تفکر اقتصادی و توسعه محسوب می شود (شعبانی و عبدالملکی، ۱۳۹۰). اقتصاد دانش بنیان اصطلاحی است که برای توصیف روندهای حاکم در اقتصادهای پیشرفته به سوی اتکای بیشتر بر دانش، اطلاعات و سطوح بالایی از مهارت ها و نیاز فزاینده بخش های کسب و کار و بخش دولتی به دسترسی سریع به همه این موارد، ابداع شده است (صادق زاده وایقان و همکاران، ۱۴۰۰). همچنین، اقتصادی که بر مبنای تولید، توزیع و کاربرد دانش شکل گرفته سرمایه گذاری دانش محور در آن از اهمیت بسزایی برخوردار است (صباغیان و جوادی، ۱۳۹۷). بعضی از اقتصاددانان، فاز جدید توسعه را اقتصاد دانش می نامند؛ برخی دیگر، با عنایت به ظهور دانش به عنوان فاز جدید توسعه اقتصادی و مبتنی بر دانشی شدن نظام های اقتصادی، نظریه اقتصاد مبتنی بر دانش یا نظریه اقتصاد یادگیری را مطرح کرده اند. جامعه جهانی در حال ورود به مرحله جدیدی از توسعه هستند که اصطلاحاً جامعه دانش و سامانه اقتصادی آن را اقتصاد دانش می گویند. به هر سامانه اقتصادی در این مرحله از توسعه اصطلاحاً اقتصاد مبتنی بر دانش می گویند (علم خواه و صادقی شاهدانی، ۱۳۹۴).

«روستو» از اولین اقتصاددانانی است که به طور رسمی، تأثیر دانش در تولید و توسعه را مورد توجه قرار داده است. وی در یک تحلیل تاریخی از توسعه اقتصادی، مراحل رشد اقتصادی را برای کشورهای توسعه یافته کنونی به پنج مرحله تقسیم کرده است: ۱. جامعه سنتی؛ ۲. وضعیت ماقبل جهش اقتصادی؛ ۳. جهش اقتصادی؛ ۴. حرکت به سمت بلوغ و رسایی اقتصادی؛ و ۵. عصر مصرف انبوه. اقتصاددان دیگری که تأثیر

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۴

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

دانش را در اقتصاد به طور خاص مورد توجه قرار داده است، اقتصاددان مکتب اتریشی، «جوزف شومپتر» است. در مباحث مربوط به رشد اقتصادی، اثر «شومپتر» بنام «نظریه توسعه اقتصادی» (۱۹۱۱) یکی از آثار نظری مهم در سال‌های ۱۸۷۰ تا ۱۹۳۹ بود (روستو، ۱۳۹۴). بخش مهمی از اندیشه‌های اقتصادی دانش‌گرا در عصر جدید، محصول نظریات دانشمندان نئوکلاسیک هستند. نئوکلاسیک‌ها معتقدند پیشرفت فناوری و بهبود کیفیت نیروی کار، موجب افزایش بازده نیروی کار می‌شود. چهار عامل به‌عنوان مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر حرکت تأثیرگذار جوامع به سمت اقتصاد دانش‌محور می‌باشند: الف. تغییر شدید در اطلاعات و ارتباطات؛ ب. پیشرفت سریع علم و فناوری؛ پ. افزایش شدید رقابت جهانی؛ و ت. تغییر در سلیقه افراد که نیاز به طرح‌های جدید و کیفیت‌های جدید محصولات را افزایش داده است (صدیق و ابراهیمی، ۱۳۹۴). عبارت اقتصاد دانش‌بنیان به نقش مهم دانش و فناوری در رشد اقتصادی اشاره می‌کند. دانش همان‌گونه که در انسان به‌عنوان سرمایه انسانی و نیز در فناوری تجسم می‌یابد، در توسعه اقتصادی نیز همواره حضوری مؤثر دارد و تنها چند سالی است که اهمیت نسبی آن شناخته شده است (کیقبادی و فتح‌اللهی‌پور، ۱۳۹۸). در نظریه‌های جدید رشد، دانش با ارتقای روش‌های تولید و بهبود محصولات و خدمات، نرخ بازگشت سرمایه را افزایش می‌دهد و در این حال به انباشت دانش نیز کمک می‌کند (کیقبادی و همکاران، ۱۴۰۰). اقتصاد دانش مفهوم جدیدی است و ظهور آن به دهه ۱۹۶۰ میلادی برمی‌گردد. از این رو بحث اندازه‌گیری عملکرد آن نیز سابقه زیادی ندارد؛ اما بحث اندازه‌گیری متغیرها و مؤلفه‌های آن در کشورهای پیشرفته بیش از ۱۵۰ سال پیشینه دارد. از اواخر قرن نوزدهم، محققان آمارهایی را در رابطه با نهاده‌ها و ستانده‌های علم و فناوری گردآوری کرده‌اند. دولت ایالات متحده برای اولین بار در دهه ۱۹۳۰ میلادی به فکر اندازه‌گیری فعالیت‌های علم و فناوری افتاد و فعالیت‌هایی را در این زمینه آغاز کرد که به تأسیس «بنیاد علمی علم» منجر شد. تلاش‌های این سازمان در سال ۱۹۷۳ میلادی منجر به «شاخص‌های علم» شد که از آن پس نهضت اندازه‌گیری آموزش، علم و فناوری به راه افتاد (گودین^۱، ۲۰۰۳).

تعاریف متعددی برای اقتصاد دانش‌بنیان ارائه شده است که برخی از آن‌ها محور اقتصاد دانش‌بنیان را فناوری اطلاعات و ارتباطات و تحولات سریع حاصل از آن در دیگر حوزه‌ها می‌دانند. سه دسته تعریف عمده برای اقتصاد دانش‌بنیان می‌توان ذکر نمود:

الف. اقتصاد دانش‌بنیان به‌عنوان یک پارادایم جدید و یک تغییر رادیکال در اقتصاد (برای مثال شرکت‌های دات‌کام^۲)؛

ب. اقتصاد دانش‌بنیان معادل بخش‌های با فناوری پیشرفته^۳ و به‌خصوص فناوری اطلاعات و ارتباطات؛

ج. اقتصاد دانش‌بنیان حاصل کاربست دانش و بخش‌های دانش‌محور در افزایش بهره‌وری همه بخش‌های اقتصادی از طریق نوآوری (مروی، ۱۳۹۳).

با توجه به تعاریف فوق، اقتصاد دانش‌بنیان، نظامی اقتصادی است که در آن استفاده از ظرفیت‌های دانشی بازیگران مختلف اقتصادی (افراد، بنگاه‌ها، دولت و تعاملات بین آن‌ها) در بخش مناطق مختلف برای بالا

1. Godin
2. Com Companies
3. Hi-Tech

بردن بهره‌وری فعالیت‌های اقتصادی از طریق نوآوری‌های فرآیند و محصول / خدمت به نحوی کارا صورت می‌پذیرد.

بنا به گفته «داگلاس نورث^۱»، سازمان‌ها به‌منظور بقا در محیط‌های رقابتی به‌صورت مداوم در مهارت‌ها و دانش سرمایه‌گذاری می‌کنند. عوامل بسیار زیادی می‌توانند در تحقق و عدم تحقق اقتصاد دانش‌بنیان نقش ایفا کنند. در این میان یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر دانش‌بنیان شدن اقتصادها، محیط نهادی است. در واقع، نقش نهادها در تحقق اقتصاد دانش‌بنیان بسیار حائز اهمیت است، چراکه از طریق تعامل بین بازیگران و نهادها و به‌تبع آن از طریق ارتباط موجود بین سیستم تولید، مقامات دولتی، دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی است که عملکرد نوآورانه بنگاه‌ها، سازمان‌ها و اقتصادها تحت تأثیر قرار می‌گیرد. بنابراین، ابعاد فنی و نهادی در اقتصاد دانش‌بنیان، درهم‌تنیده شده‌اند. به همان شکل، طبق یک فرآیند تکاملی مشترک، فناوری و نهادها معمولاً با یکدیگر تطابق پیدا می‌کنند (اسکلیرو^۲، ۲۰۱۲). اقتصاد دانش‌بنیان بر پایه‌های انقلاب دانش شکل گرفته و متأثر از چندین عامل است که عبارت‌اند از: افزایش دانش کدبندی‌شده، افزایش آنالیز اطلاعات، ذخیره‌سازی و انتقال، توسعه و گسترش فناوری‌های نو، افزایش اهمیت دانش و مهارت نیروی کار، افزایش اهمیت ابداعات و کارایی در رقابت و رشد «تولید ناخالص ملی^۳»، افزایش سرمایه‌گذاری غیرملموس، جهانی‌شدن و رقابت شدید و گسترش تجارت جهانی (دالمن و اندرسون، ۲۰۱۰). طبق تعریف «بانک جهانی»، اقتصاد دانش‌بنیان شامل چهار رکن اصلی: الف. رژیم‌های اقتصادی و نهادی (نظام انگیزشی)؛ ب. آموزش و توسعه منابع انسانی؛ ج. نظام کارایی نوآوری و اختراعات؛ و د. زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات است (بانک جهانی^۴، ۱۳۹۸-۹۹).

برخی از مهم‌ترین ویژگی‌هایی که برای اقتصاد دانش‌بنیان برشمرده‌اند، به این شرح می‌باشد: الف. خلق و ورود ایده‌های جدید؛ ب. ایجاد محیط مناسب برای فعالیت‌های اقتصادی؛ پ. تغییر کلی ساختار اقتصاد؛ ت. جهت‌گیری بین‌المللی؛ ث. اقتصاد فراوانی منابع؛ ج. رشد اشتغال نیروی‌های متخصص؛ و چ. زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات (شاه‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۹). «دیدهبانی جهانی کارآفرینی^۵» در سال ۲۰۱۷ میلادی برای اقتصاد دانش‌بنیان، شاخص‌هایی را به شرح جدول زیر ارائه نموده است (یعقوبی و همکاران، ۱۳۹۹؛ پاداش و همکاران، ۱۳۹۶؛ امجدی و همکاران، ۱۳۹۹).

جدول ۱: ابعاد و مؤلفه‌های اقتصاد دانش‌بنیان در چارچوب‌های مختلف

1. Douglass Cecil North
2. Schiliro
3. Gross Domestic Product (GDP)
4. World Bank
5. Global Entrepreneurship Monitor (GEM)

نام الگو	مؤلفه
سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه ^۱ (۱۹۹۶)	۱. فناوری اطلاعات و ارتباطات؛ ۲. انتشار ICT؛ ۳. سرمایه‌گذاری در منابع انسانی؛ ۴. خلاقیت اقتصادی و کارآفرینی؛ ۵. ارزیابی وضعیت اقتصادی؛ ۶. محیط اقتصاد کلان باثبات و باز؛ ۷. بازارهای اثربخش؛ ۸. پرورش و ترویج نوآوری؛ ۹. تشویق به ایجاد بنگاه.
نمایه اقتصاد جدید ^۲ (۱۹۹۸)	۱. شغل‌های دانش؛ ۲. جهانی شدن؛ ۳. رقابت و پویایی اقتصاد؛ ۴. اقتصاد دیجیتال؛ ۵. ظرفیت نوآوری فناوریانه.
بانک جهانی ^۳ (۱۹۹۸)	۱. رژیم اقتصادی و نهادی؛ ۲. آموزش و منابع انسانی؛ ۳. نظام نوآوری؛ ۴. زیرساخت‌های اطلاعات.
همکاری‌های اقتصادی آسیا و پاسفیک ^۴ (۲۰۰۰)	۱. نظام نوآوری؛ ۲. توسعه منابع انسانی؛ ۳. زیرساخت‌های فناوری‌های ارتباطات و اطلاعات ۴. محیط کسب‌وکار.
اداره آمار استرالیا ^۵ (۱۳۹۹)	۱. نوآوری و کارآفرینی؛ ۲. سرمایه انسانی؛ ۳. فناوری اطلاعات و ارتباطات؛ ۴. اثرات اقتصادی و اجتماعی؛ ۵. زمینه.
دانشگاه هاروارد ^۶ (۲۰۰۰)	۱. دسترسی به شبکه؛ ۲. یادگیری شبکه‌ای؛ ۳. جامعه شبکه‌ای؛ ۴. اقتصاد مبتنی بر شبکه.
کمیسیون اقتصادی ملل متحد برای اروپا ^۷ (۲۰۰۲)	۱. نظام اطلاعاتی؛ ۲. نظام نوآوری؛ ۳. رژیم نهادی؛ ۴. منابع انسانی.
بانک اروپایی باسازی و توسعه ^۸ (۲۰۱۹)	۱. نهادهایی برای نوآوری؛ ۲. مهارت‌هایی برای نوآوری؛ ۳. نظام نوآوری؛ ۴. زیرساخت‌های اطلاعات و ارتباطات

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۷

ترسیم مدل اقتصاد دانش بنیان جهت نیل به اقتصاد ...

برخی از پیشینه‌های پژوهشی مهم در این زمینه به شرح زیر ارائه می‌شود:

ناظران و اسلامی‌فر (۱۳۸۹) در مطالعه خود مفهوم دانش‌بنیانی اقتصاد و نقش آن را در حصول و پایداری توسعه مورد بحث قرار می‌دهند. نتایج نشان داد که در سطح جهانی، رابطه معنی‌داری میان توسعه اقتصادی و درجه دانش‌بنیانی اقتصاد وجود دارد. این بررسی همچنین به تحلیل این فکر می‌پردازد که گسترش آموزش و تحقیقات علمی محض، به‌تنهایی برای ارتقای سطح توسعه‌یافتگی کافی نبوده و پیشرفت علمی و اقتصادی، مستلزم تحول محیط اقتصادی در طول زمان و کاربردی شدن دانش پیشرفته در متن زندگی اقتصادی، به‌ویژه در فرایند جهانی‌شدن، تولید و تجارت است.

انتظاری و محجوب (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای پیشنهاد می‌کنند که برای حفظ توازن و پایداری در توسعه اقتصاد دانش ایران، باید ضعف‌های زیرساختی در فناوری اطلاعات و دولت دانش از بین برود؛ تجاری‌سازی نتایج تحقیقات و اختراعات توسعه داده شود و سرمایه‌گذاری در تحقیقات و آموزش افزایش یابد.

میرانی و همکاران (۱۳۹۳) در مطالعه خود با عنوان «بررسی اثرات ابعاد اقتصاد دانش‌بنیان بر رشد تولیدات در ایران»، با استفاده از داده‌های سری زمانی سالانه بانک مرکزی مربوط به اقتصاد ایران، در طول دوره

1. Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)
2. New Economy Index (NEI)
3. World Bank
4. Asia-Pacific Economic Co-operation (APEC)
5. Australian Bureau of Statistic (ABS)
6. Harvard University
7. United Nations Economic commission for Europe (UNECD)
8. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD)

زمانی ۱۳۵۳-۱۳۸۹ به این نتیجه دست یافتند که اثرات مثبت اقتصاددانشی و ابعاد آن در رشد تولیدات داخلی با در نظر گرفتن متغیر مداخله گر تحریم‌های اقتصادی مورد پذیرش واقع شد.

نوری و همکاران (۱۳۹۵) در مطالعه خود با عنوان «تعیین جایگاه ایران در منطقه از منظر اقتصاد دانش بنیان بر پایه الگوریتم خوشه‌بندی»، کشورهای منطقه را به چهار گروه دسته‌بندی کردند. پس از تعیین جایگاه ایران بین کشورها بر اساس شاخص‌های بررسی شده، مشخص گردید که ایران بین کشورهای دنباله‌رو قرار گرفته است.

پاداش و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیق خود با عنوان «تأثیر محیط نهادی بر اقتصاد دانش بنیان» بیان کرده‌اند که کلید تولید ثروت در اقتصاد دانش بنیان، انباشت و به کارگیری دانش در فعالیت‌ها و فرآیند جهانی شدن اقتصاد است. نتایج برآورد رگرسیونی، حاکی از تأثیر مثبت و معنادار شاخص‌های محیط قانونی و محیط سیاسی بر تغییرات در شاخص اقتصاد دانش بنیان بوده و تأثیر معنادار شاخص محیط کسب و کار مورد تأیید قرار نگرفته است. با این حال، تأثیر مستقیم و معنادار شاخص کلی محیط نهادی بر بهبود اقتصاد دانش بنیان تأیید شده است.

سالم (۱۳۹۷) در مطالعه خود به دنبال تبیین نقش و تأثیر اقتصاد دانش بنیان بر رشد اقتصادی بوده است و با تکیه بر مبانی مطرح شده در خصوص مدل‌های رشد اقتصادی، پارامترهای تأثیرگذاری اقتصاد دانش بنیان بر رشد اقتصادی، با استفاده از داده‌های ۱۳۹ کشور جهان طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۴ میلادی در قالب مدل داده‌های تابلویی برآورد نمود. نتایج حاکی از اثر مثبت و معنی‌دار شاخص اقتصاد دانش بنیان، سرمایه اجتماعی، نیروی انسانی و سرمایه فیزیکی بر رشد اقتصادی کشورهای مورد بررسی بوده است.

انتظاری (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای بیان می‌کند که فعالیت‌های اقتصادی در هر کشور و در هر زمان مبتنی بر دانش بوده و فقط تغییر دانش در جامعه است که موجب رشد، توسعه و تکامل اقتصادی می‌شود. یادگیری، آموزش، پژوهش، خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی منشأ تغییر دانش در جامعه هستند. تحقق اقتصاد دانش-بنیان در کشورهای در حال توسعه نیازمند توسعه اقتصاد دانش در این کشورهاست.

رودری و همکاران (۱۳۹۷) مطالعه‌ای را با هدف تبیین جایگاه ایران میان کشورهای منطقه بر اساس مؤلفه‌های مدنظر در اقتصاد دانش بنیان، بر اساس مستندات بانک جهانی انجام دادند. نتایج نشان داد که طی دوره ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۵، ایران از لحاظ شاخص اقتصاد دانش بنیان پیشرفت شایان توجهی نداشته و در گروه دوم کشورها (سطح متوسط) از لحاظ شاخص ترکیبی اقتصاد دانش بنیان قرار گرفته است.

عزیزی و مرادی (۱۳۹۷) در مطالعه خود، شاخص‌های اصلی و فرعی اقتصاد دانش بنیان ایران را طی سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۴ محاسبه نمودند. نتایج حاکی از آن بود که ایران از لحاظ شاخص نوآوری، در سطح خوبی است؛ اما از لحاظ مشوق‌های اقتصادی و نهادی در شرایط نامطلوبی قرار دارد.

قاسمی و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی الزامات دستیابی به اقتصاد دانش بنیان در سطح کلان و به طور مشخص چارچوب‌های حقوقی لازم برای تحقق اقتصاد دانش بنیان پرداختند. برای این منظور، چارچوبی نزدیک به چارچوب اداره آمار استرالیا برای ابعاد و مؤلفه‌های اقتصاد دانش بنیان شامل چهار بعد اصلی: ۱. بعد زمینه‌ای (رژیم نهادی و ساختار اقتصادی)؛ ۲. بعد سرمایه انسانی؛ ۳. بعد فناوری اطلاعات و ارتباطات؛ و ۴. بعد

نوآوری و کارآفرینی را انتخاب نمودند. نتایج نشان می‌دهد که با وجود قوانین و مقررات مختلف در برنامه‌های توسعه و سایر قوانین دائمی کشور، هنوز تا یک چارچوب جامع و منسجم حقوقی برای حرکت به سمت اقتصاد دانش‌بنیان فاصله وجود دارد. رژیم نهادی و ساختار اقتصادی کشور باید تقویت شود و در زمینه حمایت از کارآفرینی و نوآوری هنوز برخی خلأهای قانونی وجود دارد. توسعه سرمایه انسانی و فناوری اطلاعات و ارتباطات از وضعیت قابل قبول‌تری در چارچوب حقوقی و قانونی فعلی برخوردار هستند.

صالحی و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای بیان می‌نمایند: در اقتصاد دانش‌بنیان، یادگیری مهم‌ترین کار افراد در تمام سنین، در تمام فعالیت‌ها و در تمام شغل‌هاست. پژوهش به‌مثابه تولید دانش، آموزش به‌مثابه توزیع دانش و نوآوری به‌مثابه استفاده از دانش، نیازمند یادگیری است. یادگیری آموختن، یادگیری انتقال اطلاعات به دانش جدید و یادگیری بهره‌برداری از دانش جدید بسیار مهم‌تر از به‌حفاظه‌سپاری اطلاعات خاص است. نظام آموزشی در جامعه یادگیری و اقتصاد و توسعه دانش‌بنیان نقش کلیدی دارد، علاوه بر این که خودبالنده است و موجب بالندگی جامعه یادگیری و سایر مؤلفه‌های اقتصاد دانش؛ یعنی نظام نوآوری، فناوری اطلاعات و رژیم نهادها می‌شود.

دادگر و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه خود با در نظر گرفتن متغیر «حق اختراعات ثبت‌شده» به‌عنوان نماینده میزان تحقق اقتصاد دانش‌بنیان، سعی نمودند متغیرهای مؤثر بر آن را شناسایی و سیاست‌های لازم برای تحقق اقتصاد دانش‌بنیان اولویت‌بندی نمایند. برای برآورد الگو از روش داده‌های تابلویی استفاده شده است که برای کشورهای منتخب در حال توسعه در افق ۲۰۵۰ مورد بررسی قرار می‌گیرد. نتایج نشان داد شاخص رقابت‌پذیری جهانی، مخارج تحقیق و توسعه و شاخص پیچیدگی‌های کسب و کار اثر معناداری بر تعداد حق اختراعات ثبت‌شده به‌عنوان پراکسی اقتصاد دانش دارد. همچنین اثر متغیر توسعه منابع انسانی و آموزشی بر متغیر نوآوری نسبت به اثر متغیر زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات بیشتر است.

شاه‌آبادی و حیدرخانی (۱۳۹۹) در پژوهشی با رویکرد داده‌های تابلویی و روش گشتاورهای تعمیم‌یافته به بررسی تأثیر مؤلفه‌های اقتصاد دانش‌بنیان بر شاخص فلاکت در دو گروه از کشورهای منتخب واقع در سطح توسعه ماقبل نوآر محور در دوره ۲۰۰۸-۲۰۱۸ پرداختند. نتایج نشان داد کلیه مؤلفه‌های اقتصاد دانش‌بنیان شامل: مشوق‌های اقتصادی و رژیم نهادی، سیستم ابداع و نوآوری، آموزش و توسعه منابع انسانی و زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات بر فلاکت اقتصادی در هر دو گروه از کشورهای منتخب اثر منفی و معناداری دارند.

یعقوبی و همکاران (۱۳۹۹) باهدف آینده‌پژوهی و سناریوپردازی شاخص‌های ترکیبی اقتصاد دانش‌بنیان را برپایه روش تحلیل اثرات متقاطع و سناریوپردازی، با چارچوب نظری، پارادایم‌های هنجاری و برنامه‌ریزی با رویکرد وفادارانه به اسناد بالادستی در افق زمانی سال ۱۴۰۴ انجام دادند. نتایج حاکی از آن بود که ۱۴ عامل کلیدی از میان عوامل ۳۲گانه شناسایی شده، بیشترین تأثیر را بر آینده اقتصاد دانش‌بنیان خواهند داشت. شاخص‌های صنایع دانش‌بنیان شامل: ۱. سهم صادرات فناوری پیشرفته از تولیدات صنعتی؛ ۲. تعداد مارک‌ها و برندهای تجاری ثبت‌شده؛ ۳. سهم صادرات محصولات فناوری اطلاعات از کل صادرات کالا و خدمات؛ و ۴. هزینه‌های لیسانسی و رویالتی، مهم‌ترین عوامل کلیدی شناسایی شده هستند.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۹

ترسیم مدل اقتصاد

دانش‌بنیان جهت نیل به

اقتصاد ...

سرکش و آل عمران (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی تأثیرپذیری نابرابری در آمد از مؤلفه‌های اقتصاد دانش‌بنیان در کشور ایران از منظر عدالت اسلامی» به این نتیجه دست یافتند که هزینه‌های آموزشی دولت، فناوری اطلاعات و ارتباطات تأثیر معنادار و منفی بر نابرابری در آمد در کشور ایران دارد. همچنین با توجه به نتایج مدل تحقیق، تقویت مؤلفه‌های اقتصاد دانش‌بنیان در کشور ایران بر کاهش نابرابری در آمد مؤثر است.

بهزادپور و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای بیان می‌کنند: ظهور جامعه شبکه‌ای و پدیده اقتصاد دانش‌بنیان، چشم‌انداز نوینی تحت عنوان «توسعه شهری دانش‌بنیان» را پیش‌روی برنامه‌ریزی و توسعه شهری گشوده است.

محمودی و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه خود با استفاده از روش‌های اقتصادسنجی به بررسی تأثیر اقتصاد دانش‌بنیان بر رشد اقتصادی کشورهای اسلامی بر اساس آزمون مدل «بارو سالای مارتین» در بین کشورهای اسلامی شامل: آذربایجان، اردن، ازبکستان، اندونزی، ایران، پاکستان، تاجیکستان، ترکیه، تونس، سودان، قرقیزستان، قزاقستان، لبنان، مصر، هند پرداختند. نتایج نشان داده که شاخص اقتصاد دانش‌بنیان بر رشد اقتصاد کشورهای اسلامی تأثیرگذار بوده‌اند.

لیسیج و کولاروا^۱ (۲۰۰۸) در تحقیق خود جایگاه کشور بلغارستان در اقتصاد دانش‌بنیان در بین کشورهای اروپایی را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج این تحقیق نشان‌دهنده موقعیت بد بلغارستان در اقتصاد دانش‌بنیان اروپا بود. این وضعیت هشداردهنده، برونداد چند معیار ناخوشایند از جمله قوانین سخت و دست‌وپاگیر، وجود فساد در سیستم اداری و موارد دیگر است که در اقتصاد بلغارستان وجود دارد و هر کدام دیگری را تقویت می‌کند و در فرآیندی تجمعی منجر به افت اقتصاددانشی می‌شوند.

سابائو^۲ (۲۰۱۰) در تحقیقی با عنوان «دانش و زندگی: به سوی تعریف دوباره از اقتصاد مبتنی بر دانش و رابطه آن با توسعه پایدار»، به بررسی انواع تعاریف و رویکردهای مختلف به موضوع اقتصاد مبتنی بر دانش و چگونگی اندازه‌گیری آن پرداخته است.

دبناس^۳ (۲۰۱۱) در بررسی محرک‌های اقتصادی و رژیم نهادی که اقتصاد دانش‌بنیان را در کشورهای شرق آسیا اشاعه می‌دهند به این نتیجه رسید که وجود شرایط مساعد در کشورهایی چون سنگاپور و مالزی موجب تشویق سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و احتمالاً سرمایه‌گذاری‌های خصوصی داخلی شده است. وی معتقد است مشوق‌های دولتی و رژیم نهادی برای ایجاد اقتصاد دانش‌بنیان ضروری هستند. وی عوامل رژیم نهادی که در رشد اقتصاد دانش‌بنیان در آسیای جنوب شرقی تأثیر دارند را شامل: الف. توسعه زیرساخت‌های اقتصاد دانش‌بنیان؛ ب. مشوق‌های اقتصادی و رژیم نهادی؛ و ج. جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و اجازه سرمایه‌گذاری داخلی می‌داند.

1. Lepage, L. B & Kolarova
2. Sabau
3. Debnath

و در^۱ (۲۰۱۲) در مطالعه‌ای با عنوان «توسعه دانش‌بنیان و اقتصاد دانش‌بنیان»، شهر دبی را نمونه‌ای شاخص از شهرهایی معرفی کرده که توانسته اقتصادش را به سمت یک اقتصاد دانش‌بنیان سوق دهد و از اثرات این تبدیل و دگرگونی، در توسعه فعالیت‌های دانش‌بنیان شهر بهره‌مند شود.

باجزیکووا و دیگران^۲ (۲۰۱۴) به بررسی تغییرات دینامیک در اقتصاد مبتنی بر دانش در شرکت‌های کوچک و متوسط در «اسلواکی» پرداختند. نتایج نشان داد که کاربرد نوآوری‌ها در این شرکت‌ها موجب رشد اقتصاد دانش‌بنیان می‌شود.

ال شامی و دیگران^۳ (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی پیش‌بینی ترکیبی اقتصاد مبتنی بر شبکه‌های دانشی پرداختند. این محققان با توجه به مدل‌های رگرسیون چندگانه خطی و شبکه‌های عصبی مصنوعی دست به پیش‌بینی زدند.

استیفان^۴ (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی تأثیر اقتصاد مبتنی بر دانش بر چابکی سازمانی پرداخت. نتایج نشان داد که توانایی استفاده و ایجاد فرصت‌ها در محیط متغیر و ویژگی‌های سازمانی چابک است. از آنجایی که توانایی بر دانش مبتنی بر انباشت و توسعه در سازمان از راه‌های توسعه اقتصاد مبتنی بر دانش است، باید چابکی سازمانی را افزایش داد.

لی و همکاران^۵ (۲۰۱۶) به مطالعه تأثیر بازده اطلاعات دولتی در اقتصاد مبتنی بر دانش پرداختند. نتایج نشان داد که باز بودن داده‌های دولتی به شکل‌گیری پایگاه‌های دانش در یک کشور تأثیر دارد و سطح دانش-بنیانی یک کشور بر رقابت جهانی آن کشور تأثیر مثبت می‌گذارد.

مجری و همکاران^۶ (۲۰۱۸) پیکره‌بندی دانش سازمان‌های کوچک و متوسط و دانش فشرده در یک اقتصاد در حال توسعه را با دیدگاه مبتنی بر دانش بین‌المللی در زمینه تجارت بین‌المللی مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاکی از تأثیرگذاری دانش سازمانی در پیشبرد اهداف اقتصاد دانش‌بنیان بود.

۳- روش‌شناسی پژوهش

روش این مطالعه، روش پژوهش کیفی با رویکرد «تحلیل مضمون یا تم^۷» است. «تم» در فارسی معادل «مضمون»، «زمینه»، «مایه»، «موضوع»، «مطلب»، «درون‌مایه» و «مبحث» می‌باشد (خنیفر و مسلمی، ۱۳۹۷). تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (براون و کلارک^۸، ۲۰۰۸).

واحد مطالعه این پژوهش را اساتید، کارشناسان و متخصصان نسبت به موضوع تحقیق تشکیل می‌دهند که با روش نمونه‌گیری گلوله برفی و زنجیره‌ای که یک روش نمونه‌گیری غیراحتمالی است انتخاب شدند. این

1. Vadra
2. Bajzikova & etal
3. Al Shami & etal
4. Stefan
5. Lee; Ham & Choi
6. Mejri; MacVaugh & Tsagdis
7. Thematic Analysis
8. Braun & Clarke

روش برای مواقعی مورد استفاده قرار می‌گیرد که واحدهای مورد مطالعه به راحتی قابل شناسایی نباشند. حجم نمونه با استفاده از نمونه‌گیری اشیاعی یا قضاوتی (هدفمند) انتخاب شدند و بعد از مصاحبه با ۴۵ نفر، اشیاع نظری حاصل شد ولی برای اطمینان مصاحبه تا ۵۲ نفر ادامه یافت. توزیع نمونه‌ها به شرح جدول زیر می‌باشد:

جدول ۲: وضعیت جامعه و نمونه پژوهش

حجم نمونه «نفر»	جامعه پژوهش
۱۳	اعضای هیئت علمی، دانشجویان دکترا، کنشگران و فعالین اقتصادی و اجتماعی
۱۰	اعضای هیئت علمی، دانشجویان دکترا، کنشگران و فعالین اجتماعی
۱۱	اعضای هیئت علمی، دانشجویان دکترا، کنشگران فناوری اطلاعات و علم اطلاعات و دانش‌شناسی
۱۸	کارشناسان و متخصصان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان‌های کشور (۳۱ استان)
۵۲	جمع کل

گردآوری داده‌ها با استفاده از روش مصاحبه و ابزار پرسشنامه ساختاریافته است. با توجه به شیوع اپیدمی کرونا و لزوم رعایت پروتکل‌های بهداشتی، تعداد ۲۱ مصاحبه به صورت غیرحضور و از طریق شبکه‌های اجتماعی در محیط مجازی و تعداد ۳۱ مصاحبه به صورت حضوری و با رعایت قوانین مربوط به فاصله‌گذاری بهداشتی انجام شد.

برای حصول اطمینان از روایی ابزار به منظور اطمینان خاطر از دقت بودن یافته‌ها از دیدگاه محققین، از نظرات ارزشمند اساتید آشنا با این حوزه و متخصصان که در این حوزه خبره و مطلع بودند استفاده شد. همچنین به طور هم‌زمان از مشارکت کنندگان در تحلیل و تفسیر داده‌ها کمک گرفته شد. پایایی به سازگاری یافته‌های تحقیق اطلاق می‌گردد. در طول کدگذاری مصاحبه‌ها از دو نفر کدگذار استفاده شد. میزان (درصد) توافق درون موضوعی دو کدگذار (که باید ۶۰ درصد یا بیشتر باشد) در مورد یک مصاحبه (کنترل تحلیل) نیز روشی برای پایایی تحلیل است. در پژوهش حاضر از پایایی بازآزمون و روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی مصاحبه‌های انجام گرفته استفاده شد که ضریب پایایی بین کدگذاری‌های انجام شده ۷۳ درصد به دست آمد که بیانگر قابل قبول بودن آن است.

۴- یافته‌ها

داده‌های حاصل از مصاحبه با اندیشمندان، اساتید، کنشگران، متخصصان و خبرگان، در خصوص سؤال اصلی تحقیق مبنی بر شناسایی مؤلفه‌های اقتصاد دانش بنیان جهت نیل به توسعه دانش بنیان؛ بعد از مقوله‌بندی و کدگذاری، تحلیل مضمون شده و یافته‌ها طبق جدول زیر نشان داده می‌شود:

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۱۲

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

جدول ۳: مقوله‌بندی، کدگذاری و تحلیل مضمون

مقوله اصلی	کدگذاری ثانویه (مقوله ثانویه)	کدگذاری اولیه (مقوله اولیه)
رژیم اقتصادی و نهادی	<ul style="list-style-type: none"> - اقتصاد شهری - دولت توسعه‌گرا - دولت دانش‌بنیان - توسعه کارآفرینی - تقویت نهادهای مدنی - حکمرانی هوشمند 	<p>کارآفرینی اجتماعی؛ کارآفرینی دانش‌بنیان؛ افزایش میزان تولید ناخالص داخلی؛ تشکیل اقتصادی مبتنی بر مقررات WTO؛ انعطاف‌پذیری بازار؛ توسعه صنعت خودروسازی؛ توسعه دانش‌بنیان بر اساس برنامه آمایش سرزمین ملی؛ سرمایه‌گذاری خارجی؛ گسترش شبکه‌های حمل‌ونقل هوشمند؛ تولیدمحوری به‌جای بازارمحوری؛ جذب گردشگر؛ حذف موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای؛ ارتقای کیفیت مقررات؛ حاکمیت قانون؛ مالکیت فکری و حکمرانی مبتنی بر قاعده؛ کیفیت اداره عمومی دانش؛ مدیریت بخش دانش‌بنیان؛ کیفیت مدیریت مالی و بودجه دانش؛ شفافیت و مسئولیت‌پذیری در بخش عمومی؛ افزایش نرخ خوداشتغالی؛ ایجاد مشاغل جدید؛ مشارکت در تصمیم‌گیری؛ ارائه خدمات عمومی و اجتماعی؛ شفاف بودن نحوه حکمرانی؛ برقراری امنیت (اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، اطلاعات).</p>
اقتصاد هوشمند	<ul style="list-style-type: none"> - اقتصاد دانش - اقتصاد اطلاعات - اقتصاد دیجیتال - اقتصاد یادگیرنده 	<p>اقتصاد دانش؛ اقتصاد اطلاعات؛ توسعه محصولات دانشی؛ تقویت اقتصاد دیجیتالی و هوشمند؛ استواری اقتصاد شهر مبتنی بر دانش؛ اقتصاد رفتاری؛ اقتصاد دانش‌بنیان و نوآور؛ اقتصاد مبتنی بر یادگیری؛ اقتصاد یادگیرنده؛ اقتصاد رقابتی؛ اقتصاد شبکه‌ای؛ اقتصاد اشتراکی (اشتراک تجارب در اینترنت).</p>
کسب‌وکارهای هوشمند	<ul style="list-style-type: none"> - کسب‌وکارهای شبکه‌ای - کسب‌وکارهای مجازی - تجارت الکترونیکی - بهبود فضای کسب‌وکار 	<p>تجارت الکترونیکی؛ کسب‌وکارهای هوشمند؛ کسب‌وکارهای مبتنی بر وب؛ کسب‌وکارهای مبتنی بر شبکه؛ توسعه فضاهای فعالیت‌های صنعت خدمات مالی با استفاده از فناوری‌هایی نظیر فین‌تک؛ استفاده از ظرفیت‌های کارآفرینی در محیط‌های مجازی؛ تقویت هوش تجاری؛ ایجاد فروشگاه‌های مجازی؛ کیف پول الکترونیکی؛ تولید نرم‌افزارهای مالی؛ تقویت دستگاه‌های کارت‌خوان؛ ثبت مالکیت؛ دسترسی به برق؛ اخذ مجوزها و اخذ اعتبار؛ شروع کسب‌وکار و انحلال یک فعالیت؛ تجارت برون‌مرزی و اجرای قراردادهای حمایت از سرمایه‌گذاران؛ پرداخت مالیات‌ها؛ سهولت انجام کار.</p>
بازارهای دانشی	<ul style="list-style-type: none"> - بازارهای سرمایه - بازارهای دانشی - بازاریابی دانشی - بازاریابی دانشی 	<p>ایجاد بازار سرمایه دانشی؛ گسترش بازارهای سرمایه؛ تولید محصولات دانش‌بنیان؛ بازاریابی محصولات دانشی؛ بازاریابی محصولات دانشی.</p>
نظام تشویقی و حمایتی	<ul style="list-style-type: none"> - حمایت تسهیلاتی - حمایت از تولیدات - تقویت برندهای داخلی - حمایت از دانش‌بنیانی 	<p>تقویت صنایع دانش‌بنیان داخلی؛ تقویت برندهای داخلی؛ تقویت بیمه‌های محصولات و تولیدات؛ تقویت مکانیسم‌های تشویقی برای افزایش تولید؛ حمایت از صنایع دانش‌بنیان داخلی؛ تقویت منابع مالی و دسترسی به منابع مالی بانکی؛ بخشودگی‌های مالیاتی؛ کاهش نرخ</p>

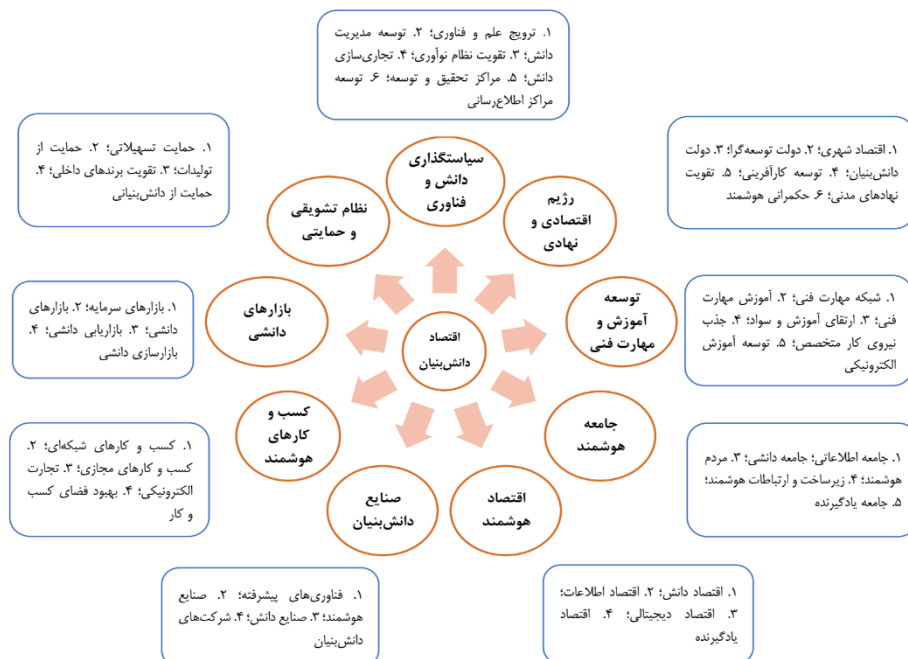
مقاله اصلی	کدگذاری ثانویه (مقاله ثانویه)	کدگذاری اولیه (مقاله اولیه)
		<p>بهره بانکی فعالیت‌های تولیدی؛ پرداخت تسهیلات ارزان؛ تقویت حقوق مالکیت فکری و معنوی؛ حمایت از تولیدات و صادرات صنایع دستی؛ مشتری‌محوری جهانی؛ تقویت شرکت‌های دانش‌بنیان.</p>
صنایع دانش - بنیان	<p>- فناوری‌های پیشرفته - صنایع هوشمند - صنایع دانش - شرکت‌های دانش - بنیان</p>	<p>توسعه فناوری آبری؛ توسعه صنایع های تک؛ توسعه هوش مصنوعی؛ توسعه صنایع هسته‌ای؛ توسعه صنایع هوشمند؛ توسعه صنایع پیشرفته؛ تقویت توسعه فناوری - های زیستی؛ فناوری نانو؛ صنعت اپتیک؛ توسعه استفاده از انرژی‌های نو؛ تقویت صنایع لیزر و فوتونیک؛ صنعت مواد پیشرفته فلزات؛ فناوری گوشی‌های هوشمند؛ توسعه صنعت رباتیک؛ شبکه‌های عصبی مصنوعی؛ سهم صادرات فناوری پیشرفته از تولیدات صنعتی؛ تعداد مارک - ها و برندهای تجاری ثبت‌شده؛ هزینه‌های لیسانسی و رویالتی؛ مالکان گواهی ایزو به‌عنوان درصدی از کل بنگاه‌های صنعتی؛ سهم صادرات محصولات فناوری اطلاعات از کل صادرات کالا و خدمات.</p>
توسعه آموزش و مهارت فنی	<p>- شبکه مهارت فنی - آموزش مهارت فنی - ارتقای آموزش و سواد - جذب نیروی کار متخصص - توسعه آموزش الکترونیکی</p>	<p>ایجاد شبکه مهارت فنی؛ تشکیل کلینیک‌های صنعت؛ اتاق فکر کنشگران (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و دانشی)؛ ارتقای دانش فنی بهره‌برداران کشاورزی و صنعتگران؛ استفاده از توان شرکت‌های دانش‌بنیان؛ جذب نیروی کار متخصص؛ توسعه دانش سرمایه‌گذاری در بازارهای سرمایه‌ای؛ تربیت نیروی انسانی متخصص و دانشی؛ توسعه آموزش‌های مهارت و دانش‌محور؛ افزایش نرخ اشتغال به تحصیل؛ افزایش کیفیت آموزش؛ ارتقای نظام آموزشی همگام با توسعه اقتصادی؛ اختصاص بخشی از درآمدهای بخش‌های دولتی و خصوصی به آموزش؛ ارتقای سواد و تحصیلات؛ متوسط سال‌های تحصیلات عالی؛ متوسط سال‌های تحصیلات ابتدایی و متوسطه؛ نرخ باسوادی بزرگسالان؛ برقراری ارتباط و همکاری متقابل بین دانشگاه و مدارس و پارک‌های علم و فناوری؛ ارائه آموزش در مسیر پژوهشی و پروژه‌محوری؛ هدفمند شدن آموزش؛ یادگیری مشارکتی؛ نیازسنجی مهارتی منابع انسانی.</p>

مقاله اصلی	کدگذاری ثانویه (مقاله ثانویه)	کدگذاری اولیه (مقاله اولیه)
<p>جامعه هوشمند</p>	<ul style="list-style-type: none"> - جامعه اطلاعاتی - جامعه دانشی - مردم هوشمند - زیرساخت و ارتباطات هوشمند - جامعه یادگیرنده 	<p>تعداد مشترکین اینترنت پهن باند؛ تعداد سرورهای اینترنت امن؛ تعداد استفاده کنندگان اینترنت؛ تعداد استفاده کنندگان کامپیوتر؛ تعداد استفاده کنندگان از تلفن همراه؛ دارندگان خط تلفن ثابت؛ دسترسی باند پهن برای شهروندان؛ دسترسی و اتصال شهروندان به اینترنت؛ ترغیب بنگاه‌های اقتصادی به سرمایه‌گذاری در سامانه‌های اطلاعاتی؛ اتصال کسب‌وکار به اینترنت پرسرعت؛ برقراری اینترنت وسیع؛ آموزش الکترونیکی؛ تقویت زیرساخت برای طرح‌های مدارس و یادگیری الکترونیکی؛ سلامت الکترونیکی؛ گسترش تجارت الکترونیکی؛ گردشگری الکترونیکی؛ افزایش تعداد تلفن؛ افزایش تعداد رایانه؛ افزایش کاربران تلفن همراه؛ ارتقای سرمایه اجتماعی؛ افزایش آگاهی شهروندی؛ ارتقای سطح سواد شهروندان؛ میزان تمایل به یادگیری؛ خلاقیت شهروندان؛ ارتقای کیفیت زندگی؛ نرم‌افزارهای مدیریت زیرساخت‌ها؛ الگوریتم‌های هماهنگی ارتباطات؛ نرم‌افزارهای مرتبط با بسترهای ارتباطی و زیرساخت؛ توسعه زیرساخت‌های فناوری؛ ایمنی و امنیت شبکه‌ها؛ تقویت زیرساخت اینترنت؛ تنظیم ضوابط و چارچوب قانونی؛ ارتقای خدمات برخط؛ توسعه مرکز و پایگاه داد؛ جامعه یادگیرنده؛ برنامه‌ریزی توسعه مدارس و دانشگاه هوشمند.</p>
<p>سیاست‌گذاری دانش و فناوری</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ترویج علم و فناوری - توسعه مدیریت دانش - تقویت نظام نوآوری - مراکز تحقیق و توسعه - توسعه مراکز اطلاع‌رسانی - تجاری‌سازی دانش 	<p>فعالیت‌های نوآوری و تجاری‌سازی؛ انتقال فناوری؛ تقویت نظام ملی نوآوری و خلاقیت؛ تولید خردمندان؛ حمایت از صنایع دارای ظرفیت‌های فناورانه؛ توجه به فناوری‌های باز؛ مستندسازی تجارب، اشاعه و ترویج و مبادله اطلاعات و دانش؛ مدیریت اطلاعات و دانش؛ توسعه انواع دانش‌ها؛ تقویت کرسی‌های نقد و نظریه‌پردازی؛ تشکیل اتاق فکر علوم و فنون؛ ترویج علم؛ ایجاد انجمن‌های پیشبرد علوم؛ ایجاد سازمان‌های ارتباطات علمی؛ ایجاد شورای ملی علوم و تحقیقات؛ تقویت حرفه اطلاع‌رسانی؛ حمایت از متخصصان علم اطلاعات؛ توسعه شبکه متخصصین؛ تقویت نهادهای خصوصی ترویج علم؛ توسعه انتشارات کتب و نشریات علمی؛ توسعه انتشارات الکترونیکی؛ ایجاد خانه‌های علم؛ ایجاد پارک‌های علم و فناوری؛ تعداد حق‌الامتیازها؛ تعداد مقالات علمی؛ حق بهره‌برداری از امتیاز و اختراع؛ رشد سریع قابلیت‌های بومی در تحقیق و توسعه؛ تحول انتقال فناوری و قابلیت‌های نوآوری داخلی؛ نقش دولت در توسعه نوآوری؛ سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در فعالیت‌های تحقیق و توسعه؛ توسعه مراکز و اطلاع‌رسانی؛ گسترش فناوری و تحقیق و توسعه؛ سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه؛ تدوین اولویت‌های فناوری و تحقیق؛ تعداد محققان در فعالیت‌های تحقیق و توسعه؛ مخارج تحقیق و توسعه؛</p>

مقوله اصلی	کدگذاری ثانویه (مقوله ثانویه)	کدگذاری اولیه (مقوله اولیه)
		تجاری سازی دانش؛ تجاری سازی نتایج تحقیقات؛ تجاری سازی ایده؛ تجاری سازی اطلاعات.

باتوجه به جدول فوق، کلیه داده‌های حاصل از مصاحبه، با فن کدگذاری تحلیل و مفاهیم اولیه احصاء و پس از استخراج تم‌های فرعی، در مرحله بعد این تم‌ها (فرعی) از نظر مفهوم مشترک و رابطه درونی مفاهیم باهم ترکیب و تبدیل به مفاهیم یا تم‌های اصلی شده و در قالب مدل زیر تبدیل به نه (۹) تم اصلی شدند؛ که این تم‌ها برای ساخت شبکه مضامین به شرح زیر مورد استفاده قرار گرفت:

شکل شماره ۱: شبکه مضامین مربوط به اقتصاد دانش‌بنیان

در تحلیل شبکه مضمون ترسیم شده فوق می‌توان گفت: برای اقتصاد دانش‌بنیان نه (۹) مقوله یا تم اصلی می‌توانند دخیل باشند که هر کدام از تم‌ها نیز دارای مؤلفه‌های فرعی بوده که عبارت‌اند از:

– تم ۱: سیاست‌گذاری دانش و فناوری با مؤلفه‌های (۱. ترویج علم و فناوری؛ ۲. توسعه مدیریت دانش؛ ۳. تقویت نظام نوآوری؛ ۴. تجاری سازی دانش؛ ۵. مراکز تحقیق و توسعه؛ ۶. توسعه مراکز اطلاع‌رسانی)؛

– تم ۲: رژیم اقتصادی و نهادی با مؤلفه‌های (۱. اقتصاد شهری؛ ۲. دولت توسعه‌گرا؛ ۳. دولت دانش‌بنیان؛ ۴. توسعه کارآفرینی؛ ۵. تقویت نهادهای مدنی؛ ۶. حکمرانی هوشمند)؛

– تم ۳: توسعه آموزش و مهارت فنی با مؤلفه‌های (۱. شبکه مهارت فنی؛ ۲. آموزش مهارت فنی؛ ۳. ارتقای آموزش و سواد؛ ۴. جذب نیروی کار متخصص؛ ۵. توسعه آموزش الکترونیکی)؛

– تم ۴: جامعه هوشمند با مؤلفه‌های (۱. جامعه اطلاعاتی؛ جامعه دانشی؛ ۳. مردم هوشمند؛ ۴. زیرساخت و ارتباطات هوشمند؛ ۵. جامعه یادگیرنده)؛

- تم ۵: اقتصاد هوشمند با مؤلفه‌های (۱. اقتصاد دانش؛ ۲. اقتصاد اطلاعات؛ ۳. اقتصاد دیجیتالی؛ ۴. اقتصاد یادگیرنده)؛
- تم ۶: صنایع دانش‌بنیان با مؤلفه‌های (۱. فناوری‌های پیشرفته؛ ۲. صنایع هوشمند؛ ۳. صنایع دانش؛ ۴. شرکت‌های دانش‌بنیان)؛
- تم ۷: کسب و کارهای هوشمند با مؤلفه‌های (۱. کسب و کارهای شبکه‌ای؛ ۲. کسب و کارهای مجازی؛ ۳. تجارت الکترونیکی؛ ۴. بهبود فضای کسب و کار)؛
- تم ۸: بازارهای دانشی با مؤلفه‌های (۱. بازارهای سرمایه؛ ۲. بازارهای دانشی؛ ۳. بازاریابی دانشی؛ ۴. بازارسازی دانشی) و
- تم ۹: نظام تشویقی و حمایتی با مؤلفه‌های (۱. کسب و کارهای شبکه‌ای؛ ۲. کسب و کارهای مجازی؛ ۳. تجارت الکترونیکی؛ ۴. بهبود فضای کسب و کار).

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۱۷

ترسیم مدل اقتصاد

دانش‌بنیان جهت نیل به

اقتصاد ...

۵- بحث و نتیجه‌گیری

شکوفایی اقتصاد دانش‌بنیان در صورتی امکان‌پذیر است که چارچوب‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، دانشی و قانونی یک کشور در جهت تأمین شرایط لازم برای حمایت و ورود اقتصاد به این سمت باشد. در مباحث رشد و توسعه کشورها، دانش به‌عنوان مزیت رقابتی به‌شمار می‌آید. در این راستا، توسعه دانش‌بنیان، رویکردی است که کاربرد دانش و اطلاعات در آن اهمیت بالایی داشته و اقتصاد، تولید، اشتغال و رشد همه‌جانبه مبتنی بر آن شکل گرفته و سرمایه‌گذاری در حوزه‌های مرتبط با دانش مورد توجه کشورهای توسعه‌یافته قرار گرفته است. حرکت جوامع و اقتصاد آن‌ها به سمت دانش‌بنیان شدن، علاوه بر افزایش توان رقابتی کشورها، می‌تواند به افزایش قدرت نرم کشورها نیز کمک نماید (حنفی‌نیری؛ پورجلی و بابائی، ۱۴۰۱). اقتصاد دانش‌بنیان در ارتقای مؤلفه‌ها و شاخص‌های رشد و توسعه و بالأخص توسعه دانش‌بنیان تأثیر شگرفی داشته است. رشد اقتصادی، رشد فناوری، رشد صنایع‌های تک، رشد صادرات (کالایی یا خدمات فنی مهندسی) و رشد اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاه از دستاوردهای اقتصاد دانش‌بنیان است.

سیاست‌گذاری دانش و فناوری به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی اقتصاد دانش‌بنیان است که دارای ابعاد کلیدی مهمی می‌باشد که می‌توان به توسعه مراکز تحقیق و توسعه؛ توسعه مدیریت دانش؛ توسعه پارک‌های علم و فناوری؛ ترویج علم و فناوری؛ تجاری‌سازی دانش و اطلاعات و نتایج تحقیقات کاربردی؛ تقویت سرمایه‌های انسانی دانشی؛ ایجاد الگوی ملی نوآوری؛ تقویت نظام نوآوری؛ توسعه شبکه‌های فنی و علمی و ملی و توسعه مراکز اطلاع‌رسانی اشاره نمود.

در مباحث اقتصاد دانش‌بنیان، موضوع اقتصاد هوشمند مطرح است که این اقتصاد مبتنی بر شبکه‌های هوشمند، شبکه‌های نوآور و تولید فناوری‌های سطح بالا می‌باشد. اقتصاد هوشمند به فعالیت‌هایی با صنایع هوشمند اشاره دارد که در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات فعالیت داشته و همچنین سایر صنایعی که فناوری اطلاعات و ارتباطات در فرآیندهای تولید ارتباطات آن‌ها جای دارد. از شاخص‌های اقتصاد هوشمند

می‌توان به اقتصاد نو‌آور؛ اقتصاد مبتنی بر یادگیری؛ اقتصاد یادگیرنده در برابر اقتصاد مبتنی بر دانش و اطلاعات؛ اقتصاد دیجیتال؛ اقتصاد رقابتی؛ اقتصاد سبز و اقتصاد شبکه‌ای اشاره نمود.

توسعه آموزش و مهارت فنی مؤلفه اساسی در نیل به اقتصاد دانش‌بنیان است. آموزش و سرمایه‌گذاری برای سرمایه‌های فکری، سرمایه‌گذاری بلندمدتی است که بدون آن پایداری اقتصاد دانش‌بنیان میسر نخواهد بود. در یک اقتصاد دانش‌بنیان، خدمات آموزشی و توانمندسازی منابع انسانی از طریق آموزش‌های مهارت‌های فنی در سطح وسیعی، اولویت اصلی اقتصاد و جامعه است و بدون آن عناصر دیگری از پایه‌های دانش ملی از جمله تحقیق و توسعه را نمی‌توان به سطحی رساند که مورد نیاز اقتصاد دانش‌بنیان باشد؛ بنابراین مسئولیت اصلی دولت، تضمین ارائه چنین خدمات آموزشی است.

صنایع دانش‌بنیان، صناعی هستند که در آن‌ها سطح بالایی از سرمایه‌گذاری به ابداع و نوآوری اختصاص داشته و فناوری‌های کسب‌شده با شدت بالایی مصرف و در آن نیروی کار از تحصیلات بالایی برخوردارند. شرکت‌های دانش‌بنیان به‌عنوان بازیگران اصلی صنایع دانش‌بنیان، شرکت‌هایی هستند که عنصر علم و دانش در آن‌ها، به‌عنوان بخش جدایی‌ناپذیر محسوب می‌شود. به بیان دیگر، برخلاف بسیاری از شرکت‌های تجاری، شرکت‌های دانش‌بنیان می‌توانند هیچ‌گونه سرمایه قابل لمس و مادی نظیر زمین، ماشین‌آلات و دستگاه‌ها و تجهیزات تولید نداشته باشند و صرفاً با ترکیب دانش، فناوری و تخصص‌های علمی و پژوهشی فعالیت کنند. این شرکت‌ها به‌نوعی در نقش واسطه میان ایده‌های تجاری و تولید و ارتقای فناوری هستند؛ یعنی در این‌گونه شرکت‌ها، ایده‌های نو و قابل پیاده‌سازی علمی توسط نخبگان و متخصصان در مسیر تبدیل به فناوری‌های کاربردی و سطح بالا به کار گرفته می‌شوند.

نقش نهادها به دلیل وجود تعاملات بین بازیگران و ارتباطات موجود بین نظام تولید، نهادهای عمومی، دانشگاه‌ها و بخش آموزش و پژوهش به‌عنوان یک کل که توسعه دانش علمی و فناوری را ایجاد خواهند کرد و بر عملکرد بنگاه‌ها، سازمان‌ها و کشورها در حوزه نوآوری تأثیرگذار خواهند بود، بسیار حائز اهمیت است. در این خصوص رژیم اقتصادی و نهادی با ایجاد پایداری اقتصاد شهری؛ تلاش برای تشکیل دولت-های توسعه‌گرا و دانش‌بنیان؛ توسعه کارآفرینی؛ تقویت نهادهای مدنی و برپایی حکمرانی هوشمند می‌تواند مسیرهای نیل به اهداف اقتصاد دانش‌بنیان را هموار سازد.

حرکت جامعه به سمت هوشمندی می‌تواند در نیل به اقتصاد دانش‌بنیان مؤثر باشد. در این جامعه، مردم هوشمند به دنبال آگاهی شهروندی و اجتماعی بوده و مشارکت سیاسی و مدنی به اوج خود می‌رسد. سرمایه اجتماعی و سلامت اجتماعی بالایی قابل مشاهده بوده و مردم زندگی هوشمند را از طریق استفاده از فناوری-های نوین اطلاعاتی و ارتباطی تجربه می‌کنند.

وجود کسب‌وکارهای هوشمند و استفاده از ظرفیت‌های شبکه و اینترنت جهت برقراری تجارت در فضای مجازی و الکترونیکی نقش تأثیرگذاری در توسعه اقتصاد دانش‌بنیان دارند و در این خصوص نیاز به بهبود فضای کسب‌وکار به شدت ضروری به نظر می‌رسد. در چنین فضایی تشکیل بازارهای دانشی جهت تعاملات تجاری و همچنین بازاریابی و بازاریابی درست محصولات دانشی بسیار مهم به نظر می‌رسد. دستیابی به این مقوله در سایه نظام تشویقی و حمایتی از طرف دولت‌ها امکان‌پذیر خواهد بود.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۱۸

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

باتوجه به موضوع پژوهش، پیشنهادهای زیر می‌تواند در راستای بهبود اقتصاد دانش‌بنیان به کار گرفته شود:

- اولین پیشنهاد مربوط به آموزش منابع و سرمایه‌های فکری و انسانی است. جمعیت آموزش دیده و ماهر نیاز اساسی یک جامعه برای خلق، کسب، انتشار و استفاده از دانش است. آموزش باعث ارتقای دانش موجود، افزایش بهره‌وری و در نهایت رشد اقتصادی می‌شود، از این رو، بهبود کیفیت آموزش و پرورش علمی نیروی کار خلاق می‌تواند نقش بسزایی در رشد اقتصادی ایفا کند.

- پیشنهاد بعدی مربوط به سیستم ابداعات و نوآوری است. این سیستم می‌تواند محیطی را ایجاد کند که در آن بخش تحقیق و توسعه پرورش یابد. در این خصوص باید اقدامات ساختاری و نهادی جهت بهبود کارکرد سیستم ابداعات و نوآوری از طریق اصلاح و خلق قوانین حقوق مالکیت فکری صورت پذیرد.
- ایجاد قطب‌های تخصصی دانشی و فناوری و حمایت از استقرار شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان در مراکز شهری جهت نیل به اقتصاد دانش‌بنیان ضروری به نظر می‌رسد.

- اصلاح و تقویت زیرساخت‌های فناوری ارتباطات و اطلاعات است که نقش بسزایی در رسیدن به اقتصاد دانش‌بنیان دارد و می‌تواند به‌طور مؤثری، فرایندهای ارتباطی و اطلاعاتی و کسب و انتشار دانش را تسهیل کند.

- بهبود نظام حکمرانی توسعه اقتصاد دانش‌بنیان و ایجاد بستر مناسب برای فعالیت کنشگران مختلف، باید مدنظر سیاست‌گذاران امر توسعه باشد.

- تقویت فرهنگ حمایت از خبرگان و دانش‌آفرینان و حمایت و تقویت بازار فروش محصولات و خدمات شرکت‌های دانش‌بنیان با استفاده از روش‌های نوین تجاری‌سازی و بازاریابی ضروری به نظر می‌رسد.

- توجه به رژیم‌های اقتصادی و نهادی جهت توسعه اقتصاد دانش‌بنیان ضروری است. این بخش شامل یک سیستم قانونی مناسب، نهادها و دولت کارا و قابل اطمینان (ثبات سیاست‌های دولت و پایین بودن سطح فساد) است. تلاش برای بهبود کارایی رژیم‌های اقتصادی و نهادی از طریق سیاست‌های کاهش فسادهای گسترده اقتصادی، ثبات سیاست‌های اقتصادی و موارد دیگر می‌تواند تأثیر بسزایی در جهت بهبود اقتصاد دانش‌بنیان و رشد اقتصادی داشته باشد.

- ایجاد زمینه توسعه فرصت‌های شغلی دانش‌بنیان، جذب منابع انسانی متخصص و ماهر از طریق توسعه و بومی‌سازی فناوری‌ها و مشاغل فناورانه دانش‌بنیان در نیل به اقتصاد دانش‌بنیان تأثیرگذار است.

۶- منابع و مآخذ

اتاق بازرگانی و صنایع و معادن. (۱۳۹۵). *اقتصاد به زبان ساده* (شماره ۱۴). *اقتصاد دانش‌بنیان*. [بروشور]. اتاق بازرگانی و صنایع و معادن.

اسدی، رحیم؛ و رزقی شیرسوار، هادی. (۱۳۹۸). ارائه مدل توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان در جهت توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر تهران). *فصلنامه علمی- پژوهشی جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)*، ۹ (۲)، ۵۹۹-۶۱۴.

امجدی، محمدحسین؛ مهرابی‌بشرآبادی، حسین؛ و جهان‌آرای، ندا. (۱۳۹۹). رتبه‌بندی استان‌های کشور از منظر شاخص‌های دانش‌بنیان. *فصلنامه راهبرد*، ۲۹ (۹۴)، ۱۶۳-۱۹۶.

انتظاری، یعقوب. (۱۳۹۷). *محورهای توسعه دانش‌بنیان؛ چارچوب مفهومی و داده‌های ایران*. موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.

انتظاری، یعقوب؛ و محجوب، حسن. (۱۳۹۲). تحلیل توسعه اقتصاد دانش ایران براساس بند چشم/نداز ۱۴۰۴. راهبرد فرهنگ، ۶(۲۴)، ۶۵-۹۷.

بهزادپور، الناز؛ فرزادبهتاش، محمدرضا؛ و سعیده زرابادی، زهراسادات. (۱۴۰۰). تبیین مدل مفهومی توسعه شهری دانش-بنیان مبتنی بر رویکرد مدل سازی ساختاری تفسیری مورد پژوهی: کلان شهر تهران. فصلنامه شهر پایدار، ۴(۲)، ۷۳-۹۰. doi:10.22034/JSC.2021.279668.1440

پاداش، حمید؛ خداپناه، پناه؛ و ابراهیم زاده، مهدی. (۱۳۹۶). تاثیر محیط نهادی بر اقتصاد دانش بنیان. فصلنامه پژوهشنامه اقتصادی، ۱۷(۶۴)، ۱۷۱-۱۹۸. <https://doi.org/10.22054/joer.2017.7672>. حمیدی زاده، محمدرضا. (۱۳۹۸). توسعه نوین اقتصادی و اجتماعی دانش بنیان. ترمه.

حنفی نیری، کریم؛ پورجلی، ربابه؛ و بابائی، محبوبه. (۱۴۰۱). مسئله شناسی توسعه دانش بنیان. فصلنامه پژوهش های برنامه و توسعه، ۳(۹)، ۱۸۱-۲۰۴. doi:10.22034/PBR.2022.336912.1211.۲۰۴-۱۸۱

خنیفر، حسین؛ و مسلمی، ناهید. (۱۳۹۷). اصول و مبانی روش های پژوهش کیفی: رویکردی نو و کاربردی. تهران: انتشارات نگاه دانش.

دادگر، یداله؛ یزدانی، مهدی؛ و خوئینی، پریسا. (۱۳۹۸). بررسی و شناسایی متغیرهای موثر بر تحقق اقتصاد دانش بنیان در ایران و کشورهای منتخب در افق ۲۰۵۰. بررسی مسائل اقتصاد ایران، ۶(۱۱)، ۱۰۱-۱۲۰. doi:10.30465/CE.2019.4920

رودری، جعفر؛ زاینده رودی، محسن؛ و مهرابی بشرآبادی، حسین. (۱۳۹۷). بررسی نقش مولفه های اقتصاد دانش بنیان در وضعیت ایران و کشورهای حوزه سند چشم انداز با استفاده از روش های تحلیل تمایزی چندگروهی و k- میانگین. مدیریت صنعتی، ۱۰(۳)، ۴۸۱-۵۰۱. doi:10.22059/IMJ.2018.266596.1007490

روستو، والت ویتمن. (۱۳۹۴). نظریه پردازان رشد اقتصادی. ترجمه مرتضی قره باغیان. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.

سالم، علی اصغر. (۱۳۹۷). ارزیابی تاثیر گذاری اقتصاد دانش بنیان بر رشد اقتصادی در چارچوب مدل رشد درون زای گسترش یافته. پژوهشنامه اقتصادی، ۱۸(۶)، ۱۸۷-۲۱۸. <https://doi.org/10.22054/joer.2018.8691>

سرکش، عاطفه؛ و آل عمران، رویا. (۱۳۹۹). بررسی تاثیر پذیری نابرابری درآمد از مولفه های اقتصاد دانش بنیان در کشور ایران از منظر عدالت اسلامی. اقتصاد اسلامی، ۲۰(۸۰)، ۱۰۷-۱۳۲.

شاه آبادی، ابوالفضل؛ شیخ الاسلامی کندلوس، محمدرضا؛ و مرادی، علی. (۱۳۹۹). تاثیر مولفه های اقتصاد دانش بنیان بر ضریب نفوذ بیمه در کشورهای منتخب در حال توسعه. دوفصلنامه مطالعات و سیاست های اقتصادی، ۷(۲)، ۳-۲۸. <https://doi.org/10.22096/esp.2020.108338.1225>

شاه آبادی؛ ابوالفضل؛ و حیدر خانی، فاطمه. (۱۳۹۹). تاثیر مولفه های اقتصاد دانش بنیان بر شاخص فلاکت در کشورهای منتخب. برنامه ریزی و بودجه، ۲۵(۳)، ۹۵-۱۱۶. Doi:10.52547/jpbud.25.3.95

شعبانی، احمد؛ و عبدالملکی، حجت الله. (۱۳۹۰). توسعه اقتصادی دانش پایه؛ مبانی نظری، تجربیات و الزامات سیاست گذاری (مقایسه تطبیقی ایران و کشورهای پیشرو. فصلنامه علمی- پژوهشی برنامه ریزی و بودجه، ۱۶(۱)، ۹۷-۱۲۷.

صادق زاده وایقان، علی؛ حسن زاده، محمد؛ و نجفقلی نژادورجوی، اعظم. (۱۴۰۰). اطلاعات و جریان اطلاعات در سازمان ها. نشر کتابدار.

صالحی، م.ج.، انتظاری، ی.، مهرپرور، م. (۱۳۹۷). نقش سرمایه انسانی در توسعه دانش بنیان. در: محورهای توسعه دانش بنیان: چارچوب مفهومی و داده های ایران. تهران: موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی.

صباغیان، علی؛ و جوادی، محمود. (۱۳۹۷). اقتصاد دانش بنیان در اتحادیه اروپا. دانشگاه تهران.

صدیق، گلناز؛ و ابراهیمی، ایلناز. (۱۳۹۴). اقتصاد دانش محور؛ نگاهی جدید به اقتصاد. تهران: موسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد.

عزیزی، فیروزه؛ و مرادی، فهیمه. (۱۳۹۷). محاسبه شاخص های اصلی و فرعی اقتصاد دانش بنیان برای ایران (سال های ۱۹۹۶-۲۰۱۴). فصلنامه پژوهش ها و سیاست های اقتصادی، ۲۶(۸۵)، ۲۴۳-۲۷۰.

علم خواه، عبدالله؛ و صادقی شاهدانی، مهدی. (۱۳۹۴). مروری بر ادبیات اقتصاد دانش بنیان: از شکل گیری تا عمل؛ مطالعه موردی: بررسی وضعیت اقتصاد دانش بنیان در ایران. فصلنامه رشد فناوری، ۱۱(۴۴)، ۱۷-۲۷.

علی نژاد، زهرا. (۱۴۰۰). برنامه ریزی توسعه دانش بنیان در استان کرمانشاه. رساله دکترای اقتصاد. دانشگاه رازی.

قاسمی، محمد؛ فقیهی، مهدی؛ و علیزاده، پریسا. (۱۳۹۷). الزامات دستیابی به اقتصاد دانش بنیان در سطح کلان: تحلیل چارچوب قانونی در ایران و ارائه توصیه‌های سیاستی. *پژوهشنامه اقتصادی*، ۱۸ (۶۸)، ۹۹-۱۲۵. <https://doi.org/10.22054/joer.2018.8689>

کیقبادی، مرضیه؛ ملکی‌فر، فرخنده؛ و فتح‌الهی‌پور، حمید. (۱۴۰۰). *اقتصاد دانش بنیان و نظریه جدید رشد: همراه با نمای جهانی سیاست علم و فناوری در ۵۲ کشور*. آینده پژوه.

کیقبادی، مرضیه؛ و فتح‌الهی‌پور، حمید. (۱۳۹۸). *مفاهیم و شاخص‌های اقتصاد دانش بنیان همراه با بررسی تجربه دو کشور پیشرو در اقتصاد دانش بنیان*. آینده پژوه.

لفت‌ویج، آدریان. (۱۳۹۹). *دموکراسی و توسعه* (ترجمه احمد علیقلیان، افشین خاکباز). طراح نو.

محمودی، مقداد؛ دامن‌کشیده، مرجان؛ و نصیبیان، شهریار. (۱۴۰۰). اثرات شاخص اقتصاد دانش بنیان بر رشد اقتصاد کشورهای اسلامی (مدل آزمون بارو سالای مارتین). *اقتصاد مالی (اقتصاد مالی و توسعه)*، ۱۵ (۳)، ۲۱۷-۲۴۱. doi:10.30495/FED.2021.687876

مروی، ع. (۱۳۹۳). *اقتصاد دانش بنیان: تعریف، حوزه‌های پوشش، شاخص‌های اندازه‌گیری، سیاست‌ها و اثرات کلان اقتصادی*. گزارش منتشر نشده. پژوهشکده مطالعات فناوری.

معمارنژاد، عباس. (۱۳۹۴). *اقتصاد دانش بنیان: الزامات، نماگرها، موقعیت ایران، چالش‌ها و راهکارها*. فصلنامه *اقتصاد و تجارت نوین*، ۱(۱)، ۸۳-۱۰۸.

میرانی، نینا؛ شیخ اسمعیلی، سامان؛ و میرانی، والا. (۱۳۹۳). بررسی اثرات ابعاد اقتصاد دانش بنیان بر رشد تولیدات در ایران. *مدیریت صنعتی*، ۹ (ویژه نامه مدیریت دانش)، ۷۷-۹۰.

ناظمان، حمید؛ و اسلامی‌فر، علیرضا. (۱۳۸۹). *اقتصاد دانش بنیان و توسعه پایدار* (طراحی و آزمون یک مدل تحلیلی با داده‌های جهانی). *مجله دانش و توسعه*، ۱۷ (۳۳)، ۱۸۴-۲۱۴. <https://doi.org/10.22067/pm.v17i33.27316>

نظری‌پور، محمدتقی. (۱۳۹۸). *ارزش‌ها و توسعه بررسی موردی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران*. نشر پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

نوری، جواد؛ بنیادی، علی؛ و اسماعیل‌زاده، محمد. (۱۳۹۵). تعیین جایگاه ایران در منطقه از منظر اقتصاد دانش بنیان بر پایه الگوریتم خوشه‌بندی. *سیاست‌های راهبردی و کلان*، ۴ (ویژه‌نامه اقتصاد مقاومتی)، ۱۳۳-۱۵۶.

نونزاد، مسعود. (۱۳۹۴). *اقتصاد توسعه*. انتشارات کوشامهر.

یعقوبی، نورمحمد؛ دهقانی، مسعود؛ و امیدوار، ملیحه. (۱۳۹۹). آینده‌نگاری شاخص‌های ترکیبی اقتصاد دانش بنیان در ایران. *سیاست‌های راهبردی و کلان*، ۸ (۳۱)، ۴۲۲-۴۵۱. doi:10.30507/JMSP.2020.102560.451-422

Al Shami, A., Lotfi, A., Coleman, S., & Dostál, P. (2015). Unified knowledge based economy hybrid forecasting. *Technological Forecasting and Social Change*, 91, 107-123. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2014.01.014>

Bajzikova, L., Sajgalikova, H., Wojcak, E., & Polakova, M. (2014). Dynamics of changes toward knowledge-based economy in Slovak SMEs. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 150, 637-647. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.09.083>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>

Burke, P. (2007). A Social History of Knowledge. *Journal of Political Economy*, 65, 71-112.

Thomas, A., & Carl, D. (Eds.). (2001). *Korea and the knowledge-based economy making the transition: Making the transition*. OECD

Debnath, S. C. (2011). Key determinants of economic incentives and institutional regimes to promote knowledge-based economy in East Asia. *Ritsumeikan international affairs*, 10, 183-218.

Godin, B. (2003). The emergence of S&T indicators: why did governments supplement statistics with indicators?. *Research policy*, 32(4), 679-691. [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(02\)00032-X](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(02)00032-X)

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۲۱

ترسیم مدل اقتصاد

دانش بنیان جهت نیل به

اقتصاد ...

- Lee, J. N., Ham, J., & Choi, B. (2016). Effect of government data openness on a knowledge-based economy. *Procedia Computer Science*, 91, 158-167. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2016.07.053>
- Bourdeau-Lepage, L., & Kolarova, D. (2008). Knowledge Society and Transition Economies The Bulgarian Challenge. *Romanian Journal of Regional Science*, 2(2), 53-79.
- Mejri, K., MacVaugh, J. A., & Tsagdis, D. (2018). Knowledge configurations of small and medium-sized knowledge-intensive firms in a developing economy: A knowledge-based view of business-to-business internationalization. *Industrial marketing management*, 71, 160-170. <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2017.12.018>
- Sabau, G. L. (2010). Know, live and let live: Towards a redefinition of the knowledge-based economy—sustainable development nexus. *Ecological Economics*, 69(6), 1193-1201. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2009.12.003>
- Schiliro, D. (2012). Knowledge-based economies and the institutional environment. *Theoretical and Practical Research in Economic Fields (TPREF)*, 3(05), 42-50.
- Trzcielinski, S. (2015). The influence of knowledge based economy on agility of enterprise. *Procedia Manufacturing*, 3, 6615-6623 <https://doi.org/10.1016/j.promfg.2015.11.001>
- Trzcielinski, S. (2015). The influence of knowledge based economy on agility of enterprise. *Procedia Manufacturing*, 3, 6615-6623. <https://doi.org/10.1016/j.promfg.2015.11.001>
- World Bank. (1998). *World development report 1998/1999: Knowledge for development*. The World Bank.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۲۲

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

کاظمی، اعظم؛ فرهادپور، محمدرضا (۱۴۰۲). تأثیر تعدیل‌گری اینرسی دانش بر رابطه بین قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی. *نشریه مطالعات دانش پژوهی*، ۲(۴): ۲۳-۴۲. Doi: 10.22034/JKRS.2024.59936.1055
URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_17742.html

© نویسندگان
ناشر: دانشگاه تبریز
این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کپی‌رایت‌کامانز قابل استفاده است.

تأثیر تعدیل‌گری اینرسی دانش بر رابطه بین قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی

اعظم کاظمی^۱، محمدرضا فرهادپور^{۲*}

۱. کارشناس ارشد، گروه مدیریت فناوری اطلاعات- مدیریت منابع اطلاعاتی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.
۲. دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی- مدیریت اطلاعات، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران (نویسنده مسئول) mr.farhadpoor@iau.ac.ir

تاریخ بازنگری: ۱۳ بهمن ۱۴۰۲
تاریخ انتشار: ۲۸ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ دریافت: ۱۵ دی ۱۴۰۲
تاریخ پذیرش: ۱۴ بهمن ۱۴۰۲

چکیده

هدف: پژوهش باهدف تعیین تأثیر تعدیل‌گری اینرسی دانش بر رابطه بین قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی در بیمارستان امیرالمؤمنین اهواز انجام شد.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی بوده که با روش پیمایشی تحلیلی انجام شده است. جامعه آماری شامل کلیه کارکنان بیمارستان امیرالمؤمنین اهواز به تعداد ۵۳۰ نفر بود، که از این تعداد با استفاده از فرمول کوکران، ۲۲۳ نفر نمونه انتخاب شد. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه دارای ۵۹ گویه مبتنی بر مطالعات پیشین شامل ۱۸ گویه برای قابلیت یادگیری سازمانی، ۲۷ گویه برای نوآوری سازمانی و ۱۴ گویه برای اینرسی دانش دارای روایی صوری و اعتباریابی شده ($\alpha=0/85$) استفاده گردید. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای اکسل، SPSS23، و AMOS تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد وضعیت میانگین قابلیت یادگیری سازمانی (۳/۲۷)، میانگین نوآوری سازمانی (۳/۲۳) و بالاتر از حد متوسط است. ضمن این که، میانگین (۲/۲۰) برای اینرسی دانش نشان داد که وضعیت این متغیر در جامعه نیز در سطح متوسط قرار دارد. نتایج آزمون فرضیه‌ها نشان داد که قابلیت یادگیری سازمانی بر نوآوری سازمانی ($\beta=0/85$ و $t\text{-value}=12/814$) تأثیر دارد. همچنین اینرسی دانش نقش تعدیل‌گر منفی در تأثیر قابلیت یادگیری سازمانی بر نوآوری سازمانی ($\beta=-0/207$ و $t\text{-value}=-2/168$) دارد.

نتایج: هرچند بر تأثیر قابلیت یادگیری سازمانی بر نوآوری سازمانی تأیید شد، لیکن اینرسی دانش به‌عنوان نوعی مقاومت در برابر پذیرش و به کارگیری دانش میزان این تأثیر را می‌کاهد. اینرسی دانش، با محدود کردن فرصت یادگیری و کسب و استفاده از تجربیات جدید مانع نوآوری سازمانی می‌شود.

اصالت و ارزش: اینرسی دانش، مقاومت منفی در فرایند اثربخشی یادگیری سازمانی است که به‌عنوان موضوع جدید وارد حوزه مدیریت دانش شده است. حذف و یا کاهش اثرات اینرسی دانش به سازمان کمک می‌کند تا از سرمایه‌های دانشی خود در راستای نوآوری و تولید ارزش بهره‌بردار.

کلیدواژه‌ها: اینرسی دانش، یادگیری سازمانی، نوآوری سازمانی.

امروزه سازمان‌های دارای ظرفیت ایجاد نوآوری، قادرند سریع‌تر و بهتر از سایر سازمان‌ها به دغدغه‌های محیطی واکنش نشان دهند (خیمنز-خیمنز و سانز-والی^۱، ۲۰۱۱ نقل در: چاووشی و خاشعی ورنامخواستی، ۱۴۰۱). جهانی شدن، اقتصادهای مبتنی بر دانش و پیشرفت‌های سریع در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات را سبب شده است تا به تدریج استراتژی‌های رقابتی متعارف برای تضمین مزیت رقابتی بی‌اثر شده و سازمان‌ها برای اطمینان از توانایی خود در حفظ مزیت رقابتی به دنبال استراتژی‌های نوآورانه و منحصر به فرد باشند (ماکارانکو و همکاران^۲، ۲۰۲۰). این مسئله به دلیل پیش‌بینی ناپذیری در بازارهای رقابتی پویا است که خود تناقضی آشکار بین تکرار فرآیندهای پایدار یا تخصیص مجدد منابع به سمت نوآوری را ایجاد می‌کند. از این رو، موفقیت سازمانی مستلزم تعهد و توانایی سازمانی برای کشف مداوم روش‌های جدید برای انجام کارها و بهره‌برداری از شایستگی‌های موجود است (مدرس^۳، ۲۰۲۲). نوآوری سازمانی یک تغییر برنامه‌ریزی شده است که توسط یک استاندارد ارزشی مشخص هدایت می‌شود و یک تغییر پویا و مرتبط است (سونگ و کیم^۴، ۲۰۲۱) و نقش اساسی در تقویت رقابت‌پذیری سازمان‌ها به واسطه یادگیری مستمر سازمانی ایفا می‌کند (گومز و همکاران^۵، ۲۰۲۲ و هایله و توزونر^۶، ۲۰۲۲).

یادگیری سازمانی تغییر دانش ناشی از تجارب مختلف در سازمان‌ها (غمرو و همکاران^۷، ۲۰۲۱: ۱۹۷) و حاصل جمع یادگیری افراد و گروه‌ها و فراتر از یادگیری کلی فردی است؛ که امروزه به‌عنوان یک سازوکار مداوم باهدف تشخیص خطاها، تصحیح و رفع ایرادات با استفاده از شیوه‌های نوآورانه و با درگیر کردن کل سازمان و تبدیل آن به یک پیوستار (یادگیری-بهبود-نوآوری) دنبال می‌شود (اینثاوونگ و همکاران^۸، ۲۰۲۳: ۲). سازمان‌هایی که گرایش به یادگیری دارند قادرند محیط بیرونی را برای کشف پارادایم‌های فناورانه جدید باهدف نیل به نوآوری کنکاش کنند (باکر و سینکولا^۹، ۱۹۹۹ نقل در: هدایتی ولوکلا و همکاران، ۱۳۹۵).

کارکرد اصلی فرایند یادگیری سازمانی کمک به سازمان در تطابق بهتر و مؤثرتر با محیط خارجی و افزایش قدرت پایداری در محیط رقابتی است (قربانی زاده و مشبکی، ۱۳۸۶ نقل در: فلاح رحمت آبادی، نایب‌زاده و داودی رکن آبادی، ۱۳۹۷). بااینکه قابلیت یادگیری یک فاکتور بسیار مهم برای رشد و نوآوری سازمان است، سازمان‌های دولتی به دلیل ساختار سلسله‌مراتبی زیاد، قوانین و مقررات فراوان و دست و پاگیر، وجود بودجه مصوب و عدم سرمایه‌گذاری مخاطره‌آمیز و پاداش‌های مؤثر، بعضاً زمینه مساعدی برای ظهور افکار خلاق و طرح‌های نوآور ندارند. این سازمان‌ها اغلب برای تغییر و تحول از خود بی‌علاقگی نشان می‌دهند و نوعی رخوت و بی‌حالی در آن‌ها جریان دارد (دوستار، بابازاده و مرادی، ۱۳۹۸: ۱۶۶). لذا می‌توان

1. Jiménez-Jiménez & Sanz-Valle
2. Makarenko, Oliinyk, Danko & Kaplina
3. Modarres
4. Sung & Kim
5. Gomes, Seman, Berndt & Bogoni
6. Haile & Tuzuner
7. Ghumro, Shaikh, Channa & Nathani
8. Inthavong et al.
9. Baker & Sinkula

گفت، تلاش سازمان‌ها برای توسعه یادگیری سازمانی، هرچند در مطالعات مختلفی در قالب نوآوری (هداوند و کزازی، ۱۴۰۱؛ ژانگ و همکاران^۱، ۲۰۱۸؛ مقدادی^۲، ۲۰۱۹، چان و همکاران^۳، ۲۰۲۳؛ کوآن^۴، ۲۰۲۳)، عملکرد (مقدادی، ۲۰۱۹؛ چن و ژانگ^۵، ۲۰۲۲؛ اینثاوونگ و همکاران^۶، ۲۰۲۳؛ چان و همکاران، ۲۰۲۳) و اشتراک دانش (هداوند و کزازی، ۱۴۰۱؛ راثو، یانگ و یانگ^۷، ۲۰۱۸؛ آنتونیس و پینهیرو^۸، ۲۰۲۰؛ بیس و لویز^۹، ۲۰۲۳) تأکید و اثبات شده است، لیکن ممکن است این تلاش‌ها حتی به نتیجه نرسد. چراکه عمده تغییرات ضروری و حیاتی سازمان و توان انطباق‌پذیری آن با عدم اطمینان‌های محیطی در باتلاق اینرسی دانش گرفتار شده و ناکام می‌ماند.

اینرسی، به‌طور کلی، خود را به‌عنوان عادت به استفاده از وضعیت موجود به‌جای شروع برای پذیرش ایده‌های جدید و تغییر نشان می‌دهد. یکی از دلایل اصلی اینرسی دانش، عدم تمایل به تغییر و خودآغازی این فرآیند سنگین است (اوزگنل و چتین^{۱۰}، ۲۰۲۱). به اعتقاد شالیکار و نیکو^{۱۱} (۲۰۱۱) افراد و سازمان‌ها می‌توانند با دانش و تجربه قبلی و تعمیم آن‌ها به شرایط جدید، مشکلات خود را در سطوح بالا حل کنند. استفاده از تجربه گذشته برای حل مسائل جدید، این واقعت را آشکار می‌سازد که پدیده مشابه در موقعیت‌های پایدار می‌تواند با راه‌حل‌های تجربه‌شده یکسان و تا زمانی که نیروهای جدید آن موقعیت‌های پایدار را تغییر دهند، مدیریت شوند. اینرسی در دانش ناشی از روش‌های معمول یا متداول برای حل مشکلات و پیروی از دانش و تجربیات گذشته است که ممکن است توانایی‌های سازمان را در حل مشکلات تقویت یا تضعیف کند.

اکثر مطالعات تأثیر یادگیری سازمانی بر نوآوری را مورد ارزیابی قرار داده‌اند (خان و همکاران^{۱۲}، ۲۰۲۱؛ مخلوفی، لقوق علی سهلی و بلعید،^{۱۳} ۲۰۲۱). نوآوری لازمه بقاء سازمانی محسوب می‌شود و طی زمان سازمان‌های غیر نوآور از صحنه محو می‌شوند. ضمن این‌که، تعصب نسبت به وضع موجود، راکد ماندن سازمان و عدم تغییر یکی از زمینه‌های مهم سازمان برای عدم رشد است که می‌توان آن‌ها را نمودهای اینرسی دانش برشمرد. طبق قانون اینرسی در فیزیک، اجسام ساکن هستند و یا در یک خط پایدار حرکت می‌کنند؛ مگر این‌که مجبور به حرکت شوند. نیروهای فیزیکی باعث حرکت جسم می‌شوند. در غیر این صورت جسم تا زمانی که نیرویی بر آن وارد شده و یا جهت حرکت آن را تغییر دهد، ثابت می‌ماند. این‌که، انسان می‌تواند حرکات جسم را به‌واسطه پیش‌بینی ردیابی کند و به آن دسترسی داشته باشد. این واقعت نشان می‌دهد که ادراک و شناخت انسان حالت اینرسی یا ایستایی دارد (شالیکار، لاهوت‌پور و رحمان^{۱۴}،

1. Zhang, Sun, Yang & Li
2. Migdadi
3. Chan, Sarvari, Golestanizadeh & Saka
4. Quan
5. Chen & Zheng
6. Inthavong
7. Rao, Yang & Yang
8. Antunes & Pinheiro
9. Yepes & López
10. Özgenel & Çetin
11. Shalikal & Nikou
12. Khan, Saengon, Charoenpoom, Soonthornpipit & Chongcharoen
13. Makhloufi, Laghouag Ali Sahli & Belaid
14. Shalikal, Lahoutpour & Rahman

۲۰۱۱). از این رویکرد اینرسی می‌توان چند نکته را برداشت کرد. نخست این که، پیش‌بینی بر این اساس است که اشیا باید مسیری را تعیین کرده باشند تا بتوان آن‌ها را در حالت اینرسی ردیابی کرد و به آن‌ها دسترسی داشت. دوم این که تغییر جهت مستلزم به کارگیری نیروهایی است. یعنی تغییر در اینرسی توسط یک عامل خارجی رخ می‌دهد. سوم این که، تغییر خودبه‌خود اتفاق نمی‌افتد؛ بلکه توسط یک عامل بیرونی هدایت می‌شود. به بیان دیگر، سازمان‌ها می‌توانند با به کارگیری تجربیات و اندوخته‌های دانشی خود شرایط نامطمئن، پیچیده و متغیر کنونی را رمزگشایی نمایند و مشکلات مبتلا به آنها را به شکل مناسب برطرف کنند. استفاده از تجربیات گذشته برای حل مسائل جدید مبین این واقعیت است که پدیده‌های مشابه در موقعیت‌های پایدار خود باقی می‌مانند؛ مگر این که نیروهای جدید آن شرایط پایدار را تغییر دهند.

اینرسی دانش موقعیتی است که در آن سازمان از دانش و تجربیات گذشته استفاده می‌کنند تا با اتکا به روش‌های معمول مسائل را حل کنند. این مسئله ممکن است توانایی سازمان را در حل مسائل تقویت یا تضعیف کند. به اعتقاد شالیکار و همکاران (۲۰۱۱) در محیط رقابتی شدید، با وجود حالت ایستا، هر کاری که سازمان فکر می‌کند یا انجام می‌دهد، قابل پیش‌بینی و در دسترس دیگران نیز قرار دارد؛ که این مسئله ممکن است انرژی سازمان را هدر داده و منجر به شکست آن شود. برای همین، نوناکا و تاکه‌اوجی (۱۹۹۵)، نقل در الاوسیمی^۱، ۲۰۱۶) تأکید داشتند که تنها امتیاز پایداری یک سازمان در کل، ایجاد دانش جدید و اشاعه آن در بخش‌های مختلف سازمان، محصولات، فرآیندها و سامانه‌های آن است. اینرسی دانش در دو بعد اینرسی یادگیری (احساس اعضای سازمان در خصوص کافی بودن دانش و تجربیات گذشته و بی‌نیازی از کسب دانش جدید) و اینرسی تجربه (محدودیت سازمان در داشتن دسترسی به تجربیات موفق برای استفاده به‌عنوان راه‌حلی برای مشکلات موجود) بروز کرده و یادگیری سازمان و پویایی دانش در سازمان را به تأخیر می‌اندازد. از این‌رو هدف پژوهش حاضر تعیین تأثیر قابلیت یادگیری سازمانی بر نوآوری سازمانی و تعیین نقش تعدیل‌گر اینرسی دانش بر رابطه قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی است. پس سؤال اصلی پژوهش این است که قابلیت یادگیری سازمانی بر نوآوری سازمانی با نقش تعدیل‌کننده اینرسی دانش در بیمارستان امیرالمؤمنین اهواز چه تأثیری دارد؟

۲- پیشینه پژوهش

نظریه قابلیت پویا که بر توانایی یک شرکت در یکپارچه‌سازی، ساخت و پیکره‌بندی مجدد منابع و شایستگی‌های داخلی و خارجی به‌منظور پایش محیط‌های در حال تغییر سریع تأکید دارد (چین و سای^۲، ۲۰۱۲: ۴۳۵)، توجه ویژه‌ای بر رابطه بین قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری دارد. به اعتقاد هایله و توزونر (۲۰۲۲) این قابلیت نشان‌دهنده توانایی شرکت برای شروع و اجرای ایده‌های نوآورانه است که از طریق فرآیندهای یادگیری مستمر و سوابق مرتبط با مسیر رشد شرکت ساخته می‌شود. یادگیری سازمانی فرایندی است که در آن سازمان در طول زمان می‌آموزد، تغییر می‌کند و عملکردهای خود را بهبود می‌بخشد و با ایجاد تحول به‌طور پیوسته با ارتقا و بهبود توانایی‌های خود پیشرفت می‌کند (زوار، یارمحمدزاده و آرامی،

۱۳۹۸: ۶۹). قابلیت یادگیری سازمانی به عنوان ویژگی‌های سازمانی و اداری عناصری می‌باشد که سازمان را برای یادگیری آماده کرده، یا نسبت به فرآیندهای یادگیری ترغیب می‌کند. برای همین، یک متغیر مهم برای توسعه عملکرد سازمانی به منظور دستیابی به مزیت‌های رقابتی پایدار است (خیمنز-خیمنز و سانز والی، ۲۰۱۱). یادگیری سازمانی به حل مشکلات و در نهایت عملکرد بهتر آن کمک می‌کند (نی و سون^۱، ۲۰۰۹؛ ویگیلار-جانسن^۲، ۲۰۱۵). یادگیری سازمانی و بهبود مستمر یکدیگر را تقویت می‌کنند و با گذراندن چرخه‌های متعدد یادگیری و بهبود، دانش و تجربیات به طور مستمر پردازش شده و اطلاعات جدید ایجاد می‌کنند. برای فعال کردن یادگیری سازمانی، وجود قابلیت یادگیری ضروری است (برتا و همکاران^۳، ۲۰۱۵ نقل در: دی کوک و همکاران^۴، ۲۰۲۳). توانایی یادگیری سازمانی یکی از عناصر اساسی نوآوری است، زیرا مبنایی برای تولید ایده‌های نو تشکیل می‌دهد و به هنگام پشتیبانی قابلیت یادگیری سازمانی از نوآوری، از خلاقیت حمایت می‌کند (لیائو و همکاران، ۲۰۰۸) و ظرفیت نوآوری سازمان را بهبود می‌بخشد (آرگریس و شون^۵، ۱۹۹۷ نقل در کالموک و گولهان^۶، ۲۰۱۵).

از سوی دیگر نوآوری در زمینه‌های سازمانی به معنای اجرای روش‌های نوین در رویه‌ها، محیط کار و روابط خارجی سازمان است که مستلزم ایجاد مفاهیم جدید به شیوه‌های یک سازمان است (تانسیب و پارک^۷، ۲۰۲۰). از منظر تئوری فرآیند، عوامل محیطی مانند فناوری برای نوآوری، بر انگیزه کارکنان در راستای کسب دانش و مهارت‌های مورد نیاز برای انجام وظایف تأثیر می‌گذارد و فرصت‌هایی را برای سازمان‌ها برای تقویت ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارها فراهم می‌کند (مصطفی، گلد-ویلیامز و باتوملی^۸، ۲۰۱۵). نوآوری سازمانی طیف وسیعی از تغییرات و بهبودها در ساختار یک سازمان را در برمی‌گیرد (گارسیا-مارکو، زواگی و سانچز^۹، ۲۰۲۰)؛ نوآوری فرایند گردآوری، تسهیم و به کارگیری دانش عینی و ضمنی است و سازمان نوآور ارتباط زیادی با به کارگیری منابع دانشی خود دارد. برای همین، بیش از آن که یک هوش سرشار و نبوغ شخصیتی باشد، شیوه‌ای عملی و کاربردی است که لازمه‌اش دانش، توانایی، دقت و تلاش هدفمند است (قلی‌پور، فراشاد و زارع، ۱۳۹۹). نوآوری سازمانی ساختارها و فرایندهای سازمانی را برای استفاده از فناوری‌های جدید توانمند می‌سازد، هماهنگی و همکاری را افزایش می‌دهد و یادگیری، اکتساب و درونی‌سازی دانش خارجی را بهبود می‌بخشد. از این رو نوآوری می‌تواند محیطی مطلوب ایجاد کند و توسعه یا پذیرش محصول، فرایند و یا نوآوری بازاریابی را تسهیل کند (باومن-ویتولینا و همکاران^{۱۰}، ۲۰۲۲). نوآوری سازمانی کارایی، بهره‌وری، کیفیت و انعطاف‌پذیری شرکت را افزایش می‌دهد، و توانایی سازمان در پاسخگویی به تغییرات محیطی را باهدف بهبود عملکرد کسب‌وکار ارتقاء

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۲۷

تأثیر تعدیل‌گری

اینرسی دانش بر رابطه

بین قابلیت ...

1. Ni & Sun
2. Weggelaar-Jansen
3. Berta, Cranley, Dearing, Dogherty, Squires & Estabrooks
4. de Kok, van der Scheer, Ketelaars & Leistikow
5. Argyris & Schön
6. Kalmuk & Gulhan
7. Taneseb & Park
8. Mostafa, Gould-Williams & Bottomley
9. Garcia-Marco, Zouaghi & Sánchez
10. Baumane-Vitoliņa, Woschank, Apsalone, Šumilo & Pacher

می‌بخشد، که منجر به عملکرد بهتر کسب و کار می‌شود (آرانز و همکاران^۱، ۲۰۱۹؛ ساکوفسکی، وادی و مریکول^۲، ۲۰۱۸). بر اساس مطالعات پیشین نوآوری سازمانی با موانع مختلف از قبیل فقدان تخصص، منابع ناکافی و ساختار سازمانی ناکارآمد به‌عنوان موانع داخلی؛ و رقابت، عدم تقاضای بازار برای تغییرات (زامبیلان، جیانگ و مائور^۳، ۲۰۲۰: ۴۲۷)، فرهنگ سازمانی (گورلک و تونا^۴، ۲۰۱۸)، استراتژی فعالانه مدیریت محیط سازمان (دای، کانتور و مونتابون^۵، ۲۰۱۷: ۲۴۷)، اینرسی (دوستار و همکاران، ۱۳۹۸) مواجه است. لذا می‌توان گفت، توانایی سازمان نقش مهمی در هر فرایند نوآوری ایفا می‌کند (ابوالماجد و هاشم^۶، ۲۰۱۹).

در این میان اینرسی مفهومی فراگیر است که تعهدات شخصی، سرمایه‌گذاری مالی و سازوکارهای نهادی حمایت‌کننده از جریان کنونی در سازمان برای انجام کارها را در برمی‌گیرد و تمایل به باقی ماندن در وضعیت موجود و مقاومت در برابر بازننگری راهبردی فراتر از رویه‌های کنونی است (هاف، هاف و توماس^۷، ۱۹۹۲ نقل در: چاوش، مراد و آکسوی^۸، ۲۰۱۴). به اعتقاد لی، لیو و لیو^۹ (۲۰۱۶) اینرسی به تمایل به ماندگاری باورها در فرد پس از شکل‌گیری اشاره دارد. به‌طور خاص، اینرسی تمایل انسان به تکیه بر مفروضات آشنا و نشان دادن اکراه و/یا ناتوانی در تجدیدنظر در آن مفروضات را توصیف می‌کند، حتی زمانی که شواهد پشتیبان آن مفروضات دیگر وجود ندارند یا زمانی که شواهد دیگر صحت آن‌ها را زیر سؤال می‌برد. اینرسی دانش همواره از طریق فعالیت‌های دانشی بروز می‌کند (جینگ، ژنگ و گو^{۱۰}، ۲۰۲۳). در حالی که، رفتار فعالیت‌های دانشی مسیر مهمی برای ارتقاء ظرفیت نوآوری شرکت‌ها محسوب می‌شود (لی و ژنگ^{۱۱}، ۲۰۱۹)؛ اینرسی دانشی می‌تواند تأثیر منفی بر نوآوری سازمانی داشته باشد (هارون و موهده شریف^{۱۲}، ۲۰۱۶). به اعتقاد شریعت‌نژاد، موسوی و جعفری (۱۴۰۱) در سازمان‌های دانش‌بنیان منابع انسانی هوشمند با استفاده از انحراف خلاق و تخطی خلاقانه از مقررات بوروکراتیک و دست و پاگیر سازمان، موجب نوآوری شده، و سازمان‌های دانش‌بنیان را از اینرسی نوآوری به دور نگه می‌دارند. از نظر سپهوند، شریعت‌نژاد و صالح‌آبادی (۱۴۰۲) نیز حاکمیت فرهنگ تقلید به‌جای فرهنگ نوآوری، گرفتاری به سندروم آرتروز فکری، ترس و روحیه محافظه‌کارانه، انجاماد فکری و استفاده از تجربیات قبلی در حل مسئله جدید، مهم‌ترین عوامل ایجادکننده اینرسی دانش و نوآوری می‌باشند. باین‌حال پیامدهای اینرسی دانشی در سازمان‌ها مانند کاهش کارایی و بهره‌وری، ضعف در یادگیری و حل مسئله، اخذ تصمیمات نامطلوب و مخاطره‌بقای سازمان و پیدایی انسداد و بن‌بست استراتژیک (سپهوند و همکاران، ۱۴۰۲)، فاش شدن

1. Arranz, Arroyabe, Li & de Arroyabe
2. Sakowski, Vadi & Meriküll
3. Szambelan, Jiang & Maurer
4. Gurlek & Tuna
5. Dai, Cantor & Montabon
6. Aboelmaged & Hashem
7. Huff, Huff & Thomas
8. Cavus, Murat & Aksoy
9. Li, liu & Liu
10. Jing, Zheng & Gu
11. Li & Zeng
12. Haroon & Sharif

راهبردهای سازمان، افزایش قابلیت پیش‌بینی حرکات سازمان، افزایش جمود و رکود فکری، از بین رفتن خلاقیت و نوآوری، مقاومت در برابر تغییر و کاهش عملکرد شرکت (موسوی، ۱۴۰۲) قابل تأمل است. مرور پیشینه‌های پژوهش در داخل ایران نشان می‌دهد نوآوری سازمانی به‌عنوان یک متغیر وابسته و اثرپذیر مورد توجه بسیاری از مطالعات بوده است. متغیر اینرسی دانش طی یک دهه اخیر وارد ادبیات حوزه مدیریت دانش شده است. در این خصوص نتایج شهابی و جلیلیان (۱۳۹۰) نشان داد که اینرسی دانش با یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی رابطه منفی معنی‌داری دارد. هم‌چنین، یافته‌های مطالعه گلستانی (۱۳۹۲) نیز نشان داد که بین اینرسی دانش با یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی رابطه معکوس و معنی‌داری وجود دارد.

مطالعه سپهوند، عارف‌نژاد و شریعت‌نژاد (۱۳۹۶) نشان داد که ترس و روحیه محافظه‌کاری، تهدید موقعیت شغلی، استرس و اضطراب، عدم درک درست نسبت به تغییرات محیطی، انجماد فکری، دفاع روان‌شناختی و عدم آگاهی از علت تغییر مهم‌ترین عوامل ایجادکننده اینرسی سازمانی هستند. غفاری و رستم‌نیا (۱۳۹۶) نیز در مطالعه دیگری دریافتند که مؤلفه فرهنگ بوروکراتیک بر اینرسی شناختی، رفتاری، شناختی-اجتماعی، اقتصادی و سیاسی تأثیر مثبت و معناداری دارد. در مطالعه دیگر، جعفری، محمدی دورباش و میرزائی (۱۳۹۷) به این نتیجه رسیدند که اینرسی سازمانی با نوآوری باز و نوآوری در مدل کسب‌وکار رابطه منفی دارد. نتایج مطالعه دوستار و همکاران (۱۳۹۸) نیز نشان داد که اینرسی سازمان تأثیر یادگیری سازمانی بر نوآوری سازمانی را تعدیل می‌کند. لطفی زنگنه درویش، امیرنژاد و مکوندی (۱۴۰۱) نیز در مطالعه خود دریافتند که بین مؤلفه‌های فرهنگ سازمانی مبتنی بر اخلاق و اینرسی سازمانی رابطه معنادار معکوس وجود دارد.

در مطالعات خارجی نیز، نتایج مطالعه لیاو، فی و لیو^۱ (۲۰۰۸) نشان داد که اینرسی دانش از طریق یادگیری سازمانی اثر واسطه‌ای بر نوآوری سازمانی دارد. فانگ، چانگ و چن^۲ (۲۰۱۱) نیز در مطالعه دیگری دریافتند که بین یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. ضمن این که اینرسی دانش این رابطه را تعدیل می‌کند. آکوزوم^۳ (۲۰۱۴) در مطالعه خود دریافت که اینرسی دانش و یادگیری سازمانی، عملکرد سازمانی را پیش‌بینی می‌کنند. ضمن این که یادگیری سازمانی در رابطه بین اینرسی دانش و عملکرد سازمانی نقش میانجی ایفا می‌کند. نتایج ژیانورونگ و همکاران^۴ (۲۰۱۹) نشان داد که یادگیری دوسویه کانالی تأثیر قابل توجهی بر توانایی نوآوری با میانجی‌گری اینرسی سازمانی دارد. ضمن این که یادگیری کانالی تأثیر دوسویه بهبود قابلیت نوآوری دارد. یادگیری اکتشافی بر اینرسی سازمانی غلبه و منجر به بهبود قابلیت نوآوری می‌شود؛ درحالی که یادگیری استثماری با تقویت اینرسی تأثیر منفی بر قابلیت نوآوری دارد. ژان و همکاران (۲۰۲۲) جستجوی دانش و نوآوری شرکتی را با نقش اینرسی دانش و قابلیت تجمیع دانش را بر اساس داده‌های ۲۴۷ شرکت چینی را بررسی و دریافتند که اینرسی یادگیری تأثیر

1. Liao, Fei & Liu
2. Fang, Chang & Chen
3. Akuzum
4. Xiaorong, Rui & Jing

تأثیر تعدیل‌گری

اینرسی دانش بر رابطه
بین قابلیت ...

جستجوی مبتنی بر مسئله را بر قابلیت جمع دانش تقویت می‌کند. نتایج جیانگ (۲۰۲۳) نیز نشان داد که مدیریت نوآوری و اینرسی سازمانی با نقش میانجی یادگیری سازمانی بر عملکرد سازمانی تأثیر دارد. نتایج مرور پیشینه‌های پژوهش نشان می‌دهد که، نوآوری سازمانی به خاطر افزایش توان و قابلیت‌های سازمان به منظور ایجاد مزیت‌های رقابتی یکی از اهداف مهم سازمان‌ها و دغدغه مطالعات حوزه مدیریت بوده است. تأثیر متغیرهای متفاوتی از قبیل رهبری تحول‌آفرین (علوی و همکاران، ۱۳۹۳) و ابعاد مختلف آن شامل ترغیب ذهنی، ارتباطات الهام‌بخش و نفوذ آرمانی (میرکمالی و چوپانی، ۱۳۹۰)، رکود دانش (احمدیان و همکاران، ۱۳۹۰)، سرمایه فکری و مؤلفه‌های آن شامل مشتری، انسانی و ساختاری (چوپانی و همکاران، ۱۳۹۱)، کسب اطلاعات، تفسیر اطلاعات، تغییرات رفتاری و شناختی و فرهنگ نوآورانه (رضایی دولت‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۱)، یادگیری سازمانی (علوی و همکاران، ۱۳۹۳؛ محمدی حسینی و همکاران، ۱۳۹۲؛ بنیادی نائینی و همکاران، ۱۳۹۵؛ محمدی حسینی و همکاران، ۱۴۰۱)، سرمایه اجتماعی و قابلیت یادگیری سازمانی (کریمی و همکاران، ۱۳۹۲)، مدیریت دانش و تسهیم دانش (علوی و همکاران، ۱۳۹۳؛ حاجی‌زاده و سرداری، ۱۳۹۷؛ محمدی حسینی و همکاران، ۱۴۰۱)، سازمان یادگیرنده و تعلق کاری کارکنان (هدائی و کولوبندی، ۱۳۹۳) بر نوآوری سازمانی مورد مطالعه قرار گرفته است. مرور این مطالعات نشان می‌دهد که عمدتاً متغیرهای مورد بررسی ویژگی تسهیل‌کننده و تقویت‌کننده نوآوری سازمانی را داشته‌اند. این درحالی است که چشم‌پوشی از موانع موجود در رابطه بین یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی سبب خواهد شد که علی‌رغم سرمایه‌گذاری وسیع در زمینه ارتقاء یادگیری سازمانی، نتایج مورد انتظار محقق نشود.

در مطالعه حاضر نوآوری سازمانی به‌عنوان متغیر وابسته یادگیری سازمانی و اینرسی دانش به‌عنوان تعدیل‌کننده در رابطه بین آن‌ها بررسی شد. اهمیت بررسی اینرسی دانش به‌عنوان یک تعدیل‌گر در رابطه بین یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی بدان جهت است که یادگیری سازمانی توان هوشمندی سازمان را به‌واسطه ایجاد دانش و بینش‌های جدید افزایش می‌دهد و از این نظر بافتار مناسبی را برای نوآوری، ابتکار و خلاقیت در بین ارکان مختلف سازمانی فراهم می‌کند. این در حالی است که اینرسی دانش، به دلیل تأکید بر عادت به استفاده از وضعیت موجود به‌جای شروع برای پذیرش ایده‌های جدید، تغییر و نتیجه عدم تمایل به تغییر و خودآغازی این فرآیند ممکن است تأثیرات مثبت یادگیری سازمانی را کندتر و حتی متوقف سازد. نتیجه این که، با توجه به مبانی نظری، پشتوانه یافته‌های مبتنی بر پیشینه‌ها و در راستای اهداف پژوهش فرضیه‌ها به شکل زیر طرح شدند:

فرضیه اول) قابلیت یادگیری سازمانی بر نوآوری سازمانی در بیمارستان امیرالمؤمنین اهواز تأثیر دارد.
فرضیه دوم) اینرسی دانش رابطه علی بین قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی در بیمارستان امیرالمؤمنین اهواز را تعدیل می‌کند.

۳- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی است. از آنجایی که درصدد یافتن راهکارهای اجرایی برای یک مسئله و سازمان واقعی است، به لحاظ ماهیت علی می‌باشد که با روش پیمایشی تحلیلی انجام شد. جامعه آماری این پژوهش کلیه کارکنان بیمارستان امیرالمؤمنین اهواز به تعداد ۵۳۰ نفر بودند که با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه ۲۲۳ نفر تعیین و با استفاده از تابع تعیین اعداد تصادفی^۱ مشخص شد. سپس با بازگشت ۲۲۳ پرسشنامه تکمیل شده بدون نقص، تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار اکسل، SPSS23 و AMOS انجام شد. در این پژوهش از روش کتابخانه‌ای برای گردآوری اطلاعات در زمینه پژوهش، مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش انجام گرفت. هم‌چنین، برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه اعتباریابی شده مطالعات پیشین استفاده شد. در این میان برای متغیر اینرسی دانش (دارای دو خرده مقیاس یادگیری و تجربه) از پرسشنامه لیائو، فی و لیو (۲۰۰۸)؛ برای متغیر نوآوری سازمانی (دارای شش متغیر شامل نوآوری در خدمات، نوآوری در سازمان، نوآوری در فرایندها، نوآوری در تبلیغات و بازاریابی، نوآوری در فرهنگ، نوآوری در منابع) از پرسشنامه چالیک، چالیشیر و چتینگوچ (۲۰۱۷) و برای متغیر قابلیت یادگیری سازمانی (دارای چهار متغیر یادگیری مداوم، فرایندهای شناختی، شفافیت و مسئله محوری) از پرسشنامه یاواش و چلیک (۲۰۲۰) استفاده شد. پرسشنامه‌ها پس از ترجمه جهت تأیید روایی در اختیار ۱۰ نفر از متخصصان حوزه مدیریت و علم اطلاعات و دانش‌شناسی قرار گرفت و طی دو مرحله ایرادات برطرف و روایی صوری و محتوایی گویه‌ها مورد تأیید واقع شد. در این پژوهش برای تأیید پایایی ابزار گردآوری داده‌ها از ضریب آلفای کرونباخ استفاده و برای کل ابزار در سطح $(\alpha=0/85)$ تأیید شد (جدول ۱). نتیجه این که برای تجزیه و تحلیل داده‌ها به منظور پاسخ به فرضیه‌های زیر از روش معادلات ساختاری استفاده شد.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۳۱

تأثیر تعدیل‌گری

اینرسی دانش بر رابطه

بین قابلیت ...

جدول ۱ وضعیت پایایی ابزار پژوهش

متغیرهای کلیدی	تعداد گویه‌ها	مقدار آلفای کرونباخ	منبع
قابلیت یادگیری سازمانی	۱۸	۰/۸۵۳	یاواش و چلیک (۲۰۲)
نوآوری سازمانی	۲۷	۰/۸۷۹	چالیک، چالیشیر و چتینگوچ (۲۰۱۷)
اینرسی دانش	۱۴	۰/۸۲۶	لیائو، فی و لیو (۲۰۰۸)

۴- یافته‌ها

جدول ۲ آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای آزمون توزیع بهنجاری داده‌ها

متغیرهای کلیدی	آماره Z کولموگروف-اسمیرنوف	سطح معنی‌داری	نتیجه
قابلیت یادگیری سازمانی	۱/۱۰۶	۰/۲۴۱	بهنجار
نوآوری سازمانی	۱/۱۲۱	۰/۲۱۸	بهنجار
اینرسی دانش	۱/۰۸۵	۰/۲۹۰	بهنجار

داده‌های جدول ۲ نشان می‌دهد که مقدار Z آزمون کولموگروف-اسمیرنوف کوچک‌تر از $1/96+$ و بزرگ‌تر از $1/96-$ و سطح معنی‌داری آزمون بزرگ‌تر از $0/05$ است. لذا با 95% اطمینان می‌توان نتیجه گرفت که بین فراوانی مشاهده‌شده و مورد انتظار تفاوتی وجود ندارد و بهنجاری توزیع داده‌ها تأیید می‌شود.

جدول ۳ نتایج آزمون کشیدگی و چولگی برای نرمال بودن داده‌ها

متغیرهای پژوهش	قدر مطلق چولگی	قدر مطلق کشیدگی	نتیجه
قابلیت یادگیری سازمانی	$-0/529$	$0/329$	توزیع بهنجار است
نوآوری سازمانی	$-0/661$	$0/387$	توزیع بهنجار است
اینرسی دانش	$0/858$	$0/674$	توزیع بهنجار است

همان‌گونه که نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد قدر مطلق چولگی و قدر مطلق کشیدگی برای همه متغیرهای پژوهش کوچک‌تر از ۳ می‌باشد. بنابراین تخطی از مفروضه بهنجار بودن داده‌های پژوهش مردود است. برای بررسی وضعیت متغیرهای پژوهش امتیاز کلی متغیرهای پژوهش و ابعاد آن‌ها محاسبه شد (جدول ۴).

جدول ۴ آزمون امتیاز کلی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	شاخص	
			حداقل	حداکثر
اینرسی دانش	۱/۸۳	$0/70$	۱	۵
	۲/۵۷	۱	۱/۲۹	۵
اینرسی دانش	۲/۲۰	$0/76$	۱/۲۱	۵
نوآوری سازمانی	۳/۲۸	$0/96$	۱	۵
	۳/۱۷	$0/92$	۱	۵
	۳/۳۸	$0/92$	۱	۵
	۳/۱۱	$0/97$	۱	۵
	۳/۲۵	$0/77$	۱	۵
	۳/۱۶	$0/91$	۱	۵
	۳/۲۳	$0/83$	۱	۵
قابلیت یادگیری سازمانی	۳/۲۳	$0/91$	۱	۵
	۳/۳۷	$0/84$	۱	۵
	۳/۱۱	$1/03$	۱	۵
	۳/۳۳	$1/03$	۱	۵
	۳/۲۷	$0/84$	۱/۱۱	۵

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که میانگین متغیر اینرسی دانش $2/20$ ، نوآوری سازمانی $3/23$ و قابلیت یادگیری سازمانی $3/27$ است. در ادامه پیش‌فرض‌های آزمون معادلات ساختاری آزمون خطی رابطه بین متغیرها و عدم وجود هم خطی چندگانه انجام شد (جدول ۵).

جدول ۵ نتایج آزمون پیش فرض معادلات ساختاری هم خطی چندگانه

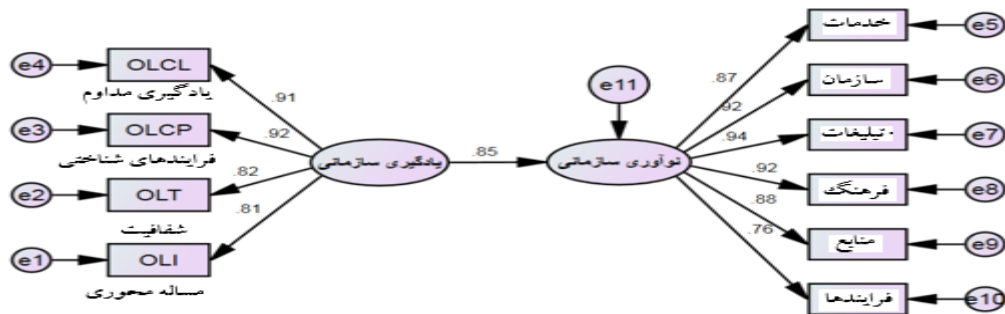
مقدار تحمل	عامل افزایش واریانس VIF	سطح معنی داری	رابطه خطی متغیرها			متغیر
			قابلیت یادگیری سازمانی	نوآوری سازمانی	اینرسی دانش	
۰/۹۱۰	۱/۰۹۹	۰/۰۱	--	--	۱	اینرسی دانش
--	--	۰/۰۱	--	۱	-۰/۳۴۳**	نوآوری سازمانی
۰/۹۱۰	۱/۰۹۹	۰/۰۱	۱	۰/۸۰۲**	-۰/۳۰۱**	قابلیت یادگیری سازمانی

همان‌طور که داده‌های جدول ۵ نشان می‌دهد، وجود رابطه معنی‌دار در سطح کوچک‌تر از ۰/۰۵ بین متغیرهای پژوهش تأیید می‌شود. به لحاظ عدم وجود هم خطی چندگانه نتایج جدول نشان می‌دهد که آماره تحمل برای متغیرهای پیش‌بین از مقدار ۰/۲ بزرگ‌تر و آماره عامل افزایش واریانس نیز برای همه متغیرهای پیش‌بین، از ۱۰ کوچک‌تر است. لذا طبق نظر کلاین (۲۰۰۵) هم خطی چندگانه در این پژوهش مشاهده نشده است. در ادامه برازش مدل در حالت استاندارد برای متغیر پیش‌بین و ملاک انجام شد.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۳۳

شکل ۱ برازش مدل در حالت استاندارد

تأثیر تعدیل‌گری

اینرسی دانش بر رابطه

بین قابلیت ...

برای سنجش پایایی مدل از آلفای کرونباخ (توانایی گویه‌ها در تبیین ابعاد) و پایایی ترکیبی (همبستگی گویه‌های یک بعد) و روایی هم‌گرا (توانایی شاخص‌های یک بعد در تبیین آن) و روایی واگرا (همبستگی سازه‌ها با سؤالات خود در مقایسه با سایر سازه‌ها) استفاده شد (جدول ۶).

جدول ۶ آزمون پایایی و روایی مدل متغیر پیش‌بین و ملاک

روایی واگرای سازه‌ها		پایایی مدل		متغیر
قابلیت یادگیری	نوآوری سازمانی	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ	
--	۰/۸۸۵	۰/۷۸۴	۰/۸۷۹	نوآوری سازمانی
۰/۸۶۵	۰/۸۰۲	۰/۷۴۹	۰/۸۵۳	قابلیت یادگیری سازمانی

نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد که مقدار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی در مورد هر دو متغیر از مقدار ۰/۷ بالاتر و نشان‌دهنده برازش مناسب مدل است. معیار قابل قبول برای میانگین واریانس استخراج شده ۰/۴ می‌باشد که طبق داده‌های جدول این معیار برای هر دو سازه مدل از ۰/۴ بیشتر بوده و نشان می‌دهد که روایی هم‌گرای پرسشنامه در سطح قابل قبول بوده است. ضمن این‌که، جذر میانگین واریانس استخراج شده هر

سازه از ضرایب همبستگی آن سازه با سایر سازه‌ها بیشتر است و حاکی از قابل قبول بودن روایی واگرایی سازه‌ها است.

جدول ۷ شاخص‌های محاسبه شده برازش مدل پژوهش

مقدار محاسبه شده در پژوهش	شاخص		شاخص
	دامنه قابل قبول	عنوان شاخص	
۰/۹۱۵	$> ۰/۸۰$	شاخص نرم شده برازندگی (NFI)	پایایی (روایی)
۰/۹۲۷	۰/۹۰ و بیشتر	شاخص برازش تطبیقی (CFI)	
۰/۹۰۴	۰/۹۰ و بیشتر	شاخص برازندگی فراینده (RFI)	
۱/۹۷۷	کمتر از ۳	مجذور کای نسبی (χ^2/df)	
۰/۰۶۸	۰ - ۰/۰۸	ریشه میانگین مربعات تقریب (RMSEA)	مقتصد
۰/۹۱۲	نزدیک به ۱	شاخص نیکویی برازش (GFI)	پایداری
۰/۸۸۰	نزدیک به ۱	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده (AGFI)	
۴۵/۴۷۱	وابسته به حجم نمونه	کای دو (Chi-Square)	

داده‌های جدول ۷ نشان می‌دهد در مقایسه با دامنه قابل قبول برای هر شاخص، وضعیت مقدار محاسبه شده در پژوهش حاضر قابل قبول است. لذا مدل نهایی بدون نیاز به اصلاح از برازش مناسبی برخوردار است. ضمن این که همه روابط موجود بین متغیرها در مدل در سطح ($P < ۰/۰۵$) معنی دار می‌باشد. در ادامه برای آزمون فرضیه اول پژوهش فرض ادعای محقق و فرض صفر به شکل زیر مطرح شد. H_0 : قابلیت یادگیری سازمانی بر نوآوری سازمانی در بیمارستان امیرالمؤمنین اهواز تأثیر ندارد. H_1 : قابلیت یادگیری سازمانی بر نوآوری سازمانی در بیمارستان امیرالمؤمنین اهواز تأثیر دارد.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۳۴

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

جدول ۸ تأثیر قابلیت یادگیری سازمانی بر نوآوری سازمانی

نتیجه	عدد معناداری (t-value)	ضریب تأثیر (β)	مسیر مستقیم
تأیید فرضیه	۱۲/۸۱۴	۰/۸۵	قابلیت یادگیری سازمانی ← نوآوری سازمانی

نتایج جدول ۸ نشان می‌دهد که ضریب تأثیر قابلیت یادگیری سازمانی (متغیر پیش‌بین) بر نوآوری سازمانی (متغیر ملاک) برابر با $\beta = ۰/۸۵$ و مقدار بحرانی $t\text{-value} = ۱۲/۸۱۴$ گزارش شده است که از بزرگ‌تر است. این یافته نشان می‌دهد که فرض صفر (نقیض ادعا) مردود است؛ لذا می‌توان نتیجه گرفت که قابلیت یادگیری سازمانی بر نوآوری سازمانی در بیمارستان امیرالمؤمنین اهواز تأثیر دارد. برای فرضیه دوم نیز به ترتیب زیر فرض محقق و صفر به شکل زیر مطرح شد: H_0 : اینرسی دانش رابطه علی بین قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی در بیمارستان امیرالمؤمنین اهواز را تعدیل نمی‌کند. H_1 : اینرسی دانش رابطه علی بین قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی در بیمارستان امیرالمؤمنین اهواز را تعدیل می‌کند.

جدول ۹ آزمون نقش تعدیل گری اینرسی دانش در رابطه بین قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی

نتیجه	بررسی مدل رگرسیونی		بررسی اثر تعدیل گر				مسیر
	ΔR^2	R^2 مدل اول	مقدار آماره t	سطح معنی داری	Beta	B	
تایید فرضیه	۰/۱۱۴	۰/۶۴۳	-۲/۱۶۸	۰/۰۰۱	-۰/۲۰۷	-۰/۰۶۴	نقش تعدیل گر اینرسی دانش در رابطه بین قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی

داده‌های جدول ۹ نشان می‌دهد که با اضافه شدن متغیر اینرسی دانش ضریب تعیین اصلاح شده برابر ۰/۶۴ شده است. این مسئله نشان می‌دهد که با وجود متغیر اینرسی دانش، تبیین متغیر نوآوری سازمانی به واسطه متغیر قابلیت یادگیری سازمانی از ۸۵٪ (جدول ۶) به ۶۴٪ کاهش یافته است. با در نظر گرفتن مقدار ΔR^2 که برابر با ۰/۱۱۴ می‌باشد، می‌توان نتیجه گرفت که بعد از اضافه شدن متغیر اینرسی دانش، تأثیر متغیر پیش‌بین (قابلیت یادگیری سازمانی) بر متغیر ملاک (نوآوری سازمانی) کاهش یافته است. ضمن این که ضریب بتا برای متغیر تعدیل گر (اینرسی دانش) برابر با $\beta = ۰/۲۰۷$ می‌باشد که در سطح آزمون ۰/۰۵ معنی دار است. نتیجه این که، می‌توان گفت اینرسی دانش رابطه بین قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی را تعدیل می‌کند.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۳۵

تأثیر تعدیل گری

اینرسی دانش بر رابطه بین قابلیت ...

۵- بحث و نتیجه گیری

مطالعه حاضر به بررسی نقش تعدیل گری اینرسی دانش بر رابطه بین قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی پرداخت. یافته‌های پژوهش نشان داد که وضعیت مؤلفه‌های قابلیت یادگیری سازمانی (پیش‌بین) و نوآوری سازمانی (ملاک) در بیمارستان امیرالمؤمنین اهواز در سطح بالاتر از متوسط قرار دارد. ضمن این که، اینرسی دانش نیز در این سازمان در ابعاد اینرسی یادگیری و اینرسی تجربه در سطح متوسط وجود دارد. نتایج آزمون فرضیه نشان داد که هر چند قابلیت یادگیری سازمانی به طور مستقیم تأثیر معنی دار و قوی بر نوآوری سازمانی دارد، با این حال، اینرسی دانش به شکل قابل توجهی این رابطه علی را تعدیل می‌کند. نتایج این مطالعه، با بخشی از نتایج شهابی و جلیلیان (۱۳۹۰)، گلستانی (۱۳۹۲)، جعفری و همکاران (۱۳۹۷)، دوستار و همکاران (۱۳۹۸)، موسوی (۱۴۰۲)، لیائو و همکاران (۲۰۰۸)، فانگ و همکاران (۲۰۱۱) آکوزوم (۲۰۱۴)، ژیاثورونگ و همکاران (۲۰۱۹) و ژان و همکاران (۲۰۲۲) هم سو است. نکته قابل تأملی که در تبیین این نتایج می‌توان گفت این است که، فرایند نوآوری باعث بهبود فرایندها و ایجاد محصولات جدید در سازمان‌ها می‌شود (بویتندیک، ون هینینگن و دوینولد، ۲۰۲۱) و توسط شرکت‌های پیشرو برای حفظ رشد دنبال می‌شود (مورلوس-گومز، گومز- یاسپه و آویلا-سوارز، ۲۰۲۲). به اعتقاد (باومن-ویتولینا و

1. Buijtendijk, van Heiningen & Duineveld
2. Morelos-Gómez, Gómez-Yaspe & Ávila-Suarez

همکاران^۱، ۲۰۲۲) توانایی سازمان‌ها برای ایجاد ارزش و حفظ مزیت رقابتی از طریق نوآوری برای توسعه اقتصادی ضروری است و در این زمینه، نوآوری منبع مهم رشد و عاملی کلیدی برای عملکرد و رقابت سازمانی است. با توجه به اهمیت و ضرورت نوآوری برای سازمان‌ها، طبیعی است که یکی از دغدغه‌های اساسی مدیران شناسایی و مطالعه پیش‌بین‌ها، عوامل زمینه‌ساز و تسهیلگر نوآوری مانند قابلیت یادگیری باشند.

سازمان‌ها در طول زمان به واسطه کسب تجربه تکامل می‌یابند (مک‌لین و همکاران، ۲۰۲۳)؛ و یادگیری سازمانی در فرایند کسب تجربه، نقش اساسی دارد و به شکوفایی آن‌ها در محیط بازار کمک می‌کند (خاروب و همکاران، ۲۰۲۲). سازمان‌ها به واسطه یادگیری این توانایی را به دست می‌آورند که نه تنها فرصت‌ها را شناسایی کنند، بلکه روندهای بازار را پیش‌بینی و رویدادهایی را آغاز کنند که محصولات و خدمات بهتری را به همراه داشته باشد، و در نهایت رضایت مشتری و عملکرد را به طور کلی افزایش دهد (سعیدی و همکاران، ۲۰۲۱). بنابراین، یادگیری سازمانی وسیله‌ای است که از طریق آن سازمان‌ها به دانش و تجربیات برای بهبود قابلیت‌های خود مجهز می‌شوند. از آنجا که بیشتر وجوه یادگیری سازمانی صرفاً ماهیت واکنشی دارند، که طی آن سازمان‌ها اطلاعات جدید را درک می‌کنند، یاد می‌گیرند، دانش جدیدی را توسعه می‌دهند و سپس بر اساس آن دانش شناخته شده نوآوری و تغییر می‌کنند (راپچیچ^۲، ۲۰۲۳)؛ وجود اینرسی دانش در سازمان به عنوان یک تعدیل‌گر توان سازمان در درک، دانش آفرینی و به کارگیری آن در نوآوری و تغییر را کاهش می‌دهد.

از دیدگاه هایله و توزونر (۲۰۲۲) وجود چشم‌انداز مشترک بین اعضای سازمان؛ تعهد مدیریت ارشد به پرورش فرهنگ یادگیری در سازمان؛ فرهنگ سازمانی که از ایده‌های جدید استقبال و آن‌ها را آزمایش می‌کند و سیستمی برای به اشتراک‌گذاری و انباشت دانش، تمایل شرکت را برای راه‌اندازی محصولات، فرآیندها و شیوه‌های اداری جدید افزایش می‌دهد. بنابراین، به سازمان‌ها بسیار توصیه می‌شود که هنگام فرآیندهای ارزشی و سیاست‌های منسوخ شده را که ممکن است فرآیند یادگیری را متوقف کنند، کنار بگذارند. این هنگامها، سیستم‌های ارزشی و سیاست‌های منسوخ شده همان بازنمایی‌های اینرسی دانش می‌باشند که به عنوان عامل بازدارنده تأثیرات قابلیت‌های یادگیری سازمانی را محدود می‌کنند. اینرسی دانش می‌تواند توانایی حل مسئله یک سازمان و یا فرد را متوقف سازد (توشمن و آندرسون، ۱۹۸۶ نقل در: کارایل^۳، ۲۰۲۰). از این رو، مدیران سازمان‌ها به ویژه بیمارستان امیرالمؤمنین اهواز لازم است تا با شناسایی ابعاد اینرسی دانش و زمینه‌های ایجادکننده آن ابتدا یادگیری سازمانی را تسهیل کنند، تا آموخته‌ها و اندوخته‌های دانشی به نوآوری در محصولات و خدمات منجر شود.

امروزه محیط رقابتی در بخش بهداشت و سلامت شدید است. لذا بقاء، ماندگاری و موفقیت سازمان‌های فعال در این عرصه به ویژه بیمارستان امیرالمؤمنین (ع) که موضوع مطالعه حاضر بود، تا حد زیادی بستگی به نوآوری در محصولات و خدمات دارد. به نحوی که با ارائه خدمات متمایز، نوآور و متناسب با انتظارات

1. Baumane-Vītoliņa, Woschank, Apsalone, Šumilo & Pacher
2. Rupcic
3. Karayel

فضای جدید رقابتی و مراجعین بتواند به این مهم دست یابد. برای این منظور، اتکا به داشته‌های دانشی سازمان و ارتقاء قابلیت یادگیری سازمان برای غنی‌سازی دانش سازمانی یک اصل غیرقابل انکار است. باین‌حال، بیمارستان امیرالمؤمنین، برای استفاده بهتر از سرمایه‌های دانشی خود، بهبود قابلیت یادگیری سازمانی و رسیدن به سازمان یادگیرنده، نیاز دارد تا موانع موجود بر سر راه استفاده و نیل به قابلیت‌های پویای سازمانی را برطرف سازد. طبق نتایج این مطالعه، علی‌رغم وضعیت متوسط قابلیت یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی، وجود اینرسی دانش یک مانع قابل تأمل است. نتیجه این که لازم است مدیران و سیاست‌گذاران بیمارستان امیرالمؤمنین (ع) اهواز شرایطی را فراهم کنند تا کارکنان جرئت یابند تا با استفاده از شیوه‌هایی مانند انحراف خلاقانه و تخطی عامدانه از مقررات بوروکراتیک جاری در بیمارستان سطح اینرسی دانشی موجود را کاهش داده و به کسب دانش و تجربیات جدید و استفاده از شیوه‌های ابتکاری مبتنی بر آن‌ها روی آورند. ضمن این که پیشنهاد می‌شود فرهنگ تقلید، محافظه‌کاری، ترس و تقدیس تجربیات گذشته را کنار گذاشته و به جای آن فرهنگ نوآور، اقدامات ابتکاری و پذیرش خطا را در سازمان پیاده کنند.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۳۷

تأثیر تعدیل‌گری

اینرسی دانش بر رابطه
بین قابلیت ...

۶- منابع و مآخذ

- احمدیان، سیدعلی‌اکبر؛ شکاری، حمیده؛ و افشاری، محمدعلی. (۱۳۹۰). بررسی رابطه رکود دانش، یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی در مراکز آموزش عالی یزد. *مدیریت فرهنگ سازمانی*، ۹(۲)، ۱۳۱-۱۵۴.
- بنیادی نائینی، علی؛ والی، فرزانه؛ عزیزی، محمدحسن؛ و احسنی‌زاده، سامان. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین مولفه‌های فرهنگ یادگیری سازمانی و ایجاد اثربخشی در سازمان با متغیر میانجی نوآوری سازمانی. *فصلنامه پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی دانشگاه جامع امام حسین (ع)*، ۸(۳)، ۵۵-۸۰.
- جعفری، سیدمحمدباقر؛ محمدی دورباش، زهرا؛ و میرزائی، اشرف. (۱۳۹۷). تأثیر اینرسی سازمانی بر نوآوری و نوآوری بر عملکرد. *فصلنامه مدیریت توسعه فناوری*، ۶(۴)، ۱۵۳-۱۷۵. Doi:10.22104/JTDM.2019.3227.2114
- چاوشی، زینب؛ و خاشعی ورنامخواستی، وحید. (۱۴۰۱). تأثیر سازوکارهای یادگیری سازمانی بر ظرفیت نوآوری استراتژیک. *مطالعات مدیریت راهبردی*، ۵۰(۳)، ۲۱-۳۸. Doi:10.22034/SMSJ.2022.135056
- چوپانی، حیدر؛ زارع خلیلی، مجتبی؛ قاسمی، عقیل؛ و غلام‌زاده، حجت. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین سرمایه فکری با نوآوری سازمانی (مطالعه موردی: شرکت سهامی بیمه توسعه). *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۲(۱)، ۲۷-۵۸.
- حاجی‌زاده، پیمان؛ و سرداری، احمد. (۱۳۹۷). تأثیر مدیریت دانش بر بهبود عملکرد نوآورانه سازمان با تأکید بر نقش میانجی یادگیری سازمانی (مورد مطالعه: هولدینگ تولید محصولات پتروشیمی قائد بصیر). *فصلنامه مدیریت راهبردی دانش سازمانی دانشگاه جامع امام حسین (ع)*، ۱(۲)، ۶۳-۹۳.
- دوستار، محمد؛ بابازاده، طاهر؛ و مرادی، محمود. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر یادگیری بر نوآوری با نقش تعدیل‌گری اینرسی سازمانی. *نشریه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۹(۲)، ۱۶۵-۱۹۸.
- رضایی دولت‌آبادی، حسین؛ بهارستان، امید؛ محمدی صدر، محمد. (۱۳۹۱). تحلیل ارتباط فرهنگ یادگیری سازمانی، فرهنگ نوآورانه و ابداع در صنایع غذایی کرمان (مورد مطالعه: شرکت‌های زمزم، روغن و پگاه کرمان). *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۲(۳)، ۱-۲۶.

- زوار، تقی؛ یارمحمدزاده، پیمان؛ و آزامی، مریم. (۱۳۹۸). نقش مدیریت دانش و یادگیری سازمانی بر سوء اخلاق سازمانی کارکنان. *فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۴(۴)، ۶۸-۷۸.
- سپهوند، رضا؛ شریعت‌نژاد، علی؛ و صالح‌آبادی، شقایق. (۱۴۰۲). شناخت و فهم اینرسی نوآوری در شرکت‌های دانش بنیان: تحلیل نقشه نگاشت فازی عوامل پیشایندی و پسایندی با FCM. *نشریه علمی مدیریت دانش سازمانی*، ۶(۳)، ۱۴۹-۱۷۸.
- سپهوند، رضا؛ عارف‌نژاد، محسن؛ و شریعت‌نژاد، علی. (۱۳۹۶). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل ایجادکننده اینرسی سازمانی با استفاده از روش دلفی فازی. *پژوهش‌های نوین در تصمیم‌گیری*، ۲(۱)، ۹۶-۱۱۷.
- شریعت‌نژاد، علی؛ موسوی، سیده نسیم؛ و جعفری، محمد. (۱۴۰۱). بررسی تاثیر انحراف خلاق بر اینرسی نوآوری با نقش میانجی هوشمندی منابع انسانی (مورد مطالعه: سازمان‌های دانش‌بنیان استان لرستان). *مدیریت بهره‌وری*، ۱۶(۱)، ۱۰۹-۱۳۴. doi: 10.30495/qjopm.2020.1872250.2523
- شهایی، مریم؛ و جلیلیان، حمید. (۱۳۹۰). بررسی روابط میان اینرسی دانش، یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی (مطالعه موردی: شرکت بهره‌برداری نفت و گاز غرب). *مطالعات راهبردی در صنعت نفت و انرژی*، ۲(۸)، ۱۳۷-۱۵۸.
- علوی، سمیه؛ ارباب شیرانی، بهروز؛ اسفندیاری، احسان. (۱۳۹۳). بررسی ارتباط یادگیری سازمانی و نوآوری از دیدگاه سیستم دینامیکی در مرکز تحقیقات مهندسی اصفهان. *پژوهش در مدیریت تولید و عملیات*، ۵(۱)، ۷۱-۹۲.
- غفاری، رحمان؛ و رستم‌نیا، یحیی. (۱۳۹۶). اینرسی سازمانی و تنبلی اجتماعی؛ کژکارکردهای فرهنگ سازمانی بوروکراتیک. *مدیریت دولتی*، ۹(۲)، ۳۰۷-۳۳۲. doi:10.22059/JIPA.2017.234155.2019
- فلاح رحمت‌آبادی، محسن؛ نایب‌زاده، شهناز؛ و داودی رکن‌آبادی، ابوالفضل. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر یادگیری سازمانی بر رقابت‌پذیری با توجه به نقش نوآوری با رویکرد معادلات ساختاری (مطالعه موردی: مخابرات منطقه یزد). *نشریه علمی رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری*، ۲(۶)، ۱۶۳-۱۷۵.
- قربانی‌زاده، وجه‌الله؛ و مشبکی، اصغر. (۱۳۸۵). طراحی الگویی برای تعیین سطح یادگیرندگی سازمانها: شرکت‌های قطعه‌سازی خودرو. *فصلنامه مدرس علوم انسانی*، ۱۰(۴)، ۱۶۹-۲۰۹.
- قلی‌پور، وحید؛ فراشاد، معصومه؛ و زارع، شکوفه. (۱۳۹۹). بررسی ارتباط متقابل نوآوری سازمانی و تاثیر آن بر بهبود یادگیری سازمانی. *فصلنامه چشم‌انداز حسابداری و مدیریت*، ۳(۳۲)، ۶۶-۸۹.
- کریمی، فریبا؛ احمدی دستجردی، سمیه؛ و رجایی‌پور، سعید. (۱۳۹۲). الگوی ساختاری روابط بین سرمایه اجتماعی و قابلیت یادگیری سازمانی با نوآوری کارکنان. *مدیریت بهره‌وری*، ۷(۲۷)، ۱۶۵-۱۸۲.
- گلستانی، فاطمه. (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین اینرسی دانش، یادگیری سازمانی و نوآوری سازمانی با استفاده از مدل‌یابی معادلات ساختاری (مطالعه موردی: شرکت مخابرات استان یزد). (پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد). موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی و غیردولتی جهاد دانشگاهی استان یزد.
- لطفی زنگنه درویش، مصدق؛ امیرنژاد، قنبر؛ و مکوندی، فواد. (۱۴۰۱). رابطه ابعاد پویای فرهنگ سازمانی مبتنی بر اخلاق با اینرسی سازمانی. *فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۷(۲)، ۱۷۰-۱۸۱.
- محمدی حسینی، سیداحمد؛ امین‌بیدختی، علی‌اکبر؛ و جمشیدی، لاله. (۱۳۹۸). بررسی نقش یادگیری سازمانی در افزایش عملکرد نوآوری. *دوفصلنامه نوآوری و ارزش‌آفرینی*، ۲(۴)، ۸۳-۹۵.
- محمدی حسینی، سیداحمد؛ باقری‌نیا، حسن و موسوی، طیبه. (۱۴۰۱). رابطه قابلیت‌های یادگیری سازمانی با میزان نوآوری سازمانی در دانشگاه‌های شهر سبزوار: آزمون نقش میانجی تسهیم دانش. *دوفصلنامه علمی-پژوهشی نوآوری و ارزش‌آفرینی*، ۱(۱۱)، ۱۳-۲۸.
- مشبکی، اصغر؛ و قربانی‌زاده، وجه‌اله. (۱۴۰۰). طراحی الگویی برای تعیین سطح یادگیرندگی سازمانها: شرکت‌های قطعه‌سازی خودرو. *پژوهش‌های مدیریت در ایران*، ۱۰(۴)، ۱۶۹-۲۰۹.

موسوی، سیدنجم‌الدین. (۱۴۰۲). تحلیل پیامدهای اینرسی دانشی در شرکت‌های دانش بنیان. علوم و فنون مدیریت اطلاعات، ۹(۳)، ۲۶۹-۲۹۴. Doi:10.22091/stim.2023.8775.1891

میرکمالی، سیدمحمد؛ و چوپانی، حیدر. (۱۳۹۰). رابطه بین رهبری تحول‌آفرین با گرایش به نوآوری سازمانی در یک شرکت بیمه‌ای. پژوهشنامه بیمه، ۲۶(۳)، ۱۵۵-۱۸۱.

هداوند، مجتبی؛ و کزازی، روح‌اله. (۱۴۰۱). بررسی تاثیر سازمان یادگیرنده بر عملکرد سازمان با نقش میانجی رفتارهای نوآورانه (نوآوری باز) (مورد مطالعه: سازمان هواشناسی کشور). مطالعات رفتاری در مدیریت، ۱۳(۳۲)، ۱۸۳-۱۶۰.

هدایتی ولوکلا، آتنا؛ جمشیدی، لاله؛ و امین بیدختی، علی اکبر. (۱۳۹۵). نقش میانجی مدیریت دانش در رابطه بین فرهنگ یادگیری و نوآوری سازمانی کارکنان دانشگاه علوم پزشکی بابل. پژوهشنامه مدیریت اجرایی، ۱۵(۱۵)، ۱۱۳-۱۳۴.

هدائی، هانیه؛ و کولوندی، عبدالله. (۱۳۹۳). بررسی تاثیر سازمان یادگیرنده بر رفتار نوآورانه با در نظر گرفتن تعلق سازمانی کارکنان به عنوان متغیر واسطه در شهرداری منطقه ۸ تهران. فصلنامه مدیریت کسب و کار، ۲۲(۲)، ۹۹-۱۱۶.

- Aboelimged, M., & Hashem, G. (2019). Absorptive capacity and green innovation adoption in SMEs: The mediating effects of sustainable organizational capabilities. *Journal of Cleaner Production*, 220, 853-863. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.02.150>
- AKUZUM, C. (2014). Knowledge inertia and organizational learning as the explanation of organizational performance. *Educational Research and Reviews*, 9(21), 1143-1155.
- Alosaimi, M. (2016). *The role of knowledge management approaches for enhancing and supporting education* (Doctoral dissertation, Paris 1).
- Antunes, H. D. J. G., & Pinheiro, P. G. (2020). Linking knowledge management, organizational learning and memory. *Journal of Innovation & Knowledge*, 5(2), 140-149. <https://doi.org/10.1016/j.jik.2019.04.002>
- Argyris, C., & Schön, D. A. (1997). Organizational learning: A theory of action perspective. *Reis*, (77/78), 345-348. <https://doi.org/10.2307/40183951>.
- Arranz, N., Arroyabe, M. F., Li, J., & Arroyabe, J. F. (2019). An integrated model of organisational innovation and firm performance: Generation, persistence and complementarity. *Journal of Business Research*, 105, 270-282. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.08.018>
- Baker, W. E., & Sinkula, J. M. (1999). The synergistic effect of market orientation and learning orientation on organizational performance. *Journal of the academy of marketing science*, 27(4), 411-427. <https://doi.org/10.1177/0092070399274002>
- Baumane-Vītolīņa, I., Woschank, M., Apsalone, M., Šumilo, Ē., & Pacher, C. (2022). Organizational innovation implications for manufacturing SMEs: Findings from an empirical study. *Procedia computer science*, 200, 738-747. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2022.01.272>
- Berta, W., Cranley, L., Dearing, J. W., Doherty, E. J., Squires, J. E., & Estabrooks, C. A. (2015). Why (we think) facilitation works: insights from organizational learning theory. *Implementation science*, 10(1), 1-13.
- Buijtendijk, H., van Heiningen, J., & Duineveld, M. (2021). The productive role of innovation in a large tourism organisation (TUI). *Tourism Management*, 85, 104312. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2021.104312>
- Calik, E., Calisir, F., & Cetinguc, B. (2017). A scale development for innovation capability measurement. *Journal of Advanced Management Science*, 5(2), 69-76. doi: 10.18178/foams.5.2.69-7
- Cavus, M. F., Murat, K. O. C., & Aksoy, A. (2014). Entrepreneurial behaviors: are the people restricted by knowledge inertia?. *International Review of Management and Marketing*, 4(1), 42-48.
- Chan, D. W., Sarvari, H., Golestanizadeh, M., & Saka, A. (2023). Evaluating the impact of organizational learning on organizational performance through organizational innovation as a mediating variable: evidence from Iranian construction companies. *International Journal of Construction Management*, 1-14. <https://doi.org/10.1080/15623599.2023.2239486>

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۳۹

تاثیر تعدیل‌گری

اینرسی دانش بر رابطه

بین قابلیت ...

- Chen, S., & Zheng, J. (2022). Influence of organizational learning and dynamic capability on organizational performance of human resource service enterprises: Moderation effect of technology environment and market environment. *Frontiers in Psychology, 13*, 889327. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.889327>
- Chien, S. Y., & Tsai, C. H. (2012). Dynamic capability, knowledge, learning, and firm performance. *Journal of Organizational Change Management, 25*(3), 434-444. <https://doi.org/10.1108/09534811211228148>
- Dai, J., Cantor, D. E., & Montabon, F. L. (2017). Examining corporate environmental proactivity and operational performance: A strategy-structure-capabilities-performance perspective within a green context. *International Journal of Production Economics, 193*, 272-280. <https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2017.07.023>
- De Kok, K., van der Scheer, W., Ketelaars, C., & Leistikow, I. (2023). Organizational attributes that contribute to the learning & improvement capabilities of healthcare organizations: A scoping review. *BMC Health Services Research, 23*(1), 1-14.
- Fang, C. H., Chang, S. T., & Chen, G. L. (2011). Organizational learning capability and organizational innovation: The moderating role of knowledge inertia. *African Journal of Business Management, 5*(5), 1864.
- García-Marco, T., Zouaghi, F., & Sánchez, M. (2020). Do firms with different levels of environmental regulatory pressure behave differently regarding complementarity among innovation practices?. *Business Strategy and the Environment, 29*(4), 1684-1694. <https://doi.org/10.1002/bse.2461>
- Ghumro, S. H., Shaikh, M. F., Channa, K. A., & Nathani, H. L. (2021). A Qualitative Study of Knowledge Transfers and Organizational Learning Process. *SALU-Commerce & economics review, 7*(1), 193-209.
- Gomes, G., Seman, L. O., Berndt, A. C., & Bogoni, N. (2022). The role of entrepreneurial orientation, organizational learning capability and service innovation in organizational performance. *Revista de Gestão, 29*(1), 39-54. <https://doi.org/10.1108/REG-11-2020-0103>
- Gürlek, M., & Tuna, M. (2018). Reinforcing competitive advantage through green organizational culture and green innovation. *Service Industries Journal, 38*(7), 467-491. <https://doi.org/10.1080/02642069.2017.1402889>
- Haile, E. A., & Tüzüner, V. L. (2022). Organizational learning capability and its impact on organizational innovation. *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship, 16*(1), 69-85. <https://doi.org/10.1108/APJIE-03-2022-0015>
- Haroon, U., & Mohd Shariff, M. N. (2016). The interplay of innovation, TQM practices and SMEs performance in Pakistan: moderating effects of knowledge inertia and external environment. *South East Asia Journal of Contemporary Business, Economics and Law, 9*(2), 57-62.
- Huff, J. O., Huff, A. S., & Thomas, H. (1992). Strategic renewal and the interaction of cumulative stress and inertia. *Strategic Management Journal, 13*(S1), 55-75. <https://doi.org/10.1002/smj.4250131006>
- Inthavong, P., Rehman, K. U., Masood, K., Shaukat, Z., Hnydiuk-Stefan, A., & Ray, S. (2023). Impact of organizational learning on sustainable firm performance: Intervening effect of organizational networking and innovation. *Heliyon, 9*(5), e16177. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e16177>
- Jiang, S. G. (2023). The Impact of Management Innovation, Organizational Inertia, and Organizational Learning on Organizational Performance: A Case Study of the Manufacturing Industry in the Yangtze River Delta Region of China. *International Journal of Science and Business, 23*(1), 91-105.
- Jiménez-Jiménez, D., & Sanz-Valle, R. (2011). Innovation, organizational learning, and performance. *Journal of business research, 64*(4), 408-417. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2010.09.010>
- Jing, Z., Zheng, Y., & Guo, H. (2023). A Study of the Impact of Digital Competence and Organizational Agility on Green Innovation Performance of Manufacturing Firms—The Moderating Effect Based on Knowledge Inertia. *Administrative Sciences, 13*(12), 250. <https://doi.org/10.3390/admsci13120250>
- Kalmuk, G., & Acar, A. Z. (2015). The mediating role of organizational learning capability on the relationship between innovation and firm's performance: A conceptual framework. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 210*, 164-169. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.11.355>
- Karayel, S. (2020). How Knowledge Inertia Influences Intent to Leave at Managerial Level in Organizations: Moderating Role of Tenure. *İşletme Araştırmaları Dergisi, 12*(2), 1878-1894. DOI: 10.20491/isarder.2020.950

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۴۰

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

- Karimi, F., Ahmadi Dastjerdi, S. & Rahaepour, S. (2013). Structural pattern of relationships between social capital and organizational learning ability with employee innovation. *Productivity Management*, 7(27), 165-182. [InPersian]
- Khan, M. S., Saengon, P., Charoenpoom, S., Soonthornpipit, H., & Chongcharoen, D. (2021). The impact of organizational learning culture, workforce diversity and knowledge management on innovation and organization performance: A structural equation modeling approach. *Human Systems Management*, 40(1), 103-115.
- Kharub, M., Mor, R. S., & Rana, S. (2022). Mediating role of manufacturing strategy in the competitive strategy and firm performance: Evidence from SMEs. *Benchmarking: An International Journal*, 29(10), 3275–3301. <https://doi.org/10.1108/BIJ-05-2021-0257>
- Li, B. & Zeng, J. (2019). The influence of knowledge inertia on enterprise dual innovation. *Research in Science of Sciences*, 37, 750–59. <https://www.mdpi.com/2076-3387/13/12/250>
- Li, J., Liu, M., & Liu, X. (2016). Why do employees resist knowledge management systems? An empirical study from the status quo bias and inertia perspectives. *Computers in Human Behavior*, 65, 189-200. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.08.028>
- Liao, S. H., Fei, W. C., & Liu, C. T. (2008). Relationships between knowledge inertia, organizational learning and organization innovation. *Technovation*, 28(4), 183-195. <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2007.11.005>
- Maclea, M., Appiah, M. K., & Addo, J. F. (2023). How organizational learning dimensions influence firms' competitive strategy and performance in a lower-middle-income country: A mediation model. *Cogent Business & Management*, 10(3), 2256073. <https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2256073>
- Makarenko, S., Oliinyk, N., Danko, V., & Kaplina, Y. (2020). Formation of an Innovative Competitiveness Management System of the Enterprise: On the Case of Ukraine's Healthcare. *Journal of Economics and Management Sciences*, 3(1), 1-12. <https://doi.org/10.30560/jems.v3n1p1>
- Makhloufi, L., Laghouag, A. A., Ali Sahli, A., & Belaid, F. (2021). Impact of entrepreneurial orientation on innovation capability: The mediating role of absorptive capability and organizational learning capabilities. *Sustainability*, 13(10), 5399. <https://doi.org/10.3390/su13105399>
- Migdadi, M. M. (2019). Organizational learning capability, innovation and organizational performance. *European Journal of Innovation Management*, 24(1), 151-172. <https://doi.org/10.1108/EJIM-11-2018-0246>
- Modarres, M. (2022). Exploring the Effects of Learning Capability and Innovation on Quality Management-Organizational Performance Relationship. In *Quality Control-An Anthology of Cases*. IntechOpen . doi: 10.5772/intechopen.102503.
- Mostafa, A. M. S., Gould-Williams, J. S., & Bottomley, P. (2015). High-performance human resource practices and employee outcomes: the mediating role of public service motivation. *Public administration review*, 75(5), 747-757. DOI:10.1111/puar.12354
- Ni, W., & Sun, H. (2009). The relationship among organisational learning, continuous improvement and performance improvement: An evolutionary perspective. *Total Quality Management*, 20(10), 1041-1054. <https://doi.org/10.1080/14783360903247312>
- Ozgenel, M., & Cetin, M. (2021). Effects of organizational cynicism occupational commitment and organizational dissent on knowledge inertia. *Kalem International Journal of Education and Human Sciences*, 11(2), 365-389. <https://doi.org/10.23863/kalem.2021.175>
- Quan, Z. P. (2023). The Relationship between Organizational Learning, Technological Innovation, and Organizational Innovation Capability-A Case Study of High-tech Enterprises in the Guangdong Hong Kong Macao Bay Area. *International Journal of Science and Business*, 27(1), 151-173.
- Rao, Y., Yang, M., & Yang, Y. (2018). Knowledge sharing, organizational learning and service innovation in tourism. *Journal of Service Science and Management*, 11(5), 510-526. DOI:10.4236/jssm.2018.115035
- Rupic, N. (2023). Means to improve organizational learning capability. *The Learning Organization*, 30(1), 101-109.
- Saeidi, P., Saeidi, S. P., Gutierrez, L., Streimikiene, D., Alrasheedi, M., Saeidi, S. P., & Mardani, A. (2021). The influence of enterprise risk management on firm performance with the moderating effect of intellectual capital dimensions. *Economic Research/Ekonomska Istraživanja*, 34(1), 122–151. <https://doi.org/10.1080/1331677X.2020.1776140>

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۴۱

تأثیر تعدیل‌گری

اینرسی دانش بر رابطه

بین قابلیت ...

- Sakowski, K., Vadi, M., & Meriküll, J. (2019). Patterns of organisational innovation: comparison of western and eastern countries in Europe. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 32(2), 270-290. <https://doi.org/10.1080/13511610.2018.1467753>
- Shalikaar, S. A. J. J. A. D., & Nikou, S. H. (2011). A review on the impact of knowledge stagnation on organization. In *3rd International Conference on Machine Learning and Computing, Singapore* (pp. 479-482). DOI: 10.13140/2.1.4418.3043
- Shalikaar, S., Lahoutpour, N., & Rahman, A. B. A. (2011). The Study on the impact of knowledge inertia on organization. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 5(10), 1207-1213.
- Sung, W., & Kim, C. (2021). A study on the effect of change management on organizational Innovation: Focusing on the mediating effect of members' innovative behavior. *Sustainability*, 13(4), 2079. <https://doi.org/10.3390/su13042079>
- Szambelan, S., Jiang, Y., & Mauer, R. (2020). Breaking through innovation barriers: Linking effectuation orientation to innovation performance. *European Management Journal*, 38(3), 425–434. <https://doi.org/10.1016/j.emj.2019.11.001>
- Taneseb, J. P., & Park, J. J. (2020). Impact of Organizational Innovation on Work Performance: The Mediating Effect of Work Resources in Public-Sector Organizations. *International Journal of Business, Humanities and Technology*, 10(3), 21-33. doi:10.30845/ijbht.v10n3p3
- Weggelaar-Jansen, A. M. (2015). *Learning to improve improved learning*. ESHPM.
- Xiaorong, F., Rui, L., & Jing, P. (2019). Influence of channel learning on innovation ability from the perspective of organizational inertia. *Science Research Management*, 40(1), 76 .
- Yavas, T. & Celik, V., (2020). Organizational learning: A scale development study. *Cypriot Journal of Educational Sciences*. 15(3), 820 - 833. DOI: 10.18844/cjes.v%vi%i.5062
- Yepes, V., & López, S. (2023). The Knowledge Sharing Capability in Innovative Behavior: A SEM Approach from Graduate Students' Insights. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(2), 1284. Retrieved from: <https://doi.org/10.3390/ijerph20021284>
- Zan, A., Yao, Y., & Chen, H. (2022). Knowledge search and firm innovation: The roles of knowledge inertia and knowledge integration capability. *Technology Analysis & Strategic Management*, 1-16. <https://doi.org/10.1080/09537325.2022.2076589>
- Zhang, Y., Sun, J., Yang, Z., & Li, S. (2018). Organizational learning and green innovation: Do environmental proactivity matter? *Sustainability*, 10(10), 3737. <https://doi.org/10.3390/su10103737>

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۴۲

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

حیدری، حدیث؛ حیدری، غلامرضا؛ مرادی، محمود (۱۴۰۲). بررسی وضعیت مطالعه در شبکه‌های اجتماعی مجازی در بین دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی کرمانشاه. *نشریه مطالعات دانش پژوهی*، ۲ (۴): ۴۳-۶۰.

Doi: 10.22034/JKRS.2024.59434.1053

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_17744.html

ناشر: دانشگاه تبریز

© نویسندگان

این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کپی‌رایت‌کامانز قابل استفاده است.

بررسی وضعیت مطالعه در شبکه‌های اجتماعی مجازی در بین دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی کرمانشاه

حدیث حیدری^۱، غلامرضا حیدری^۲، محمود مرادی^۳

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی و تربیتی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

۲. دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی و تربیتی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران (نویسنده مسئول) gh.heidari@razi.ac.ir

۳. استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی و تربیتی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

تاریخ بازنگری: ۲۰ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ انتشار: ۲۸ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ دریافت: ۱۹ آذر ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۲۶ اسفند ۱۴۰۲

چکیده

هدف: هدف این پژوهش، بررسی وضعیت مطالعه دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه رازی در شبکه‌های اجتماعی مجازی بوده است. **روش‌شناسی:** روش پژوهش پیمایشی و از نوع توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی کرمانشاه در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹، برابر با ۷۷۷۴ نفر بودند و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۶۶ نفر به دست آمد. روایی صوری و محتوایی ابزار گردآوری داده‌های این پژوهش مورد تأیید قرار گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. در دو مرحله انجام شد. سپس جهت پاسخ به سؤال‌های پژوهش از آزمون تی تک نمونه‌ای و رگرسیون خطی ساده استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که میزان مطالعه دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی در سطح پایینی قرار دارد. هم‌چنین، میزان استفاده دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی از شبکه‌های اجتماعی مجازی بیشتر از مقدار متوسط است و در سطح بالایی قرار دارد. میزان مفید بودن شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی در سطح بالایی قرار داشت و تنها مانع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در امر خواندن در میان دانشجویان سرعت پایین شبکه اینترنتی بود. در نهایت، بر اساس یافته‌های این پژوهش، استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر میزان مطالعه (درسی و غیردرسی) دانشجویان دانشگاه رازی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

نتایج: بر اساس نتایج به دست آمده، می‌توان گفت که شبکه‌های اجتماعی در ایجاد عادت به مطالعه اثر داشته است، میزان استفاده دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی از شبکه‌های اجتماعی مجازی بیشتر از مقدار متوسط است و در سطح بالایی قرار دارد و دانشجویان مورد مطالعه، در استفاده از این شبکه‌ها با مشکلاتی نظیر سرعت پایین و قیمت بالای اینترنت، قیمت بالای منابع چاپی و عدم آشنایی با سایت‌ها و فیلترینگ مواجه بودند. از فواید شبکه‌های اجتماعی مجازی دسترسی بیشتر و آسان دانشجویان به منابع خواندنی مانند روزنامه، کتاب، مجله و سایت‌های مختلف است. به‌طور کلی می‌توان گفت که پیشرفت فناوری‌های اینترنت، شبکه‌های اجتماعی مجازی را از قالب یک ابزار روزمره و تفریحی به یک ابزار برای تعاملات متقابل تبدیل کرده است و افراد می‌توانند از این شبکه‌ها نه تنها جهت سرگرمی و پر کردن اوقات فراغت، بلکه برای دریافت اخبار و اطلاعات مهم و حل مسائل و مشکلات درسی و غیردرسی نیز استفاده کنند و از این طریق آموزش‌های مورد نیاز و مورد علاقه خود را ببینند.

اصالت و ارزش: این پژوهش باهدف ارتقاء سطح مطالعه و بهبود وضعیت مطالعه دانشجویان انجام شده است و نتایج آن می‌تواند مورد توجه مسئولان دانشگاه قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: شبکه‌های اجتماعی مجازی، میزان مطالعه، دانشجویان دانشگاه رازی.

یکی از نشانه‌های رشد فرهنگی در جامعه کنونی افزایش میزان مطالعه افراد، به خصوص نوجوانان و جوانان است. مطالعه در فرهنگ معین «خواندن هر نوع متن مکتوب، نوشتاری، چاپی یا الکترونیکی» است (معین، ۱۳۷۷). دیگر این که مطالعه باید مفید و اثرگذار باشد؛ یعنی تنها خواندن ملاک نیست، بلکه توانایی بهره‌گیری و استفاده از اطلاعات کسب‌شده در جهت خلق ایده‌ها و نظرات جدید، توانایی تحلیل اطلاعات، پویایی ذهنی و میل به تفکر انتقادی از دست آوردهای مطالعه مفید است. مطالعه، تنها رمزگشایی از متن نیست، بلکه محملی است برای رسیدن به معرفت و ارتقای خویشتن، هم‌چنین مطالعه سرچشمه لذت و واسطه‌ای برای رسیدن به معنی است. به واسطه مطالعه است که فرد پاسخ پرسش‌های خود را می‌یابد؛ از طرفی تاریخ مطالعه نشان داده است که خواندن و مطالعه، بیش از آن که پاسخ به دست دهد، پرسش برمی‌انگیزد. مطالعه کردن، فرد را به آگاهی در زمینه‌های مختلف می‌رساند و حتی ممکن است پیش فرض‌های ذهنی فرد را زیر سؤال ببرد و شکل تازه‌ای از دنیا را به او نشان دهد.

یکی از اساسی‌ترین راه‌های افزایش مهارت و شناخت انسان، مطالعه کردن است. بخش قابل توجهی از شناخت انسان نسبت به خویش، جامعه و جهان از راه مطالعه کردن و خواندن به دست می‌آید. بر اساس آمارهای موجود از سازمان‌های کتاب‌محور، میزان مطالعه در کشور ما، برخلاف غنای فرهنگی، با آمارهای مطلوب فاصله‌ی زیادی دارد، هم‌چنین ایرانیان در حال حاضر چند برابر وقتی که صرف کتاب‌خوانی می‌کنند را صرف حضور در شبکه‌های اجتماعی می‌کنند و مطالعه افراد بیشتر در قالب شبکه‌های اجتماعی نمایان شده است که این خود می‌تواند باعث افزایش میزان مطالعه شود، زیرا می‌توان بدون محدودیت زمان و مکان مطالب موردنظر خود را جستجو و مطالعه کرد؛ گرچه گاهی گشت‌وگذار در فضای مجازی و دستیابی آسان به پیام‌های متنوع و پراکنده به اشتباه معادل مطالعه کردن در نظر گرفته شده است (جوهری و محمدی، ۱۳۹۷). در دنیای امروز مردم به‌خصوص قشر جوان که تعداد زیادی از آنان را دانشجویان تشکیل می‌دهند مدت‌زمان زیادی را در فضای مجازی نظیر تلگرام، اینستاگرام و واتس‌آپ و غیره می‌گذرانند، زمانی که حداقل بخشی از آن می‌توانست به مطالعه اختصاص پیدا کند، در واقع جایگاه مطالعه در بین دانشجویان تنزل پیدا کرده است.

بنابراین برای افزایش میزان مطالعه با توجه به شرایط کنونی که شاهد افزایش روزافزون استفاده از شبکه‌های اجتماعی در بین قشر باسواد جامعه و به‌خصوص دانشجویان هستیم و تأثیراتی که شبکه‌های اجتماعی بر روند مطالعه داشته‌اند، پژوهش در زمینه مطالعه در شبکه‌های اجتماعی ضروری به نظر می‌رسد. شبکه‌های اجتماعی از مهم‌ترین و جدیدترین ابزارها و رسانه‌های ارتباط جمعی در عصر کنونی‌اند که در سال‌های اخیر توانسته‌اند محبوبیت زیادی را کسب کنند. کاربران شبکه‌های اجتماعی می‌توانند در این فضا به تبادل اطلاعات و دانش‌اندوزی بپردازند. سلطانی‌فر در تعریف شبکه‌های اجتماعی آورده است: «شبکه‌های اجتماعی، فضاهایی در دنیای مجازی هستند که برای ارتباط میان افراد مختلف، با سطوح گوناگون دسترسی، به وجود آمده‌اند. ایجاد ارتباطات جمعی و میان‌فردی، تشکیل اجتماعات مجازی، اطلاع‌رسانی، تبادل اطلاعات و نظرات از شناخته‌شده‌ترین کارکردهای این فضاها هستند» (سلطانی‌فر، ۱۳۸۸). در کشور ما

مطالعه رونق چندانی ندارد. طبق آخرین آمارها، ایران در بین ۲۶ کشور مقام بیست و سوم را داراست. دانشجویان نیز از این حیث وضعیت نامناسب تری دارند (محبوب، ۱۳۹۰).

از آنجا که متون مختلف مبنای کسب آگاهی، شناخت و مهارت است، نازل بودن سطح مطالعه دانشجویان ممکن است در بلندمدت منجر به آسیب‌های علمی، مهارتی، اجتماعی و فرهنگی در جامعه شود. از این رو لازم است نگرش و رفتار دانشجویان در این مورد و عوامل مرتبط با آن مورد توجه قرار گیرد. در این راستا، پژوهش حاضر در صدد پاسخگویی به تعیین تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر میزان مطالعه دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی است و به پرسش‌های زیر پاسخ می‌دهد:

۱. وضعیت مطالعه دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی چگونه است؟

۲. میزان استفاده دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی از شبکه‌های اجتماعی مجازی چگونه است؟

۳. دلایل عمده عضویت دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی در شبکه‌های اجتماعی مجازی کدامند؟

۴. میزان مفید بودن شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی چقدر است؟

۵. موانع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در میان دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی کدامند؟

۶. عوامل مهم در ترویج فرهنگ خواندن در شبکه‌های اجتماعی مجازی در میان دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی کدامند؟

۷. تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر میزان مطالعه (درسی و غیردرسی) دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی چیست؟

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۴۵

بررسی وضعیت مطالعه

در شبکه‌های اجتماعی

مجازی در بین

دانشجویان ...

۲- پیشینه پژوهش

میزان مطالعه به‌ویژه در بین دانشجویان یکی از متغیرهایی است که در چند دهه اخیر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. مطالعه فقط در بین شمار اندکی از ایرانیان جریان دارد و حتی بسیاری از دانشجویان نیز جز کتاب درسی، مطالعه دیگری ندارند. نظام آموزشی نیز دانشجویان را به مطالعه تشویق نمی‌کند و از سوی دیگر محصولات فرهنگی و کتاب جزء کالاهای لوکس به شمار رفته و در سبد خانوارها قرار ندارد. در این وضعیت دانشجویان فقط برای رفع تکلیف و آن‌هم از روی اجبار تکالیف درسی را انجام می‌دهد. هم‌چنین نتایج تحقیقات انجام‌شده نشان می‌دهد عوامل زیادی بر میزان مطالعه دانشجویان تأثیر می‌گذارند. در این پژوهش به دنبال بررسی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر میزان مطالعه دانشجویان هستیم.

مرور پژوهش‌های مرتبط با پژوهش حاضر در دو بخش داخلی و خارجی نشان داد که شبکه‌های اجتماعی مجازی در مطالعات مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. هم‌چنین تأثیرات مثبت و منفی شبکه‌های اجتماعی مجازی بر متغیرهایی مانند اشتراک دانش (عبری و حریری، ۱۳۹۴)، عادت‌های مطالعه و کتاب‌خوانی (اشرفی، ۱۳۹۵؛ سیفی و آیتی، ۱۳۹۷؛ شهو و شهو، ۲۰۱۴؛ ساموئل ایدو کون و اولاتوبوسون

بوسویی^۱، (۲۰۱۸)، پیشرفت تحصیلی دانشجویان (امامی ریزی، ۱۳۹۵)، ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی (دبلیشکی، ۱۳۹۶)، میزان خواندن (مهدی‌زاده، ۱۳۹۵)، میزان مطالعه متون کاغذی (ادهمی و نصری‌پور، ۱۳۹۶)، وضعیت مطالعه‌ی نوجوانان (حسن‌زاده، حریری، گیلوری، ۱۳۹۷)، عملکرد تحصیلی (شاوردی و همکاران، ۱۳۹۹؛ صمد و همکاران، ۲۰۱۹؛ تافسی^۲، ۲۰۲۰) و میزان مطالعه و عادت دانشجویان (گوک^۳، ۲۰۱۶) نیز بررسی شده است. شهو و شهو (۲۰۱۴) در پژوهشی به بررسی «تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر عادت خواندن دانشجویان» پرداختند. در این پژوهش که به روش پیمایشی انجام شد، ۲۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه احمد و بلو، زاریا^۴ در کشور نیجریه به‌عنوان نمونه انتخاب شدند؛ یافته‌ها نشان داد که ۹۵ درصد از دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی برای برقراری ارتباط با دوستان و بستگان عضو هستند. هم‌چنین، ۳۶ درصد از دانشجویان بیان کرده‌اند که شبکه‌های اجتماعی عادات خواندن آن‌ها را منحرف کرده است. بر اساس این یافته‌ها، می‌توان گفت که باید در مورد چگونگی استفاده از رسانه‌های اجتماعی به‌عنوان ابزاری مؤثر برای تحول، به دانشجویان در مؤسسات عالی جهت‌گیری‌های صحیح و آموزش‌های لازم داده شود.

گوک (۲۰۱۶) در پژوهشی به «تأثیر سایت‌های شبکه‌های اجتماعی بر میزان مطالعه و عادت دانشجویان» پرداخت. در این پژوهش پیمایشی، ۲۲۰ نفر از دانشجویان دانشگاه دوکوزایلول^۵ ترکیه به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که فن‌آوری‌های دیجیتال و سایت‌های شبکه‌های اجتماعی تأثیر منفی بر مطالعه و عادات دانش‌آموزان دارد.

ساموئل ایدوکون و اولاتوبوسون بوسویی (۲۰۱۸) در پژوهشی به «تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر عادت‌های خواندن دانشجویان» پرداختند. در این پژوهش پیمایشی، ۲۶۶ نفر از دانشجویان دانشگاهی در کشور نیجریه به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. یافته‌ها نشان داد که تقریباً ۹۹ درصد از دانشجویان درگیر شبکه‌های اجتماعی هستند. هم‌چنین، حدود ۷۴ درصد از آن‌ها بیان کرده‌اند استفاده از شبکه‌های اجتماعی عادت‌های خواندن آن‌ها را تغییر داده است. بنابراین، ایدوکون و بوسویی در نتیجه کار خود بیان کردند که باید از شبکه‌های اجتماعی عاقلانه استفاده کرد و نه تنها برای برقراری ارتباط با دوستان بلکه برای ارائه اطلاعات ضروری دانشگاهی که به نفع دانشجویان و کل جامعه است، استفاده شود.

تافسی (۲۰۲۰) در پژوهشی به «بررسی نقش واسطه‌ای مشارکت دانشجویان در ارتباط بین استفاده از سایت‌های شبکه‌های اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانشجویان» پرداخت. در این پژوهش پیمایشی، ۱۸۰ نفر از دانشجویان از یکی از بزرگ‌ترین و قدیمی‌ترین دانشگاه‌های اتیوپی به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. یافته‌ها نشان داد که استفاده از سایت‌های شبکه‌های اجتماعی بر عملکرد تحصیلی و میزان مشارکت دانشجویان تأثیر منفی می‌گذارد. هم‌چنین، مشارکت دانشجویان در ارتباط بین استفاده از سایت‌های شبکه‌های اجتماعی

1. Samuel Oyedokun & Olatubosun Busuyi
3. Tafesse
4. Gok
4. Ahmadu Bello University, Zaria
5. Dokuz Eylul

و عملکرد تحصیلی دانشجویان نقش واسطه‌ای منفی دارد. اما میزان مشارکت دانشجویان بر عملکرد تحصیلی آنان تأثیر مثبت دارد.

امامی‌ریزی (۱۳۹۵) پژوهشی را با عنوان «تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان» انجام داده است. پژوهش به روش پیمایشی و با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام گرفته است. جامعه مورد پژوهش کلیه دانشجویان دختر دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایذه که در سال ۱۳۹۴-۱۳۹۵ مشغول به تحصیل بودند که ۱۰۰ نفر به صورت نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بین نمره پیشرفت تحصیلی دانشجویانی که کاربر عادی شبکه‌های اجتماعی بودند و دانشجویانی که دارای اعتیاد خفیف به شبکه‌های اجتماعی بودند و دانشجویانی که دارای اعتیاد شدید به شبکه‌های اجتماعی بودند تفاوت معنی‌دار وجود دارد. هم‌چنین سپری کردن زمان بیش‌ازحد در شبکه‌های اجتماعی مجازی باعث کاهش ساعات مطالعه و خستگی دانشجویان در کلاس می‌شود بنابراین کاهش پیشرفت تحصیلی را در پی دارد.

مهدی‌زاده (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی موبایلی بر میزان خواندن اعضای هیئت علمی، کارمندان و دانشجویان دانشگاه الزهراء» انجام داده است. در این پژوهش برای بررسی تأثیر بهره‌گیری از شبکه‌ها بر عملکرد جامعه‌ی پژوهش، سه مؤلفه میزان استفاده، موانع استفاده و نوع استفاده کاربران مورد بررسی قرار گرفته است. این پژوهش توصیفی و از لحاظ هدف کاربردی است. ابزار گردآوری پرسشنامه بوده که ۷۴ نفر اعضای هیئت علمی، ۱۳۰ نفر کارمند و ۱۶۰ نفر دانشجو با نمونه‌گیری هدفمند و جامعه در دسترس انتخاب شده‌اند. نتایج به‌دست آمده از تجزیه و تحلیل اطلاعات نشان می‌دهد استفاده از شبکه‌های اجتماعی موبایلی در میزان خواندن اعضای هیئت علمی، کارمندان و دانشجویان تأثیر مثبت داشته و باعث افزایش میزان خواندن آن‌ها شده است. با آموزش سواد رسانه‌ای و فرهنگ‌سازی استفاده از شبکه‌ها می‌توان از آن‌ها بهره‌مفید برد و کتابخانه‌ها نیز می‌توانند به‌عنوان ابزاری جهت ترویج فرهنگ مطالعه و خواندن از شبکه‌ها استفاده کنند.

شاوردی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به «بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد کمی تحصیلی دانش‌آموزان» پرداختند. در این پژوهش از روش پیمایشی استفاده شده است و ۸۵۵ نفر از دانش‌آموزان دختر در دبیرستان‌های ۵ منطقه جغرافیایی شهر تهران به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. یافته‌ها نشان داد که هیچ‌گونه رابطه‌ای میان معدل سال گذشته دانش‌آموزان و عملکرد کمی تحصیلی آن‌ها با استفاده از شبکه اجتماعی مجازی وجود ندارد و تنها میان معدل آن‌ها و تبادل اطلاعات علمی (سؤال‌های امتحانی) از طریق شبکه‌های اجتماعی رابطه وجود دارد. هم‌چنین میان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و عملکرد کمی تحصیلی، اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی، یادگیری و دریافت سؤال‌ها و پرسش‌های درسی ارتباط وجود دارد. باین‌وجود میزان تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر عملکرد کمی تحصیلی در سطح متوسط و تأثیر آن بر سایر فعالیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان در سطح ضعیف است.

در نگاهی کلی با مطالعه پیشینه‌های داخلی و خارجی مشخص شد که شبکه‌های اجتماعی گاهی می‌تواند در روند تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر منفی داشته باشد و اعتیاد به شبکه‌ها مانع از مطالعه مؤثر و کارآمد شود

و در برخی موارد هم مانند تبادل اطلاعات می‌تواند نقش مثبت و مؤثری برای مدرسان و دانش‌آموزان ایفا کند. این مطالعات عمدتاً بر روی جامعه‌ی آماری دانش‌آموزان و معلمان انجام شده است و تاکنون پژوهشی که تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر میزان مطالعه دانشجویان را مورد مطالعه قرار داده باشد و جوانب مختلف آن را بررسی کرده باشد، یافت نشد. لذا، پژوهش حاضر بر آن است تا این موضوع را مورد بررسی قرار دهد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش پیمایشی از نوع توصیفی-همبستگی است. هم‌چنین، از نظر زمانی مقطعی یا عرضی است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی کرمانشاه در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ است که تعداد کل آن‌ها برابر با ۷۷۷۴ نفر است. لذا، حجم جامعه برابر با ۷۷۷۴ نفر است. برای اطمینان از این که نتایج پژوهش معرف و شاخص واقعی جامعه پژوهش بوده و قابل تعمیم به جامعه موردنظر باشد، لازم است نمونه‌ای از جامعه پژوهش انتخاب شود که بیانگر خصوصیات جامعه مورد مطالعه باشد به همین خاطر از فرمول کوکران برای تعیین اندازه حجم نمونه استفاده شد. لذا، حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برابر با ۳۶۶ نفر به دست آمد که در این مطالعه شرکت کردند.

$$n = \frac{Nz^2pq}{Nd^2 + z^2pq} = \frac{7774(1/96)^2(0/5)(0/5)}{7774(0/5)^2 + (1/96)^2(0/5)(0/5)} \cong 366$$

منظور از شبکه‌های اجتماعی مجازی در این پژوهش به ترتیب کاربرد: تلگرام، اینستاگرام، واتس‌آپ، فیس‌بوک و سایر است. پرسشنامه طراحی شده در گروه‌ها و کانال‌های مربوط به دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی کرمانشاه در شبکه‌های اجتماعی مختلف قرار داده شد که این گروه‌ها و کانال‌ها شامل انجمن علمی روان‌شناسی سلامت دانشگاه رازی، همیار دانشجو-دامپزشکی، همیار دانشجو علوم پایه، انجمن علمی گروه مهندسی تولید و ژنتیک گیاهی دانشگاه رازی، کتاب‌خوان حرفه‌ای، همیار دانشجو (دانشکده تربیت بدنی)، هدفم رازی (همیار دانشجوی دانشکده فنی مهندسی دانشگاه رازی)، انجمن علمی زیست دانشگاه رازی، انجمن علم اطلاعات کرمانشاه، همیار دانشجو پردیس کشاورزی، همیار دانشجو، همیار دانشجو دانشکده برق و کامپیوتر، انجمن علمی مهندسی نفت دانشگاه رازی، شورای صنفی دانشکده علوم اجتماعی، انجمن‌های علمی دانشجویی دامپزشکی دانشگاه رازی، انجمن علمی مکانیک بیوسیستم دانشگاه رازی، انجمن علمی گروه علوم دامی دانشگاه رازی و رازی‌نامه اجتماعی^۱ بودند.

روش نمونه‌گیری مورداستفاده در این پژوهش، نمونه‌گیری در دسترس است، زیرا بعد از طراحی پرسشنامه به صورت آنلاین، لینک آن به داخل گروه‌های دانشجویی مختلف دانشگاه رازی فرستاده شد و دانشجویان به محض مشاهده لینک پرسشنامه در صورت تمایل به سؤال‌های آن پاسخ می‌دادند.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۴۸

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

به منظور جمع آوری داده‌ها و اندازه‌گیری متغیرهای این پژوهش از یک پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. این پرسشنامه از سه بخش تشکیل شده است. در بخش اول سؤال‌های مربوط به ویژگی‌های جمعیت شناختی (۳ سؤال)، در بخش دوم مشخصات مرتبط با استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی (۵ سؤال) مطرح شده است. در بخش سوم، سؤال‌های اصلی پرسشنامه در قالب پنج بُعد سهولت دسترسی (۳ سؤال)، میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی (۸ سؤال)، موانع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی (۸ سؤال)، عوامل مهم در ترویج فرهنگ خواندن در شبکه‌های اجتماعی مجازی (۵ سؤال) و میزان مطالعه دانشجویان (۴ سؤال) مطرح شده است. پرسشنامه طراحی شده به منظور تأیید روایی برای استادان و متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی ارسال شد و پیشنهادهای مطرح شده اعمال و ابهامات موجود برطرف گردید. در نهایت، روایی صوری و محتوایی ابزار گردآوری داده‌های این پژوهش مورد تأیید قرار گرفت. برای تأیید پایایی پرسشنامه نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که نتیجه آن در جدول ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. ضریب آلفای کرونباخ جهت بررسی پایایی پرسشنامه

متغیر	تعداد گویه	ضریب آلفای کرونباخ
مفید بودن	۱ تا ۵	۰/۷۵۶
میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۶ تا ۱۳	۰/۸۲۳
موانع استفاده در امر خواندن شبکه‌های اجتماعی مجازی	۱۴ تا ۲۱	۰/۸۱۱
عوامل مهم در ترویج فرهنگ خواندن در شبکه‌های اجتماعی مجازی	۲۲ تا ۲۶	۰/۷۹۸
میزان مطالعه دانشجویان (برحسب ساعت)	۲۷ تا ۳۰	۰/۷۰۹
کل	۳۰	۰/۷۵۶

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۴۹

بررسی وضعیت مطالعه

در شبکه‌های اجتماعی

مجازی در بین

دانشجویان ...

همان‌طور که در جدول ۱ ملاحظه می‌شود، ضریب آلفای کرونباخ برای تمامی ابعاد پرسشنامه و کل پرسشنامه از ۰/۷ بزرگ‌تر شده است. لذا پرسشنامه از پایایی مطلوبی برخوردار است. تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده و پاسخ به سؤال‌های پژوهش، پس از وارد نمودن داده‌ها در نرم‌افزار اس. پی. اس، در دو مرحله انجام شد. ابتدا با استفاده از آمار توصیفی، جدول توزیع فراوانی متغیرهای جمعیت شناختی پژوهش به دست آمد؛ سپس جهت پاسخ به سؤال‌های پژوهش از آزمون تی تک نمونه‌ای و رگرسیون خطی ساده استفاده شد.

۴- یافته‌ها

توزیع فراوانی و درصد فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس متغیرهای جنسیت، وضعیت تأهل، معدل کل و سال تحصیلی مطابق جدول ۲ است.

جدول ۲. توزیع فراوانی و درصد فراوانی پاسخ‌دهندگان برحسب متغیرهای وضعیت تأهل، جنسیت، معدل کل و سال تحصیلی

متغیر	گروه	فراوانی	درصد فراوانی	معدل کل	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	زن	۲۰۷	۶۱/۶	کمتر از ۱۴	۱۱	۳/۳
	مرد	۱۲۹	۳۸/۴	بین ۱۵ تا ۱۶	۶۱	۱۸/۱
وضعیت تأهل	مجرد	۲۸۴	۸۴/۵	بین ۱۷ تا ۱۸	۸۷	۲۵/۹
	متأهل	۵۲	۱۵/۵	بین ۱۹ تا ۲۰	۱۷۷	۵۲/۷
کل		۳۳۶	۱۰۰	کل		۱۰۰
دانشجوی سال	اول	۸۰	۲۴/۱	سوم	۱۲۲	۳۶/۳
	دوم	۸۶	۲۵/۶	چهارم (آخر)	۱۳۲	۳۹/۳
فراوانی				کل		
درصد فراوانی						

همان‌طور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود؛ اکثر پاسخ‌دهندگان (۶۱/۶ درصد) خانم بودند. هم‌چنین، بیشتر پاسخ‌دهندگان (۸۴/۵ درصد) مجرد بودند. دلیل این اختلاف فراوانی بین مجردها و متأهل‌ها این است که جامعه‌ی هدف این پژوهش دانشجویان کارشناسی بودند و این دانشجویان از لحاظ سنی معمولاً در مقطعی قرار دارند که هنوز شرایط ازدواج ندارند. در ادامه، ۵۲/۷ درصد از پاسخ‌دهندگان معدل خود را بالای ۱۸ بیان نموده‌اند. در نهایت، پاسخ‌دهندگان اکثراً (۳۶/۳ درصد) دانشجوی سال چهارم (آخر) بودند.

در این پژوهش، ابتدا نرمال بودن توزیع متغیرها مورد بررسی قرار گرفت. سپس، به سؤال‌های پژوهش پاسخ داده شد. جدول ۳ ضمن گزارش شاخص‌های توصیفی پژوهش، چگونگی توزیع متغیرها را نیز ارائه می‌کند.

جدول ۳. میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی متغیرهای پژوهش

متغیر	انحراف معیار $\pm$ میانگین	چولگی	کشیدگی
مفید بودن	$۳/۴۵ \pm ۰/۹۲$	-۰/۳۱	-۰/۴۶
میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی	$۳/۴۴ \pm ۰/۷۴$	-۰/۲۹	-۰/۱۵
موانع استفاده در امر خواندن شبکه‌های اجتماعی مجازی	$۲/۶۱ \pm ۰/۷۱$	-۰/۱۸	-۰/۴۹
عوامل مهم در ترویج فرهنگ خواندن در شبکه‌های اجتماعی	$۳/۴۲ \pm ۰/۸۱$	-۰/۵۲	-۰/۰۴
میزان مطالعه دانشجویان	$۲/۵۰ \pm ۰/۹۰$	۰/۱۴	-۰/۸۶

همان‌طور که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود جهت بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش از دو شاخص چولگی و کشیدگی استفاده شد. اگر مقدار شاخص چولگی برای هر متغیر در بازه $(+۲, -۲)$ و مقدار شاخص کشیدگی در بازه $(+۳, -۳)$ قرار داشته باشد، آن متغیر دارای توزیع نرمال است (کلاین^۱، ۲۰۱۱). یافته‌های جدول ۳ نشان می‌دهند که مقدار عددی شاخص چولگی برای تمامی متغیرهای پژوهش در بازه

1. Kline

(+2، -2) و مقدار عددی شاخص کشیدگی در بازه (+3، -3) قرار دارد. بنابراین، تمامی متغیرها از توزیع نرمال^۱ پیروی می کنند.

سؤال اول: وضعیت مطالعه دانشجویان دانشگاه رازی چگونه است؟

در این پژوهش جهت سنجش میزان مطالعه دانشجویان دانشگاه رازی، چهار پرسش مطرح شد که دانشجویان با انتخاب یکی از گزینه‌های کمتر از ۱ ساعت (۱)، بین ۱ تا ۲ ساعت (۲)، بین ۲ تا ۳ ساعت (۳)، بین ۳ تا ۴ ساعت (۴) و بیشتر از ۴ ساعت (۵) به پرسش‌ها پاسخ دادند. در ادامه، میانگین پاسخ‌ها محاسبه شد و با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای با عدد ۳ مقایسه شد. پیش فرض‌های این آزمون عبارت‌اند از:

(۱) توزیع داده‌ها باید نرمال باشد.^۲

(۲) داده‌ها باید در مقیاس فاصله‌ای یا نسبی باشند.

(۳) نمره معیار یا ثابتی باشد که بتوان میانگین را با آن مقایسه کرد.

نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از دو شاخص چولگی و کشیدگی بررسی شد. که نتایج نشان داد تمامی متغیرها دارای توزیع نرمال هستند و پیش فرض اول آزمون تی تک نمونه‌ای رعایت شده است.

با توجه به اینکه سؤال‌های پرسشنامه به صورت پنج گزینه‌ای (کمتر از ۱ ساعت (۱)، بین ۱ تا ۲ ساعت (۲)، بین ۲ تا ۳ ساعت (۳)، بین ۳ تا ۴ ساعت (۴) و بیشتر از ۴ ساعت (۵)) هستند لذا داده‌ها در مقیاس فاصله‌ای به دست آمده‌اند و پیش فرض دوم آزمون تی تک نمونه‌ای نیز رعایت شده است.

با توجه به این که سؤال‌های پرسشنامه به صورت پنج گزینه‌ای هستند لذا عدد ثابت ۳ (مقدار متوسط) به عنوان معیار در نظر گرفته شده است. نتیجه آزمون تی تک نمونه‌ای در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای جهت بررسی میزان مطالعه دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی

فاصله اطمینان ۹۵ درصد		۳ = مقدار آزمون			
کران پایین	کران بالا	سطح معنی داری	درجه آزادی	آماره تی	میانگین
-۰/۵۹	-۰/۴۰	۰/۰۰۱	۳۳۵	-۱۰/۰۱۵	۲/۵۰

همان‌طور که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود، میانگین میزان مطالعه دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی برابر با ۲/۵۰ شده و از مقدار متوسط (۳) کمتر شده است. با توجه به این که مقدار میانگین برابر با ۲/۵۰ شده است؛ می‌توان گفت که دانشجویان به‌طور متوسط روزانه کمتر از ۲ ساعت مطالعه می‌کنند. به بیانی دیگر، میزان مطالعه دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی در حد پایینی قرار دارد.

سؤال دوم: میزان استفاده دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی از شبکه‌های اجتماعی مجازی چگونه است؟

۱. اگر توزیع داده‌ها نرمال باشد جهت پاسخ به سؤال‌های پژوهش باید از آزمون‌های پارامتریک و در غیر این صورت باید از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده کرد.

۲. اگر توزیع داده‌ها نرمال نباشد از معادل ناپارامتری آزمون تی تک نمونه‌ای، یعنی آزمون علامت یا نشانه تک نمونه‌ای استفاده می‌شود.

در این پژوهش جهت سنجش میزان استفاده دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی از شبکه‌های اجتماعی مجازی، ۸ پرسش مطرح شد که پاسخ‌دهندگان با انتخاب یکی از گزینه‌های بسیار کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴) و بسیار زیاد (۵) به پرسش‌ها پاسخ دادند. میانگین پاسخ‌ها محاسبه شد و با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای با عدد ۳ مقایسه شد. نتیجه این آزمون در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای جهت بررسی میزان استفاده دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی از شبکه‌های اجتماعی مجازی

فاصله اطمینان ۹۵ درصد		۳=مقدار آزمون			
کران پایین	کران بالا	سطح معنی داری	درجه آزادی	آماره تی	میانگین
۰/۳۶	۰/۵۲	۰/۰۰۱	۳۳۵	۱۰/۹۳	۳/۴۴

منظور از شبکه‌های اجتماعی مجازی در این پژوهش همان‌طور که در بخش روش‌شناسی مطرح شد، به ترتیب کاربرد: تلگرام، اینستاگرام، واتس‌آپ، فیس‌بوک و سایر است. همان‌طور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، میانگین میزان استفاده دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی از شبکه‌های اجتماعی مجازی برابر با ۳/۴۴ شده و بزرگ‌تر از مقدار متوسط (۳) است. با توجه به این که مقدار میانگین برابر با ۳/۴۴ شده است می‌توان گفت که میزان استفاده دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی از شبکه‌های اجتماعی مجازی در سطح بالایی قرار دارد.

سؤال سوم: دلایل عمده عضویت دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی در شبکه‌های اجتماعی مجازی کدام‌اند؟

دلایل عمده عضویت پاسخ‌دهندگان در شبکه‌های اجتماعی مجازی در جدول ۶ گزارش شده است.

جدول ۶. توزیع فراوانی دلایل عمده عضویت پاسخ‌دهندگان در شبکه‌های اجتماعی مجازی

فراوانی	دلایل عضویت
۵۱	بارگذاری یا به اشتراک گذاشتن عکس و فیلم
۷۵	گفتگو و یادداشت گذاشتن برای سایرین
۸۷	پیگیری اخبار و حوادث روز
۷۳	کسب اطلاعات در مورد مسائل درسی
۴۱	به اشتراک‌گذاری و تبادل ایده‌ها، افکار، اخبار و مطالب جذاب برای دیگران
۱۹	جستجوی افراد
۱۱	بارگیری نرم‌افزار
۶۸	کسب اطلاعات در مورد مسائل موردعلاقه‌ام
۵	شرح‌حال‌نویسی و گزارش آنچه مشغول به انجام آن هستم
۱۵	بازی آنلاین
۴۴	سایر

همان طور که در جدول ۶ ملاحظه می‌شود، دلایل عمده عضویت پاسخ‌دهندگان در شبکه‌های اجتماعی به ترتیب عبارت‌اند از: پیگیری اخبار و حوادث روز، گفتگو و یادداشت گذاشتن برای سایرین، کسب اطلاعات در مورد مسائل درسی، کسب اطلاعات در مورد مسائل مورده‌علاقه، بارگذاری یا به اشتراک گذاشتن عکس و فیلم، سایر (دلایل دیگر)، به اشتراک گذاری و تبادل ایده‌ها، افکار، اخبار و مطالب جذاب برای دیگران، جستجوی افراد، بازی آنلاین و غیره می‌باشد.

سؤال چهارم: میزان مفید بودن شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی چقدر است؟

در این پژوهش جهت سنجش میزان مفید بودن شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی، ۵ پرسش مطرح شد. میانگین پاسخ‌ها محاسبه شد و با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای با عدد ۳ مقایسه شد. نتیجه این آزمون در جدول ۷ ارائه شده است.

جدول ۷. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای جهت بررسی میزان مفید بودن شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی

فاصله اطمینان ۹۵ درصد		۳=مقدار آزمون			
کران بالا	کران پایین	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	آماره تی	میانگین
۰/۵۵	۰/۳۵	۰/۰۰۱	۳۳۵	۸/۹۱	۳/۴۴

همان طور که در جدول ۷ ملاحظه می‌شود، میانگین میزان مفید بودن شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی برابر با ۳/۴۴ شده و بزرگ‌تر از مقدار متوسط (۳) است. با توجه به این که مقدار میانگین برابر با ۳/۴۴ شده است، می‌توان گفت که میزان مفید بودن شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی با مواردی چون مطالعه از طریق این شبکه‌ها، دسترسی به مقالات و مجلات معتبر، تولید محتوا از طریق شبکه‌های اجتماعی مجازی و دسترسی به مقالات و کتب روزآمد بررسی شد که یافته‌ها نشان می‌دهد که مفید بودن شبکه‌ها در سطح بالایی قرار دارد.

سؤال پنجم: موانع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در امر خواندن در میان دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی کدام‌اند؟

در این پژوهش جهت بررسی موانع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در امر خواندن در میان دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی، ۸ مانع مطرح شد، با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای میانگین پاسخ‌ها با عدد ۳ مقایسه شد. نتیجه این آزمون در جدول ۸ ارائه شده است.

جدول ۸. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای جهت بررسی موانع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در امر خواندن در میان دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی

فاصله اطمینان ۹۵ درصد		۳=مقدار آزمون			موانع
کران بالا	کران پایین	سطح معنی-داری	آماره تی	میانگین	
۰/۳۳	۰/۰۶	۰/۰۰۴	۲/۹۱	۳/۲۰	سرعت پایین شبکه اینترنتی
-۰/۳۵	-۰/۵۹	۰/۰۰۱	-۷/۶۲	۲/۵۳	فقدان امنیت در شبکه‌های اجتماعی مجازی
-۰/۰۵	-۰/۲۹	۰/۰۰۶	-۲/۷۵	۲/۸۳	مستند نبودن مطالب و اخبار در شبکه‌های اجتماعی مجازی
-۰/۵۷	-۰/۸۰	۰/۰۰۱	-۱۲/۱۳	۲/۳۲	فقدان آموزش استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی
-۰/۵۶	-۰/۸۰	۰/۰۰۱	-۱۱/۱۷	۲/۳۲	نبود سواد رسانه‌ای
-۰/۷۷	-۱/۰۱	۰/۰۰۱	-۱۴/۷۶	۲/۱۱	پیچیدگی استفاده از شبکه‌های اجتماعی و عدم آشنایی
-۰/۰۲	-۰/۳۲	۰/۰۳۰	-۲/۱۹	۲/۸۳	قیمت بالای اینترنت
-۰/۰۷	-۰/۳۸	۰/۰۰۵	-۲/۸۵	۲/۷۸	فیلترینگ برخی از شبکه‌های اجتماعی
-۰/۳۱	-۰/۴۶	۰/۰۰۱	-۹/۹۱	۲/۶۱	کل

همان‌طور که در جدول ۸ ملاحظه می‌شود، بین میانگین موانع مطرح‌شده با مقدار متوسط (۳) تفاوت معنی‌داری وجود دارد؛ زیرا سطح معنی‌داری مربوط به آماره تی برای تمامی موانع از ۰/۰۵ کوچک‌تر شده است. میانگین موانع مطرح‌شده نشان می‌دهد که به‌جز سرعت پایین شبکه اینترنتی سایر موانع تأثیر کمی بر امر خواندن در میان دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی هنگام استفاده شبکه‌های اجتماعی مجازی داشته‌اند. اما بر اساس نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها، سرعت پایین شبکه اینترنتی مانع استفاده بیشتر دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی از شبکه‌های اجتماعی مجازی شده است.

سؤال ششم: عوامل مهم در ترویج فرهنگ خواندن در دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی در شبکه‌های اجتماعی مجازی کدام‌اند؟

در این پژوهش جهت بررسی عوامل مهم در ترویج فرهنگ خواندن در شبکه‌های اجتماعی مجازی در میان دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی، ۵ عامل مطرح شد و با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای میانگین پاسخ‌ها با عدد ۳ مقایسه شد. نتیجه‌ی این آزمون در جدول ۹ ارائه شده است.

جدول ۹. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای جهت بررسی عوامل مهم در ترویج فرهنگ خواندن در شبکه‌های اجتماعی مجازی در میان دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی

فاصله اطمینان ۹۵ درصد		۳ = مقدار آزمون			عوامل مهم در ترویج فرهنگ خواندن در شبکه‌های اجتماعی مجازی
کران پایین	کران بالا	سطح معنی- داری	آماره تی	میانگین	
-۰/۰۳	۰/۲۴	۰/۱۳	۱/۵۴	۳/۱۱	استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی
-۰/۰۸	۰/۱۷	۰/۴۸	۰/۷۰	۳/۰۴	شرکت فعالانه در بحث‌های گروهی و ابراز عقاید و نظرات در این گروه‌ها در شبکه‌های اجتماعی مجازی
۰/۶۲	۰/۸۸	۰/۰۰۱	۱۱/۵۳	۳/۷۵	استفاده کتابخانه‌ها از شبکه‌های اجتماعی مجازی
۰/۶۹	۰/۹۳	۰/۰۰۱	۱۳/۱۶	۳/۸۱	فرهنگ‌سازی خواندن در دوره‌های سنی پایین
۰/۲۶	۰/۴۹	۰/۰۰۱	۶/۴۷	۳/۳۸	موانع دسترسی به منابع اطلاعاتی دیگر
۰/۳۳	۰/۵۱	۰/۰۰۱	۹/۴۳	۳/۴۲	کل

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۵۵

بررسی وضعیت مطالعه
در شبکه‌های اجتماعی
مجازی در بین
دانشجویان ...

همان‌طور که در جدول ۹ ملاحظه می‌شود، دانشجویان بر این باورند که دو عامل استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و شرکت فعالانه در بحث‌های گروهی و ابراز عقاید و نظرات در این گروه‌ها در شبکه‌های اجتماعی مجازی در ترویج فرهنگ خواندن بی‌تأثیر هستند. اما بر اساس نتایج ارائه شده می‌توان گفت که استفاده کتابخانه‌ها از شبکه‌های اجتماعی مجازی، فرهنگ‌سازی خواندن در دوره‌های سنی پایین و موانع دسترسی به منابع اطلاعاتی دیگر در ترویج فرهنگ خواندن در میان دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی تأثیرگذار هستند.

قبل از پرداختن به پاسخ سؤال هفتم، ضریب همبستگی بین دو متغیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و میزان مطالعه (درسی و غیردرسی) در جدول ۱۰ ارائه شده است.

جدول ۱۰. ضریب همبستگی بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و میزان مطالعه

میزان مطالعه (درسی و غیردرسی)	
۰/۴۹۸*	ضریب همبستگی
۰/۰۰۱	سطح معنی‌داری
۳۳۶	تعداد

استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی

همان طور که در جدول ۱۰ ملاحظه می شود، ضریب همبستگی بین دو متغیر استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی و میزان مطالعه (درسی و غیردرسی) برابر با ۰/۴۹۸ شده است و علامت آن نیز مثبت است. از آنجایی که سطح معنی داری مربوط به ضریب همبستگی برابر با ۰/۰۰۱ شده و از ۰/۰۵ کوچک تر است لذا می توان گفت که بین دو متغیر استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی و میزان مطالعه (درسی و غیردرسی) رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

سؤال هفتم: استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی بر میزان مطالعه (درسی و غیردرسی) دانشجویان دانشگاه رازی چه تأثیری می گذارد؟

در این پژوهش جهت بررسی تأثیر استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی بر میزان مطالعه (درسی و غیردرسی) دانشجویان دانشگاه رازی از رگرسیون خطی ساده استفاده شد. با توجه به این که پیش فرض های این آزمون شامل نرمال بودن توزیع متغیر وابسته (رضایتمندی)، فاصله ای بودن متغیر وابسته، وجود رابطه خطی بین متغیر مستقل و وابسته و عدم همبستگی بین خطاهای مدل رعایت شده است. نتیجه ی این آزمون در جدول ۱۱ ارائه شده است.

جدول ۱۱. نتایج رگرسیون خطی ساده جهت بررسی تأثیر استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی بر میزان مطالعه (درسی و غیردرسی)

مدل	ضریب رگرسیونی	خطای استاندارد	ضریب بتا	آماره t	سطح معنی داری
عرض از مبدأ	۱/۵۳	۰/۱۸۴	-	۸/۳۳۶	۰/۰۰۱
استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی	۰/۵۴۸	۰/۰۵۲	۰/۴۹۸	۱۰/۴۹۷	۰/۰۰۱
ضریب تعیین	۰/۲۴۸				
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۲۴۶				
آماره دوربین-واتسون	۲/۰۱۹				
آماره F	۱۱۰/۱۹۲				
احتمال آماره F	۰/۰۰۱				

همان طور که در جدول ۱۱ ملاحظه می شود، سطح معنی داری مربوط به آماره Shehu & Shehu برابر با ۰/۰۰۱ شده و از ۰/۰۵ کوچک تر است. به بیان دیگر، استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی بر میزان مطالعه ی (درسی و غیردرسی) دانشجویان دانشگاه رازی تأثیر دارد. هم چنین مقدار ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰/۲۴۶ است؛ که با توجه به این مقدار می توان گفت ۲۴/۶ درصد از تغییرات متغیر میزان مطالعه (درسی و غیردرسی) دانشجویان به استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی مربوط می شود.

۵- بحث و نتیجه گیری

در نتیجه پاسخ به سؤال اول پژوهش مبنی بر وضعیت مطالعه دانشجویان دانشگاه رازی، نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد که میزان مطالعه دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی در سطح پایینی قرار دارد. این یافته با یافته‌های مهدی‌زاده (۱۳۹۵) و حسن‌زاده، حریری و گیلوری (۱۳۹۷) هم‌خوانی دارد. علی‌رغم اینکه ۷۸/۶ درصد از دانشجویان طبق خوداظهاری خود آن‌ها دارای معدل بالای ۱۶ بودند، اما میزان مطالعه روزانه آن‌ها به‌طور متوسط بین ۲ تا ۳ ساعت است و در حد متوسطی قرار دارد. با این اوصاف، پایین بودن آمار مطالعه دانشجویان دانشگاه رازی در مقطع کنونی قابل توجه نیست و نگران‌کننده است.

در بحث و نتیجه‌گیری از سؤال دوم پژوهش مبنی بر میزان استفاده دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی از شبکه‌های اجتماعی مجازی، نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که میزان استفاده دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی از شبکه‌های اجتماعی مجازی بیشتر از مقدار متوسط است و در سطح بالایی قرار دارد. این یافته با یافته‌های صمیعی، قبادی‌ترا و حریری (۱۳۹۹)، ساموئل ایدوکون و اولاتوبوسون بوسویی (۲۰۱۸) و شهو و شهو (۲۰۱۴) هم‌خوانی دارد. جذابیت‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی باعث شده که استفاده از این شبکه‌ها همه‌گیر شود و امروزه افراد به‌نوعی به استفاده از این شبکه‌ها اعتیاد پیدا کنند. شرکت در مباحث گروهی، به اشتراک گذاشتن عکس و کلیپ‌های مختلف، پیگیری نتایج مسابقات مختلف ورزشی و غیره یکی دیگر از دلایل استفاده زیاد از این شبکه‌ها است. همه‌گیری ویروس کرونا و اعمال محدودیت‌هایی در این زمینه میزان استفاده از این شبکه‌ها را به‌ویژه در میان دانشجویان افزایش داده است، زیرا کلاس‌های درس و برخی امتحانات پایان‌ترم دانشگاه در شبکه‌های اجتماعی مجازی برگزار می‌شود و دانشجویان حتی اگر قبلاً تمایلی به استفاده از این شبکه‌ها را داشته باشند برای موفقیت‌های تحصیلی خود لازم می‌بینند که استفاده کنند.

در نتیجه پاسخ به سؤال سوم پژوهش مبنی بر دلایل عمده عضویت دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی در شبکه‌های اجتماعی به نظر می‌رسد که بیشترین فراوانی مربوط به پیگیری اخبار و حوادث روز، گفتگو و یادداشت گذاشتن برای سایرین و کمترین فراوانی مربوط به شرح‌حال‌نویسی و گزارش آنچه مشغول به انجام آن هستم و بارگیری نرم‌افزار است که یافته‌های این پژوهش با پژوهش مهدی‌زاده (۱۳۹۵)، و شهو و شهو (۲۰۱۴) هم‌خوانی دارد. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که با توجه به اتفاقاتی که روزانه در سرتاسر دنیا در زمینه مسائل سیاسی، ورزشی، هنری، اقتصادی و غیره رخ می‌دهد و این اتفاقات به‌محض رخ دادن تیر اول شبکه‌های اجتماعی مختلف می‌شوند؛ لذا، افراد دوست دارند که این اتفاقات را از کانال این شبکه‌ها پیگیری کنند و لحظه‌به‌لحظه دنبال کنند. پیگیری این اتفاقات از طریق شبکه‌های اجتماعی مجازی محدودیت زمانی و مکانی ندارد. از طرف دیگر، گفت‌وگو و یادداشت گذاشتن برای دیگران از طریق این شبکه‌ها بسیار راحت است و افراد مختلف ترجیح می‌دهند از این طریق با دوستان خود در ارتباط باشند.

در نتیجه پاسخ به سؤال چهارم پژوهش مبنی بر میزان مفید بودن شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی، نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد که میزان مفید بودن شبکه‌های اجتماعی مجازی در سطح بالایی قرار دارد. در تبیین یافته‌های مرتبط با سؤال چهارم می‌توان گفت که یکی از دلایل

مفید بودن شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دانشجویان خواندن از طریق این شبکه‌ها است. زیرا دسترسی به مطالب درسی و مقالات و مجلات معتبر به راحتی امکان‌پذیر است و افراد می‌توانند مطالب درسی و غیردرسی را به راحتی باهم به اشتراک بگذارند، و مطالب مورد نیاز خود را بخوانند. از طرف دیگر دسترسی به مطالب علمی و غیرعلمی مختلف در این شبکه‌ها بدون محدودیت زمانی و مکانی امکان‌پذیر است و افراد برای جلوگیری از اتلاف وقت و زمان فراغت خود می‌توانند به خواندن مطالب موجود در این شبکه‌ها بپردازند (زهره‌ساز، ۱۳۹۰). یافته‌های این پژوهش با یافته‌های مهدی‌زاده (۱۳۹۵)، و دبلشکی (۱۳۹۶) هم‌خوانی دارد.

نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها در پاسخ به سؤال پنجم نشان داد که یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش مهدی‌زاده (۱۳۹۵) همسو نیست. در پژوهش مهدی‌زاده (۱۳۹۵) از منظر پاسخ‌دهندگان، پایین بودن سرعت اینترنت مانع امر خواندن در شبکه‌های اجتماعی مجازی نیست. در حالی که در این پژوهش از منظر پاسخ‌دهندگان، تنها مانع پایین بودن سرعت اینترنت بود. به نظر می‌رسد جامعه‌ی پژوهش حاضر به خاطر پایین بودن سن و غرور و جسارت بیشتر و عدم توجه به مسائل امنیتی، هراسی جهت استفاده از این شبکه‌ها ندارند و امنیت این شبکه‌ها، مستند نبودن مطالب علمی و نبود سواد رسانه‌ای و فقدان آموزش لازم جهت استفاده از این شبکه‌ها برای آن‌ها مسائل پیش‌یافتاده است.

تحلیل داده‌ها در پاسخ به سؤال ششم نشان داد که دو عامل استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و شرکت فعالانه در بحث‌های گروهی و ابراز عقاید و نظرات در این گروه‌ها در شبکه‌های اجتماعی مجازی در ترویج فرهنگ خواندن بی‌تأثیر هستند. در تبیین این یافته می‌توان گفت که افراد می‌توانند به بهانه‌های مختلف از جمله مسائل غیراخلاقی از شبکه‌های اجتماعی مجازی استفاده کنند و صرف استفاده از این شبکه‌ها نمی‌تواند در ترویج فرهنگ خواندن مؤثر باشد. هم‌چنین، در بعضی از گروه‌ها بحث‌های مختلفی مطرح می‌شود و افراد آزادانه به ابراز عقاید و نظرات خود می‌پردازند اما ممکن است هر بحثی مفید نباشد و ابراز بعضی از نظرات و عقاید ممکن است باعث اختلاف، فرافکنی، تفرقه و ناراحت شدن بعضی از افراد و حتی قشرهای مختلف جامعه شود؛ لذا، صرف شرکت در بحث‌های گروهی و ابراز عقاید و نظرات نمی‌تواند در ترویج فرهنگ خواندن مفید باشد. این یافته‌ها با یافته‌های مهدی‌زاده (۱۳۹۵) و دبلشکی (۱۳۹۶) هم‌خوانی دارد. دبلشکی (۱۳۹۶) در پژوهش خود عنوان کرد که عضویت در صفحات مربوط به کتاب در اینستاگرام، باعث گرایش کاربران آن‌ها به کتاب‌خوانی می‌شود. معرفی و نقد کتاب جدید در اینستاگرام کاربران را به خواندن آن ترغیب می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری از سؤال هفتم پژوهش مبنی بر تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر میزان مطالعه (درسی و غیردرسی) دانشجویان دانشگاه رازی و بررسی نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر میزان مطالعه (درسی و غیردرسی) دانشجویان دانشگاه رازی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. یعنی با افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی میزان مطالعه دانشجویان نیز افزایش می‌یابد البته متغیرهای زیادی بر مطالعه تأثیر گذارند اما پژوهش حاضر محدود به شبکه‌های اجتماعی مجازی است، این بخش از یافته‌ها می‌تواند تأیید کننده یافته دیگری از پژوهش حاضر باشد که

نشان داد کسب اطلاعات درسی جزء دلایل اصلی عضویت دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی مجازی است. این یافته با یافته‌های صمیعی و همکاران (۱۳۹۹)، اشرفی (۱۳۹۵)، شهبو و شهبو (۲۰۱۴)، ساموئل ایدوکون و اولاتوبوسون بوسویی (۲۰۱۸)، مهدی‌زاده (۱۳۹۵)، ادهمی و نصری‌پور (۱۳۹۶)، حسن‌زاده، حریری، گیلوری (۱۳۹۷)، شاوردی و همکاران (۱۳۹۹)، صمد و همکاران (۲۰۱۹)، تافسی (۲۰۲۰) و گوک (۲۰۱۶) هم‌خوانی دارد.

جهت بهبود هرچه بیشتر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و بالا بردن میزان مطالعه دانشجویان در این شبکه‌ها، پیشنهادهایی به مسئولین دانشگاه و نیز پیشنهادی برای پژوهشگران برای انجام پژوهش‌های آتی ارائه می‌گردد:

جهت بالا بردن میزان مطالعه دانشجویان، برگزاری کارگاه‌های آنلاین و حضوری پیشنهاد می‌شود؛ از آنجاکه استفاده از شبکه‌های اجتماعی مورد استقبال همه دانشجویان قرار دارد، لذا پیشنهاد می‌شود شرایط دسترسی بهتر و باکیفیت‌تر فراهم گردد؛ با توجه به این که تنها مانع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در امر خواندن در میان دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی سرعت پایین شبکه اینترنتی بود. لذا، به مسئولان دانشگاه‌ها (به‌ویژه دانشگاه رازی) پیشنهاد می‌گردد بسته‌های اینترنتی با سرعت بالا و قیمت مناسب برای دانشجویان ارائه گردد تا این مانع برای دانشجویان برداشته شود.

با توجه به محدود بودن جامعه آماری این پژوهش به دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی کرمانشاه، به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌گردد پژوهش‌های مشابهی را در بین دانشجویان سایر مقاطع و در سایر دانشگاه‌ها انجام دهند.

۶- منابع و مآخذ

امامی ریزی، کبری. (۱۳۹۵). تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان. *دوماهنامه علمی-پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۹(۳)، ۲۰۶-۲۱۳. جواهری، فاطمه؛ و محمدی، امیر. (۱۳۹۷). تأملی در وضعیت مطالعه دانشجویان با تأکید بر نقش خانواده و دانشگاه دولتی مطالعه موردی سه دانشگاه. *راهبرد فرهنگ*، ۱۱(۴۱)، ۷۵-۱۰۴. Doi:10.22034/JSFC.2018.67058

حسن‌زاده، سودابه؛ حریری، نجلا؛ و گیلوری، عباس. (۱۳۹۷). تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر وضعیت مطالعه نوجوانان: مطالعه موردی دانش‌آموزان مقطع متوسطه مدارس دخترانه سما در شهر تهران. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۴(۱)، ۳۵-۴۹. Dor:20.1001.1.26455730.1397.24.1.1.6.49-35، ۲۴(۱)، ۳۵-۴۹. نقش شبکه‌های اجتماعی بر ترویج فرهنگ کتابخوانی (مطالعه موردی؛ دنبال‌کنندگان صفحه کتابدونی در شبکه اجتماعی اینستاگرام). *راهبرد اجتماعی فرهنگی*، ۶(۱)، ۲۰۷-۲۳۴.

زهره ساز، محمد. (۱۳۹۰). ارتباطات علمی به منزله یک نظام اطلاعاتی: جنبش دسترسی آزاد و تغییرات پارادایمی. *نشریه الکترونیکی سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مراکز اسناد آستان قدس رضوی*، ۳(۱۲)، ۱-۱۷. سلطانی‌فر، محمد. (۱۳۸۸). *شبکه‌های اجتماعی: فرصت‌ها و چالش‌ها*. پژوهش‌های رسانه‌ای مرکز تحقیقات استراتژیک.

سیفی، لیلی؛ و آیتی، محسن. (۱۳۹۹). تأثیر استفاده از شبکه‌های پیام‌رسان تلفن همراه بر عادت مطالعه بر اساس نظریه راجرز: مطالعه موردی دانشجوی-معلمان دانشگاه فرهنگیان استان خراسان جنوبی. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۶(۴)، ۶۹۷-۷۲۱.

شاوردی، تهیمینه؛ چیت‌ساز قمی، محمد جواد؛ و حیدری، حسین. (۱۳۹۹). تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد کمی تحصیلی دانش‌آموزان. *نشریه علمی فناوری آموزش*، ۱۴(۴)، ۸۰۱-۸۱۲. Doi: <https://doi.org/10.22061/jte.2019.3513.1887>

صمیعی، میترا؛ قبادی‌ترا، حدیقه؛ و حریری، نجلا. (۱۳۹۹). نقش شبکه‌های اجتماعی در میزان مطالعه الکترونیکی و چاپی (مطالعه موردی: دانشجویان دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی). *علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۶(۲)، ۷۳-۸۸. Doi: 10.22091/STIM.2020.4311.1305

عنبری، امیرمهدی؛ و حریری، نجلا. (۱۳۹۴). نقش شبکه‌های اجتماعی تخصصی وبی فارسی در اشتراک دانش. *مطالعات ملی کتابداری و سازمان‌دهی اطلاعات*، ۲۶(۳)، ۱۱۵-۱۳۲. محبوب، سیامک. (۱۳۹۰). نگاهی به سرانه مطالعه در کشورهای پیشرفته. *کتاب ماه کلیات*، ۱۳(۱۷۱)، ۱۱۲-۱۱۴.

محمدی، محمد علی؛ دادخواه، بهروز؛ مظفری، ناصر؛ و نعمتی، علی. (۱۳۸۶). بررسی میزان آگاهی از مطالعه کارآمد در دانشجویان دانشگاه‌های شهر اردبیل سال ۱۳۸۵. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان*، ۹(۲)، ۹۳-۹۸.

معین، محمد. (۱۳۷۷). *فرهنگ فارسی*. نشر سپهر.

مهدی‌زاده، سعیده. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی موبایلی بر میزان خواندن اعضای هیئت علمی، کارمندان و دانشجویان دانشگاه الزهرا (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه الزهرا تهران.

Ajayi, S. O., & Akole, O. B. (2018). Impact of social networking on reading habits of NCE students of college of education, Ikere-Ekiti, Ekiti State, Nigeria. *International Journal of Research and Analytical Reviews*, 5(2), 7-13.

Gok, T. (2016). The Effects of Social Networking Sites on Students' Studying and Habits. *International journal of Research in Education and Science*, 2(1), 85-93. DOI:10.21890/ijres.10682

Samad, S., Nilashi, M., & Ibrahim, O. (2019). The impact of social networking sites on students' social wellbeing and academic performance. *Education and Information Technologies*, 24, 2081-2094. DOI:10.1007/s10639-019-09867-6

Shehu, N., & Shehu, A. (2014). Challenges of social networking on students' reading habit in Ahmadu Bello University, Zaria. *Research on Humanities and Social Sciences*, 4(19), 34-39.

Tafesse, W. (2020). The effect of social networking site use on college students' academic performance: The mediating role of student engagement. *Education and Information Technologies*, 25, 4747-4763. DOI:10.1007/s10639-020-10162-y

عوامل مشوق در استفاده دانش آموزان از موتور جستجوی پارسی جو

زینب طاهری^۱، فائقه محمدی^{۲*}، فیروز محمودی^۳

۱. کارشناس ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

۲. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران (نویسنده مسئول)
faeghehmoammadi@yahoo.com

۳. دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

تاریخ بازنگری: ۱۱ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ دریافت: ۰۱ آذر ۱۴۰۲

تاریخ انتشار: ۲۸ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۲۶ اسفند ۱۴۰۲

چکیده

هدف: هدف اصلی این پژوهش شناسایی عوامل مشوق در استفاده دانش آموزان از موتور جستجوی ایرانی «پارسی جو» است. **روش‌شناسی:** در این پژوهش کیفی از روش تحقیق پدیدارشناسی استفاده شده است و داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته گردآوری شده‌اند. نمونه مورد بررسی، ۱۶ نفر از دانش آموزان پایه هشتم مدارس دخترانه دولتی شهر تبریز بوده که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند گلوله برفی تا رسیدن به حد اشباع نظری انتخاب شده‌اند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش کدگذاری گلاسر و استراوس استفاده شده است. به منظور کسب روایی و پایایی از روش بازبینی و تطبیق مکرر و متوالی داده‌ها استفاده شده است. **یافته‌ها:** یافته‌ها نشان می‌دهد که علت ترغیب دانش آموزان در استفاده از موتور جستجوی «پارسی جو» عبارت‌اند از: نقاط قوت موتور پارسی جو در بازیابی انواع مدارک اعم از متنی و غیر متنی، عملکرد قوی پارسی جو در سرویس‌های ارائه‌شده، همسو بودن این موتور جستجو با فرهنگ ملی است.

نتایج: بازیابی نتایج بیشتر برای نیازهای اطلاعاتی دانش آموزان به خصوص در زمینه مسائل درسی از عوامل مشوقی بود که دانش آموزان بدان اشاره کردند؛ اینکه پارسی جو می‌تواند در ارتباط با درخواست دانش آموز نتایج بیشتری بازیابی کند، به گونه‌ای که دانش آموز می‌تواند به اندازه‌ای که نیاز دارد اطلاعات به دست آورد. همچنین، دانش آموزان امکانات و سرویس‌های مختص پارسی جو، و ویژگی‌های صفحه‌ی نخست آن را از نکات مثبت این موتور جستجو برشمردند.

اصالت و ارزش: تحقیقاتی که تاکنون در زمینه عملکرد موتورهای جستجوی فارسی توسط پژوهشگران ایرانی انجام گرفته است، همگی از نوع کمی بوده و در آن‌ها بیشتر جنبه‌های فنی مورد بررسی قرار گرفته‌اند و عوامل غیر فنی تأثیرگذار در استفاده از این موتورهای جستجو در آن‌ها مورد غفلت واقع شده‌اند. لذا در این پژوهش کیفی، سعی بر آن است به شناسایی نقاط قوت موتور جستجوی ایرانی «پارسی جو» از دیدگاه دانش آموزان پرداخته شود.

کلیدواژه‌ها: موتور جستجوی ایرانی، موتور جستجوی پارسی جو، دانش آموزان

در عصر جدید نشر الکترونیکی بر بستر شبکه‌ی جهانی اینترنت از مهم‌ترین پدیده‌های حاضر است. در حال حاضر مناسب‌ترین و پرکاربردترین بستر انتقال اطلاعات الکترونیکی در جهان شبکه‌ی جهانی اینترنت است. از طریق اینترنت می‌توان به اطلاعات بسیار متنوعی در اشکال گوناگون دست یافت. فهرست‌های موضوعی، موتورهای جستجو و ابر موتورهای جستجو از ابزارهای متداول بازیابی اطلاعات در این بستر هستند (داوودیان، ۱۳۸۰).

لازمه‌ی بهره‌گیری مفید و مؤثر از اطلاعات، دسترسی به نظامی است که این بهره‌گیری را با مدیریتی متمرکز، ممکن و میسر سازد. اکنون دیگر نه حجم اطلاعات تولیدی در حدی است که بتوان بدون استفاده از فناوری نوین، اطلاعات و داده‌ها را سازمان‌دهی و ذخیره و قابل‌دستیابی نمود، نه شتاب نیاز به انبوه اطلاعاتی که از سوی استفاده‌کنندگان مطرح می‌گردد، مجال برای رجوع به نظام دستی و سنتی باقی می‌گذارد. ابداع انواع سخت‌افزار و نرم‌افزارهای رایانه‌ای و توسعه‌ی شبکه‌های ارتباطی، بسیاری از محدودیت‌های زمانی و مکانی را از بین برده است. به عبارتی جستجوگر اطلاعات در هر زمان و مکان که بخواهد می‌تواند وارد شبکه‌های اینترنتی بشود و با سرعت به جستجو پردازد (مجیدی و همکاران، ۱۳۸۹؛ نقل شده در آقایی میرک‌آباد، ۱۳۹۱).

در ایران نیز موتورهای جستجوی گوناگونی با ویژگی‌های متنوع ایجاد شده‌اند که بر اساس ساختار و چارچوب‌های موتورهای استاندارد جهانی طراحی شده‌اند؛ هرچند که در محدوده‌ی کوچک‌تری خدمت‌رسانی می‌کنند و عملکرد و بازیابی مختصرتری دارند (رجبی، نوروزی، ۱۳۹۴). موتورهای جستجوی فارسی ابزارهای مناسبی برای بازیابی اطلاعات برای کاربران فارسی‌زبان هستند. رجبی و نوروزی با بررسی تطبیقی امکانات جستجوی پنج موتور جستجوی فارسی نشان دادند، موتورهای جستجوی فارسی در آینده‌ای نزدیک ابزاری مناسب برای جستجوی کاربران، اعم از خبره و مبتدی، خواهند شد (رجبی و نوروزی، ۱۳۹۴).

در پژوهش آقایی میرک‌آباد (۱۳۹۱) که به ارزیابی واسط کاربر سه موتور کاوش فارسی پرداخته شده است، رتبه‌ی «پارسی جو» سوم است. در پژوهش موسوی و همکارانش (۱۳۹۱) به بررسی دقت این موتور جستجو و مقایسه‌ی آن با موتورهای جستجوی دیگر پرداخته شده است که در نهایت این موتور جستجو را به‌عنوان مناسب‌ترین موتور جستجوی فارسی معرفی کرده است. در پژوهش عظیم‌زاده و همکاران (۱۳۹۱) نیز به ارزیابی کیفی این موتور جستجو و مقایسه با سایر موتورهای جستجو پرداخته شده است که نتایج حاکی از عملکرد مناسب و قابل‌قبول این موتور جستجو در مقایسه با موتور جستجوی «بینگ» بوده است. زاهدی و همکارانش (۱۳۹۲) نیز در پژوهش خود به تحلیل رفتار کاربران ایرانی در موتورهای جستجوی بومی پرداخته‌اند؛ و برای انجام پژوهش خود موتور جستجوی «پارسی جو» را انتخاب کرده‌اند.

ایزدی، شاهینی و عباسیان (۱۳۹۶) در پژوهش خود موتور جستجوی «پارسی جو» را برای دسترسی کودکان و دانش‌آموزان به محتوای سالم در فضای وب مناسب دانسته و پیشنهاد کردند تا از نتایج پژوهش، در طراحی موتورهای جستجوی ایرانی برای کودکان همچون موتور جستجوی «پارسی جو» استفاده شود.

با در نظر گرفتن ضرورت مذکور، جستجو در بین پیشینه‌های موجود در موضوع تحقیق حاضر توسط پژوهشگران نشان داد که در ایران تاکنون تحقیقی کیفی که به بررسی مشوق‌های موجود در زمینه استفاده دانش‌آموزان پایه هشتم از موتور جستجوی ایرانی «پارسی جو» بپردازد انجام نگرفته است. لذا هدف اصلی این پژوهش کشف مشوق‌ها در استفاده دانش‌آموزان از موتور جستجوی پارسی جو است.

۲- پیشینه پژوهش

پارک و همکاران^۱ (۲۰۰۵) در یک پژوهش کمی برای بررسی رفتار اطلاع‌یابی کاربران کره‌ای، لیست تراکنش‌های ناور^۲، یک موتور جستجوی بزرگ کره‌ای، را تجزیه و تحلیل کرده‌اند. این تراکنش‌ها شامل بیش از چهار میلیون پرس و جو است که در بیش از یک هفته از موتور جستجوی ناور گردآوری شده است. پژوهشگران از روش‌های تجزیه و تحلیل تراکنش‌ها استفاده کرده‌اند و یک روش برای عمل لایه روبی، تعریف جلسه، و طبقه‌بندی پرس و جو پیشنهاد کرده‌اند، روشی که برای تجزیه‌ی عمل تراکنش‌های مردم کره ضروری است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که کاربران به شیوه‌ای ساده رفتار می‌کنند: آن‌ها درخواست‌های کوتاه را با اصطلاحات پرس و جوی کمتری تایپ می‌کنند، و به ندرت از ویژگی‌های پیشرفته استفاده می‌کنند، و صفحات نتایج کمتری مشاهده می‌کنند. همچنین، کاربران به شیوه‌ای منفعل رفتار می‌کنند: آن‌ها به ندرت محیط‌های جستجوی پیش فرض سیستم را تغییر می‌دهند. کاربران علاقه دارند به جای اینکه برای تغییر درخواست قبلی خود واژه‌هایی را اضافه یا حذف کنند، درخواست‌هایشان را به طور کامل تغییر دهند. از این رو توجه به ویژگی‌های رفتار اطلاع‌یابی کاربران کره‌ای در طراحی موتورهای جستجوی کره‌ای سرنوشت‌ساز خواهد بود.

عرفان‌منش و دیدگاه^۳ (۲۰۱۰) پژوهشی جهت ارزیابی عملکرد موتورهای جستجوی ایرانی در وب با استفاده از تحلیل متناظر و روش وب‌سنجی انجام دادند. در این پژوهش شانزده موتور جستجوی فارسی فعال و تحت پوشش الکسا^۴ به عنوان جامعه‌ی پژوهش انتخاب شده‌اند. این شانزده موتور جستجوی فارسی بر مبنای شش معیار: ترافیک، پیوندها، صفحه‌ی نمایش‌ها، زمان صرف شده در سایت برای هر کاربر و بازدیدکنندگان ایرانی و خارجی، مورد ارزیابی قرار گرفتند. اطلاعات مربوط به این شش معیار برای هر موتور جستجو از بانک اطلاعاتی الکسا به دست آمده و با استفاده از روش تحلیل متناظر تحلیل شده‌اند. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که موتور جستجوی قطره^۵ در بیشتر ویژگی‌ها از قبیل ترافیک، زمان صرف شده در سایت و تعداد صفحات مشاهده‌شده برای هر کاربر دارای رتبه‌ی بالایی است. موتور جستجوی ایران‌مانیا^۶ بیشترین تعداد پیوندها را در بین سایر موتورهای جستجو به دست آورده، و موتور جستجوگر^۷

1. Park & et al
2. Naver
3. Erfanmanesh & Didegah
4. Alexa
5. Ghatreh
6. Iranmania
7. Jostejoogar

بیشترین تعداد کاربران خارجی را جذب کرده است، درحالی که موتور جستجوی بگردیم^۸ هیچ کاربر خارجی نداشته است. به طور کلی، اکثر موتورهای جستجوی مورد بررسی در این پژوهش دارای عملکرد موفقیت آمیز در وب نبودند و نیاز به بهبود دارند. آن‌ها دارای عملکرد ضعیف در رتبه‌بندی ترافیک بوده و اکثر آن‌ها در رتبه‌ای بالای صد هزار قرار دارند. همچنین زمان کمی که هر کاربر برای جستجو از طریق این ابزارها صرف کرده و تعداد کمی از صفحات مشاهده شده، نشان داد که موتورهای جستجوی مورد نظر به اندازه کافی موفق به جذب کاربران نشدند.

ژئو^۹ و همکارانش (۲۰۱۱) پژوهشی جهت دستیابی به نظامی از معیارهای ارزیابی برای موتورهای جستجو، و همچنین ارزیابی موتورهای جستجوی چینی با استفاده از این معیارها انجام دادند. در این پژوهش تدوین معیارها با استفاده از روش دلفی و فرآیند سلسله مراتبی تحلیلی، و ارزیابی موتورهای چینی با استفاده از روش تجربی صورت گرفته است. سی‌ویک متخصص، با سابقه‌ی دانشگاهی قوی، تجربه‌ی تحقیق و آموزش حرفه‌ای در زمینه موتورهای جستجو برای شرکت در مطالعه‌ی دلفی دعوت شده‌اند، که بیست و هشت نفر آن‌ها در این پروژه شرکت کرده‌اند. پرسشنامه‌ها در سه راند طراحی شده است، که بر اساس نتایج حاصل از پرسشنامه‌ی راند سوم، چهار معیار و بیست و پنج زیرمعیار به دست آمده است؛ که برای محاسبه‌ی وزن هر معیار از روش فرآیند سلسله مراتبی تحلیلی مبتنی بر یک نسبت معین استفاده شده است. در میان چهار معیار، ساختار نمایه‌سازی و روش جستجو توسط کارشناسان به عنوان مهم‌ترین عوامل که می‌تواند عملکرد کل موتور جستجو را تحت تأثیر قرار دهد، ارزش گذاری شده است، همچنین میان زیرمجموعه‌های هر معیار تفاوت وجود دارد. وسعت نمایه و به روزرسانی فرکانس در ساختار نمایه بالاترین وزن را دارد، درحالی که تعداد نمایه دارای اهمیت کمتری است؛ و در روش جستجو زبان طبیعی جستجو مهم‌ترین معیار است. در بخش بعدی پژوهش برای امکان‌سنجی این معیارها یک مطالعه‌ی تجربی برای ارزیابی شش موتور جستجوی چینی طراحی شده، که با مشارکت دوازده دانشجوی دانشگاه نانجینگ^{۱۰} در چین و با استفاده از پرسشنامه‌ی الکترونیکی اجرا شده است. نتایج حاصل نشان داد، گوگل (با استفاده از نویسه‌های ساده‌ی چینی) و بایدو^{۱۱} به ترتیب رتبه‌ی اول و دوم را کسب کردند و تفاوت کمی بین آن‌ها وجود دارد. یاهوی چینی در رتبه‌ی سوم قرار گرفته و تفاوت بارزی با دو مورد قبلی دارد، و سه موتور جستجوی دیگر شباهت زیادی به هم دارند.

منتظر و ذیحی (۱۳۸۵) به شناسایی چگونگی مواجهه‌ی کاربران با اینترنت و انتظارات آنان از موتورهای کاوش پرداختند. در این پژوهش ابتدا، محتوای اطلاعاتی اینترنت بررسی شده و سپس نتایج تحقیقات بر حدود یک هزار نفر از کاربران حرفه‌ای اینترنت در زمینه‌های مختلف کاربرد موتور کاوش، شامل میزان رضایت از موتورهای کاوش برای ارزیابی اطلاعات، چگونگی کار با موتورهای کاوش و میزان محبوبیت آن‌ها، بیان شده است. سپس نتایج هر یک از این مطالعات مورد تبیین قرار گرفته و از این رهگذر،

8. Begardim

9. Zhu

10. Nanjing

11. Baidu

راهکارهای کلی طراحی موتور کاوش ملی ایران بیان شده است. نتایج نشان می‌دهد که یکی از نکات مهم در کاوش اطلاعات، عادت کاربران به استفاده از یک موتور کاوش خاص است. امکانات مختلف موتور کاوش، سادگی و کاربرپسندی آن و جذابیت محیط استفاده، از مهم‌ترین عوامل خو گرفتن کاربران به استفاده از یک موتور کاوش هستند. همچنین نتایج بیانگر آن است که هیچ‌گونه رابطه‌ی مستقیمی میان پیچیدگی ساختاری موتور جستجو، میزان پوشش موضوعی و محبوبیت آن وجود ندارد، بلکه سادگی کاربرد و جذابیت ظاهری آن تأثیر بسزایی در جذب مخاطب داشته است. از این رو موتور کاوش فارسی طراحی شده باید ساختاری ساده و امکانات عمومی مناسب داشته و مبتنی بر الگوی رفتاری کاربران و دربرگیرنده‌ی عادات آن‌ها در استفاده از موتور کاوش باشد.

حسن‌پور و رضایی شریف‌آبادی (۱۳۸۹) در پژوهش خود درک کودکان ایرانی از معنای نشان‌های مفهومی و علائم ناوبری موجود در رابط کاربر کتابخانه‌ی مجازی بین‌المللی کودکان را بررسی کردند تا به کمک آن میزان مناسب بودن یا نبودن رابط کاربر این کتابخانه برای استفاده‌ی کودکان ایرانی سنجیده شود. روش اصلی پژوهش کیفی است و از روش کمی برای پاسخ‌گویی به برخی از پرسش‌های پژوهش کمک گرفته شده است. جامعه‌ی مورد مطالعه، شامل ۲۰ کودک ۷ تا ۱۱ ساله بود. نتایج پژوهش نشان داد که همه‌ی نشانه‌های مفهومی موجود در رابط کاربر انگلیسی کتابخانه برای استفاده‌ی کودکان ایرانی نامناسب است. همچنین بر اساس نتایج به دست آمده، هیچ‌یک از نشانه‌های ناوبری از نظر کودکان مورد مطالعه مناسب دانسته نشد. نتایج پژوهش همچنین حکایت از آن دارد که رابط کاربر فارسی، باعث تسهیل درک کودکان از معنی نشانه‌های مفهومی موجود در رابط کاربر کتابخانه‌ی مجازی کودکان شده است. با استفاده از نتایج حاصل از این بررسی می‌توان رابط کاربرهایی مناسب جهت کودکان ایرانی، با توجه به تفاوت‌های فرهنگی و زبانی آن‌ها طراحی کرد.

ساعدی (۱۳۹۰) در پایان‌نامه‌ی خود با در نظر گرفتن ویژگی‌های زبان فارسی و مسائل مرتبط با آن، به بررسی گسترش پرس‌وجو در موتور جستجوی فارسی پرداخته است. برای این کار از هستان‌شناسی عمومی فارسی و شبکه‌ی مفهوم استفاده کرده است که دربرگیرنده‌ی روابط میان مفاهیم و کلمات است. به این صورت که، پس از دریافت پرس‌وجوی کاربر از طریق مطابقت آن با شبکه‌ی مفهوم، گروهی از کلمات مرتبط با پرس‌وجوی کاربر استخراج می‌شوند و در مرحله‌ی بعد مطابق الگوریتم ارائه شده، رتبه‌بندی می‌شوند. در پایان تعدادی از کلمات بسیار مرتبط با پرس‌وجوی کاربر به صورت خودکار به پرس‌وجوی اولیه‌ی کاربر افزوده می‌شوند و پرس‌وجوی گسترش یافته مورد جستجو قرار می‌گیرد. نتایج آزمایش‌های انجام شده، نشان‌دهنده‌ی بهبود عملکرد و افزایش دقت بازیابی است.

آقایی میرک‌آباد (۱۳۹۱) پژوهشی باهدف ارزیابی رابط کاربر موتورهای جستجوی فارسی انجام داده است. این پژوهش با رویکرد کمی و روش پیمایشی انجام شده است. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه و سیاهه‌ی واری واری بوده است. جامعه‌ی پژوهش، دانشجویان کارشناسی ارشد شاغل به تحصیل در دانشگاه الزهرا (س) هستند و از نمونه‌گیری تصادفی (۳۳۰ دانشجو) استفاده شده است. بر اساس یافته‌های پژوهش مشخص گردیده که بیش از نیمی از دانشجویان کارشناسی ارشد اهمیت ۵۶ معیار رابط کاربر را زیاد و

بسیار زیاد می‌دانند که از میان معیارها، معیار «امکان محدود کردن جستجو به فیلد موضوع» با درصد فراوانی تجمعی زیاد و بسیار زیاد ۸۷/۱ از اهمیت بالاتری برخوردار است، همچنین در اولویت‌بندی مؤلفه‌ها، مؤلفه‌ی راهبری با میانگین رتبه‌ی ۵/۱۲ و درصد فراوانی تجمعی زیاد و بسیار زیاد ۷۶ از اولویت بالاتری برخوردار است. این مؤلفه‌ها رابطه‌ی مستقیم و معناداری دارند که رابطه‌ی میان برخی از آن‌ها ضعیف، برخی متوسط و قوی است. همچنین می‌توان اظهار داشت که اختلاف معناداری میان دیدگاه دانشجویان دانشکده‌های مختلف و دانشجویان سال اول و دوم وجود ندارد. با توجه به نتایج سیاهه‌ی واری، موتور جستجوی گوگل فارسی با رعایت ۷۰ معیار در رتبه‌ی اول، موتور جستجوی ریسمون با رعایت ۴۹ معیار در رتبه‌ی دوم و موتور جستجوی پارسی جو با رعایت ۲۵ معیار در رتبه‌ی سوم قرار داشت.

عظیم‌زاده و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش خود با عنوان «بررسی و مقایسه‌ی کیفی موتورهای جستجو در حوزه‌ی وب فارسی» میزان پاسخ‌گویی موتورهای کاوش به نیاز کاربران فارسی‌زبان را بررسی کردند. در این خصوص کیفیت نتایج و میزان رضایت کاربران از یک موتور کاوش فارسی در کنار موتورهای «گوگل» در معیارهای سنجش کیفی نسبت به سایر موتورهای کاوش مورد مقایسه، عملکرد بهتری داشته است و موتورهای کاوش «بینگ» و «بومی» در رتبه‌های دوم و سوم قرار می‌گیرند. همچنین نتایج این مقاله نشان‌دهنده‌ی عملکرد قابل قبول و نزدیک موتور کاوش بومی «پارسی جو» با موتور کاوش «بینگ» است.

عظیم‌زاده و فرهودی (۱۳۹۵) به منظور پایش اولیه‌ی موتورهای کاوش، پژوهشی را انجام دادند. در این راستا، با تهیه‌ی پرسشنامه و تکمیل آن‌ها توسط ۳۳ کاربر، میزان کاربردپذیری جویشرهای فعال بررسی شده و چهار جویشر عمومی «پارسی جو»، «یوز»، «تار جو» و «ریسمون» امتیاز نهایی را کسب کردند. نتایج پژوهش نشان داده که دقت موتور کاوش «گوگل» از بقیه بالاتر است. پس از آن به ترتیب «پارسی جو»، «بینگ» و «یوز» قرار دارند. هرچند فاصله‌ی این موتورهای کاوش از یکدیگر چندان زیاد نیست، اما فاصله‌ی معناداری میان آن‌ها و گوگل وجود دارد.

محمدی (۱۳۹۷) پژوهشی باهدف آگاهی از رفتار جستجو و انتخاب کتاب و نیازهای موضوعی و فناوریانه کودکان و نوجوانان ایرانی از کتابخانه‌ی دیجیتالی بین‌المللی کودکان و نوجوانان^{۱۲} و انتظارات آن‌ها از این کتابخانه، انجام داده است. روش این پژوهش از نوع کیفی بوده و از مطالعه‌ی موردی اکتشافی استفاده شده است. در این مطالعه‌ی موردی شانزده نفر کودک و نوجوان شرکت کردند که عضو کتابخانه‌ی «شورای کتاب کودک» و «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» بودند. ابزار گردآوری داده‌ها مشاهده بوده و از مصاحبه به‌عنوان ابزار مکمل و کمکی برای درک بهتر نتایج استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که، باوجود اینکه بعد از زبان انگلیسی، بیشترین تعداد کتاب به زبان فارسی اختصاص داشت؛ اما کودکان ایرانی نیاز دارند تا سریع و آسان به مجموعه‌ای غنی تر دسترسی داشته باشند. همچنین، اکثریت شرکت‌کنندگان تمایل داشتند صفحه‌ی خانگی در کتابخانه‌ی دیجیتالی بین‌المللی کودکان و نوجوانان به

فارسی باشد. آن‌ها گفتند صفحه بیش از حد پیچیده است. این پیچیدگی برای شرکت‌کنندگان دوره‌ی ابتدایی بیشتر بود زیرا آشنایی کمتری با زبان انگلیسی داشتند.

۳- روش‌شناسی پژوهش

با در نظر گرفتن اهداف تحقیق، این تحقیق پژوهشی کاربردی است. رویکرد پژوهش کیفی بوده و روش پژوهش پدیدارشناسی است. نمونه مورد مطالعه در این پژوهش از بین دانش‌آموزان پایه هشتم یکی از مدارس دخترانه‌ی شهر تبریز انتخاب شدند؛ که موتور جستجوی مورد استفاده توسط دانش‌آموزان و آموزگاران این مدرسه «پارسی‌جو» در بستر شبکه‌ی داخلی (اینترنت) بوده است. در این پژوهش نمونه-گیری به صورت هدفمند گلوله برفی در دو فاز صورت گرفت. به دلیل این که معلمان شناخت بهتری از توانایی‌ها و ویژگی‌های دانش‌آموزان داشتند، در فاز اول جهت انتخاب افراد علاقه‌مند و فعال در این زمینه، از نظرات آن‌ها برای نمونه‌گیری استفاده شد تا از بین ۱۰۸ دانش‌آموز پایه هشتم مدرسه، افرادی که بیشترین علاقه را در استفاده از موتور پارسی‌جو داشتند، انتخاب شوند. معلمان از میان سه کلاس پایه هشتم مدرسه، ۱۶ نفر را برای شرکت در پژوهش معرفی کردند. در فاز دوم از بین افراد شرکت‌کننده در کارگاه آموزشی، افراد علاقه‌مند به شرکت در مصاحبه‌ی رودرو انتخاب شدند، که هر ۱۶ شرکت‌کننده در کارگاه، آمادگی خود را برای شرکت در مصاحبه اعلام کردند.

در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها دو مرحله طی شد که مرحله اول شامل برگزاری کارگاه آموزشی جهت آشنایی بیشتر دانش‌آموزان با موتور جستجوی پارسی‌جو بود. ما طبق بررسی‌های اولیه دریافتیم، دانش‌آموزان فقط در موارد لزوم مثلاً در برخی درس‌های کار و فناوری به اینترنت وارد می‌شوند و با موتور جستجوی پارسی‌جو کار نمی‌کنند، به همین علت اطلاعات و شناخت دانش‌آموزان نسبت به موتور جستجوی پارسی‌جو کم است. از این رو ابتدا کارگاهی به مدت ۹۰ دقیقه، جهت آشنایی بیشتر افراد شرکت‌کننده با موتور جستجوی پارسی‌جو، توسط محقق برگزار شد. معرفی با استفاده از ابزار کمک آموزشی (تهیه پاورپوینت در زمینه «پارسی‌جو») در کارگاه رایانه‌ی مدرسه که مجهز به پروژکتور بود، برگزار شد؛ همچنین در صورت نیاز به صورت آنلاین نیز معرفی صورت گرفت. بعد از اتمام معرفی، به سؤالات شرکت‌کنندگان پاسخ داده شد و روند انجام مصاحبه به شرکت‌کنندگان تشریح شد. از دانش‌آموزان درخواست شد تا رضایت و عدم رضایت خود را جهت شرکت در مصاحبه اعلام کنند که همه افراد شرکت‌کننده در کارگاه آموزشی اعلام آمادگی کردند.

مرحله دوم که شامل انجام مصاحبه‌های رودرو بود، دو هفته بعد از برگزاری کارگاه آغاز شد که این زمان فرصتی بود تا دانش‌آموزان عملاً با این موتور بیشتر کار کرده و آشنایی کافی با آن پیدا کنند. بعد از دو هفته، زمان انجام مصاحبه تعیین شده و به همراه سؤالات مصاحبه برای افراد ارسال گردید و طی مصاحبه نیمه ساختاریافته با تک‌تک این افراد، داده‌های پژوهش گردآوری شد. سؤالات مصاحبه شامل ۲۱ سؤال اصلی بود که در طی فرآیند مصاحبه متناسب با موقعیت، بسط می‌یافت. برای آماده‌سازی جهت کدگذاری، ابتدا کلیه مصاحبه‌ها توسط دستگاه ضبط صدا، ضبط شده و سپس تایپ می‌شدند. زمان مصاحبه‌ها از سی دقیقه تا هشتاد دقیقه متغیر بود و تعداد این مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت.

در این پژوهش برای تعیین قابلیت اعتماد داده‌ها از دو روش برای کسب روایی و پایایی استفاده شده است. روش اول، روش گویا و لینکلن^{۱۳} (۱۹۸۵) بود که روش تأیید صحت گفته‌ها توسط خود مصاحبه شوندگان^{۱۴} است (گویا و لینکلن، ۱۹۸۵)؛ و روش دوم، روش مورس و همکارانش^{۱۵} (۲۰۰۸) بود که طبق این روش، جمع‌آوری و تحلیل هم‌زمان داده‌ها^{۱۶} به‌طور هم‌زمان صورت گرفت (مورس و همکاران). بدین منظور، مصاحبه‌های ضبط‌شده به‌طور دقیق تایپ شده و برای تأیید صحت گفته‌ها در اختیار مصاحبه‌شوندگان قرار می‌گرفت تا اگر ابهامی وجود داشت برطرف گردد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در این تحقیق از روش کدگذاری گلاسر و استراوس^{۱۷} (۱۹۶۷) استفاده شده است (گلاسر و استراوس، ۱۹۶۷).

در این فرآیند، سعی شده تا ابتدا با مطالعه سطر به سطر متن مصاحبه‌ها، بیشترین مفاهیم در متن مصاحبه‌ها شناسایی و به‌عنوان کدهای حقیقی استخراج شوند. در مرحله بعد با مقایسه مفاهیم کشف‌شده و شناسایی روابط میان آن‌ها، مفاهیم مشابه در زیر یک مقوله‌ی اصلی قرار گیرند. در پایان کار نیز داده‌ها به‌طور نظام‌مند بهبود یافته و با مقوله اصلی پیوند داده شدند.

۴- یافته‌های پژوهش

در ارتباط با سؤال پژوهش مبنی بر عوامل مشوقی که دانش‌آموزان پایه هشتم شهر تبریز در استفاده از موتور جستجوی ایرانی «پارسی جو» مواجه بوده‌اند نتایجی حاصل شد، که این عوامل مشوق در جدول شماره (۱) نشان داده شده‌اند.

جدول ۱. عوامل مشوق برای استفاده‌ی دانش‌آموزان پایه هشتم شهر تبریز از موتور جستجوی ایرانی «پارسی جو»

عوامل مشوق	
ارائه نتایج بیشتر ارائه نتایج مرتبط عملکرد قوی در بازیابی آهنگ عملکرد موفق در بازیابی ویدئو	بازیابی
عملکرد قوی سرویس نقشه عملکرد خوب سرویس ترجمه عملکرد خوب سرویس دانلود جذابیت سرویس آوا عملکرد خوب سرویس خبر ویژگی‌های سرویس تصویر	سرویس‌ها
چینش سرویس‌ها نمایش اطلاعات به‌روز تنظیمات صفحه‌ی نخست	صفحه‌ی نخست
تعصب ملی فرهنگ ملی	ویژگی‌های ملی
معرفی توسط فرد آگاه ترغیب توسط مربیان	اطلاع‌رسانی

13. Guba & Lincoln
14. Members Checking
15. Morse et al
16. Simultaneous Data Collection & Data Analysis
17. Glaser & Strauss

در ادامه بحث به بررسی هریک از عوامل مشوق دانش آموزان در استفاده از موتور جستجوی پارسی جو می‌پردازیم.

دانش آموزان به عوامل مشوق مختلفی در ارتباط با استفاده از موتور جستجوی پارسی جو اشاره کرده‌اند، که بیشتر این عوامل زیر یک مؤلفه‌ی کلی دسته‌بندی شده‌اند.

۱-۴- عوامل مشوق بازیابی

۱-۴-۱- ارائه نتایج بیشتر

بازیابی نتایج بیشتر برای نیازهای اطلاعاتی دانش آموزان به خصوص در زمینه مسائل درسی از عوامل مشوقی بود که دانش آموزان بدان اشاره کردند؛ اینکه پارسی جو می‌تواند در ارتباط با درخواست دانش آموز نتایج بیشتری بازیابی کند، به گونه‌ای که دانش آموز می‌تواند به اندازه‌ای که نیاز دارد اطلاعات به دست آورد.

دانش آموزی به این مورد این گونه اشاره کرد:

«از پارسی جو برای جستجوی مطالبی که می‌خواستم استفاده کردم. برای یه چیزی اگر مطلبی می‌خواستم هم زیاد می‌آورد هم کامل. به انشاء زدم، مطالبی که برام آورد خیلی کامل بود...» (دانش آموز شماره ۱، ۱۳۹۷/۰۲/۰۹).

۲-۱-۴- ارائه نتایج مرتبط

توانایی بازیابی نتایج مرتبط با نیازهای متنوع دانش آموزان در زمینه‌های مختلف موضوعی به خصوص مسائل درسی مهم‌ترین انتظار دانش آموزان از یک موتور جستجو است، که به نظر می‌رسد موتور جستجوی پارسی جو توانسته این انتظار را برآورد سازد. بازیابی نتایج مرتبط با نیاز اطلاعاتی دانش آموزان به خصوص در زمینه مسائل درسی باعث ترغیب دانش آموزان به استفاده از موتور جستجوی پارسی جو می‌شود. در صورتی که بازیابی مرتبط با درخواست دانش آموز به درستی صورت بگیرد، دانش آموز به خوبی از این نتایج بهره می‌گیرد و باعث تشویق و موفقیت او در مسائل درسی می‌گردد که تجربه‌ی چنین موقعیت‌هایی زمینه را برای جستجوهای بعدی توسط دانش آموزان فراهم می‌سازد.

دانش آموزانی در این خصوص چنین گفتند:

«...در رابطه با مسائل درسی PDF اینا که می‌زنم میاره هم باکیفیت هست هم دقیق و منظمه» (دانش آموز شماره ۲، ۱۳۹۷/۰۲/۰۹).

«...سایت‌هایی که میاره مطالبش مرتبط هست به موضوعی که من می‌خوام...» (دانش آموز شماره ۳، ۱۳۹۷/۰۲/۱۱).

«...مثلاً می‌زدم جمله برای کلمه‌ی school جمله‌هایی که می‌آورد متناسب با سن ما بود و همان چیزی بود که من می‌خواستم...» (دانش آموز شماره ۴، ۱۳۹۷/۰۲/۱۱).

برخی دیگر از دانش آموزان این ویژگی پارسی جو را چنین بیان کردند:

«تا حالا هر چیز تو پارسی جو جستجو کردم جواب گرفتم... متن‌هایی که می‌آورد خوب بود، خیلی مفید بود و چیزی که می‌آورد کلاً در مورد اون کلمه‌ای که جستجو می‌کردی، بود و دیگر غیر از اون نمی‌آورد» (دانش آموز شماره ۱۰، ۱۶/۰۲/۱۳۹۷).

«پارسی جو تمام چیزهایی که می‌خواستم رو آورد و تونستم به‌خوبی ازش استفاده کنم. یه خوبی داره، اونم اینه که ما یه مطلبی رو که می‌گیم دقیق اون مطلب رو برامون میاره» (دانش آموز شماره ۱۱، ۱۸/۰۲/۱۳۹۷).

«من هرچی می‌خواستم از طریق پارسی جو به دست آوردم، حتی یه روزی مامانم مشکل داشت تو پارسی جو زدم خیلی خوب جوابم رو آورد» (دانش آموز شماره ۱۳، ۱۸/۰۲/۱۳۹۷).

۳-۱-۴- عملکرد قوی در بازیابی آهنگ

بازیابی موفق فایل‌های صوتی با صرف کم‌ترین زمان و کم‌ترین تلاش کاربر برای جستجوی آهنگ موردعلاقه‌اش یک عامل مشوق برای استفاده از پارسی جو است.

اظهارنظر دانش‌آموزان در این خصوص به شرح ذیل بوده است:

«...بدون اینکه اسم خواننده رو بزنم یا اسم آهنگ رو، قسمتی از متن آهنگ رو می‌زنم برام میاره. خودش میاره اسم آهنگ و اسم خواننده‌اش چیه» (دانش آموز شماره ۲، ۰۹/۰۲/۱۳۹۷).

«...در قسمت بازیابی آهنگ‌ها عملکردش و سرعتش خوب بود و من به‌راحتی آهنگ‌هایی که می‌خواستم پیدا می‌کردم» (دانش آموز شماره ۶، ۱۵/۰۲/۱۳۹۷).

۴-۱-۴- عملکرد موفق در بازیابی ویدئو

بازیابی ویدئوهای مورد درخواست کاربران از ویژگی‌های مثبتی بود که دانش‌آموزان در بین حرف‌های خود به آن اشاره کردند، که در ذیل آورده شده است:

«...فیلم‌هایی که میاره همون چیزیه که من می‌خوام. نتایجی که میاره خیلی خوبه» (دانش آموز شماره ۳، ۱۱/۰۲/۱۳۹۷).

«...ویدئوهایی که می‌آورد خیلی خوب بود، چیزی که می‌زدم رو می‌آورد...» (دانش آموز شماره ۱۳، ۱۸/۰۲/۱۳۹۷).

۲-۴- عوامل مشوق سرویس‌ها

پارسی جو دارای سرویس‌هایی از جمله: خبر، تصویر، ویدئو، آوا، دانلود، بازار، ترجمه، نقشه، آب‌وهوا و استخدام هست که هر کدام دارای ویژگی‌ها و امکانات خاصی هستند. دانش‌آموزان طی مصاحبه به بعضی از این سرویس‌ها اشاره کردند و عملکرد خوب آن‌ها را از نکات مثبت پارسی جو شمردند.

۱-۲-۴- عملکرد قوی سرویس نقشه

نقشه‌ی پارسی جو، اولین و تخصصی‌ترین نقشه بومی و جامع ایران به شمار می‌رود که با تکیه بر تجربه و تخصص بالای مجموعه‌ی پارسی جو طراحی و پیاده‌سازی شده است. پوشش گسترده، یکپارچگی کامل، جزئیات دقیق و به‌روز آوری‌های متعدد در فواصل زمانی کم از جمله ویژگی‌های مهم آن به شمار می‌رود. نقشه‌ی پارسی جو با پوشش بالغ بر ۶۵۰ شهر ایران و بیش از ۵۳۰ لایه مختلف اطلاعاتی از امکاناتی همچون

قابلیت ترسیم، ویرایش، ثبت مکان و همچنین لایه‌های متنوع اطلاعاتی و کارتوگرافی منحصربه‌فرد، برخوردار است (سامانه‌ی^{۱۸}، ...، ۱۳۹۷).

اوایل مردادماه ۱۳۹۵، پرس‌وجو (وبلاگ پارسی‌جو) با طرح سؤال «از کدام سرویس پارسی‌جو بیشتر استفاده می‌کنید؟» دومین نظرسنجی خود را آغاز کرد. در این نظرسنجی کاربران می‌توانستند از میان گزینه‌های وب، آوا، خبر، دانلود، بازار، ترجمه و نقشه که همه از پرکاربردترین و عمومی‌ترین سرویس‌های پارسی‌جو هستند، دو سرویسی که نسبت به سایر سرویس‌ها بیشتر از آن استفاده می‌کنند را انتخاب کنند. بر اساس آمار به‌دست آمده از این نظرسنجی، از مجموع ۵۰۰ رأی، سرویس نقشه با ۱۴۸ رأی، بیشترین رأی را از کاربران دریافت کرد (گروه پارسی‌جو^{۱۹}، ۱۳۹۵).

این‌طور به نظر می‌رسد که عملکرد دقیق و جامع و خدمات دیگر نقشه‌ی پارسی‌جو از جمله: مسیریابی، محاسبه‌ی مسافت، قسمت ویژه‌ی سفر و موقعیت‌یابی از موارد جذاب و مثبت سرویس نقشه برای دانش-آموزان بوده است.

دانش‌آموزان با اشاره به ویژگی‌های گوناگون نقشه‌ی پارسی‌جو در مورد این سرویس این‌گونه اظهار نظر کردند:

«نقشه‌اش خیلی خوب بود. همه چی رو نشون می‌داد...» (دانش‌آموز شماره ۱، ۱۳۹۷/۰۲/۰۹)؛ (دانش-آموز شماره ۶، ۱۳۹۷/۰۲/۱۵).

«تو قسمت نقشه هر چی که می‌زنم درست و دقیق میاره برام. وقتی آدرس رو می‌زنم کامل و دقیق برام میاره. مثلاً دقیق میاره که چند کیلومتر هست و چطوری باید بریم رو کامل توضیح میده. مثلاً وقتی جاهای دیدنی و قشنگ تبریز رو می‌زنی کامل و دقیق میاره که کدوم طرف هست این مکان‌ها. جاهایی رو میاره که من به‌عنوان یه فردی که اهل تبریز هستم نمی‌دونم و نمی‌شناسم» (دانش‌آموز شماره ۲، ۱۳۹۷/۰۲/۰۹).

۲-۲-۴- عملکرد خوب سرویس ترجمه

سرویس ترجمه‌ی پارسی‌جو دارای یک دیکشنری آنلاین جامع است و عملکرد خوبی در ترجمه‌ی انگلیسی به فارسی دارد.

دانش‌آموزی در این مورد چنین گفت:

«...یه جمله‌ی انگلیسی بود رو پروفایل کسی، که اونو تو قسمت ترجمه‌ی پارسی‌جو زدم خیلی خوب ترجمه کرد. من کلاس زبان میرم مثلاً استاد من کلماتی رو میده میگه برید صفات و فعل‌های این کلمات رو پیدا کنید من تو قسمت ترجمه‌ی پارسی‌جو می‌زنم دقیق برام میاره» (دانش‌آموز شماره ۲، ۱۳۹۷/۰۲/۰۹).

۳-۲-۴- عملکرد خوب سرویس دانلود

به‌منظور پاسخ‌گویی به نیاز فارسی‌زبانان دنیا و همچنین تسریع روند دانلود در فضای مجازی، جامع‌ترین، جدیدترین و به‌روزترین سرویس دانلود بر روی موتور جستجوگر پارسی‌جو نصب شده است. این سرویس با قابلیت‌های ویژه این امکان را فراهم می‌کند که مدت‌زمان دانلود کردن در کشور بسیار کاهش یابد، سرویسی بی‌بدیل در ایران که دانلود اسناد نرم‌افزاری، بازی، فیلم و اپلیکیشن‌های موبایل را پوشش می‌دهد.

18. <https://pmd.parsijoo.ir/>

19. <http://pblog.parsijoo.ir/news/public/pblog-second-polling-which-service-use>

وقتی کاربر به دنبال یک نرم افزار یا یک فایل خاص برای دانلود می گردد باید به سایت هایی که در زمینه های مربوطه فعالیت می کنند مراجعه کرده و فایل مورد نظر را در آن جستجو کند، سپس با لینک سایت و یا لینک مستقیم، فایل خود را دانلود کند در حالی که کاربران می توانند با استفاده از این سرویس جدید، فایل مورد نظر را بلافاصله پس از جستجو، یافته و دانلود کنند (سراستاد، ۱۳۹۵ ب).

در سرویس دانلود علاوه بر امکان جستجو، بخش های مختلفی از جمله: نرم افزارهای کامپیوتر، بازی های کامپیوتر، نرم افزارهای اندروید، بازی های اندروید، فیلم ها، آهنگ ها و نرم افزارهای مورد نیاز، طراحی شده است که فهرستی از تازه ترین ها را در هر زمینه ارائه می دهد. وجود این بخش ها در سرویس دانلود باعث صرفه جویی در انرژی و زمان کاربران می گردد.

دانش آموزی در این مورد چنین گفت:

«قسمت دانلود که اسم بازی ها، فیلم ها و نرم افزارها رو برات میاره از ویژگی های جذاب پارسی جو هست» (دانش آموز شماره ۲، ۱۳۹۷/۰۲/۰۹).

و دانش آموزی دیگر تجربه ی استفاده ی خود از سرویس دانلود را چنین بیان کرد:

«تو قسمت سرویس ها هم خوب عمل می کنه. مثلاً من رفتم یه بازی دانلود کنم برای اندروید خیلی خوب بود. مواردی که می آورد خیلی مرتبط و کامل بود. مثلاً بعضی مواقع می خوام یه چیزی دانلود کنی لازم نیست تایپ کنی و جستجو کنی میری قسمت دانلود و به راحتی دانلود می کنی. تو قسمت دانلود یه چیزی رو می زنی سریع میاره. یه بار برای پسر خالم یه بازی می خواستیم نصب کنیم گفتیم بیا بریم از پارسی جو جستجو کنیم رفتیم از قسمت دانلود نصب کردیم. رفتیم تو گوگل همون رو زدیم تا پیدا کنیم دانلود کنیم طول کشید» (دانش آموز شماره ۳، ۱۳۹۷/۰۲/۱۱).

۴-۲-۴- جذابیت سرویس آوا

سرویس آوای پارسی جو با پوشش انبوهی از فایل های صوتی قادر است در کم ترین زمان آهنگ مورد نظر شما را در اختیاران قرار دهد بی آنکه نیاز باشد درگیر صفحات و تبلیغات مزاحم شوید. نکته قابل توجه این است که آوای پارسی جو به طور کامل با جستجوگر پارسی جو یکپارچه شده است به شکلی که اگر در خود جستجوگر پارسی جو هم به دنبال موسیقی مورد نظر خود باشید، در صفحه ی نتایج، علاوه بر نمایش سایت های شامل عبارت مورد نظر شما، لینک پخش و دانلود آن موسیقی در باکس مجزایی نمایش داده می شود (سراستاد، ۱۳۹۵ آ).

در سرویس آوا کاربران علاوه بر اینکه می توانند جستجو کنند، می توانند فهرستی از بهترین و داغ ترین آهنگ ها را نیز مشاهده کرده و دانلود کنند.

دانش آموزان نظرات خود را این گونه بیان کردند:

«برای من آوا خیلی جذاب بود هر آهنگی رو که می خواستم، می تونستم پیدا کنم و دانلود کنم» (دانش -

آموز شماره ۸، ۱۳۹۷/۰۲/۱۶).

«...قسمت آوا که میری بهترین موزیک‌ها رو میاره. ما بیشتر موزیک گوش میدیم و در قسمت آوا تازه‌ترین آهنگ‌ها رو از هم جدا می‌کنه و برات میاره و من این ویژگی رو دوست دارم» (دانش‌آموز شماره ۹، ۱۳۹۷/۰۲/۱۶).

۵-۲-۴- عملکرد خوب سرویس خبر

سرویس خبر پارسی جو دارای بخش‌های متعددی است که یکی از این بخش‌ها، نمایش به‌روزترین و می‌توان گفت به ثابته‌ترین اخبار در بالای صفحه است. همچنین در این قسمت کاربران در دومین مرحله از جستجوی خود می‌توانند با استفاده از کادر جستجوی پیشرفته با تنظیم فیلد زمان، نوع فایل و خبرگزاری، جستجوی خود را محدود کنند.

دانش‌آموزان این ویژگی‌های سرویس خبر را این‌گونه بیان کردند:

«...قسمت اخبارش به نظر من که خیلی خوب بود. به‌خصوص خبرهای روز رو که می‌آورد خیلی

به‌دردبخور و جذاب بود...» (دانش‌آموز شماره ۸، ۱۳۹۷/۰۲/۱۶).

«پارسی جو نیازهامو برطرف می‌کنه و دارای امکانات خوبی هست، مخصوصاً قسمت تنظیمات زمان مطالبی که می‌خوام، اینکه مثلاً مطالب و اخبار یه هفته قبل رو بیاره و ...» (دانش‌آموز شماره ۱۶، ۱۳۹۷/۰۲/۲۲).

۶-۲-۴- ویژگی‌های سرویس تصویر

در سرویس تصویر پارسی جو، کاربران می‌توانند با استفاده از تنظیمات رنگ و اندازه، جستجوی خود را به بازیابی تصاویری با ویژگی‌های دلخواهشان محدود سازند.

دانش‌آموزی در این مورد بیان کرد:

«قسمت تصاویر پارسی جو رو دوست دارم، چون می‌تونم اندازه و رنگ تصاویری رو که می‌خوام تنظیم کنم تا تصاویری با اون مشخصات رو برام بیاره و تصاویری که میاره به موضوع موردنظر من مرتبط هست» (دانش‌آموز شماره ۱۵، ۱۳۹۷/۰۲/۲۲).

۳-۴- عوامل مشوق صفحه‌ی نخست

۱-۳-۴- چینش سرویس‌ها

چینش سرویس‌های پارسی جو به‌طور مجزا در بالای کادر جستجو در صفحه‌ی نخست نکته‌ی مثبتی برای جستجوگر پارسی جو است. ارائه‌ی این سرویس‌ها به‌صورت مستقل در صفحات جداگانه باعث تسریع و سهولت کار می‌شود.

دانش‌آموزی در این مورد این‌گونه اظهار نظر کرد:

«...اینکه همه‌ی چیزها رو جدا تو صفحه‌ی اول نوشته مثلاً: نقشه، تصویر، بازار و... برام جذاب بود»

(دانش‌آموز شماره ۱، ۱۳۹۷/۰۲/۰۹).

۲-۳-۴- نمایش اطلاعات به روز

نمایش تقویم روز، اوقات شرعی، وضعیت آب و هوایی محل سکونت، اخبار برگزیده، نتایج مسابقات ورزشی و قیمت ارز و سکه در صفحه‌ی نخست این موتور جستجو ویژگی جذابی است که موجب صرفه-جویی در وقت و انرژی کاربران می‌گردد.

دانش‌آموزان با اشاره به هریک از بخش‌های مختلف صفحه‌ی اول پارسی‌جو در این خصوص چنین گفتند:

«تقویمش و اطلاعات آب و هواشناسی که صفحه‌ی اول میاره خیلی خوبه و ازش استفاده می‌کنم» (دانش‌آموز شماره ۱، ۱۳۹۷/۰۲/۰۹).

«...برام جذابه که قیمت طلا و دلار رو خیلی دقیق و به‌روز میاره انگار که تو بازار هست» (دانش‌آموز شماره ۲، ۱۳۹۷/۰۲/۰۹).

۳-۳-۴- تنظیمات صفحه‌ی نخست

یک ویژگی مثبت پارسی‌جو امکان اعمال تغییرات در صفحه‌ی نخست است. کاربران با استفاده از تنظیمات صفحه‌ی نخست می‌توانند اطلاعات مورد دلخواهشان را در این صفحه به نمایش درآورند و یا حذف کنند؛ حتی می‌توانند یک صفحه‌ی ساده با یک کادر جستجو داشته باشند. دانش‌آموزان در این زمینه گفتند:

«...اگر هم صفحه‌ی اول شلوغ بود میشه تنظیم کرد و اون موارد رو حذف کرد تا صفحه‌ی اولش ساده باشه ولی گوگل اینا رو نداره که بتونیم در صورت نیاز این موارد رو تو صفحه‌ی اول بیاریم» (دانش‌آموز شماره ۳، ۱۳۹۷/۰۲/۱۱).

«اون بخش‌هایی که تو صفحه‌ی اولش تنظیم می‌کنیم میاره اون‌ها بهتر بود مثلاً وقت نمی‌داشتیم که دنبالش بگردیم» (دانش‌آموز شماره ۹، ۱۳۹۷/۰۲/۱۶).

۴-۴- عوامل مشوق ویژگی‌های ملی

۱-۴-۴- تعصب ملی

غیرت ملی یکی از عوامل ترغیب افراد یک کشور به استفاده از تولیدات داخلی و ملی است. مردم یک کشور به خاطر اعتماد و تعصب خود به کشورشان دوست دارند از محصولات داخلی استفاده کنند، که استفاده از فناوری‌های داخلی نیز از این امر مستثنا نیست.

اکثر دانش‌آموزان در این مورد اظهارنظر کردند:

«...یکی از علت‌هایی که می‌خوام از پارسی‌جو استفاده کنم اینه که ایرانی هست» (دانش‌آموز شماره ۱، ۱۳۹۷/۰۲/۰۹).

«...می‌خوام از موتور جستجوی ایرانی استفاده کنم و افتخار کنم. چون واقعاً افتخار می‌کنم که چند متخصص ایرانی موتور جستجویی طراحی کردند که مردم کشورشان به‌جای استفاده از موتورهای دیگر از موتور ایرانی استفاده کنند» (دانش‌آموز شماره ۲، ۱۳۹۷/۰۲/۰۹).

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۲۴

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

«...اینکه ایرانیه امنیتش بیشتر هست و این خوبه... من هر جا فامیلامون رو دیدم پارسی جو رو معرفی کردم، چون ایرانیه و دارای ویژگی‌های خوبی هست» (دانش آموز شماره ۵، ۱۳۹۷/۰۲/۱۵).

۲-۴-۴- فرهنگ ملی

جستجوگر پارسی جو با ارائه‌ی سیستم جستجوی پاک، راه‌حل مناسبی برای مواجهه کودکان و نوجوانانمان با دریای اینترنت ارائه می‌دهد. سیستم جستجوی پاک مشابه طرح سالم‌سازی دریا رفتار می‌کند؛ جستجوی پاک بدون اینکه چیزی از عظمت دریای وب کم کند بستری امن و سالم فراهم کرده تا ما بدون نگرانی به کودکانمان اجازه بدهیم که از امکانات و مزایای اینترنت استفاده کنند. جستجوی پاک متناسب با فرهنگ و نیاز ایرانی به سؤالات پاسخ می‌دهد و برای هر پرسش فارسی جواب درست و مطمئنی دارد، نیاز به نصب و فعال‌سازی ندارد و خیلی سریع و آسان قابل‌دسترس هست (کارگر، ۱۳۹۶آ).

طراحی پارسی جو بر اساس مؤلفه‌های فرهنگی کشورمان از جمله: زبان ملی و عقاید ملی، از مزایایی است که کاربران را به استفاده از آن تشویق می‌کند.

دانش‌آموزان در این زمینه این چنین گفتند:

«یه ویژگی جذاب پارسی جو اینه که مثلاً وقتی عکسی جستجو می‌کنی بعضی از تصاویری که مشکل دارند رو نیمازه (تصاویر غیراخلاقی) و این خیلی فوق‌العاده» (دانش‌آموز شماره ۲، ۱۳۹۷/۰۲/۰۹).

«یه چیز خوبی که هست اینه که کلماتی که هست فارسی هستند انگلیسی نیستن. توی گوگل انگلیسی هستند بعضی‌ها نمی‌فهمند. مثلاً وقتی راست کلیک می‌کنیم صفحه‌ای که میاره گزینه‌هاش انگلیسی هستند اینجا فارسی هستند و سه ما خوبه» (دانش‌آموز شماره ۵، ۱۳۹۷/۰۲/۱۵).

«...یه ویژگی خوبش این هست که عکس‌هاش بهتر بودند نسبت به گوگل، مجازتر بودند، مناسب سنمون بودند...» (دانش‌آموز شماره ۶، ۱۳۹۷/۰۲/۱۵).

۵-۴- عوامل مشوق اطلاع‌رسانی

۱-۵-۴- معرفی توسط فرد آگاه

چنین به نظر می‌رسد، چنان‌که دانش‌آموزان نسبت به موتورهای جستجوی ملی شناخت نداشته باشند یا حتی شناخت کمی داشته باشند در هر صورت، معرفی جامع توسط یک فرد آگاه آن‌ها را به استفاده از موتورهای جستجوی ملی ترغیب می‌کند.

دانش‌آموزان اظهارات خود را در این زمینه چنین بیان کردند:

«قبل از اینکه شما پارسی جو رو معرفی کنید چیزی در موردش نشنیده بودم. اولین بار توسط شما بهمان گفته شد. شما خیلی خوب پارسی جو رو معرفی کردید و حتی به دوستانم هم گفتم که شما خیلی خوب معرفی کردید حتی سؤالاتی در مورد پارسی جو تو ذهنم به وجود اومده بود که رفتم از شما استفاده کردم و سؤالاتم برطرف شد» (دانش‌آموز شماره ۱، ۱۳۹۷/۰۲/۰۹).

«...شما خیلی خوب معرفی کردید. من اصلاً نمی‌دونستم موتور جستجوی ایرانی وجود داره وقتی شما معرفی کردید رفتم خونه و خیلی مشتاق بودم ببینم چطور هست» (دانش‌آموز شماره ۲، ۱۳۹۷/۰۲/۰۹).

«من با معرفی شما پارسی جو رو شناختم. معرفی خوبی بود، باعث شد بریم استفاده کنیم و آشنا بشیم باهاش» (دانش آموز شماره ۴، ۱۱/۰۲/۱۳۹۷).

۲-۵-۴- ترغیب توسط مربیان

مربیان و معلمان مدارس می توانند در صورت نیاز، در مسائل علمی و آموزشی دانش آموزان را به استفاده از موتورهای ملی تشویق کنند و از همین موقعیت‌ها برای معرفی موتورهای جستجوی ملی به دانش آموزان استفاده کنند.

دانش آموزان بایان تجربیات خود به این مورد این گونه اشاره کردند:

«ما تو مدرسه می خواستیم برای خوارزمی تحقیق بنویسیم به همین خاطر در مورد اینکه از یک موتور جستجو استفاده کنیم صحبت می کردیم. خانم حسین زاده معاون کار و فناوری مدرسه بهمون گفتند که بهتره تو کارگاه مدرسه با پارسی جو برای تحقیقتون مطلب جستجو کنین؛ ما هم رفتیم و ازش استفاده کردیم و به نتیجه دلخواه رسیدیم» (دانش آموز شماره ۹، ۱۶/۰۲/۱۳۹۷).

«...فکر کنم اسفندماه پارسال بود، که برای دفاعیه می خواستیم بریم. تحقیقمون در مورد طبیعت و دریا بود. خانم حسین زاده پارسی جو رو به ما معرفی کرد و ما کل مقاله هامون رو از پارسی جو پیدا کردیم. به همین دلیل خیلی کنجکاو شدم ببینم چیه، واقعاً خیلی خوب بود و بیشتر از قسمت خبر و وب و تصویرش استفاده می کردم» (دانش آموز شماره ۱۰، ۱۶/۰۲/۱۳۹۷).

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۷۶

۵- بحث و نتیجه گیری

همان طور که در ابتدای این مقاله اشاره شده، موتور جستجوی پارسی جو دارای پتانسیل بالقوه برای دستیابی دانش آموزان به اهداف آموزشی می باشد باین حال استفاده از این موتورهای جستجو می تواند تحت تأثیر عوامل گوناگونی از قبیل ویژگی های کاربران آنها باشند. یافته های این پژوهش نشان داد که اکثریت دانش آموزان عوامل مشوقی را بیان کردند که این عوامل می تواند منجر به استفاده بیشتر آنها از موتورهای جستجوی داخلی جهت رفع نیازهای کلاسی گردد.

در پژوهش حاضر دانش آموزان بازیابی نتایج بیشتر برای نیاز اطلاعاتی خود، به خصوص در زمینه مسائل درسی را یکی از ویژگی های مثبت «پارسی جو» برشمردند. نتایج پژوهش واندرچانتز و همکاران^{۲۰} (۲۰۱۴) حاکی از استفاده دانش آموزان از اینترنت، موتورهای جستجو و منابع دیجیتال برای بازیابی اطلاعات و مطالب درسی خود بود و دلایلی چون سرعت، سهولت و اطلاعات زیاد (از هر مسئله ای اطلاعات دارد) را برای این کار نسبت به استفاده از کتاب و کتابخانه برشمردند.

بیشتر دانش آموزان در مصاحبه های خود یکی از ویژگی های مثبت «پارسی جو» را بازیابی های موفق انواع فایل ها و ارائه ی نتایج مرتبط برای درخواست کاربران مطرح کردند. گل زردی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی پنج موتور کاوش فارسی و دو موتور کاوش «گوگل» و «یاهو» را از لحاظ میزان دقت و ربط صفحات بازیابی شده مقایسه کردند که در این پژوهش رتبه ی موتور کاوش «پارسی جو» بعد از «گوگل» و

«ياهو» قرار گرفته است. عظیم‌زاده و همکاران (۱۳۹۱) کیفیت نتایج و میزان رضایت کاربران از یک موتور کاوش فارسی را در کنار موتورهای کاوش محبوبی مانند «گوگل» و «بینگ» ارزیابی کرده‌اند که نتایج این مقاله نشان‌دهنده‌ی عملکرد قابل‌قبول و نزدیک موتور کاوش بومی «پارسی‌جو» با موتور کاوش «بینگ» است. ساعدی (۱۳۹۰) با بررسی گسترش پرس‌وجو در موتور جستجوی فارسی برای بهبود بازیابی نتایج مرتبط، ضرورت و اهمیت این موضوع را نشان داده است. بصیرت‌یان یزدی (۱۳۹۵) نیز برای بازیابی نتایج مرتبط با درخواست کاربران در موتور جستجوی فارسی روشی بر مبنای الگوریتم‌های یادگیری برای پردازش پرس‌وجو در موتور جستجوی فارسی ارائه داده است. درویشی (۱۳۹۲) در پژوهش خود مدلی جهت غنی کردن پایگاه دانش موتور جستجوی فارسی ارائه داده است تا در هنگام پرسش کاربران، بتواند نزدیک‌ترین پاسخ را به آن‌ها ارائه دهد. رجبی و نوروزی (۱۳۹۴) از میان پنج موتور جستجوی فارسی، به تعیین کارآمدترین موتور جستجو به لحاظ بازیابی اطلاعات مرتبط پرداخته‌اند. هلیم و کائور^{۲۱} (۲۰۰۶) در بخشی از پژوهش خود عملکرد چهار موتور جستجوی مالزیایی را در بازیابی اسناد مرتبط ارزیابی کردند. دمیرچی و همکاران^{۲۲} (۲۰۰۷) در پژوهشی به ارزیابی عملکردهای موتورهای کاوش در بازیابی اسناد مرتبط و غیرمرتبط پرداختند.

نیز و همکارانش^{۲۳} (۲۰۰۸) در پژوهشی، یک روش متمرکز بر سند برای بازیابی قطعات موسیقی مرتبط با پرس‌وجوهای زبان طبیعی دلخواه پیشنهاد کرده‌اند. همچنین، نیز و همکارانش (۲۰۰۷) در یک پژوهش دیگری رویکردی برای ایجاد یک موتور جستجوی خودکار برای مجموعه‌های موسیقی در مقیاس بزرگ ارائه کرده‌اند که می‌تواند از طریق زبان طبیعی مورد استفاده قرار بگیرد. بازیابی آهنگ‌های مرتبط با درخواست کاربران توسط موتور جستجوی «پارسی‌جو» ویژگی مثبتی بود که در این پژوهش توسط دانش‌آموزان مطرح گردیده است.

چانگ و همکارانش^{۲۴} (۱۹۹۸) در پژوهش خود یک موتور جستجوی ویدئویی مبتنی بر محتوا پیشنهاد کردند تا کاربران بتوانند کلیپ‌های ویدئویی پیچیده را به آسانی بازیابی کنند. اسناک و وارینگ^{۲۵} (۲۰۰۸) نیز پژوهشی با عنوان «بازیابی ویدئو مبتنی بر مفهوم» انجام داده و آناتومی یک موتور جستجوی ویدئویی مبتنی بر مفهوم را ارائه کرده‌اند. پژوهش‌هایی از این قبیل اهمیت بازیابی این نوع رسانه‌ها در دنیای وب را نشان می‌دهد. بازیابی ویدئوهای مرتبط با درخواست کاربران توسط موتور جستجوی «پارسی‌جو» ویژگی مثبتی بود که توسط دانش‌آموزان برای این موتور جستجو مطرح گردید.

در این پژوهش دانش‌آموزان به امکانات و سرویس‌های مختص «پارسی‌جو» اشاره کرده و آن‌ها را از ویژگی‌های مثبت آن دانستند. منتظر و ذبیحی (۱۳۸۵) بر اساس نتایج پژوهش خود چنین بیان کردند که: «لازم است موتور طراحی شده ساختاری ساده، امکانات عمومی مناسب- مانند ارائه‌ی دسته‌بندی‌های مختلف اطلاعات، امکان ارائه‌ی پیام‌نگار و پیام‌آور مبتنی بر وب، صندوق پستی شخصی- داشته باشد».

21. Halim & Kaur
22. Demirci & et al
23. Knees & et al
24. Chang et al
25. Snoek & Worring

راه‌اندازی اولین و تخصصی‌ترین سرویس نقشه‌ی بومی کشور بر روی موتور جستجوی ملی «پارسی جو» صورت گرفته است؛ و این سرویس در این پژوهش از طرف دانش‌آموزان به‌عنوان یکی از عوامل مشوق استفاده از این موتور جستجو مطرح شده است. بخشی و شرکت معصوم (۱۳۹۴) در پژوهش خود به بررسی لزوم طراحی و پیاده‌سازی سرویس نقشه برای موتور جستجوی بومی و اهمیت آن پرداخته‌اند. شرکت‌کنندگان با اشاره به ویژگی‌های صفحه‌ی نخست موتور جستجوی «پارسی جو» آن را از نکات مثبت این موتور جستجو برشمردند. محمدی (۱۳۹۷) در پژوهش خود برای بررسی نیازهای موضوعی و فناوریانه کودکان و نوجوانان ایرانی از کتابخانه‌ی دیجیتالی بین‌المللی کودکان و نوجوانان (ICDL) و انتظارات آن‌ها از این کتابخانه، نشان داد که ویژگی‌های صفحه‌ی اصلی کتابخانه‌ی دیجیتال برای کودکان حائز اهمیت است.

ویژگی‌های ملی موتور جستجوی «پارسی جو»، از جمله فارسی‌زبان بودن و جستجوی پاک از ویژگی‌های مثبتی بود که دانش‌آموزان در گفته‌های خود به آن اشاره کردند. حسن‌پور و رضایی‌شریف‌آبادی (۱۳۸۹) نشان دادند که همه‌ی نشانه‌های مفهومی موجود در رابط کاربر انگلیسی کتابخانه‌ی مجازی بین‌المللی کودکان برای استفاده‌ی کودکان ایرانی نامناسب است. همچنین، رابط کاربر فارسی، باعث تسهیل درک کودکان از معنی نشانه‌های مفهومی موجود در رابط کاربر کتابخانه‌ی مجازی کودکان شده است. پژوهشگران اظهار کردند، با استفاده از نتایج حاصل از این بررسی می‌توان رابط کاربرهایی مناسب جهت کودکان ایرانی، با توجه به تفاوت‌های فرهنگی و زبانی آن‌ها طراحی کرد. محمدی (۱۳۹۷) در پژوهش خود برای بررسی نیازهای موضوعی و فناوریانه کودکان و نوجوانان ایرانی از کتابخانه‌ی دیجیتالی بین‌المللی کودکان و نوجوانان (ICDL) و انتظارات آن‌ها از این کتابخانه، این‌گونه بیان می‌کند که: «اکثریت شرکت‌کنندگان تمایل داشتند صفحه‌ی خانگی در ICDL به فارسی باشد. آن‌ها گفتند صفحه‌ی ICDL بیش‌ازحد پیچیده است. این پیچیدگی برای شرکت‌کنندگان دوره‌ی ابتدایی بیشتر بود زیرا آشنایی کمتری با زبان انگلیسی داشتند». محمدی (۱۳۹۷) باین بیان این موضوع نشان داد که زبان فارسی در استفاده‌ی کودکان ایرانی از فناوری‌ها دارای اهمیت است و استفاده از فناوری‌های داخلی که بر اساس ویژگی‌های ملی طراحی شده باشد، می‌تواند راه‌حلی برای این امر باشد. ایزدی، شاهینی و عباسیان (۱۳۹۶) از میان موتورهای جستجوی مورد مطالعه پژوهش خود، مناسب‌ترین موتورهای جستجو برای کودکان ایرانی فارسی‌زبان را معرفی کردند که از جمله ویژگی‌های بارز انتخاب این موتورهای جستجو، می‌توان به دارا بودن ویژگی‌هایی چون «پوشش زبان فارسی و قابلیت جستجو در این زبان» و «حساسیت نسبت به هرزنامه‌ها» و توقف کامل موتور جستجو در زمان جستجوی چنین کلماتی، به‌طور هم‌زمان در یک موتور جستجوی خاص اشاره کرد.

۶- سپاسگزاری

از معلمان و معاونان دلسوز مدرسه‌ی دخترانه‌ی هاجر تبریز که با الطاف خود راه را برای ما هموار ساختند صمیمانه سپاسگزاریم؛ همچنین از دانش‌آموزانی که با ذوق و علاقه در این پژوهش همکاری کردند قدردانی می‌کنیم.

۷- منابع و مآخذ

- آقایی میرک آباد، اعظم. (۱۳۹۱). *ارزیابی مؤلفه‌های رابط کاربر موتورهای جستجوی فارسی*: دیدگاه دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه الزهرا (س). پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا (س).
- ایزدی، عبدالرضا؛ شاهینی، شبنم؛ و عباسیان، سمانه. (۱۳۹۶). بررسی موتورهای جستجوی کودکان از نظر امکانات جستجو، واسط کاربری و نمایش اطلاعات. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲۰ (۴)، ۱۰۶-۱۲۷.
- بخشی، مریم؛ و شرکت معصوم، محمد. (۱۳۹۴، ۲۷ بهمن‌ماه). *لزوم ارائه‌ی سرویس نقشه برای موتور جستجوی بومی*. پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات. <https://civilica.com/doc/755001>
- بصیرتیان یزدی، شیرین. (۱۳۹۵). به‌کارگیری روش‌های یادگیری در پردازش پرس‌وجوی موتور جستجوی فارسی. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد. دانشگاه علم و هنر.
- تیم پارس‌جو. (۱۳۹۵). نتایج دومین نظرسنجی: از کدام سرویس پارس‌جو بیشتر استفاده می‌کنید. بازیابی شده از <http://pblog.parsijoo.ir/news/public/pblog-second-polling-which-service-use>
- حسن‌پور، زهره؛ و رضایی شریف‌آبادی، سعید. (۱۳۸۹). ویژگی‌های رابط کاربر کتابخانه‌ی مجازی بین‌المللی کودکان از دیدگاه کاربران و پیشنهاد یک الگو. *مطالعات ادبیات کودک*، ۱ (۲)، ۴۵-۷۰. Doi:10.22099/JCLS.2012.437
- داوودیان، فرشته. (۱۳۸۰). ابزارهای جستجو در اینترنت. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۱ (۴۳)، ۵۱-۶۳. Dor:20.1001.1.26455730.1380.11.4.9.3
- درویشی، سیما. (۱۳۹۲). بهبود فرآیند یادگیری آنتولوژی جهت توسعه‌ی موتور جستجوی فارسی. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد. دانشگاه پردیس بین‌الملل گیلان.
- رجبی، منصور؛ و نوروزی، یعقوب. (۱۳۹۴). موتورهای جستجوی فارسی: ارزیابی امکانات جستجو، بازیابی اطلاعات، میزان جامعیت و مانعیت، و تعیین همپوشانی میان آنها. *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۶ (۳)، ۱۳۳-۱۵۰.
- زاهدی، محمدصادق؛ عظیم‌زاده، معصومه؛ فرهادی، نوید؛ و زارع بیدکی، علی‌محمد. (۱۳۹۲، ۱۲-۱۵ اسفندماه). تحلیل رفتار کاربران فارسی‌زبان در موتور جستجوی بومی. *نوزدهمین کنفرانس ملی سالانه‌ی انجمن کامپیوتر ایران*. دانشکده‌ی مهندسی کامپیوتر دانشگاه شهید بهشتی. <https://www.tpin.com/article/16856>
- ساعدی، سیامک. (۱۳۹۰). گسترش پرس‌وجو در موتور جستجوی فارسی. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد. دانشگاه یزد.
- سامانه‌ی جامع مدیریت اطلاعات مکانی پارس‌جو. (۱۳۹۷). بازیابی شده از <https://pmd.parsijoo.ir/>
- سراستاد، مریم. (۱۳۹۵). *تمام موسیقی ایران اینجاست؛ با سرویس آوای پارس‌جو آشنا شوید*. بازیابی شده از <http://pblog.parsijoo.ir/news/articles/parsijoo-ava-service-intro-2-95>
- سراستاد، مریم. (۱۳۹۵). *دانلود در ایران ساده شد*. بازیابی شده از <http://pblog.parsijoo.ir/parsijoo/media/easydownload>
- عظیم‌زاده، معصومه؛ سموری، شهریار؛ و یاری، علیرضا. (۱۳۹۱، ۲۲-۲۴ اسفند). بررسی و مقایسه‌ی کیفی موتورهای جستجو در حوزه‌ی وب فارسی. [شفاهی]. دانشگاه صنعتی شریف. <https://csi.org.ir/fa/conf/csi2013/22>
- عظیم‌زاده، معصومه؛ و فرهودی، مزگان. (۱۳۹۵). وب‌آزما، ارزیابی‌ها و تحلیل نتایج. *پیام دیدرس*، ۱ (۵)، ۲۴-۲۶.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۷۹

عوامل مشوق در

استفاده دانش آموزان از

موتور جستجوی ...

کارگر، سمانه. (۱۳۹۶). چگونه نگران استفاده‌ی کودکانمان از اینترنت نباشیم. بازیابی شده از <http://pblog.parsijoo.ir/news/articles/>

کارگر، سمانه. (۱۳۹۶). همه کار با یک جستجوگر همه‌کاره. بازیابی شده از <http://pblog.parsijoo.ir/news/parsijoo/>

گل‌زردی، الهه؛ مقدادی، مجید؛ و قادرزاده، عبدالباقی. (۱۳۹۲، ۲۸ آذرماه). مقایسه‌ی عملکرد موتورهای جستجوی رایج در جستجوی صفحات وب فارسی. همایش ملی مهندسی کامپیوتر و توسعه‌ی پایدار با محوریت شبکه‌های کامپیوتری، مدل‌سازی و امنیت سیستم‌ها. مؤسسه‌ی آموزش عالی خاوران. https://www.civilica.com/Paper-CESD01-CESD01_266.html

محمدی، فائقه. (۱۳۹۷). شناسایی نیازهای کودکان و نوجوانان ایرانی جهت استفاده‌ی مطلوب آن‌ها از کتابخانه‌ی دیجیتال بین‌المللی کودکان و نوجوانان (ICDL). *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۹ (۱)، ۱۱۹-۱۳۴.

منتظر، غلامعلی؛ و ذبیحی، مهدی. (۱۳۸۵). بررسی رابطه ویژگی‌های موتور کاوش اطلاعات و انتظارات کاربران. *پیک نور*، ۴ (۴)، ۲۳-۳۳.

منصوریان، یزدان. (۱۳۹۱). هفتاد نکته‌ی کاربردی در طراحی و اجرای پژوهش‌های کیفی. *کتاب ماه کلیات*، ۱۵ (۸)، ۶۷-۷۵.

موسوی، سبحان؛ عظیم‌زاده، معصومه؛ محمودی، مریم؛ و یاری، علیرضا. (۱۳۹۱). ارائه‌ی چارچوبی جامع و کارا برای ارزیابی موتورهای جستجوی فارسی. [پوسترا]. *هجدهمین کنفرانس ملی سالانه‌ی انجمن کامپیوتر ایران*. دانشگاه صنعتی شریف <https://csi.org.ir/fa/conf/csi2013/22>

Chang, S. F., Chen, W., Meng, H. J., Sundaram, H., & Zhong, D. (1998). A fully automated content-based video search engine supporting spatiotemporal queries. *IEEE transactions on circuits and systems for video technology*, 8(5), 602-615. DOI: 10.1109/76.718507

Demirci, R. G., Kismir, V., & Bitirim, Y. (2007, May). An evaluation of popular search engines on finding turkish documents. In *Second International Conference on Internet and Web Applications and Services (ICIW'07)* (pp. 61-61). IEEE. DOI: 10.1109/ICIW.2007.15

Erfanmanesh, M. A., & Didegah, F. (2010). Evaluating Function of Persian Search Engines on the Web Using Correspondence Analysis. *International Journal of Information Science and Management (IJISM)*, 8(2), 77-87.

Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory : strategies for qualitative research*. Aldine Transaction.

Halim, H., & Kaur, K. (2006). Malaysian web search engines: a critical analysis. *Malaysian Journal of Library and Information Science*, 11(1), 103-122.

Knees, P., Pohle, T., Schedl, M., & Widmer, G. (2007, July). A music search engine built upon audio-based and web-based similarity measures. In *Proceedings of the 30th annual international ACM SIGIR conference on Research and development in information retrieval* (pp. 447-454). ACM. <https://doi.org/10.1145/1277741.1277818>

Knees, P., Pohle, T., Schedl, M., Schnitzer, D., & Seyerlehner, K. (2008). A document-centered approach to a natural language music search engine. In *Advances in Information Retrieval: 30th European Conference on IR Research, ECIR 2008, Glasgow, UK, March 30-April 3, 2008. Proceedings 30* (pp. 627-631). Springer Berlin Heidelberg.

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. sage.

Morse, J. M., Barrett, M., Mayan, M., Olson, K., & Spiers, J. (2002). Verification strategies for establishing reliability and validity in qualitative

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۸۰

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

- research. *International journal of qualitative methods*, 1(2), 13-22.
<https://doi.org/10.1177/160940690200100202>
- Park, S., Lee, J. H., & Bae, H. J. (2005). End user searching: A Web log analysis of NAVER, a Korean Web search engine. *Library & Information Science Research*, 27(2), 203-221. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2005.01.013>
- Snoek, C. G., & Worring, M. (2009). Concept-based video retrieval. *Foundations and Trends® in Information Retrieval*, 2(4), 215-322.
<http://dx.doi.org/10.1561/15000000014>
- Vanderschantz, N., Hinze, A., & Cunningham, S. J. (2014). "Sometimes the internet reads the question wrong": Children's search strategies & difficulties. *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*, 51(1), 1-10.
<https://doi.org/10.1002/meet.2014.14505101053>
- Zhu, Q., Tina Du, J., Meng, F., Wu, K., & Sun, X. (2011). Using a Delphi method and the analytic hierarchy process to evaluate Chinese search engines: A case study on Chinese search engines. *Online Information Review*, 35(6), 942-956.
<https://doi.org/10.1108/14684521111193210>

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۸۱

عوامل مشوق در

استفاده دانش آموزان از

موتور جستجوی ...

رحیمی، صالح؛ سهیلی، فرامرز؛ زارعی، هدا؛ رحیمی، فاطمه (۱۴۰۲). رابطه رفتار شهروندی سازمانی با عملکرد شغلی

Doi: 10.22034/JKRS.2024.59782.1054

کتابداران. نشریه مطالعات دانش پژوهی، ۲ (۴): ۸۳-۹۶.

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_17749.html

ناشر: دانشگاه تبریز

© نویسندگان

این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کپی‌رایت‌کامانز قابل استفاده است.

رابطه رفتار شهروندی سازمانی با عملکرد شغلی کتابداران

صالح رحیمی^{۱*}، فرامرز سهیلی^۲، هدا زارعی^۳، فاطمه رحیمی^۴

۱. دانشیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران (نویسنده مسئول) s.rahimi@razi.ac.ir

۲. دانشیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران.

۳. کارشناس ارشد، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، کتابدار کتابخانه‌های عمومی، ایلام، ایران.

۴. کارشناس ارشد، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

تاریخ بازنگری: ۲۱ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ دریافت: ۵ دی ۱۴۰۲

تاریخ انتشار: ۲۸ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۲۸ اسفند ۱۴۰۲

چکیده

هدف: هدف از انجام این پژوهش بررسی رابطه رفتار شهروندی سازمانی با عملکرد شغلی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام است.

روش‌شناسی: روش پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی و به لحاظ نحوه‌ی گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی و همبستگی است که به روش پیمایشی انجام شده است. ابزار مورد استفاده، پرسشنامه استاندارد رفتار شهروندی سازمانی پودساکوف و همکاران (۱۹۹۰) و پرسشنامه استاندارد عملکرد شغلی پاترسون (۱۹۷۰) است. جامعه آماری شامل کتابداران استان ایلام در سال ۱۴۰۲ بود که با در نظر گرفتن سه متغیر پیش‌بین و سطح اطمینان ۰/۹۵، توان آزمون ۰/۹۰ و حداقل اندازه اثر، با نرم‌افزار G*Power حداقل نمونه مورد نیاز ۹۹ نفر است که با در نظر گرفتن ۵ درصد حجم نمونه اضافه در نهایت ۱۰۳ نفر وارد تحلیل شد.

یافته‌ها: بین نوع دوستی، فضیلت مدنی کتابداران و عملکرد شغلی آن‌ها و همچنین بین احترام و تکریم کتابداران و عملکرد شغلی آن‌ها، رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. اما، بین وظیفه‌شناسی و جوانمردی کتابداران و عملکرد شغلی آن‌ها رابطه‌ی معنی‌داری مشاهده نمی‌شود. نتایج رگرسیون چندگانه حاکی از آن است که متغیرهای نوع دوستی و فضیلت مدنی و احترام و تکریم، بر عملکرد شغلی تأثیر معنی‌داری دارد.

نتایج: توجه به شهروندان در نظام مردم‌سالار رو به افزایش است، سازمان‌ها نمی‌توانند بدون اینکه اعضای آن‌ها در نقش شهروندان خوب در بروز تمام رفتارهای مثبت حضور داشته باشند، به مسیر خود ادامه دهند. اکنون که وظیفه شهروندان سازمانی به عنوان ارزش‌های سازمان تأیید شده است، رفتار آن‌ها هم می‌تواند بسیار مهم تلقی شود. بنابراین لازم است که رفتار شهروندی سازمانی کتابداران کتابخانه‌های استان ایلام هرچه بیشتر بهبود یابد تا عملکرد شغلی آن‌ها نیز بهبود یابد.

اصالت و ارزش: نوآوری این پژوهش، بررسی تأثیر رفتار شهروندی سازمانی بر عملکرد شغلی کتابداران و تأکید بر اهمیت این رابطه در ارتقای عملکرد حرفه‌ای است. از این رو نتایج این پژوهش می‌تواند بینش‌های ارزشمندی برای مسئولان فرهنگی، مدیران کتابخانه‌های عمومی و سیاست‌گذاران ارائه کند.

کلیدواژه‌ها: رفتار شهروندی سازمانی، کتابدار، کتابخانه عمومی، استان ایلام، عملکرد شغلی.

در دنیای پر چالش و متغیر امروزی، همه سازمان‌ها در تلاش هستند تا برای رسیدن به اهداف خود از نیروی انسانی که فراتر از وظایف شغلی عمل می‌کنند بهره ببرند (وانگ، شن، چن و کارملی، ۱، ۲۰۲۱). با توجه به جایگاه کتابخانه‌های عمومی و طیف گسترده‌ی مخاطبان آن‌ها و اهمیتی که این دسته از کتابخانه‌ها در مرتفع ساختن نیازهای اطلاعاتی جامعه خود دارند، وجود و حضور نیروی انسانی هر سازمان از عوامل پیش برنده‌ی اهداف آن به شمار می‌رود. در میان تمام قابلیت‌هایی که کتابداران باید داشته باشند توانایی تعامل با اعضا و ارتباط مستمر با همکاران از برجسته‌ترین قابلیت‌ها است. بر این اساس، می‌توان اشاره کرد که رفتار شهروندی سازمانی^۲ یکی از ملزومات اصلی در ارتقای عملکرد کتابداران است و ارتقای عملکرد کتابداران منجر به ارتقاء عملکرد شغلی و افزایش بهره‌وری خواهد شد (امیری فرد، ۱۳۹۶). با افزایش روزافزون رقابت در محیط کسب و کار در حال تغییر، تمرکز سازمان‌ها بر بهبود عملکرد شغلی کارکنان امری ضروری است. برای سازمان‌ها بسیار مهم است که ارتباط کلیدی تعاملات مثبت کارکنان را درک کنند و افراد را به‌عنوان منابع ارزشمند سرمایه انسانی بشناسند، زیرا تمرکز بر اهداف و عملکرد سازمانی را بهبود می‌بخشد و در عین حال غیبت و فرسایش را کاهش می‌دهد (نیجاوان و همکاران، ۳، ۲۰۲۳). رفتار شهروندی سازمانی اعمال و اقدامات ایثارگرانه و از خودگذشتگی کارکنان را به‌منظور تأمین آسایش و رفاه دیگر همکاران و حتی مشتریان در یک سازمان تبیین می‌کند (پیله، ۴، ۲۰۲۰). رفتار شهروندی سازمانی از جمله موضوع‌های اساسی در حوزه رفتار سازمانی است که سعی می‌کند با ارائه راهکارهایی در جهت افزایش ویژگی‌هایی چون تعهد سازمانی، بهبود عملکرد سازمانی، وفاداری سازمانی، رضایت شغلی، رضایت مشتریان، وفاداری مشتریان و غیره گام‌های مؤثری بردارد (الوی و همکاران، ۵، ۲۰۲۱). رفتار شهروندی سازمانی عبارت است از رفتارهای افراد که به‌صورت داوطلبانه انجام می‌پذیرد و از طریق تشویق‌های سازمان و دادن پاداش برانگیخته نشده و سبب افزایش کارایی سازمان می‌شود. همچنین تمایل کارکنان به انجام دادن رفتارهایی که از وظایف و الزامات جایگاهشان فراتر است نیز به‌عنوان یکی از عناصر اصلی تشکیل‌دهنده‌ی رفتار شهروندی سازمانی شناخته شده است (امیری فرد، ۱۳۹۶). رفتار شهروندی سازمانی کتابداران کتابخانه عمومی باید به‌عنوان مثالی برای سایر کارکنان باشد. آن‌ها باید با احترام با کاربران کتابخانه رفتار کنند و به مسئولیت‌پذیری و همکاری در ارائه خدمات به کاربران توجه داشته باشند. همچنین، باید به مشارکت در بهبود کیفیت خدمات و افزایش رضایت مشتریان پردازند. این رفتار شهروندی سازمانی باعث ایجاد فضایی مطمئن و دوستانه و تعامل بیشتر بین کتابداران و مراجعه‌کنندگان به کتابخانه می‌شود و باعث ارتقای فرهنگ سازمانی کتابخانه می‌شود.

1. Wang, Shen, Chen & Carmeli
2. Organizational Citizenship
3. Nijhawan & etal
4. Paille
5. Alwi & etal

رفتار شهروندی سازمانی شامل مشارکت کارکنان در تغییرات سازمانی با پیشنهاد فعالانه و انجام اقدامات مثبت برای بهینه‌سازی فرآیندها و روش‌های کاری سازمان است (دی کلرک^۱، ۲۰۲۲). همچنین سازمان را به منابع بیشتر تجهیز می‌کند و نیاز به روال‌های کاری هزینه‌بر را کاهش می‌دهد (کلیمنت و اندون برگ^۲، ۲۰۰۰). عملکرد در لغت به معنی حالت یا کیفیت کارکرد است؛ به عبارت دیگر، عملکرد شغلی کارکنان یک سازه خاص است که بر چگونگی انجام عملیات فرد اشاره دارد؛ بهبود عملکرد هدف نهایی همه سازمان‌ها است، لذا هر سازمانی در تعقیب آن می‌باشد (اکبری و همکاران، ۲۰۲۱). عملکرد نتیجه حاصل نگرش‌ها و انتظارات تعیین شده و مشخصی است که سازمان از کارکنانش در قبال انجام وظایف شغلی در امتداد اهداف سازمانی انتظار دارد؛ ولی واقعیت امر این است که در برخی موقعیت‌ها افراد رفتارهایی را از خود بروز می‌دهند که در چارچوب وظایف سازمانی آن‌ها نبوده و در ارزیابی عملکرد مورد توجه مدیران قرار نمی‌گیرد؛ اما به تحقق اهداف سازمانی کمک می‌کند. بدیهی است این‌گونه رفتارها می‌توانند تأثیر بسزایی در بهبود عملکرد افراد و سازمان‌ها داشته باشند. عملکرد شغلی کتابداران کتابخانه عمومی شامل فعالیت‌های متنوعی مانند مدیریت موجودی کتاب‌ها، ارائه خدمات به کاربران، ایجاد برنامه‌های آموزشی و فرهنگی، نگهداری و مرتب‌سازی کتاب‌ها و غیره می‌شود. علاوه بر این، کتابداران باید با ارائه خدمات با کیفیت و ارتباط مؤثر با کاربران، به ارتقای فرهنگ کتابخانه و افزایش رضایت مراجعه‌کنندگان کمک کنند. در این راستا بسیاری از پژوهشگران سعی در بررسی رفتارهایی دارند که در جهت اهداف سازمانی هستند؛ ولی در شرح وظایف افراد نمی‌گنجد، این رفتارها، تحت عنوان رفتارهای شهروندی سازمانی مطرح شده‌اند. رفتار شهروندی سازمانی، یکی از مفاهیم نسبتاً جدید در رفتار سازمانی است که نخستین بار توسط ارگان^۳ در سال ۱۹۸۸ مطرح شد.

طی بررسی‌های ارگان (۱۹۸۸) رفتار شهروندی سازمانی دارای پنج مؤلفه است که عبارت‌اند از: نوع دوستی، وظیفه‌شناسی، جوانمردی، فضیلت مدنی و احترام و تکریم. اگرچه هر یک از این مؤلفه‌ها دارای ماهیتی جدا از ماهیت مؤلفه دیگر است؛ ولی همگی مکمل هم بوده و هدف مشترکی دارند (کاظمی و واحد چوکده، ۱۳۸۴). رفتار شهروندی سازمانی به عنوان یکی از مفاهیم مهم در حوزه مدیریت سازمانی و عملکرد شغلی، به توانایی کارکنان برای ارائه تلاش و عملکرد بهتر در سازمان اشاره دارد. این رفتار شامل عملکردهایی مانند تعهد سازمانی، همکاری، انگیزش و تعامل مثبت با همکاران و سازمان است. رفتار شهروندی سازمانی به طور معمول با احساس مسئولیت و تعهد نسبت به سازمان همراه است. کارکنانی که در رفتار شهروندی سازمانی بالا دارند، به طور فعال در بهبود عملکرد سازمان مشارکت می‌کنند و به دستاوردهای سازمانی کمک می‌کنند. علاوه بر این، رفتار شهروندی سازمانی نقش مهمی در افزایش عملکرد شغلی کتابداران دارد. کتابدارانی که رفتار شهروندی سازمانی بالایی دارند، عملکرد شغلی بهتری دارند و به طور معمول به نتایج مثبت در کتابخانه منجر می‌شوند. این کتابداران عملکرد خود را بهبود می‌بخشند، به تعامل مثبت با همکاران و مدیران می‌پردازند و بهبود فرآیندهای سازمان کتابخانه را ترویج می‌دهند. رفتار شهروندی

1. De Clercq
2. Clement & Vandenberghe
3. Organ

سازمانی در کارکنان کتابخانه عمومی می‌تواند بسیار مهم و تأثیرگذار باشد. این رفتار شامل احترام، مسئولیت‌پذیری، مشارکت و همکاری در انجام وظایف و ارائه خدمات بهتر به کاربران کتابخانه می‌شود. با افزایش رفتار شهروندی سازمانی در کارکنان کتابخانه، می‌توان بهبود قابل توجهی در کیفیت خدمات و رضایت مشتریان داشت و باعث ایجاد فضایی مطمئن و راحت برای کاربران کتابخانه شد. همچنین، این رفتار می‌تواند باعث افزایش همبستگی و همدلی بین کارکنان شود و برای ارتقای فرهنگ سازمانی و افزایش اثربخشی و بهره‌وری کارکنان مؤثر باشد.

با توجه به نقش مهم کتابخانه‌های عمومی در تربیت افراد جامعه و بالا بردن سطح فرهنگ عمومی و اهمیت کتابدار در این فرایند و فقدان پژوهش‌های کافی در این زمینه لذا در این پژوهش رابطه رفتار شهروندی سازمانی با عملکرد شغلی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام مورد بررسی قرار می‌گیرد. بر این مبنا در پژوهش به دنبال بررسی پذیرش یا رد فرضیه‌های زیر هستیم:

- میان نوع دوستی و عملکرد کتابداران کتابخانه‌های استان ایلام رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد؛
- میان وظیفه‌شناسی و عملکرد کتابداران کتابخانه‌های استان ایلام رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد؛
- میان جوانمردی و عملکرد کتابداران کتابخانه‌های استان ایلام رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد؛
- میان فضیلت مدنی و عملکرد کتابداران کتابخانه‌های استان ایلام رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد؛
- میان احترام و تکریم و عملکرد کتابداران کتابخانه‌های استان ایلام رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

۲- پیشینه پژوهش

رفتار شهروندی سازمانی به عملکرد و رفتار کارکنان در سازمان اشاره دارد که فراتر از وظایف و مسئولیت‌های شغلی آن‌ها می‌رود. در کتابخانه عمومی نیز، رفتار شهروندی سازمانی تأثیر قابل توجهی بر کارکنان دارد. این نوع رفتار شامل عملکردهایی مانند کمک به همکاران، ارائه ایده‌ها و پیشنهادهای سازنده، رعایت قوانین و مقررات سازمانی، مشارکت در فعالیت‌های تیمی و ارتقای محیط کار است. رفتار شهروندی سازمانی در کتابخانه عمومی می‌تواند بهبود کیفیت خدمات ارائه شده، افزایش رضایتمندی کاربران و ایجاد فضای کار مثبت و همکاری بین کارکنان منجر شود. بنابراین، توجه به رفتار شهروندی سازمانی در کتابخانه عمومی بسیار حائز اهمیت است. در ادامه به ذکر مهم‌ترین مطالعات مرتبط انجام شده در خارج و داخل کشور پرداخته می‌شود.

مقبل^۱ و همکاران (۲۰۱۳) تأثیر شدت استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر عملکرد شغلی کارکنان به واسطه افزایش رضایت شغلی و تعهد سازمانی را بررسی کردند. نتایج پژوهش نشان داد رابطه مثبت و معناداری میان میزان استفاده از سایت‌های شبکه اجتماعی و عملکرد شغلی کارکنان به واسطه افزایش رضایت شغلی و تعهد سازمانی وجود دارد. انوری^۲ و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که ابعاد رفتار شهروندی سازمانی به‌طور قابل توجهی با عملکرد شغلی ارتباط مستقیمی دارد. اوپکه و آکینولا^۳

1. Moqbel
2. Anvari
3. Opeke & Akinola

(۲۰۱۹) تأثیر رفتار شهروندی سازمانی را بر فرسودگی شغلی در میان کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی در نیجریه بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که رفتار شهروندی سازمانی به سطح پایین فرسودگی شغلی در میان کتابداران در دانشگاه‌های نیجریه کمک می‌کند. ویدرکو و انوارالدین^۱ (۲۰۲۲) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که رفتار شهروندی سازمانی پایدارتر (OCB) با انگیزه کاری خوب کارکنان پشتیبانی می‌شود. یعنی هراندازه رفتار شهروندی سازمانی قوی‌تر باشد متعاقباً عملکرد کاری نیز افزایش خواهد یافت. سان و یون^۲ (۲۰۲۲) در پژوهشی نشان دادند که مدیران می‌توانند با بهبود درک کارکنان از وظایف سازمانی، مشارکت و عملکرد آن‌ها را افزایش دهند. مشارکت کارکنان می‌تواند رفتار شهروندی سازمانی را افزایش دهد. علاوه بر این، هر چه کارکنان شخصیت فعال یا درک مطلوبی از حمایت سازمانی داشته باشند، عملکرد کاری بیشتر می‌شود. این نشان‌دهنده این واقعیت است که بهبود درک کارکنان از سازمان راهی برای افزایش عملکرد کارکنان و رفتار شهروندی سازمانی است. پوروانتو^۳ (۲۰۲۲) در پژوهشی به این نتیجه رسید که رهبری تحول‌آفرین بر رفتار شهروندی سازمانی و عملکرد کارکنان تأثیر مثبت و معناداری دارد و همچنین رفتار شهروندی سازمانی تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد کارکنان دارد. رهبری تحول‌آفرین عامل اصلی در بهبود عملکرد شرکت‌های کوچک است. ریسال^۴ و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی تأیید می‌کنند که فرهنگ سازمانی، رضایت شغلی و رفتار شهروندی سازمانی با عملکرد کارکنان ارتباط مثبت و معناداری دارد. لستاری و همکاران^۵ (۲۰۲۳) بیان کردند که تناسب فرد در شغل و تعهد سازمانی تأثیر مثبت معناداری بر رفتار شهروندی سازمانی دارند. سپس در مورد عملکرد، تناسب فرد با شغل، تعهد سازمانی و رفتار شهروندی سازمانی اثر مثبت قابل توجهی بر عملکرد شغلی دارند. تران^۶ (۲۰۲۳) در پژوهشی با هدف بررسی تأثیر مهارت‌های رهبری بر رفتار شهروندی سازمانی در کتابخانه‌های ویتنامی و نقش فرهنگ سازمانی به‌عنوان میانجی به این نتیجه رسید که مهارت‌های رهبری تأثیر معناداری بر رفتار شهروندی سازمانی دارد. دانش فرد و شیدایی (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین رفتار شهروندی سازمانی استادان با عملکرد آموزشی در دانشگاه آزاد واحد بناب پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد بین مؤلفه‌های رفتار شهروندی سازمانی استادان با عملکرد آموزشی ارتباط معنی‌دار است که بیشترین ارتباط بین شکیبایی و عملکرد آموزشی و کم‌ترین رابطه بین مشارکت و عملکرد آموزشی است. علی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۳)، به بررسی ارتباط میان رفتار شهروندی سازمانی و عملکرد کارکنان پرداختند. نتایج نشان داد میان رفتارهای شهروندی سازمانی و عملکرد کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی قزوین رابطه‌ی معناداری وجود دارد. همچنین وجود این رابطه معنادار در خصوص تک‌تک مؤلفه‌های رفتار شهروندی سازمانی بررسی و تصدیق شده است. اسکندری و ایران‌دوست (۱۳۹۴) در پژوهشی رابطه اخلاق کاری و رفتار شهروندی سازمانی با عملکرد سازمانی را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بین عملکرد شغلی با اخلاق

1. Widarko & Anwarodin
2. Sun & Yoon
3. Purwanto
4. Risal
5. Lestari & etal
6. Tran

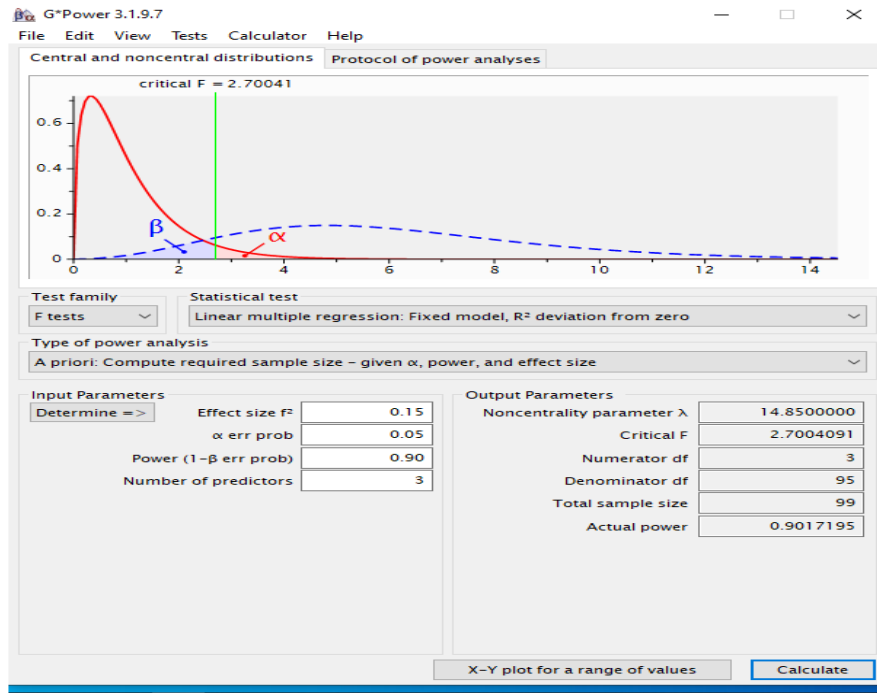
کاری و رفتار شهروندی سازمانی رابطه معناداری وجود دارد. سلیمانی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی باهدف تعیین رابطه بین عدالت سازمانی و رفتار مدنی سازمانی در بین کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه‌های اصفهان به این نتیجه رسیدند که با توجه به نقش قابل توجه ادراک و تصور مثبت از عدالت سازمانی در افزایش و بهبود رفتار مدنی سازمانی به‌ویژه در مؤلفه وظیفه‌شناسی، نیاز به تقویت سطح ادراک کتابداران از عدالت سازمانی و عدم تبعیض در سازمان کاملاً ضروری است. منصوری و دانیالی (۱۳۹۸) در پژوهشی باهدف بررسی رابطه بین اعتماد سازمانی و رفتار شهروندی سازمانی با تأکید بر نقش تعدیل‌کنندگی بهره‌وری نیروی انسانی در کتابخانه‌های عمومی استان هرمزگان به این نتیجه رسیدند که اعتماد سازمانی باعث بروز رفتار شهروندی سازمانی در ابعاد وظیفه‌شناسی، جوانمردی، فضیلت مدنی، نوع‌دوستی و نیز احترام و تکریم در میان کارکنان کتابخانه‌های عمومی استان هرمزگان می‌شود. عباسی و رحیمی (۱۳۹۹) در پژوهشی باهدف تبیین رفتار شهروندی سازمانی و عملکرد شغلی معلمان با توجه به درهم‌تنیدگی شغلی به مطالعه پرداختند. درهم‌تنیدگی شغلی روی رفتار شهروندی سازمانی معلمان اثرات مثبت و معناداری دارد، به عبارتی با بروز رفتار شهروندی سازمانی، معلم، خود را با اهداف، ارزش‌ها و تکالیف سازمانی انطباق می‌دهد و به بهترین وجه در سازمان به تلاش می‌پردازد. یافته‌های پژوهش نامدار و همکاران (۱۴۰۱) نشان داد که رفتار شهروندی سازمانی با ضریب همبستگی ۰/۶۱۸ رابطه‌ی مثبت معنی‌داری با عملکرد شغلی کارکنان دارد؛ آنان به این نتیجه رسیدند که رفتار شهروندی سازمانی بر عملکرد شغلی کارکنان تأثیر مثبت معنی‌دار دارد. در نتیجه به‌منظور توسعه عملکرد شغلی کارکنان می‌توان به رفتار شهروندی سازمانی توجه نمود. هاشم‌زاده و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی باهدف بررسی وضعیت رفتار شهروندی سازمانی کتابداران کتابخانه آستان قدس رضوی در شهر مشهد و عوامل مؤثر بر آن به این نتیجه رسیدند که اطاعت سازمانی و وفاداری سازمانی و ابتکارات فردی به‌صورت معنی‌داری، رفتار شهروندی سازمانی را پیش‌بینی نمود. مشارکت سازمانی، رفتارهای کمک‌کننده و جوانمردی نقش مؤثری در پیش‌بینی رفتار شهروندی سازمانی نداشتند. شطرنجی (۱۴۰۲) در پژوهشی بیان نمود که رفتار شهروندی سازمانی بر عملکرد شغلی در بین کارکنان شهرداری‌های استان گیلان تأثیر معناداری دارد.

مرور و بررسی پیشینه‌ها نشان داد که مفهوم رفتار شهروندی سازمانی اخیراً موضوع بسیاری از پژوهش‌ها بوده و همچنان اهمیت این حوزه فزونی می‌یابد. پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه بیشتر بر پیش‌بینی و آزمون عوامل ایجادکننده رفتار شهروندی سازمانی از قبیل رضایت شغلی، تعهد سازمانی، هویت سازمانی و عدالت سازمانی و ارائه مفهوم جدیدی از رفتار شهروندی سازمانی تمرکز کرده‌اند و به نتایج رفتار شهروندی سازمانی مانند عملکرد سازمان، اثربخشی سازمانی، موفقیت سازمانی، خشنودی و وفاداری مشتری و غیره کمتر توجه شده است. لذا پرداختن به این موضوع پژوهش می‌تواند به برنامه‌ریزان و سازمان‌های دیگر از قبیل نهاد کتابخانه‌های عمومی کمک نماید. بررسی ادبیات پژوهش حاکی از خلأ بررسی متغیرهای پژوهش در میان کتابداران کتابخانه‌های عمومی است، از این رو در این پژوهش به بررسی رابطه بین ابعاد رفتار شهروندی سازمانی با عملکرد شغلی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام پرداخته شده است.

۳- روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش به لحاظ هدف از نوع کاربردی و به لحاظ نحوه‌ی گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی و همبستگی است که به روش پیمایشی انجام شده است. ابزار مورد استفاده، پرسشنامه استاندارد رفتار شهروند سازمانی پودساکوف^۱ و همکاران (۱۹۹۰) و پرسشنامه استاندارد عملکرد شغلی پاترسون^۲ (۱۹۷۰) است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه‌ی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام به تعداد ۱۱۰ نفر است.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۸۹

رابطه رفتار شهروندی

سازمانی با عملکرد
شغلی ...

جامعه آماری شامل کتابداران استان ایلام در سال ۱۴۰۲ بود که با در نظر گرفتن سه متغیر پیش‌بین و سطح اطمینان ۰/۹۵ ($\alpha=0/05$)، توان آزمون ۰/۹۰ ($\beta=0/10$) و حداقل اندازه اثر ($f^2=0/15$) با استفاده از نرم‌افزار G*Power حداقل نمونه مورد نیاز ۹۹ نفر است که با در نظر گرفتن ۵ درصد حجم نمونه اضافه (برای احتمال افت آزمودنی‌ها) ۱۰۴ نفر انتخاب و پس از حذف یک مورد پرسشنامه مخدوش در نهایت ۱۰۳ نفر وارد تحلیل شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از آزمون‌های آماری و استنباطی از جمله رگرسیون چندگانه برای تأیید و یا رد فرضیه‌ها استفاده شد.

جهت سنجش متغیر رفتار شهروند سازمانی در این پژوهش از پرسشنامه استاندارد پودساکوف و همکاران (۱۹۹۰) که از پنج بعد، شامل ۲۰ گویه که گویه‌های (۱، ۲، ۳ و ۴) مربوط به بعد وجدان کاری، گویه‌های (۵، ۶، ۷) بعد نوع دوستی، گویه‌های (۸، ۹ و ۱۰) بعد حسن نیت، گویه‌های (۱۱، ۱۲، ۱۳) بعد جوانمردی و گویه‌های (۱۴ الی ۲۰) مربوط به بعد فضیلت مدنی هستند، استفاده شد. برای سنجش متغیر عملکرد شغلی کتابداران از پرسشنامه استاندارد عملکرد شغلی پاترسون (۱۹۷۰)، که شامل ۱۵ گویه است، استفاده شده است.

1. Podsakoff
2. Paterson

روایی پرسشنامه‌های مزبور به تأیید ۵ تن از اساتید و خبرگان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی رسیده است. جهت سنجش میزان اعتماد ابزار اندازه‌گیری ۴۰ پرسشنامه به منظور پیش‌آزمون در بین افراد جامعه آماری توزیع گردید. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار آماری اسپاس اس ۱ نسخه ۲۲ مورد بررسی قرار گرفت و ضریب آلفای کرونباخ ابزار پژوهش به دست آمد. مقدار ضریب به دست آمده پرسشنامه استاندارد پودساکوف، مکنزی، مورمن و فتر و پرسشنامه استاندارد عملکرد شغلی پاترسون به ترتیب برابر ۰/۷۸ و ۰/۷۶ به دست آمد.

۴- یافته‌ها

به منظور بررسی عملکرد شغلی افراد مورد مطالعه و گروه‌بندی مدیران از این حیث از روش «فاصله انحراف استاندارد از میانگین» استفاده شده است. در این روش داده‌های به دست آمده به چهار سطح به شرح زیر تقسیم و در نهایت بر اساس فراوانی و درصد به دست آمده در هر سطح، متغیر مورد نظر ارزیابی گردید.

$$A < Mean - SD : \text{ضعیف} = A$$

$$Mean - SD < B < Mean : \text{نسبتاً ضعیف} = B$$

$$Mean < C < Mean + SD : \text{نسبتاً قوی} = C$$

$$Mean + SD < D : \text{قوی} = D$$

جدول ۱. توزیع فراوانی مدیران بر اساس متغیر عملکرد شغلی

عملکرد شغلی	فراوانی	درصد
ضعیف	۹	۸/۷
نسبتاً ضعیف	۲۸	۲۷/۲
نسبتاً قوی	۴۱	۳۹/۸
قوی	۲۵	۲۴/۳
جمع	۱۰۳	۱۰۰

نتایج مندرج در جدول ۱، وضعیت عملکرد شغلی افراد مورد مطالعه را نشان می‌دهد بر اساس این نتایج می‌توان گفت که عملکرد شغلی ۳۶ درصد افراد ضعیف و نسبتاً ضعیف و در مقابل عملکرد شغلی ۶۴ درصد افراد، نسبتاً قوی و قوی بوده است.

به منظور بررسی رفتار شهروندی سازمانی و گروه‌بندی افراد مورد مطالعه از روش فاصله انحراف استاندارد از میانگین استفاده شده است. در این روش داده‌های به دست آمده به چهار سطح به شرح زیر تقسیم و در نهایت بر اساس فراوانی و درصد به دست آمده در هر سطح، متغیر مورد نظر ارزیابی می‌شود.

جدول ۲. توزیع فراوانی پاسخ‌گویان بر متغیر رفتار شهروندی سازمانی

رفتار شهروندی سازمانی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
ضعیف	۱۲	۱۱/۶	۱۱/۶
نسبتاً ضعیف	۲۴	۲۳/۳	۳۴/۹
نسبتاً قوی	۳۹	۳۷/۹	۷۲/۸
قوی	۲۸	۲۷/۲	۱۰۰
جمع	۱۰۳	۱۰۰	

نتایج مندرج در جدول ۲ وضعیت رفتار شهروندی سازمانی افراد مورد مطالعه را نشان می‌دهد که می‌توان گفت رفتار شهروندی سازمانی ۳۴/۹ درصد ضعیف و نسبتاً ضعیف و در مقابل رفتار شهروندی سازمانی ۶۵/۱ درصد نسبتاً قوی و قوی بوده است.

به منظور بررسی رابطه رفتار شهروندی سازمانی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام بر عملکرد شغلی آن‌ها از رگرسیون چندگانه توأم استفاده شد. هدف از انجام رگرسیون بررسی تأثیر متغیرهای مستقل به صورت توأم بر متغیر وابسته، پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته و تعیین سهم هر کدام از متغیرهای مستقل در تبیین واریانس متغیر وابسته است. بدین منظور کلیه‌ی متغیرهایی که از لحاظ نظری می‌توانستند بر متغیر وابسته تأثیر بگذارند را وارد معادله‌ی رگرسیون کرده، سپس تأثیر هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفته است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های مربوط به فرضیه پژوهش از تحلیل رگرسیون استفاده شد. نتایج تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون متغیرهای مستقل در جدول ۳ ارائه گردیده است.

جدول ۳. تحلیل رگرسیون بررسی تأثیر رفتار شهروندی سازمانی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام بر عملکرد شغلی آن‌ها

منبع واریانس	مجموع مجزورات	Df	میانگین مجزورات	F	سطح معنادار	R	R ²	SE
رگرسیون	۴۵۰/۴۸۹	۲	۲۲۵	۱۴/۶۲	۰/۰۰۰	۰/۴۷۶	۰/۲۲۶	۳/۹۲۴
باقیمانده	۱۵۳۹/۹۱۹	۱۰۰	۳۹/۱۵					
کل	۱۹۹۰/۴۰۸	۱۰۲						

بر اساس این نتایج میزان F مشاهده شده (۱۴/۶۲) معنادار است ($P \leq 0/01$) و ۲۳٪ واریانس مربوط به عملکرد شغلی توسط متغیرهای نوع دوستی، فضیلت مدنی و احترام و تکریم تبیین می‌شود ($R^2 = 0/226$). با توجه به معنی دار بودن مدل رگرسیونی ضرایب مربوط به معادله پیش‌بینی در جدول ۴ ارائه گردیده است.

جدول ۴. ضرایب معادله پیش‌بینی تأثیر رفتار شهروندی سازمانی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام بر عملکرد شغلی آن‌ها

مدل	ضرایب	خطای استاندارد	ضرایب استاندارد	T	سطح معنی‌داری
مقدار ثابت	۴۲/۸۴	۲/۹۵	-	۱۴/۴۹	۰/۰۰۰
نوع دوستی	۰/۸۲۳	۰/۱۷۳	۰/۴۲۸	۴/۷۵	۰/۰۰۰
فضیلت مدنی	۰/۱۱۶	۰/۰۶۱	۰/۱۹۷	۱/۹۰۱	۰/۰۰۰
احترام و تکریم	۰/۱۰۵	۰/۰۵۱	۰/۱۴۶۶	۱/۳۸۹	۰/۰۰۴

ضرایب رگرسیون هر یک از سه متغیر پیش‌بین نشان می‌دهد که نوع دوستی ($P \leq 0/01$)، فضیلت مدنی ($P \leq 0/05$) و احترام و تکریم می‌توانند واریانس متغیر عملکرد شغلی را به صورت معنی‌دار تبیین کنند. نکته‌ای که بدان باید توجه گردد این است که رابطه بین متغیرهای پیش‌بین در حدی می‌باشند که وقتی این متغیرها در رگرسیون چندگانه وارد می‌شوند، باعث می‌گردد که سطوح تحمل (تلورانس) و سطح معنی‌داری ضرایب بتا تحت تأثیر قرار بگیرند و در نتیجه باعث شوند که اگرچه متغیرهای جوانمردی و وظیفه‌شناسی در ضریب همبستگی پیرسون به دست آمده با متغیر بهره‌وری رابطه دارند، هنگامی که این متغیرها در مدل رگرسیون وارد می‌شوند به دلیل رابطه خطی بالا با یکدیگر از مدل رگرسیون بیرون رانده می‌شوند. ضریب تأثیر نوع دوستی ($B = 0/823$) با توجه به آماره t نشان می‌دهد که نوع دوستی با اطمینان ۰/۹۵ می‌تواند تغییرات مربوط به عملکرد شغلی را پیش‌بینی کند. این ضریب تأثیر مثبت است و معنای آن این است که اگر یک واحد به میزان نوع دوستی اضافه شود مقدار ۰/۸۲۳ بر نمره فرد در عملکرد شغلی اضافه می‌شود. همچنین ضریب تأثیر فضیلت مدنی ($B = 0/116$) با توجه به آماره t نشان می‌دهد که این متغیر نیز با اطمینان ۰/۹۵ می‌تواند تغییرات مربوط به عملکرد شغلی را پیش‌بینی کند. این ضریب تأثیر مثبت است و معنای آن این است که اگر یک واحد به میزان فضیلت مدنی اضافه شود مقدار ۰/۱۱۶ در نمره فرد در عملکرد شغلی زیاد می‌شود. همچنین ضریب تأثیر احترام و تکریم ($B = 0/105$) با توجه به آماره t نشان می‌دهد که این متغیر نیز با اطمینان ۰/۹۵ می‌تواند تغییرات مربوط به عملکرد شغلی را پیش‌بینی کند. این ضریب تأثیر مثبت است و معنای آن این است که اگر یک واحد به میزان احترام و تکریم اضافه شود مقدار ۰/۱۰۵ در نمره فرد در عملکرد شغلی زیاد می‌شود.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد میان رفتارهای شهروندی سازمانی و عملکرد کتابداران کتابخانه‌های استان ایلام رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد، این بخش از نتایج با پژوهش علی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۳)؛ اسکندری و ایران‌دوست (۱۳۹۴)؛ دانش‌فرد و شیدایی (۱۳۹۱)؛ نامدار و همکاران (۱۴۰۱)؛ انوری و همکاران (۲۰۱۵)؛ ویدرکو و انوارالدین (۲۰۲۲)؛ پوروانتو (۲۰۲۲) و ریسال و همکاران (۲۰۲۳) که بیان کردند بین رفتار شهروندی سازمانی و عملکرد کارکنان رابطه معناداری وجود دارد، همسو است؛ بنابراین لازم است که رفتار شهروندی سازمانی کتابداران کتابخانه‌های استان ایلام هر چه بیشتر بهبود یابد.

نوع دوستی به معنای توجه و علاقه غیر خودخواهانه نسبت به رفاه و بهبود وضعیت دیگران است. تقویت و پرورش چنین گرایشی سبب دمیدن روح صفا و صمیمیت به کالبد اجتماع خواهد شد، در چنین اجتماعی انسان‌ها، همدیگر را به خاطر عواطف پاک انسانی دوست دارند و علاقه و محبتشان بی‌آلایش و دور از انگیزه‌های نفسانی است و به کمک یکدیگر محیطی آکنده از صلح و صفا خواهند ساخت و زندگی بر تمامی نسل بشر شیرین و گوارا خواهد شد. با توجه به ارتباط معنی‌دار بین دو متغیر نوع دوستی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام و عملکرد شغلی آن‌ها می‌توان گفت که هرچقدر کارکنان از حس نوع-دوستی بالاتری برخوردار بوده‌اند عملکرد شغلی مناسب‌تری داشته‌اند. یافته‌های پژوهش حاضر در راستای نتایج پژوهش اسکندری و ایران‌دوست (۱۳۹۴)، دانش فرد و شیدایی (۱۳۹۱) است.

وظیفه خاص انسان که مختص به اوست، همان خصلتی است که او را از سایر آفریده‌ها متمایز می‌سازد و آن اندیشیدن و تفکر است. بنابراین فضیلت اخلاقی و مدنی انسان، یعنی سپردن زندگانی‌اش به دست خرد و اندیشه و انجام فعالیت‌هایش به بهترین وجه تحت رهبری عقل. برحسب نتایج، میان فضیلت مدنی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام و عملکرد شغلی آن‌ها ارتباط معنی‌دار وجود داشته است، بنابراین می‌توان گفت که فضیلت مدنی کارکنان باعث بهبود وضعیت شغلی کارکنان شده است و با افزایش فضیلت مدنی آن‌ها عملکرد آن‌ها افزایش یافته است. یافته‌های این پژوهش در راستای نتایج پژوهش اسکندری و ایران‌دوست (۱۳۹۴) است.

به نظر می‌رسد که قوانین ادب، به دلیل خلق تمدن ایجاد شده‌اند و ما به‌عنوان یک انسان، به‌شدت نیازمند چارچوب و محدوده هستیم. نتایج این تحقیق نیز نشان می‌دهد بین احترام و تکریم کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام و عملکرد سازمانی آن‌ها ارتباط معنی‌دار وجود داشته، لذا می‌توان گفت خصیصه احترام و تکریم ارباب رجوع باعث بهبود عملکرد کارکنان می‌شود. این یافته پژوهش در راستای نتایج پژوهش اسکندری و ایران‌دوست (۱۳۹۴) و دانش فرد و شیدایی (۱۳۹۱) است.

وظیفه‌شناسی که گاه از آن به اخلاق کار تعبیر می‌شود، به معنای تمایل به انجام دادن درست مسئولیت‌های شغلی بدون بازرسی مستقیم است. به بیان دیگر، گرایش و نیروی درونی که سبب می‌شود فرد بدون وجود هیچ‌گونه کنترل و نظارت خارجی، کارش را به نحو احسن انجام دهد، وظیفه‌شناسی نامیده می‌شود. از این رو، انجام دادن درست وظایف و مسئولیت‌پذیری، از نشانه‌های وظیفه‌شناسی و در مقابل، کم‌کاری، نیاز به نظارت و بازرسی و مسئولیت‌گریزی، از نشانه‌های ضعف وظیفه‌شناسی به شمار می‌روند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که وظیفه‌شناسی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان ایلام با عملکرد شغلی آن‌ها رابطه معناداری وجود نداشته است، بنابراین یافته‌های پژوهش مؤید این است که عملکرد افراد از خصایص وظیفه‌شناسی و جوانمردی مستقل بوده است، یافته‌های این پژوهش در تضاد با یافته‌های پژوهش اسکندری و ایران‌دوست (۱۳۹۴) و دانش فرد و شیدایی (۱۳۹۱) است.

یک کتابدار نمونه، از مشقت و سختی‌های موجود در کتابخانه و محل کارش شکایت نمی‌کند و از شکایت کردن در مورد مسائل پیش‌پاافتاده خودداری می‌کند، از بزرگ‌نمایی مسائل اجتناب می‌نماید و از گاه کوه نمی‌سازد، برای رسیدگی به شکایات و گله‌مندی‌ها درباره موضوعات جزئی و بی‌اهمیت، وقت صرف

می‌کند، طوری وانمود نمی‌کند که نیازمند کمک و مساعدت همیشگی دیگران است، مایل است که سخت‌ترین وظایف بر زمین مانده را به عهده بگیرد تا همکاریانش راحت‌تر باشند؛ که همگی این‌ها در فعالیت‌های کتابخانه و دیگر کتابداران نیز تأثیرگذار می‌باشند و همان‌گونه که نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد بین جوانمردی و عملکرد شغلی کتابداران ارتباط معنی‌دار وجود نداشته و این دو متغیره از یکدیگر مستقل بوده‌اند.

رفتار شهروندی سازمانی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل در بهبود عملکرد کتابخانه‌های عمومی و افزایش رضایت شغلی کتابداران محسوب می‌شود. این رفتار شامل تعهد سازمانی، همکاری، انگیزش و تعامل مثبت با دیگر کتابداران و کتابخانه‌ها است. کتابدارانی که در رفتار شهروندی سازمانی بالا دارند، به‌طور فعال در بهبود عملکرد کتابخانه مشارکت می‌کنند و به دستاوردهای کتابخانه کمک می‌کنند. همچنین، کتابدارانی که رفتار شهروندی سازمانی بالایی دارند، عملکرد شغلی بهتری دارند و به نتایج مثبت در کتابخانه منجر می‌شوند. بنابراین، مدیران کتابخانه‌ها باید به ترویج رفتار شهروندی سازمانی در سازمان خود توجه کنند و این نکته را در نظر داشته باشند که رفتار شهروندی سازمانی می‌تواند به‌عنوان یک عامل مؤثر در بهبود عملکرد کتابخانه و افزایش رضایت شغلی کتابداران عمل کند.

با توجه به ارتباط و تأثیر معنی‌دار رفتارهای نوع‌دوستی کتابداران بر عملکرد شغلی آن‌ها پیشنهاد می‌شود متغیرهای نوع‌دوستی به‌عنوان یکی از عوامل ارزیابی عملکرد در برگه‌های نظرسنجی و سنجش عملکرد کتابداران مدنظر قرار گیرد.

با توجه به تأثیر معنی‌دار فضیلت مدنی بر عملکرد شغلی کارکنان پیشنهاد می‌گردد در سازمان موفقیت‌ها، افتخارات و اخبار خوب مرتبط با سازمان و کتابداران به دیگران منتقل و در این زمینه اطلاع‌رسانی لازم صورت گیرد.

با توجه به ارتباط معنی‌دار بین بعد احترام و تکریم با عملکرد شغلی کارکنان پیشنهاد می‌گردد با اجرای اقدامات و برنامه‌هایی جهت تشویق کارکنان برای احترام به حقوق همکاران در امور مشترک و عمومی، می‌توان قدم‌های مؤثری در بالابردن میزان عملکرد شغلی کارکنان برداشت.

از آنجایی که پژوهش حاضر در شهر ایلام انجام شده است، به پژوهشگران آینده پیشنهاد می‌گردد که پژوهش‌های مشابهی در سایر استان‌ها انجام دهند، تا با مقایسه نتایج حاصل از پژوهش‌های مختلف در این زمینه اطمینان و اعتماد بیشتری در به‌کارگیری نتایج، حاصل گردد.

به پژوهشگران پیشنهاد می‌گردد که پژوهش‌های مشابه به‌صورت کیفی و با استفاده از مصاحبه انجام دهند تا اعتماد بیشتری در به‌کارگیری نتایج، حاصل گردد.

۶- منابع و مآخذ

اسکندری، استیره؛ و ایران دوست، منصور. (۱۳۹۴). رابطه اخلاق کاری و رفتار شهروندی سازمانی با عملکرد سازمانی. *فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۰(۴)، ۱۰۷-۱۱۴.
<http://dorl.net/dor/20.1001.1.22517634.1394.10.4.12.9>

امیری فرد، محمدرضا. (۱۳۹۶). بررسی رابطه هوش هیجانی با رفتار شهروندی سازمانی در تأثیر آن کارکنان شرکت ملی نفت ایران، *اکتشافات و تولید نفت و گاز*. (۱۴۸)، ۳۴-۴۱.
<http://dorl.net/dor/20.1001.1.25381652.1396.1396.148.9.0>

دانش فرد، کرم اله؛ و شیدایی، مینا. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین رفتار شهروندی سازمانی استادان با عملکرد آموزشی در دانشگاه آزاد واحد بناب. *فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات آموزشی*، مدیریت ۳(۳)، ۱۲۹-۱۴۹.
سلیمانی، محمدرضا؛ دائی، عذرا؛ و شهرزادی، لیلا. (۱۳۹۶). رابطه عدالت سازمانی و رفتار مدنی سازمانی کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه‌های اصفهان. *پژوهش‌های کتابخانه‌های دیجیتال و هوشمند*، ۴(۳)، ۱۱-۱۸.

شطرنجی، مهدی. (۱۴۰۲). تاثیر رفتار شهروندی سازمانی بر عملکرد شغلی در بین کارکنان شهرداری‌های استان گیلان. *نشریه علمی رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری*، ۷(۲۴)، ۱۵۵۳-۱۵۴۱.

عباسی، مریم؛ و رحیمی، حمید. (۱۳۹۹). تاثیر درهم‌تنیدگی شغلی بر رفتار شهروندی سازمانی و عملکرد شغلی دبیران مدارس متوسطه. *نشریه مدیریت مدرسه*، ۸(۴)، ۱۸۲-۱۹۹.
<https://doi.org/10.34785/J010.2021.114>

علی‌نژاد، علیرضا؛ کاظمی، ابوالفضل؛ و پیشاهنگ بناب، مهسا. (۱۳۹۳). بررسی ارتباط میان رفتار شهروندی سازمانی (OCB) و عملکرد کارکنان. *مطالعات مدیریت بهبود و تحول*، ۲۳(۷۴)، ۷۳-۹۸.
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.22518037.1393.23.74.4.1>

کاظمی، محمد؛ و واحد چوکده، سکینه. (۱۳۸۴)، ۲۹ آذر-۱ دی). *رفتار مدنی سازمانی: تبیین بعد رشد یافته ای از رفتار و عملکرد انسانها در زندگی سازمانی*، تهران. <https://civilica.com/doc/65956>

منصوری، حسین؛ و دانیالی ده‌حوض، محمود. (۱۳۹۸). مطالعه اثر تعدیل‌کنندگی بهره‌وری نیروی انسانی در رابطه بین اعتماد سازمانی و رفتار شهروندی سازمانی. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۵(۳)، ۴۸۳-۵۱۰.
<http://dorl.net/dor/20.1001.1.26455730.1398.25.3.2.8>

نامدار، مرتضی؛ کمالی، محمد جلال؛ شکوه، زهرا؛ و سلاجقه، سنجر. (۱۴۰۱). تأثیر رفتار شهروندی سازمانی بر عملکرد شغلی کارکنان آموزش و پرورش استان فارس. *فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی*، ۱۶(۱)، ۱-۲۶.

هاشم زاده، محمدجواد؛ اکرمی، حسن؛ سنگری، محمود؛ و اکبری بورنگ، محمد. (۱۴۰۱). عوامل مؤثر بر رفتار شهروندی سازمانی کتابداران کتابخانه‌های آستان قدس رضوی. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲۶(۳)، ۳۱-۶۲.
doi: 10.30481/lis.2023.376084.2034

Akbari, M., Omrane, A., Hoseinzadeh, A., & Nikookar, H. (2022). Effects of innovation on corporate performance of manufacturing companies: which roles associated to social responsibility?. *Transnational Corporations Review*, 14(4), 438-453. DOI: 10.1080/19186444.2021.1940055

Alwi, M., Wiyono, B. B., Bafadal, I., & Imron, A. (2021). The Relationship between Personality, Attitude, and Organizational Citizenship Behavior of Senior High School Teachers in Indonesia. *International Journal of Instruction*, 14(2), 345-368. DOI:10.29333/iji.2021.14220a

- Anvari, R., Chikaji, A., & Mansor, N. A. (2015). Relationship between organizational citizenship behavior and job performance among engineers. *Jurnal Teknologi*, 77(13), 159-164. DOI:10.11113/jt.v77.6372
- Clement, M., & Vandenberghe, R. (2000). Teachers' professional development: a solitary or collegial (ad) venture?. *Teaching and teacher education*, 16(1), 81-101. DOI:10.1016/S0742-051X(99)00051-7
- De Clercq, D. (2022). Organizational disidentification and change-oriented citizenship behavior. *European Management Journal*, 40(1), 90-102. doi:10.1016/j.emj.2021.02.002
- Lestari, D., Maria, S., & Heksarini, A. (2023). Combining Person-Job Fit, Organizational Commitment and Organizational Citizenship Behavior to Advance Performance. *Economic Alternatives*, (3), 638-652. <https://doi.org/10.37075/EA.2023.3.11>
- Moqbel, M., Nevo, S., & Kock, N. (2013). Organizational members' use of social networking sites and job performance: An exploratory study. *Information Technology & People*, 26(3), 240-264. DOI: 10.1108/ITP-10-2012-0110
- Nijhawan, G., Gujral, H. K., & Singh, K. (2023). Perceived Organizational Support and Job Performance: Mediating Role of Organizational Citizenship Behavior. *Journal for ReAttach Therapy and Developmental Diversities*, 6(4s), 139-151.
- Opeke, R. O. & Akinola, A. (2019). Influence of Organizational Citizenship Behaviour on Job Burnout Among Librarians in University Libraries in Nigeria. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 2695. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/2695>
- Organ, D. W. (1988). A restatement of the satisfaction-performance hypothesis. *Journal of management*, 14(4), 547-557. <https://doi.org/10.1177/014920638801400405>
- Paillé, P., & Paillé, P. (2020). Greening the workplace through practices and behavioral intervention. *Greening the Workplace: Theories, Methods, and Research*, 139-158. DOI: 10.1007/978-3-030-58388-0_9
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Moorman, R. H., & Fetter, R. (1990). Transformational leader behaviors and their effects on followers' trust in leader, satisfaction, and organizational citizenship behaviors. *The leadership quarterly*, 1(2), 107-142. [https://doi.org/10.1016/1048-9843\(90\)90009-7](https://doi.org/10.1016/1048-9843(90)90009-7)
- Purwanto, A. (2022). The Role of Transformational Leadership and Organizational Citizenship Behavior on SMEs Employee Performance. *Journal of Industrial Engineering & Management Research*, 3(5), 39-45. DOI:10.7777/jiemar.v2i3.139e
- Risal, Z., Budiyanoto, B., Asyik, N. F., Suroso, A., Khuzaini, K., Triyonowati, T., & Suwitho, S. (2023). THE ROLES OF ORGANIZATIONAL CULTURE, JOB SATISFACTION AND ORGANIZATIONAL CITIZENSHIP BEHAVIOR ON EMPLOYEES' PERFORMANCE. *Review of Business, Accounting & Finance*, 1(02), 197-214.
- Sun, H. J., & Yoon, H. H. (2022). Linking Organizational Virtuousness, Engagement, and Organizational Citizenship Behavior: The Moderating Role of Individual and Organizational Factors. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 46(5), 879-904. <https://doi.org/10.1177/1096348020963701>
- Tran, Q. H. N. (2023). Library as a learning organization: the influence of leadership skills on organizational citizenship behavior at Vietnamese libraries. *The Learning Organization*, 30(3), 339-354. <https://doi.org/10.1108/TLO-10-2022-0126>
- Wang, Y., Shen, T., Chen, Y., & Carmeli, A. (2021). CEO environmentally responsible leadership and firm environmental innovation: A socio-psychological perspective. *Journal of Business Research*, 126, 327-340. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.01.004>
- Widarko, A., & Anwarodin, M. K. (2022). Work motivation and organizational culture on work performance: Organizational citizenship behavior (OCB) as mediating variable. *Golden Ratio of Human Resource Management*, 2(2), 123-138. <https://doi.org/10.52970/grhrm.v2i2.207>

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۹۶

رابطه رفتار شهروندی

سازمانی با عملکرد

شغلی ...

دولانی، عباس؛ رسولی قوطورلار، لیلا؛ غائبی، امیر (۱۴۰۳). بررسی شاخص‌های آلت‌متریکس مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد رؤیت شده در رسانه‌های اجتماعی. *نشریه مطالعات دانش پژوهی*، ۲ (۴): ۹۷-۱۲۳.

Doi: 10.22034/JKRS.2024.60214.1061

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_17750.html

ناشر: دانشگاه تبریز

© نویسندگان

این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کپی‌رایت‌کامانز قابل استفاده است.

بررسی شاخص‌های آلت‌متریکس مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد رؤیت شده در رسانه‌های اجتماعی

عباس دولانی^۱، لیلا رسولی قوطورلار^۲، امیر غائبی^۳

۱. دانشیار، گروه علم اطلاعات، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) a.doulani@alzahra.ac.ir

۲. مربی، گروه علم اطلاعات، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

۳. دانشیار، گروه علم اطلاعات، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

تاریخ بازنگری: ۲۳ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ انتشار: ۲۸ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ دریافت: ۰۲ بهمن ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۲۷ اسفند ۱۴۰۲

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر تعیین شاخص‌های آلت‌متریکس مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد در شبکه‌های اجتماعی علمی است.

روش‌شناسی: این پژوهش از نوع کاربردی با رویکرد علم‌سنجی و با استفاده از شاخص‌های آلت‌متریکس انجام شده است. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش ۷۵ نشریه پزشکی ایرانی که سال ۲۰۱۸ در پایگاه اطلاعاتی پزشکی پاب‌مد نمایه شده است را شامل می‌شود. در این پژوهش ابزار بوکمار کلت که به صورت رایگان در سایت موسسه آلت‌متریکس موجود بوده مورد استفاده قرار گرفته است. **یافته‌ها:** یافته‌ها نشان می‌دهد (۲۳) درصد از مقالات که حداقل یک‌بار در شبکه‌های اجتماعی علمی به آن‌ها اشاره شده است، دارای نمره آلت‌متریک بوده‌اند. میانگین استنادی مقالاتی که نمره آلت‌متریک دریافت کرده‌اند (۲/۹۱) بوده است. میانگین آلت‌متریکس کل مقالات (۰/۶) نسبت به میانگین استنادی کل مقالات (۱/۶) نشان می‌دهد. شبکه‌های اجتماعی توییتر با حضور ۱۰۳۶ (۲۱ درصد) مقاله و مندلی با ۹۳۵ (۱۹ درصد) مقاله بیشتر مورد توجه بوده است.

نتایج: پوشش آلت‌متریک مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد از سطح قابل قبولی برخوردار است. با توجه به وجود رابطه معنادار و مثبت میان تعداد استنادات دریافتی و نمره آلت‌متریک، مدل رگرسیون در خصوص تأثیر حضور در رسانه‌های اجتماعی بر استناد نشان داد که شاخص حضور مقالات در رسانه‌های اجتماعی توانایی پیش‌بینی شاخص استناد را دارد. **اصالت و ارزش:** مقاله حاضر به بررسی آلت‌متریکس مقالات حوزه علوم پزشکی نمایه شده در یکی از معتبرترین پایگاه‌های اطلاعاتی حوزه پزشکی بوده و شاخص‌های اندازه‌گیری شده در اغلب شبکه‌های اجتماعی علمی صورت پذیرفته است.

کلیدواژه‌ها: علم‌سنجی، شبکه اجتماعی علمی، رسانه‌های اجتماعی، آلت‌متریکس، نشریات حوزه علوم پزشکی

نشریات علمی باعث آسانی و درعین حال تسریع در نشر مطالب و به نوعی برآیند مطالعات و پژوهش‌ها بوده و به عنوان یکی از معتبرترین راه‌های ارتباط محققان و پژوهشگران، همیشه مرکز توجه کانون‌های پژوهشی و مجامع علمی قرار گرفته‌اند. حضور نشریات علمی کشورها در نمایه‌نامه‌های استنادی و نمایه شدن نشریات در پایگاه‌های اطلاعاتی و استنادی، یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین روش در جهت ارتقا رتبه علمی و افزایش همکاری کشورها در تولید علم در جهان به حساب می‌آید. نمایه شدن مقالات در پایگاه‌های اطلاعاتی امکان رؤیت پذیری را افزایش می‌دهد و احتمال همکاری در توسعه دانش را بالا می‌برد و وسیله‌ای برای دسترسی راحت و سریع به تحولات علمی جاری می‌شود و با شناسایی منابع استنادشده و مورد استناد در حوزه مورد پژوهش، به پژوهشگر اجازه پیگیری دانش موردنظر از تاریخ و توسعه دانش مورد پژوهش را در طول زمان می‌دهد.

تعداد بازدیدها از مقالات نشریات یکی از اولین سنجه‌های جایگزین مورد استفاده بوده است. نویسندگان به انتشار مقاله خود در نشریات با تعداد اشتراک بسیار بالا تمایل داشتند تا محققین و افراد بیشتری به مقاله آن‌ها دسترسی داشته باشند. فناوری‌های وب امکان رؤیت‌پذیری مقالات را بالا برده است. معمولاً، ناشران تعداد دفعات نمایش اچ تی ام ال^۱ و نمایش، خواندن و دانلود پی دی اف^۲ را در سایت نشریه نشان می‌دهند. برای مثال نخستین بار در اوایل سال ۲۰۰۴، مجله بی ام جی^۳ تعداد دفعات نمایش مقالات خود را منتشر کرد (سلاجقه و محمدیان، ۱۳۹۴).

تولید حجم بسیار زیادی از اطلاعات و گسترش دانش در زمینه‌های تخصصی ضرورت مطالعه و ارزیابی متون حاوی اطلاعات را متذکر می‌شود. از این رو یکی از راه‌ها برای اندازه‌گیری اثربخشی و کیفیت پژوهش‌ها، استفاده از مجموعه‌ای غنی و متنوع از شاخص‌های علم‌سنجی است (مختاری، رومیانی و صابری، ۱۳۹۸). این معیارها از معیارهای سنتی (تعداد انتشار، ضریب تأثیر ژورنال) نویدبخش معیارهای جدید مبتنی بر وب برای ارزیابی کیفیت تحقیق است (هارناد، ۲۰۰۸).

به دلیل استفاده از اینترنت و ابزارهای وب ۲،۰ و تأثیر آن بر چرخه علمی، محققان علاوه بر کانال سنتی، از نقشه‌های وب، شبکه‌های اجتماعی علمی، سایت‌های شخصی و موارد مشابه برای انتشار یافته‌ها و آثار خود استفاده می‌کنند و به سرعت دانش و تجربیات خود را بیش‌ازپیش به اشتراک می‌گذارند. روش‌های سنتی ارزیابی تأثیرات علمی که بر اساس تعداد استنادات دریافت شده از مقالات است، محدودیت‌هایی دارند، مانند منحصر بودن به پایگاه‌های استنادی، از سوی دیگر توانایی اندازه‌گیری همه تولیدات علمی، تجربیات، ارتباطات متقابل، تعداد خوانندگان، تأثیر تولیدات علمی بر توسعه فناوری و مخاطبان عمومی را ندارد. از همه مهم‌تر، روش سنتی سنجش تأثیر علمی بیشتر بر فاکتور تأثیر مجلات تأکید دارد که انتقادات بسیاری را به همراه داشته است؛ بنابراین، معیارهای استنادی سنتی قادر به اندازه‌گیری همه جنبه‌های تأثیرات علمی تحقیقات فعلی نیستند و استفاده از رویکردها و معیارهای جدید ضروری می‌باشند (نادریگی، اسفندیاری

مقدم، سهیلی، ۱۳۹۴). از سوی دیگر محدودیت اصلی استنادها ماهیت زمان بر بودن آنهاست. ممکن است سال‌ها طول بکشد تا مقاله‌ای را مورد استناد قرار دهند، زیرا باید ابتدا، نمایه شده، خوانده شود؛ سپس در تحقیقات آینده مورد استفاده قرار گیرد؛ این یکی از محدودیت‌های اصلی در ارزیابی کار محققان جوان یا کتابخانه‌های دیجیتال است. در این مورد روزآمدی یک مسئله خاص است زیرا محققانی که با زمینه علمی شان آشنا هستند اساساً نیاز دارند تا با آخرین آثار منتشر شده که هنوز استناد نشده‌اند، خود را به‌روز نگاهدارند (نادریگی و همکاران، ۱۳۹۴).

معیارهای وب اجتماعی یا اصطلاحاً آلت‌متریکس^۱ که برای اولین بار در سال ۲۰۱۰ پیشنهاد شد (پریم و همکاران، ۲۰۱۰)، اشاره به برون داده‌های علمی در ابزارهای وب اجتماعی مانند فیس بوک، توئیتر، وبلاگ‌ها، رسانه‌های خبری و یا ابزارهای مدیریت مرجع آنلاین داشت. هدف آلت‌متریکس فراتر رفتن در تحلیل فعالیت‌های علمی است، به‌عنوان مثال، آنالیز تأثیر نتایج علمی برون داده‌ها در قالب‌های مختلف (مانند بلاگ‌ها، مجموعه داده‌ها) در مقابل تجزیه و تحلیل صرفاً استنادی مقالات مجلات که سنتی‌ترین روش برای ارزیابی تأثیر خروجی‌های علمی بوده‌اند که مورد توجه قرار گرفتند (کاستاس، زاهدی و ووترس، ۲۰۱۵). مزیت اصلی آلت‌متریکس‌ها سرعت عمل آن است. همان‌طور که قبلاً ذکر شد، استناد به مقاله زمان زیادی می‌برد، اما برای همان مقاله، صدها رخداد دگرسنجی در طول هفته شامل بازدیدها، ذخیره‌سازی، اشتراک‌گذاری اتفاق می‌افتد بر اساس دگرسنجی‌ها، همه افرادی که در شبکه‌های اجتماعی فعالیت می‌کنند اعم از محقق و غیرمحقق می‌توانند در نمره دگرسنجی مقاله قرار بگیرند، زیرا این افراد مقاله را مشاهده، بارگیری و ذخیره می‌کنند یا آن را با دوستان خود به اشتراک می‌گذارند (ویدی و منصوریان، ۱۳۹۴). محققان زیادی در زمینه‌های مختلف علمی در حال تحقیق و پژوهش هستند و تمایل آن‌ها به استفاده از وب برای فعالیت‌های پژوهشی و علمی، از جمله پایگاه‌های اطلاعاتی علمی و شبکه‌های اجتماعی و همچنین کمبود و کاستی‌ها روش‌های مبتنی بر استناد در سنجش تأثیرات علمی در شبکه‌های اجتماعی دیجیتال، فرم جدیدی برای تأثیر علمی به وجود آورده است. آلت‌متریکس نشان می‌دهد که طیف گسترده‌ای از اندازه‌گیری قسمت‌های مختلف از تأثیر مقالات در جامعه علمی را نشان می‌دهد (دلیلی صالح، ملیحه و مریم سلامی، ۱۳۹۵).

شبکه‌های اجتماعی پیوسته به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای جدید با قابلیت‌ها و امکانات خود بر جنبه‌های مختلف فعالیت‌های علمی افراد مؤثر است. این شبکه‌ها نه تنها ارتباط بین اعضا را امکان‌پذیر می‌سازد بلکه با از بین بردن محدودیت‌های زمانی و مکانی، دسترس‌پذیری و تعامل منابع دانش را نیز سهولت می‌بخشد. این شبکه‌ها به دلیل تکرر و تنوع محتوایی و قابلیت‌های متعدد نرم‌افزاری و اینترنتی با استقبال وسیعی توسط کاربران مواجه شده‌اند. گرچه اکثر قریب به اتفاق این شبکه‌ها به دلیل اهداف تفریحی و سرگرمی مورد استفاده قرار می‌گیرند، اما جنبه‌های دیگری از کارکردهای این شبکه‌ها در حال حاضر بسیار پررنگ شده‌اند (دولانی، شعبانی و برادر، ۱۳۹۹). از طرف دیگر شبکه‌های اجتماعی جزو ابزارهایی هستند که می‌توان اطلاعات مربوط به آلت‌متریکس را استخراج کرد. با استفاده از ویژگی‌های هر یک از این شبکه‌های

اجتماعی، برخلاف تأثیر استاد که نیاز به زمان زیادی برای محاسبه دارد، می‌توان تأثیر آثار علمی را در زمان واقعی مشاهده کرد (زاهدی، کاستاس و ووترس، ۲۰۱۵). آلتمتریکس ابزاری مفید برای شناسایی افرادی است که در منطقه‌ای خاص تحقیق می‌کنند. از این رو نمره آلتمتریکس را می‌توان معیار میزان محبوبیت و علایق پژوهشگران در حوزه تحقیقاتی در سراسر جهان دانست و فراتر از آن، راهی برای ایجاد شبکه حرفه‌ای و گسترش دامنه تحقیقات دانست.

اساس بررسی و مطالعه در مطالعات آلتمتریکس مقاله است و بنابراین شاخص‌های آلتمتریکس از جمله شاخص‌هایی در سطح مقاله هستند. شاخص‌های سطح مقاله شاخص‌هایی هستند که عملکرد یک مقاله را بدون در نظر گرفتن نشریه منتشرکننده و سایر مقالات منتشرشده در آن نشریه اندازه‌گیری می‌کنند که برخلاف شاخص‌های سطح مجله مانند ضریب تأثیر می‌باشد (نیلون و دلبیو، ۲۰۰۹). وقتی که یک محقق به نشریه‌ای مراجعه می‌کند برای بررسی و سنجش مقاله‌های فعلی آن هیچ معیار شاخص معتبری جهت ارزیابی آن ندارد، ناگزیر از یک ضریب تأثیرگذاری برای ارزیابی استفاده می‌کند. اگرچه همه مقاله‌های نشریه از ارزش یکسانی برخوردار نیستند، و فراوان دیده شده است که مقاله‌های بی‌اعتبار در یک نشریه معتبر چاپ شده است. آلتمتریکس‌ها اهمیت خود را در این شرایط نشان می‌دهند، به دلیل اینکه وقایع رخ داده برای مقاله بر اساس شاخص‌های آلتمتریکس در مدت‌زمان بسیار کوتاهی اتفاق می‌افتد، سنجش و ارزیابی مقاله‌های فعلی و غیر فعلی برای آلتمتریکس‌ها برابر و یکسان است (پیووار، ۲۰۱۳).

در خصوص بررسی تولیدات علمی در حوزه پزشکی این نکته حائز اهمیت است که این تحقیقات توسط دولت‌ها، مؤسسات خیریه و شرکت‌های خصوصی تأمین اعتبار می‌شود، دستاوردهای پزشکی می‌تواند در راستای زندگی باکیفیت و طول عمر کمک مؤثری بکنند و به همین دلیل برخی از کشفیات پزشکی می‌تواند در این زمینه بسیار سودآور باشند. تحقیقات پزشکی به دلیل تأثیر بر سلامتی انسان باید دارای اعتبار بالایی باشند که غالباً رسیدن به این نتایج هزینه‌بر است (ثلوال و ویلسون، ۲۰۱۶).

از این رو شیوه متداول برای تخمین تأثیر علمی تحقیقات پزشکی استفاده از تعداد استنادات به مقالات است زیرا به نظر می‌رسد که آن‌ها با قضاوت‌های همکاران یا هم‌ترازخوانی ارتباط زیادی دارند (فرنکسچت و کستنتینی، ۲۰۱۱). ولی مسئله‌ای که در این بین وجود دارد این است که تحلیل استنادی نیز دیگر کارایی خود را آن‌چنان که باید داشته باشد در مواردی از دست می‌دهد برای مثال بسیار دیده شده که پژوهشگران به‌اندازه کافی از محققانی که بر کار آن‌ها تأثیر گذاشتند، استناد نمی‌کنند (گارفیلد، ۲۰۱۱). بنابراین اکثر محققان راه‌حل این مسئله را استفاده از سایر معیارها از جمله آلتمتریکس‌ها پیشنهاد کرده‌اند، شاخص‌های مبتنی بر شبکه اجتماعی که تأثیرات مقالات علمی را منعکس می‌کنند (ثلوال و ویلسون، ۲۰۱۶).

مقالات نشریات پزشکی یکی از مهم‌ترین دستاوردهای تجربی بشری در زمینه‌های مختلف پزشکی، از جمله سلامت جسم و روان انسان است. بنابراین به دلیل اهمیت اعتبار مقالات پژوهشی پزشکی بررسی آن‌ها از طریق روش سنتی ارزیابی استناد که به نظرات پژوهشگران خاص محدود می‌شود کارایی کافی ندارد و امروزه نتایج مقالات پزشکی که از طریق رسانه‌های اجتماعی در اختیار محققان، پژوهشگران و عموم قرار می‌گیرد، می‌تواند در آگاهی‌بخشی سلامت جامعه مؤثر باشد. اهمیت حضور مقالات پزشکی ایرانی در

پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد و به تبع آن شبکه‌های اجتماعی می‌تواند گامی مؤثر بر اثرگذاری این سامانه‌ها در رؤیت‌پذیری پژوهش‌های علمی حوزه پزشکی در ایران و تأثیر در افزایش استناد و استفاده از آن‌ها باشد. لذا مسئله پژوهش حاضر بررسی میزان حضور و توجه مقالات نشریات ایرانی نمایه شده در پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد در شبکه‌های اجتماعی بر اساس شاخص‌های آلتمتریکس بوده، که درصدد است رابطه بین حضور تولیدات علمی پزشکی در شبکه‌های اجتماعی با عملکرد استنادی آن‌ها مقایسه شود و عدم توجه به شاخص‌های بین‌المللی نشریات از سوی وزارت بهداشت از جمله نشانگر دیجیتال شیء چه تأثیری در روند پژوهش و دریافت توجه مقالات را داشته است. با توجه به اینکه در سال‌های اخیر شبکه‌های اجتماعی گسترش بیشتری داشته و مورد استفاده گروه‌های مختلف قرار گرفته و همچنین استناد مقالات نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد، این پژوهش محدود به مقالات پزشکی سال ۲۰۱۸ است. با توجه به مطالب فوق پرسش‌های زیر را می‌توان برای پژوهش حاضر متصور شد:

۱. میزان حضور مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پایگاه پاب‌مد در رسانه‌های اجتماعی چگونه است؟
۲. وضعیت نمرات آلتمتریک مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پایگاه پاب‌مد چگونه است؟
۳. مهم‌ترین رسانه‌های اجتماعی منتشرکننده مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پایگاه پاب‌مد بر اساس انتشارات هر یک کدام رسانه‌ها هستند؟
۴. آیا بین حضور مقالات نشریات پزشکی نمایه شده در پایگاه پاب‌مد در رسانه‌های اجتماعی و عملکرد استنادی این مقاله‌ها رابطه آماری معناداری وجود دارد؟
۵. آیا حضور مقالات نشریات پزشکی نمایه شده در پایگاه پاب‌مد در رسانه‌های اجتماعی پیش‌بینی‌کننده شاخص استناد است؟

۲-پیشینه پژوهش

پیشینه‌های حوزه آلتمتریکس با توجه به عقبه پیشینه‌های علم‌سنجی به مراتب با تعداد کمتری در پایگاه‌های اطلاعاتی وجود دارند؛ که در این مجال به تعدادی از پیشینه‌های مرتبط پرداخته می‌شود. محمدی و ثلوال (۲۰۱۴) در تحقیقی به بررسی همبستگی بین خواننده شدن مقاله‌های علوم انسانی و اجتماعی در مندلی و تعداد استنادهای آن مقاله‌ها در پایگاه استنادی علوم پرداخته‌اند. نتایج نشان داد ۴۴ درصد از مقالات علوم اجتماعی و ۱۳ درصد از مقالات علوم انسانی در پایگاه استنادی WoS در مندلی نیز حضور دارند و بین شاخص استنادات و میزان خواننده شدن در مندلی همبستگی معناداری وجود دارد. هولمبرگ و ثلوال (۲۰۱۴) در پژوهشی به بررسی تفاوت‌های نحوه ارتباطات علمی در توئیتر بر اساس رشته‌های تخصصی در سایت میکرو بلاگینگ توئیتر پرداخته‌اند. جامعه آماری توئیترهای محققان منتخب در ده رشته (اختر فیزیک، بیوشیمی، علوم انسانی دیجیتال، اقتصاد، تاریخ دانش، شیمی انفورماتیک، علوم شناختی، کشف داروها، تجزیه و تحلیل شبکه‌های اجتماعی و جامعه‌شناسی) بوده است. بیوشیمی دانان بیش

از محققان سایر رشته‌ها توییت کردند. محققان علوم انسانی دیجیتال و علوم شناختی از توییت بیشتر برای مکالمات استفاده کردند، در حالی که محققان در اقتصاد بیشترین پیوندها را به اشتراک گذاشتند و در حقیقت استفاده علمی از توییت در اقتصاد، جامعه‌شناسی و تاریخ حاشیه‌ای به نظر می‌رسید. این پژوهش نشان داد که میزان و نوع اشتراک علمی محققان رشته‌های مختلف در شبکه توییت متفاوت است.

آندرسن و هاوستاین (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر محبوبیت توییت در مقالات پزشکی و تفاوت بین انواع مطالعه پزشکی پرداخته‌اند. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد متاآنالیزها، بررسی‌های سیستماتیک و آزمایش‌های بالینی به طور قابل ملاحظه‌ای بیشتر از سایر انواع مطالعه توییت می‌شوند در حالی که به همه تحقیقات پایه کمتر از حد متوسط توجه شده است.

ملکی (۲۰۱۵) در پژوهشی خود به بررسی میزان حضور مقالات دانشگاهی ایران در مندلی پرداخته است. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد حدود ۵۳٪ از مقالات حداقل یک بار در مندلی خوانده شده‌اند. رشته علوم زیستی و بیوشیمی از نظر تعداد مقالات موجود در مندلی بیشترین حضور را داشتند و پس از آن رشته‌های علوم اجتماعی، فناوری و علوم فیزیکی در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند.

الحسن و احمدگیلانی (۲۰۱۶) به بررسی اندازه‌گیری‌های دگر سنج‌ها با استفاده از گوگل اسکالر، توییت، مندلی، فیس‌بوک، گوگل پلاس، سایت یولایک، بلاگ‌ها و ویکی‌پدیا در بازه زمانی ۲۰۱۰-۲۰۱۴ پرداختند. در این پژوهش ۱۶۳۱۰ مقاله در قالب ۲۱۷ نشریه مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان داده بیشترین استناد اجتماعی مربوط به مندلی، توییت و فیس‌بوک بوده و توییت و مندلی تأثیرگذاری بیشتری در مقایسه با فیس‌بوک و گوگل پلاس داشته‌اند.

تورس - سالیانس و همکاران (۲۰۱۶) به بررسی تولیدات علمی چهار دانشگاه برتر اسپانیا با استفاده از روش آلتمتریکس پرداخته‌اند. نتایج نشان داد، دانشگاه گرانادا با ۲۳۸۷ مقاله منتشر شده در سال ۲۰۱۴، بزرگ‌ترین دانشگاه از میان چهار دانشگاه مورد تجزیه و تحلیل است. رشته علوم بیشترین سهم تولید را دارد و ۳۶ درصد مقالات منتشر شده دارای نمره آلتمتریک هستند. دانشگاه پمپئو فابرا ۶۷٪ از کل انتشارات آن در رسانه‌های اجتماعی ذکر شده است و سه دانشگاه دیگر کمتر از ۵۰٪ از کل تولید خود در رسانه‌های اجتماعی ذکر شده‌اند. همچنین بررسی حوزه‌های موضوعی نشان داد تولیدات علمی حوزه‌های موضوعی علوم، علوم اجتماعی، مهندسی و فناوری و علوم انسانی و هنر به ترتیب بیشترین حضور را در شبکه‌های اجتماعی داشته‌اند.

کلاهی و خزایی (۲۰۱۶) در تحقیقی به بررسی حضور مقالات برتر دندان‌پزشکی در شبکه‌های اجتماعی با روش آلتمتریکس پرداخته‌اند. نتایج نشان دادند ۵۰ مقاله برتر حوزه دندان‌پزشکی نمره آلتمتریک بین ۶۹ تا ۷۳ داشتند. مجله دندان‌پزشکی انگلیس حداکثر تعداد مقالات را داشته است و توییت، مندلی و رسانه‌های خبری به ترتیب محبوب‌ترین رسانه اجتماعی بودند که مقالات مورد بررسی در آن‌ها نمایه شده بودند. تجزیه و تحلیل جغرافیایی مقالات موجود در توییت نشان داد که انگلستان ۳۰/۵۴ درصد و ایالات متحده آمریکا ۱۱/۱ درصد بیشترین تعداد توییت را به خود اختصاص داده‌اند. تجزیه و تحلیل جمعیت‌شناسی

توییت‌ها نیز نشان داده است که ۵۵٪ آن‌ها توسط افراد عادی، ۳۹٫۱٪ پزشکان، ۴٫۳٪ دانشمندان و ۱٫۴٪ سایر ارتباطات علمی بوده است.

نوردینی و پترز (۲۰۱۶) در پژوهشی بررسی عملکرد فعالیت ۳۰ مجله در حوزه اقتصاد و بازرگانی را با استفاده از شاخص‌های آلت‌متریکس پرداخته‌اند. نتایج نشان داد مندلی، توییت‌ر و رسانه‌های خبری به‌عنوان مهم‌ترین ابزار اجتماعی منتشرکننده پرونده‌های پژوهشی در مجله‌های مورد مطالعه هستند. همچنین در این پژوهش، رابطه آماری معنادار میان نمره آلت‌متریکس و استناد دریافتی مقاله‌ها در پایگاه وب علوم مشاهده شد.

پپلز و همکاران (۲۰۱۶) در تحقیقی به بررسی رابطه بین نمره آلت‌متریک در رسانه‌های اجتماعی و معیار استناد در پایگاه‌های اطلاعاتی پرداختند. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که رابطه آماری معنادار و مثبتی بین اشتراک‌گذاری مقالات در شبکه اجتماعی توییت‌ر و تأثیرگذاری استنادی مقالات منتشر شده در پایگاه‌های اطلاعاتی وجود دارد.

مفلحی و ثلوال (۲۰۱۶)، در پژوهشی به بررسی حضور مقالات چهار نشریه حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی (LIS) در شبکه اجتماعی مندلی و تأثیر آن بر افزایش استنادات در اسکوپوس پرداختند. نتایج نشان داد، حدود هفت سال طول می‌کشد تا مقالات به‌اندازه خوانندگان شبکه اجتماعی مندلی، استناد اسکوپوس را به خود جلب کنند همچنین میزان همبستگی بین این دو متغیر برای همه سال‌های مورد بررسی در حدود ۰٫۶ ثابت است لذا رابطه‌ی معناداری میان شمار استنادات مقالات در اسکوپوس و شمار نشان‌ها در مندلی وجود دارد.

حسن و همکارانش (۲۰۱۷) در پژوهشی به بررسی تأثیر حضور تولیدات علمی ۱۵ رشته علمی در رسانه‌های اجتماعی بر اساس پایگاه آلت‌متریک بر وضعیت استنادی در پایگاه استنادی اسکوپوس پرداختند. نتایج نشان داد افزایش سریع حضور تولیدات علمی در پایگاه آلت‌متریکس در پایگاه داده اسکوپوس از ۱۰/۱۹ درصد در سال ۲۰۱۱ به ۲۰/۴۶ درصد در سال ۲۰۱۵ افزایش یافته است. همچنین بررسی استنادی مقالات در اسکوپوس نشان داد حضور مقالات در وبلاگ‌ها علت افزایش ۳۸٫۶ درصدی استنادها در زمینه رشته‌های مرتبط با بهداشت و پرستاری؛ و حضور مقالات در شبکه اجتماعی توییت‌ر باعث افزایش تعداد استنادها به میزان ۸ درصد در زمینه فیزیک و ستاره‌شناسی شده است.

پولادیان و بورگو (۲۰۱۷) به بررسی میزان نشانه‌گذاری مقاله‌های منتشر شده مجله‌های علم اطلاعات و کتابداری نمایه شده در پایگاه استنادی علوم اجتماعی طی بازه زمانی بیست‌ساله در مندلی پرداخته‌اند. نتایج نشان داد، در مجموع ۷۵ درصد از مقالات منتشر شده در پنج سال گذشته حداقل یک‌بار در مندلی نشانه‌گذاری شده بودند همین امر افزایش ۵۵ درصدی متوسط استنادات در پایگاه استنادی علوم اجتماعی شده بود. همچنین مقالات به زبان انگلیسی دارای نشانک‌های بیشتری نسبت به مقالات به هر زبان دیگر هستند.

آراجو و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی به مقایسه نمرات آلت‌متریک ۲۰ مقاله برتر در حوزه بیماری پارکینسون با شاخص‌های علم‌سنجی پرداختند. نتایج نشان داد، خاستگاه اصلی مقالات این حوزه در

شبکه‌های اجتماعی نیز آیتم و تویتر هستند. همچنین نتایج حاکی از همبستگی نسبتاً بالا بین نمرات آلتمتریکس مقالات و افزایش شاخص‌های سنتی علم‌سنجی بود.

ثلول و نویل (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان آیا پژوهشگران با استفاده از نمره آلتمتریک تعداد استنادات را می‌توانند پیش‌بینی کنند؟ به بررسی نمرات آلتمتریکس و استناد در شبکه اجتماعی مندلی پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که نمرات اولیه پایگاه آلتمتریک می‌تواند شمارش استنادی بعدی را پیش‌بینی کند، اگرچه ارزش کمتری از شاخص تأثیر نشریات است، و استراتژی مطلوب این است که هم نمرات آلتمتریک و هم عوامل تأثیر مجله را در نظر بگیریم. نمرات آلتمتریک همچنین می‌تواند ابعاد تأثیر غیرعلمی در برخی زمینه‌ها را منعکس کند.

در داس و همکاران (۲۰۱۹) در تحقیقی به سنجش تأثیر اجتماعی تحقیقات حوزه پرستاری با توجه به شاخص‌های آلتمتریک پرداختند نتایج نشان داد، مقالات بیشتر در تویتر و پس از آن رسانه‌های خبری و مندلی رؤیت شدند. مقالات نمایه شده در نشریات پرستاری توجه اجتماعی کمتری را نسبت به مقالات منتشر شده در سایر نشریات حوزه علوم پزشکی جلب کرده بودند. مقالات منتشر شده در نشریات کشورهای ایالات متحده و انگلیس بیشترین تأثیر را در شبکه‌های اجتماعی به خود اختصاص داده بودند. بین نمرات آلتمتریک مقالات و تعداد استناد آن‌ها در اسکوپوس و وب آو ساینس و رابطه معنادار وجود داشته است.

حسنا و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان بررسی آلتمتریک ۱۰۰ مقاله برتر در حوزه سرطان دهان پرداخته‌اند. نتایج نشان داد، بیشتر مقالات از ایالات متحده و کشورهای اروپایی هستند. همچنین مجلات دارای حساب رسانه‌های اجتماعی نمرات آلتمتریکس بالاتری در مقایسه با مجلات بدون حساب در رسانه‌های اجتماعی داشتند. از سوی دیگر موضوعات فرعی در سرطان دهان مانند انتقال و واکسیناسیون اچ پی وی، عوامل خطر و درمان بیشترین تأثیرگذاری را در رسانه‌های اجتماعی به خود جلب کرده‌اند.

کیم و همکاران (۲۰۱۹) در تحقیقی به بررسی آلتمتریک ۵۰ مقاله برتر در زمینه سکته مغزی پرداختند. نتایج نشان داد وجود حساب آلتمتریک برای نشریات و یا نویسندگان باعث افزایش معنادار میزان استفاده از تولیدات علمی در زمینه مذکور اعم از خواننده شدن مقالات، درج کامنت، پسند شدن و... دارد.

بررسی پیشینه پژوهش‌ها نشان می‌دهد که با گذشت یک دهه از عمر سنج‌های آلتمتریکس، تحقیق در این زمینه در حال رشد است، اگر بخواهیم دسته‌بندی از مطالعات پیشین داشته باشیم، می‌توان پیشینه‌ها را به سه دسته تقسیم‌بندی نمود: ۱- مطالعاتی که به بررسی رابطه بین شاخص‌های استناد و آلتمتریکس پرداخته‌اند، این مطالعات بیشتر پیشینه‌ها را به خود اختصاص می‌دهند؛ ۲- مطالعاتی که به دلایل استفاده محققان از شبکه‌های اجتماعی مختلف پرداخته‌اند؛ و ۳- مطالعاتی که تفاوت بین رشته‌های علمی در استفاده از شبکه‌های اجتماعی را مورد بحث قرار داده‌اند. در پژوهش حاضر شاخص‌های علم‌سنجی و آلتمتریکس بر اساس تولیدات علمی کشور ایران که در رسانه‌های اجتماعی مختلف حضور دارند مورد بررسی قرار می‌گیرند. نتایج این پژوهش می‌تواند در ادامه تحقیقات قبلی ولی متمرکز در کشور ایران که خاستگاه هیچ کدام از رسانه‌های اجتماعی نیست دید بهتری را برای محققین و نویسندگان مقالات ارائه دهد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و با استفاده از روش آلت‌متریکس با مفهوم سنج‌های مبتنی بر وب اجتماعی انجام شده است.

جامعه آماری این پژوهش را کلیه مقالات منتشر شده در نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پایگاه پاب‌مد در سال ۲۰۱۸ میلادی که از شناسگر دیجیتالی اشیاء و همچنین نشانه اختصاصی پاب‌مد برخوردار هستند، تشکیل داده است. از سوی دیگر استناد به یک مقاله ممکن است چندین سال زمان ببرد به همین دلیل مقالات منتشر شده محدود به سال ۲۰۱۸ است تا فرصت لازم جهت دریافت استناد از مقالات دیگر را داشته باشند (ثلوال^۱ و کوشا، ۲۰۱۴)، همچنین این امر می‌تواند نحوه امکان ارتباط بین شاخص استناد و شاخص آلت‌متریکس را بهتر نمایان سازد. مقالات ۷۵ نشریه پزشکی از ۷۹ نشریه نمایه شده موجود در پاب‌مد (به دلیل محدود بودن به سال ۲۰۱۸) مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به اینکه شناسگر دیجیتالی اشیاء در مطالعات آلت‌متریک و استفاده از داده‌های مؤسسه آلت‌متریک مورد نیاز است از بین ۹۹۱۳ مقاله بازیابی شده، ۴۹۱۷ مقاله انتخاب شده که داری شناسه دیجیتال و نشانگر پاب‌مد بودند.

مقالات پژوهش از پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد جستجو و جمع‌آوری شده است. در این پژوهش جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از ابزار بوکمارکلت آلت‌متریک که به‌طور رایگان در سایت آلت‌متریکس موجود بوده و قابل استفاده است، انجام شده است. این ابزار به‌صورت پلاگین به مرورگر فایرفاکس اضافه شد، بدین صورت که تمام مدارک بازیابی شده در صورت وجود نمره آلت‌متریک، داده‌های مرتبط با هر یک از رسانه‌های اجتماعی نیز استخراج شد. در نهایت، داده‌های گردآوری شده که شامل تعداد مقالات، عناوین مقالات، تعداد استنادات دریافتی در پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد، نمره آلت‌متریکس و تعداد حضور مقالات نشریات در هر یک از رسانه‌های اجتماعی است، در فایل اکسل وارد شدند. در این پژوهش منظور از شبکه‌های اجتماعی، تمامی شبکه‌های اجتماعی تحت پوشش پایگاه آلت‌متریکس از جمله ایکس (توییتر)^۲، مندلی^۳، فیس‌بوک^۴، لینکدین^۵، ویکی‌پدیا^۶، بلاگ‌ها^۷، گوگل پلاس^۸، اسناد سیاسی^۹، ردیت^{۱۰}، بروندادهای ثبت اختراع‌ها^{۱۱}، پینترست^{۱۲}، یوتیوب^{۱۳}، سایت یولایک^{۱۴}، سینا ویبو^{۱۵}، ریسرچ هایلایتس^{۱۶} هستند.

1. Thelwall
2. Twitter
3. Mendeley
4. Facebook
5. linkedin
6. Wikipedia
7. Weblogs
8. Google plus
9. Policy sources
10. Reddit
11. News outlets
12. Patents
13. Pinterest
14. Youtube
15. Ulike
16. Sina Weibo
17. Research hilights

تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی انجام شده است. برای تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌ها از نرم‌افزار اکسل و همچنین جهت تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها از نرم‌افزار اس پی اس نسخه ۲۱ استفاده شد. برای مشخص کردن نرمال بودن یا نبودن داده‌ها از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده گردید. از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن جهت تعیین رابطه بین تعداد استنادات و آلتمتریکس مقالات مورد بررسی قرار گرفت؛ و همچنین آزمون رگرسیون خطی و آنالیز واریانس مورد استفاده قرار گرفت.

۴- یافته‌ها

در این بخش به بررسی سؤالات پژوهش می‌پردازیم:

۱. میزان حضور مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پایگاه پاب‌مد در رسانه‌های اجتماعی چگونه است؟

در پاسخ به سؤال اول پژوهش مبنی بر وضعیت میزان حضور مقاله‌های نشریات پزشکی در رسانه‌های اجتماعی از منظر رؤیت‌پذیری مقالات یافته‌ها نشان داد که در ۷۵ نشریه ایرانی نمایه شده در پایگاه پاب‌مد، ۹۹۱۳ مقاله منتشر شده است که از میان آن‌ها، تنها ۴۹۱۷ مقاله از شناساگرهای مذکور (DOI or Pubmed ID) برخوردار هستند، در صورتی که ۴۹۹۶ (۵۵ درصد) مورد از مقالات فاقد آن بوده و از این‌رو، امکان بررسی آن‌ها با استفاده از ابزار بوکمارکلت آلتمتریک وجود ندارد (جدول ۱). از سوی دیگر، در میان مقاله‌های دارای شناساگر، تعداد ۳۷۶۴ مورد (۷۶ درصد) تاکنون در هیچ‌یک از رسانه‌های اجتماعی مورد اشاره قرار نگرفته‌اند، و میزان استنادات به آن‌ها ۴۲۷۳ یعنی به ازای هر مقاله ۱/۱۴ استناد را شامل می‌شود. در سوی دیگر تعداد ۱۱۵۵ مقاله نشریات پزشکی ایرانی (۲۳/۴ درصد) که تاکنون حداقل یک‌بار در رسانه‌های اجتماعی به اشتراک گذاشته شده و دارای نمره آلتمتریکس هستند، ۳۳۶۴ استناد را به خود اختصاص داده‌اند که میانگین ۲/۹۱ استناد به ازای هر مقاله را نشان می‌دهد. بدین ترتیب مقالاتی که در رسانه‌های اجتماعی رؤیت شده‌اند به‌طور متوسط ۲/۵۵ برابر بیشتر استناد دریافت کرده‌اند.

جدول ۱. میزان حضور مقالات نشریات پزشکی در رسانه‌های اجتماعی (با استفاده از اطلاعات پایگاه اطلاعاتی آلتمتریک)

مقالات	فراوانی	استنادات	میانگین	نمره آلتمتریک	میانگین
بدون نمره آلتمتریکس	۳۷۶۴	۴۲۷۳	۱/۱۴	-	-
با نمره آلتمتریکس	۱۱۵۵	۳۳۶۴	۲/۹۱	۵۰۲۳	۴/۳۴
کل	۴۹۱۷	۷۶۳۷	۱/۶	۵۰۲۳	۰/۶

۲. وضعیت نمرات آلتمتریک مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پایگاه پاب‌مد چگونه است؟
در پاسخ به پرسش دوم پژوهش مبنی بر وضعیت نمرات آلتمتریکس مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پاب‌مد، نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهد، بیشترین نمرات آلتمتریک این مقالات به ترتیب، ۳۷۱ و

Journal of Biomedical) ۳۵۰، (International Journal of Health Policy and Management) ۳۰۱
 همچنین (Advanced Journal of Emergency Medicine) ۲۷۳، (Physics and Engineering
 Journal of Biomedical Physics and Engineering با میانگین ۸/۲۱ تعلق دارد. جدول ۲، وضعیت نمرات آلتمتریکس مقالات نشریات پزشکی
 ایرانی را به تفکیک انتشارات با استفاده از اطلاعات پایگاه اطلاعاتی آلتمتریکس نشان می‌دهد.

جدول ۲. وضعیت نمرات آلتمتریک مقالات نشریات پزشکی ایرانی به تفکیک نشریه

کمترین نمره آلتمتریکس	میانگین نمره آلتمتریکس			بیشترین نمره آلتمتریکس			سال نشر
	Advanced Journal of Emergency Medicine	Journal of Biomedical Physics and Engineering	International Journal of Health Policy and Management	Advanced Journal of Emergency Medicine	Journal of Biomedical Physics and Engineering	International Journal of Health Policy and Management	
۱	۵/۷۵	۸/۲۱	۶/۷۷	۲۷۳	۳۵۰	۳۷۱	۲۰۱۸

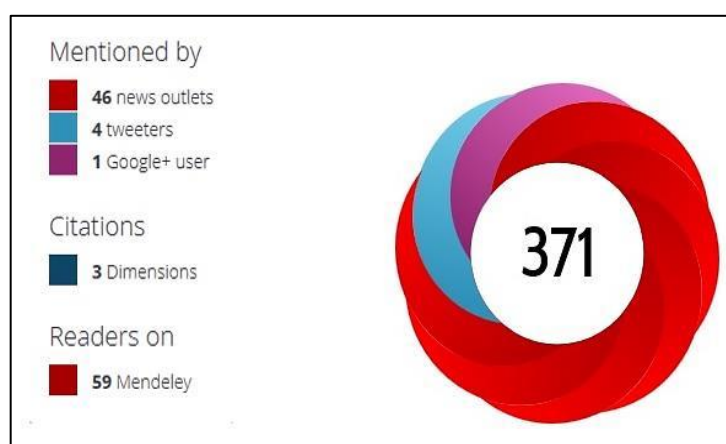

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۱۰۷

بررسی شاخص‌های
 آلتمتریکس مقالات
 نشریات پزشکی ...

همچنین بررسی میزان حضور مقاله‌های نشریات پزشکی ایرانی با نمره آلتمتریک بالا در رسانه‌های
 اجتماعی نشان می‌دهد که مقاله دارای بیشترین نمره آلتمتریک (۳۷۱) از مجله بین‌المللی سیاست و
 مدیریت سلامت که نتیجه یک پژوهش بین‌المللی است دارای همکاری بین ۵ پژوهشگر از کشورهای
 بنگلادش و نپال و آمریکا است (جدول ۲).

شکل ۱. مقاله با بیشترین نمره آلتمتریک

بررسی ۱۰ مقاله با بالاترین نمره آلتمتریک نشان می‌دهد که ۸ مورد از مقاله‌ها نتیجه همکاری‌های پژوهشی بوده‌اند و دو مورد از مقالات مذکور به صورت انفرادی تألیف شده‌اند. اطلاعات مربوط به ۱۰ مقاله برتر نشریات پزشکی نمایه شده در پایگاه پاب‌مد بر اساس نمره آلتمتریکس در جدول شماره ۳ ارائه شده است. مقالات نشریه پزشکی، انتشارات رسمی انجمن پیوند اعضا و مؤسسه پیوند اعضای بدن ابن سینا ایران با وجود داشتن نشانگر دیجیتال شیء در هیچ‌یک از رسانه‌های اجتماعی مورد اشاره قرار نگرفته است بنابراین همه مقاله‌ها فاقد نمره آلتمتریک هستند.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۱۰۸

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

جدول ۲. آمار مقاله‌های برتر نشریات ایرانی پزشکی
نمایه شده در پایگاه پابمد بر اساس شاخص‌های آلتمتریکس

ردیف	عنوان مقاله	نام یک نویسنده	نمره آلتمتریک	Twitter	Mendeley	CiteUlike	Google+	Facebook	Blogs	Reddit	News outlets	Wiki pedia	Video	Q&A thread
1	Retaining Doctors in Rural Bangladesh: A Policy Analysis	<u>Taufique Joarder</u>	371	4	59	-	1	-	-	-	46	-	-	-
2	Can Light Emitted from Smartphone Screens and Taking Selfies Cause Premature Aging and Wrinkles?	<u>N. Arjmandi</u>	350	7	59	1	-	-	2	-	35	-	-	-
3	Unequal Gain of Equal Resources across Racial Groups	Shervin Assari	301	۱۶	4	-	-	1	-	-	42	-	-	-
4	Critical Care Medicine: Bangladesh Perspective.	Nafseen Mostafa	273	1	-	-	-	-	4	-	32	-	-	-
نشریه	The Effect of Yoga on Stress, Anxiety, and Depression in Women	<u>Masoumeh Shohani</u>	143	61	99	-	-	-	1	-	11	-	1	-
6	The burden of firearm violence in the United States: stricter laws result in safer states	<u>Faisal Jehan</u>	102	52	27	-	-	-	2	-	6	-	-	-
7	An fMRI investigation of the neural correlates underlying the autonomous sensory meridian response (ASMR)	<u>Bryson C Lochte</u>	86	8	78	-	-	-	1	-	8	1	4	1
8	The Applications of Virtual Reality Technology in Medical Groups Teaching	<u>Mahnaz Samadbeik</u>	71	1	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-
9	Assessing the Effect of High Performance Inulin Supplementation via KLF5 mRNA Expression in Adults with Type 2 Diabetes: A Randomized Placebo Controlled Clinical Trail	<u>Abed Ghavami</u>	67	1	22	-	-	-	-	-	9	-	-	-
10	Use of hyaluronic acid gel filler to improve contact lens wear in patients with deep sunken superior sulcus	<u>Mehryar Ray Taban</u>	55	2	5	-	-	-	-	-	7	-	-	-

مطالعات دانش پژوهی

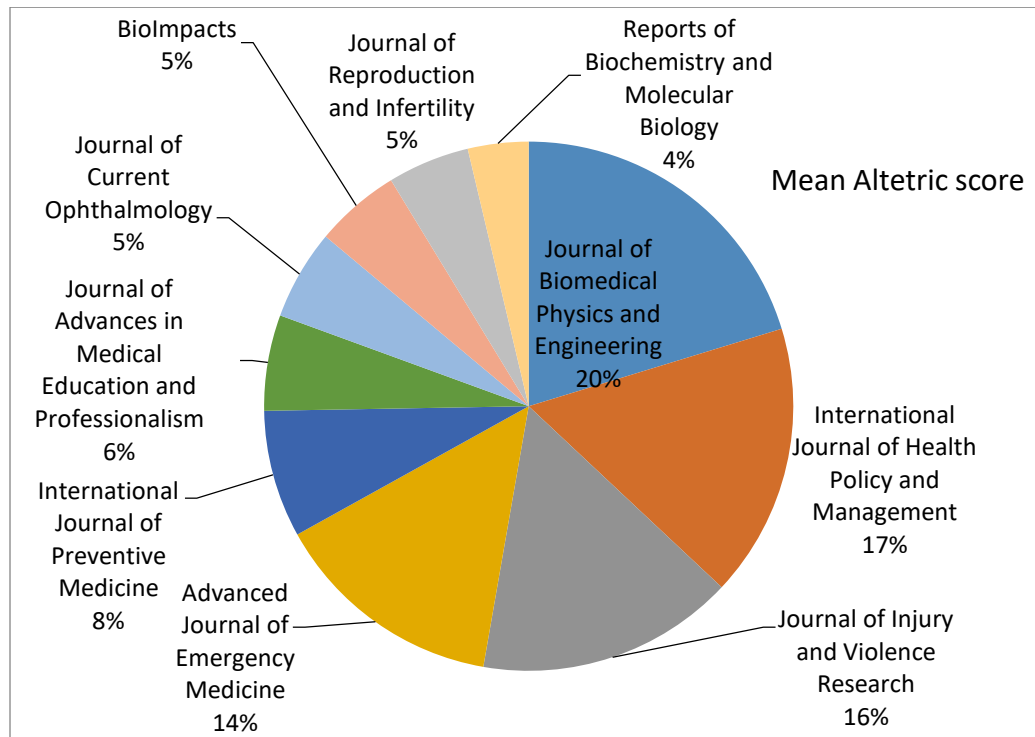
صفحه ۱۰۹

سی شاخص‌های

آلتمتریکس مقالات

نشریات پزشکی ...

مطالعه‌ی مقالات پزشکی ایرانی دارای نمره آلتمتریکس منتشر شده در نشریات پزشکی نشان می‌دهد که مقاله‌های منتشر شده در نشریه «Journal of Biomedical Physics and Engineering» با میانگین نمره آلتمتریک ۸/۲۱، نشریه «International Journal of Health Policy and Management» با میانگین نمره آلتمتریک ۶/۷۷ (دانشگاه علوم پزشکی) و نشریه «Journal of Injury and Violence Research» با میانگین نمره آلتمتریک ۶/۳۸ (دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه) دارای بیشترین حضور در محیط رسانه‌های اجتماعی بوده‌اند (جدول ۳).

نشریه مطالعات دانش پژوهی

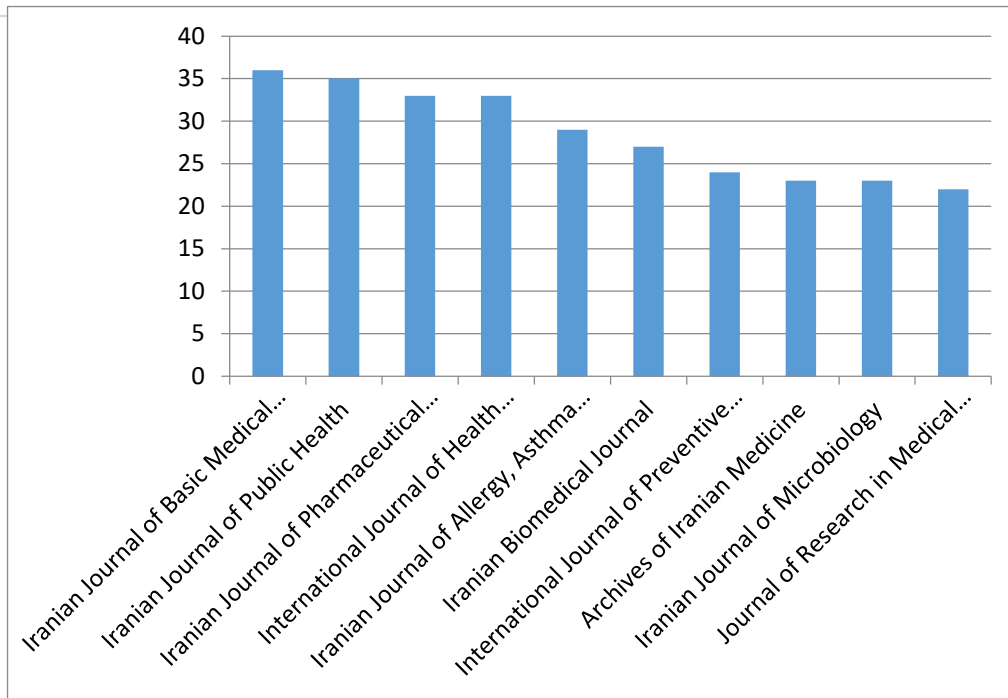
صفحه ۱۱۰

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

نمودار ۲. برترین نشریات منتشرکننده مقالات نشریات ایرانی پزشکی نمایه شده در پایگاه پابمد با توجه به نمره آلتمتریک

همچنین نتایج نشان می‌دهد که کمترین نمره آلتمتریکس یک می‌باشد و تعداد مقاله‌های دارای کمترین نمره آلتمتریکس ۸۲۱ مورد (۱۶/۶ درصد) است، مقاله‌های منتشر شده در نشریه «Iranian Journal of Basic Medical Sciences» با ۳۶ مقاله (۰/۷۹ درصد)، نشریه «Iranian Journal of Public Health» با ۳۵ مقاله (۰/۷۱ درصد) و نشریه «Iranian Journal of Pharmaceutical Research International» با ۳۳ مقاله (۰/۶۷ درصد) دارای کمترین نمره آلتمتریکس و حضور کم در محیط رسانه‌های اجتماعی بوده‌اند (نمودار ۲).

نمودار ۳. نشریات منتشرکننده مقالات نشریات ایرانی پزشکی نمایه شده در پایگاه پابمد با توجه به تعداد نمره کمینه آلتمتریک

نشریه مطالعات دانش پژوهی

همچنین بر اساس داده‌های نمودار ۳ مقاله‌های منتشرشده در نشریات Advanced Journal of Journal of Dental Research, Dental Clinics, Dental prospects, Emergency Medicine, Journal of Family and Reproductive Health تنها با ۱ مورد مقاله دارای نمره کمینه یک بودند.

صفحه ۱۱۱

بررسی شاخص‌های
آلتمتریکس مقالات
نشریات پزشکی ...

جدول ۳. آمار مقاله‌های نشریات ایرانی پزشکی
نمایه شده در پایگاه پابمد بر اساس کمترین شاخص‌های آلتمتریکس

ردیف	عنوان مقاله	نام یک نویسنده	نمره آلتمتریک	Twitter	Mendeley	CiteUlike	connotea
1	Medicinal plants for gingivitis: a review of clinical trials	<u>Hannan</u> <u>eh</u> <u>Safiagh</u> <u>dam</u>	1	1	65	-	-
2	Next Generation Sequencing in Clinical Oncology: Applications, Challenges and Promises: A Review Article	<u>Faezeh</u> <u>Shabani</u> <u>Azim</u>	1	2	43	-	-
3	Antiparasitic Activity and Essential Oil Chemical Analysis of the Piper Tuberculatum Jacq Fruit	<u>Valterlú</u> <u>cio Dos</u> <u>Santos</u> <u>Sales</u>	۱	1	571	13	4
4	Complex Leadership in Healthcare: A Scoping Review	<u>Zakaria</u> <u>Belrhiti</u>	1	1	82	-	-

5	Neutrophil Extracellular Traps: Formation and Involvement in Disease Progression	<u>Sanni Kumar</u>	1	1	33	-	-
6	The Effects of Lactobacillus casei on Glycemic Response, Serum Sirtuin1 and Fetuin-A Levels in Patients with Type 2 Diabetes Mellitus: A Randomized Controlled Trial	<u>Leila Khalili</u>	1	3	73	-	-
7	Risk Factors Associated with Self-reported Sexually Transmitted Infections among Postsecondary Students in Canada	<u>Edris Haghir</u>	1	2	28	-	-
8	Enterobius vermicularis: A Cause of Abdominal Pain Mimicking Acute Appendicitis in Children. A Retrospective Cohort Study	<u>Mohamed Zouari</u>	1	15	-	-	-
9	Screening and characterization of in-vitro probiotic criteria of Saccharomyces and Kluyveromyces strains	<u>Reyhaneh Moradi</u>	1	1	28	-	-
10	Screening and characterization of in-vitro probiotic criteria of Saccharomyces and Kluyveromyces strains	<u>Reyhaneh Moradi</u>	1	68	1	-	-

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۱۱۲

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

جدول ۵. میزان حضور مقالات نشریات ایرانی
نمایه شده در پابمد در رسانه‌های اجتماعی به تفکیک انتشارات

Pubs	Readership Twitter	Readership Mendeley	Post News outlets	Post Facebook	Post Vedio Uploaders
<u>International Journal of Health Policy and Management</u>	84	92	20	3	8
<u>Iranian Journal of Public Health</u>	48	44	8	2	4
<u>Iranian Journal of Basic Medical Sciences</u>	45	49	5	2	2
<u>Iranian Journal of Pharmaceutical Research</u>	35	23	-	4	-
<u>Cell Journal</u>	32	34	2	2	-
<u>Iranian Biomedical Journal</u>	33	24	1	1	1
<u>International Journal of Preventive Medicine</u>	33	34	6	-	5

<u>Journal of Research in Medical Sciences</u>	32	31	4	8	2
<u>Iranian Journal of Allergy, Asthma and Immunology</u>	30	24	-	-	-
<u>Research in Pharmaceutical Sciences</u>	23	22	-	1	-

مهم ترین رسانه های اجتماعی منتشرکننده مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پایگاه پاب مد بر اساس انتشارات هر یک کدام رسانه ها هستند؟

در پاسخ به پرسش سوم پژوهش، نتایج نشان داد، «تویتر» با ۱۰۳۶ مقاله (۲۱/۰۶ درصد)، مهم ترین رسانه مورد استفاده پژوهشگران مقالات نشریات ایرانی جهت اشاعه برون دادهای علمی بود همچنین، ۹۳۵ مورد (۱۹/۰۱ درصد) از مقالات نیز از طریق مندلی به اشتراک گذاشته شده بودند. پس از آن نیوز آوتلس و فیس بوک و ویدئو و وبلاگ ها به ترتیب ۹۳ و ۹۲ و ۳۲ و ۲۱ مقاله در رتبه های بعدی قرار داشتند.

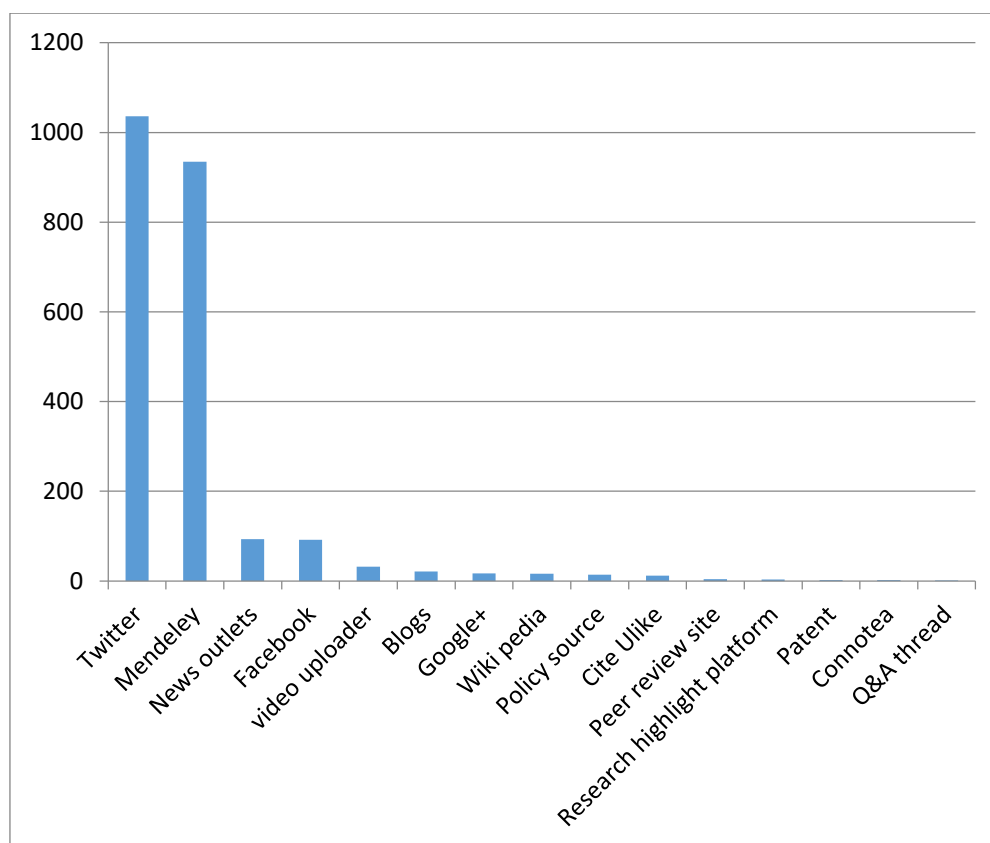
جدول ۵، بیانگر میزان حضور مقالات در رسانه های اجتماعی به تفکیک انتشارات است. بررسی نمودار ۳ نشان می دهد که علاوه بر رسانه های اجتماعی که مورد اشاره قرار گرفته اند، ابزارهای دیگری مانند وبلاگ ها یا بلاگ (۲۱ مقاله)، گوگل پلاس (۱۷ مقاله)، ویکی پدیا (۱۶ مقاله)، پالیسی سورس (۱۴ مقاله)، سایت یولایک (۱۲ مقاله)، سایت پیرریویو (۴ مقاله)، ریسرچ هایلایت (۳ مقاله)، پنت (۲ مقاله)، کوناتا (۲ مقاله)، موضوع پرسش و پاسخ (۱ مقاله) سایر رسانه های اجتماعی بوده اند که پژوهشگران نشریات ایرانی مقاله های خود را از طریق آن ها اطلاع رسانی و به اشتراک گذاشته اند.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۱۱۳

بررسی شاخص های
آلتمتریکس مقالات
نشریات پزشکی ...

نمودار ۴. سهم رسانه‌های اجتماعی مختلف در به اشتراک‌گذاری مقالات دارای نمره آلت‌متریکس

آیا بین حضور مقالات نشریات پزشکی نمایه شده در پایگاه پاب‌مد در رسانه‌های اجتماعی و عملکرد استنادی این مقاله‌ها رابطه آماری معناداری وجود دارد؟

در پاسخ به پرسش چهارم پژوهش، به منظور بررسی رابطه میان حضور مقالات نشریات ایرانی در رسانه‌های اجتماعی و عملکرد استنادی این مقاله‌ها، از آزمون همبستگی رتبه‌ای «اسپیرمن^۱» (به دلیل نرمال نبودن توزیع داده‌ها در آزمون «کولموگروف-اسمیرونف^۲») استفاده شد (آماره کولموگروف-اسمیرونف = ۱/۱۴۶، Sig= ۰/۰۱۲). بدین منظور، داده‌های مربوط به (نمره آلت‌متریک مقالات نشریات مورد مطالعه) و تعداد استنادات دریافتی هریک از مقالات مورد مطالعه در پایگاه پاب‌مد به نرم‌افزار SPSS انتقال داده شد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، نتایج آزمون همبستگی وجود رابطه آماری معنادار مثبت را میان متغیرهای مورد مطالعه نشان می‌دهد. رابطه بین استنادات مقالات مورد بررسی و نمره آلت‌متریک مقالات (p=۰/۰۲۴ و $r=۰/۳۹۲$) بیانگر آن است که با افزایش حضور مقالات در شبکه‌های اجتماعی و افزایش نمره آلت‌متریک تعداد استنادهای دریافتی مقالات مورد مطالعه در پاب‌مد نیز افزایش یافته است. همچنین، نتایج آزمون همبستگی نشان‌دهنده وجود رابطه آماری معنادار مثبت میان تعداد خوانندگان مقالات در «مندلی» و تعداد استنادهای دریافتی در «پاب‌مد» (p = ۰/۰۳۸ و $r=۰/۳۲۲$) و همچنین، بین تعداد خوانندگان مقالات در «تویتر» و تعداد استنادات مقالات، نشان از رابطه مثبت معنادار و ضعیفی (p = ۰/۰۴۴ و $r=۰/۳۱۴$) در سطح

1 Spearman, s

2 Kolmogorov-Smirnov Test

۰/۰۱ وجود داشت. لازم به ذکر است که سایر متغیرهای آلت‌متریکس به علت کم شمار بودن در آزمون شرکت داده نشدند.

جدول ۴. نتایج آزمون همبستگی بین میزان استنادات مقالات مورد بررسی و عملکرد آلت‌متریک آن‌ها

میزان خوانندگان مقالات در توییت	میزان خوانندگان مقالات در مندلی	نمره آلت‌متریک مقالات		تعداد استنادات مقالات
		مقدار p	همبستگی اسپیرمن	
۰/۰۴۴	۰/۰۳۸	۰/۰۲۴		
۰/۳۱۴	۰/۳۲۲	۰/۳۹		

آیا حضور مقالات نشریات پزشکی نمایه شده در پایگاه پاب‌مد در رسانه‌های اجتماعی پیش‌بینی کننده شاخص استناد می‌باشد؟

در پاسخ به پرسش پنجم پژوهش مبنی بر امکان پیش‌بینی تعداد استنادات دریافتی بر اساس میزان حضور مقالات در رسانه‌های اجتماعی، نتایج آزمون رگرسیون خطی نشان داد که مدل رگرسیون معنادار بوده و شاخص حضور مقالات در رسانه‌های اجتماعی می‌تواند پیش‌بینی کننده تعداد استنادات باشد. با توجه به جدول ۷، خلاصه مدل نشان می‌دهد که ضریب همبستگی بین حضور مقالات نشریات پزشکی ایرانی در رسانه‌های اجتماعی و شاخص استناد ۰/۵۱۹ است. ضریب تعیین تعدیل شده مدل نیز نشان می‌دهد که ۰/۲۱۵ درصد از تغییرات شاخص استناد و حضور مقالات در شبکه‌های اجتماعی تبیین می‌شود.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

جدول ۵. خلاصه مدل رگرسیونی تأثیر حضور مقالات در رسانه‌های اجتماعی بر شاخص استناد

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین R Square	ضریب تعیین تعدیل شده Adjusted R Square
۱	۰/۵۱۹	۰/۲۴۹	۰/۲۱۵

سطح معناداری جدول ۸ در خصوص آنالیز واریانس (ANOVA) نشان از آن دارد که مدل رگرسیونی مورد استفاده تحقیق از برآزش قابل قبولی برخوردار بوده و رابطه بین متغیرهای مورد نظر تحقیق معنادار (Sig < ۰/۰۰۰) بوده است که بدین منظور، در ادامه به آماره‌های خط رگرسیون اشاره شده است که با اطمینان ۹۰ درصد مورد تأیید قرار می‌گیرد.

بنابراین بر اساس آزمون آنوا تأثیر معناداری میان تعداد استنادها و میزان حضور مقالات در رسانه‌های اجتماعی در سطح (p=۰۰۰۰) وجود داشت، که این موضوع حاکی از این است که میزان حضور مقالات در رسانه‌های اجتماعی توانایی پیش‌بینی شاخص استناد در این پژوهش را دارد.

صفحه ۱۱۵

بررسی شاخص‌های آلت‌متریکس مقالات نشریات پزشکی ...

جدول ۶. آنالیز واریانس (ANOVA) تأثیر حضور مقالات در رسانه‌های اجتماعی بر شاخص استناد

مدل	مجموع انحرافات Sum of Squares	درجه آزادی df	واریانس Mean Square	آماره آزمون F	سطح معنی‌داری (Sig)
رگرسیون	۱۱۳/۹۷۵	۴	۲۸/۴۹۴	۷/۵۲۰	۰/۰۰۰
باقیمانده	۳۲۵/۸۷۲	۸۶	۳/۷۸۹		
کل	۴۳۹/۸۴۶	۹۰			

مقالات پزشکی در رسانه‌های اجتماعی بر شاخص استناد نشان می‌دهد که به ازای یک انحراف معیار تغییر در متغیر حضور مقالات در شبکه‌های اجتماعی ۰/۳۳۸ و ضریب استاندارد ۰/۴۳۹ تغییر در شاخص استناد روی خواهد داد. سطح معناداری (sig= 0/000) کوچک‌تر از ۰/۰۵ است پس نتایج نشان می‌دهد که بین تعداد مقالات حضور در شبکه‌های اجتماعی و میزان شاخص استناد همبستگی معناداری وجود دارد. پس می‌توان گفت حضور مقالات پزشکی ایرانی در شبکه‌های اجتماعی بر دریافت استناد در پاب‌مد تأثیر می‌گذارد.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۱۱۶

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

جدول ۷. ضرایب رگرسیون مربوط به تأثیر مقالات در رسانه‌های اجتماعی بر شاخص استناد

سطح معنی‌داری (Sig)	آماره آزمون	ضرایب استاندارد Standardized Coefficients	ضرایب غیراستاندارد Unstandardized Coefficients		مدل
		Beta	Std. Error	B	
۰/۱۰۹	۱/۶۱۸		۱/۷۴۵	۲/۸۲۳	عرض از مبدأ حضور مقالات در شبکه‌های اجتماعی
۰/۰۰۰	۴/۳۳۳	۰/۴۳۹	۰/۰۷۸	۰/۳۳۸	

ضرایب رگرسیون مربوط به تأثیر مدل رگرسیونی با میزان بنای ۰/۴۳۹ (Beta=۰/۴۳۹) و ضریب تبیین ۰/۲۴۹ (R2 = ۰/۲۴۹) معنادار است. ضریب تبیین بیان‌گر این نکته است که ۲۴ درصد از واریانس و تغییرات شاخص استناد به وسیله متغیر تعداد حضور مقالات در رسانه‌های اجتماعی قابل پیش‌بینی است.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف مطالعه میزان حضور و انتشار مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پایگاه «پاب‌مد» در محیط شبکه‌های اجتماعی انجام گرفته است. از آنجا که حضور مقالات در شبکه‌های اجتماعی و مطالعه آلتمتریکس را، تنها با داشتن شناساگر دیجیتال شیء می‌توان شناسایی کرد، اسناد منتشر شده که شناسه ندارند از جامعه تحقیقاتی حذف شده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان داد که از میان ۴۹۱۷ مقاله نشریات ایرانی نمایه شده در پایگاه پاب‌مد در سال ۲۰۱۸ تنها ۱۱۵۵ مدرک (معادل ۲۳/۴ درصد) تا زمان گردآوری داده‌های پژوهش حاضر در ۱۵ رسانه اجتماعی مختلف به اشتراک گذاشته شده‌اند. حضور تنها ۲۳/۴ درصد

از مقاله‌های نشریات پزشکی ایرانی در محیط وب اجتماعی می‌تواند نشانگر بهره‌گیری نسبتاً محدود پژوهشگران از قابلیت‌های این رسانه‌ها در برقراری تعاملات علمی باشد. بررسی نتایج پژوهش‌های پیشین نیز حاکی از این است که میزان پوشش آلت‌متریکس بروندادهای پژوهشی بر اساس نوع و ماهیت حوزه موضوعی مورد بررسی، نوع رسانه‌های اجتماعی مطالعه شده و پایگاه مورداستفاده جهت گردآوری داده‌های آلت‌متریکس، متفاوت بوده است (هولمرگ، ۲۰۱۵). همچنین میانگین استنادی مقالاتی که نمره آلت‌متریک در یافت کرده‌اند (۲/۹۱ درصد) می‌باشد. گلچین و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش «بررسی حضور مقالات مجلات ایرانی نمایه شده توسط اسکوپوس در رسانه‌های اجتماعی از ۲۰۱۰-۲۰۱۸» نشان داد که پوشش آلت‌متریکس مقالات محدود (۲/۱ درصد) است. خسروی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش «اثر بخشی مقاله‌های منتشر شده پژوهشگران در حوزه‌های مرتبط با قرآن و سلامت در شبکه‌های اجتماعی: یک مطالعه آلت‌متریکس» بیان کرد درصد کمی از مقالات (۲۱ درصد) در شبکه‌های اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است. صراطی شیرازی (۱۳۹۶) در پژوهش «مطالعه آلت‌متریک مقاله‌های ایرانی نمایه شده در نمایه علوم اجتماعی» نشان داد، مقالات بررسی شده در حدود ۹۰ درصد میزان حضور در رسانه‌های اجتماعی را کسب کردند که نشان از درصد بالایی از حضور مقالات در رسانه‌های اجتماعی را دارند که با نتیجه حاصل این پژوهش همخوانی ندارد. عرفان منش (۱۳۹۵) در پژوهش «حضور مقاله‌های بین‌المللی ایرانی علم اطلاعات و کتابداری در رسانه‌های اجتماعی: مطالعه آلت‌متریک» بیان کرد حضور فقط ۱۲/۸ درصد از مقاله‌ها در پایگاه آلت‌متریک را نشانه استفاده محدود پژوهشگران کشور از رسانه‌های اجتماعی است. از سوی دیگر، هریک از ارائه‌دهندگان خدمات آلت‌متریکس از جمله «مؤسسه آلت‌متریک»، تنها بخش مشخصی از گستره بسیار وسیع وب را می‌تواند تحت پوشش قرار دهد. در برخی از پژوهش‌های پیشین نیز نسبت تعداد مقالات دارای نمره آلت‌متریک به کل مقالات مورد بررسی از پوشش آلت‌متریکس نسبتاً محدود برخوردار بوده‌اند (شناور و دولانی، ۱۳۹۹؛ عرفان منش و حسینی، ۱۳۹۶؛ کاستاس، زاهدی و وترز، ۲۰۱۵). بر اساس مقایسه نتایج پژوهش حاضر و پیشینه ارائه شده، میزان حضور مقالات ایرانی در شبکه‌های اجتماعی نرخ پایینی را متذکر می‌شوند. با توجه به اینکه حضور مقالات در شبکه‌های اجتماعی و افزایش میزان نمره آلت‌متریک، افزایش شاخص‌های علم‌سنجی را نیز باعث خواهد شد، می‌توان به اهمیت حضور نویسندگان در شبکه‌های اجتماعی را پی برد.

با بررسی وضعیت نمرات آلت‌متریکس مقالات نشریات پزشکی ایرانی نمایه شده در پاب‌مد می‌توان بیان نمود که شاخص همکاری علمی بین نویسندگان تأثیر مستقیم و مثبتی در بالا بردن نمره آلت‌متریکس دارد. بدین صورت که هشت مورد از مقالات پزشکی مذکور، از میان ده مقاله برتر نتیجه همکاری پژوهشگران بوده است. همچنین بیشترین میانگین نمرات آلت‌متریکس، به مقالات نشریه دانشگاه علوم پزشکی کرمان تعلق داشت. نتایج این بخش با نتایج پژوهش‌های ذیل همسو می‌باشد: شناور و دولانی (۱۳۹۹) در پژوهش «بررسی مقالات نشریات ایرانی نمایه شده در پایگاه آی اس آی بر اساس شاخص‌های آلت‌متریکس در رسانه‌های اجتماعی» بیان کردند که نمرات بالای آلت‌متریکس شامل مقالات حاصل همکاری پژوهشی و بیشترین میانگین نمرات آلت‌متریکس، متعلق به مقالات نشریات وابسته به وزارت بهداشت بوده است. نتایج

مشابهی در خصوص ویژگی مقاله‌های پرتوجه در رسانه‌های اجتماعی در پژوهش‌های عرفان منش و حسینی (۱۳۹۶)، عرفان منش (۱۳۹۵) و آراجو و همکاران (۲۰۱۷) نیز گزارش شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که میزان حضور مقالات نشریات ایرانی در رسانه‌های اجتماعی در میان نشریات وابسته در سطوح متفاوتی قرار دارد. کاستاس و همکاران (۲۰۱۵)، عرفان منش و حسینی (۱۳۹۶) نیز از حوزه علوم پزشکی به‌عنوان رشته‌ای با بیشترین میزان حضور در رسانه‌های اجتماعی نام می‌برند.

از نظر نوع رسانه‌های اجتماعی، نتایج نشان می‌دهند که توییت (۲۱/۰۶ درصد) و مندلی (۱۹/۰۱ درصد) مقاله‌های دارای شاخص آلتمتریکس، مهم‌ترین ابزار به اشتراک‌گذارنده مقالات نشریات پزشکی ایرانی در محیط وب اجتماعی بوده‌اند. نتایج این بخش با تعداد زیادی از نتایج پژوهش‌های پیشین مطابقت دارد برای مثال: صراطی شیرازی (۱۳۹۸) در پژوهش «مطالعه آلتمتریک مقاله‌های ایرانی نمایه شده در نمایه علوم اجتماعی» نشان داد توییت و مندلی به ترتیب مهم‌ترین شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده بودند، گلچین و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش «بررسی حضور مقالات مجلات ایرانی نمایه شده توسط اسکوپوس در رسانه‌های اجتماعی از ۲۰۱۰-۲۰۱۸» نشان داد مندلی (۹۵/۸ درصد)؛ توییت (۸۰/۱ درصد) بیشترین نقش را در به اشتراک‌گذاری این مدارک داشته‌اند همچنین درداس و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان «سنجش تأثیر اجتماعی تحقیقات پرستاری بینش در زمینه آلتمتریکس» نشان داد که مقالات بیشتر در توییت و پس از آن نیوز آوتلتس و مندلی مورد بحث قرار گرفتند. از دیگر پژوهش‌هایی که شبکه اجتماعی مندلی و توییت را به‌عنوان شبکه‌های اجتماعی برتر در میزبانی مقالات معرفی کرده‌اند می‌توان به پژوهش‌های ثلوال و همکاران ۲۰۱۸؛ صدیقی، ۱۳۹۷؛ عرفان منش و حسینی، ۱۳۹۶؛ گل تاجی و جوکار، ۱۳۹۶؛ انارکی، آقاجانی و علی بیگ، ۱۳۹۶؛ نوردینی و پترز، ۲۰۱۶؛ عرفان منش، ۱۳۹۵؛ زاهدی و همکاران، ۲۰۱۴؛ هاستین و همکاران، ۲۰۱۴؛ کاستاس، زاهدی و وترز، ۲۰۱۴ اشاره کرد. این نشان‌دهنده اهمیت دو شبکه اجتماعی توییت و مندلی به جهت دریافت داده‌های آلتمتریک است که به‌عنوان ابزار مهمی برای معرفی مقالات پژوهشگران می‌توان بیان کرد.

همچنین یافته‌های دیگر این پژوهش نشان‌دهنده وجود رابطه آماری معنادار مثبت و درعین حال، ضعیفی میان تعداد استنادات مقالات نشریات ایرانی و نمره آلتمتریکس این مقالات، و نیز تعداد خوانندگان مقاله‌های نشریات پزشکی ایرانی در «مندلی» و «توییت» با عملکرد استنادی این مقاله‌ها در پاب‌مد بود. از آنجاکه استناد یکی از شاخص‌های مورد استفاده در علم‌سنجی است و استفاده بسیاری دارد و قابل اعتماد است، به‌منظور بررسی دقت شاخص‌های نمره آلتمتریکس اغلب از درجه همبستگی بین این شاخص‌ها و استنادها استفاده می‌کنند (صراطی شیرازی، ۱۳۹۸). شناور و دولانی (۱۳۹۹) در پژوهش «بررسی مقالات نشریات ایرانی نمایه شده در پایگاه آی اس آی بر اساس شاخص‌های آلتمتریکس در رسانه‌های اجتماعی علمی» نشان دادند رابطه آماری معنادار مثبت و ضعیفی میان خوانندگان مقاله‌ها در مندلی و توییت و تعداد استنادهای آن‌ها در وب آوساینس وجود داشته است که با پژوهش حاضر همخوانی دارد. صراطی شیرازی (۱۳۹۸) در تحقیق «آلتمتریکس مقاله‌های ایرانی نمایه شده در نمایه علوم اجتماعی» بیان کرد رابطه آماری معناداری میان استنادات دریافت شده در پایگاه وب آوساینس و امتیاز آلتمتریکس و حضور مقالات در شبکه‌های

اجتماعی وجود دارد. دهقانی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «بازنمایی و تحلیل وضعیت مقاله‌های نمایه شده پژوهشگران دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در پایگاه اسکوپوس در شبکه‌های اجتماعی: مطالعه آلتمتریکس» بیان کردن میان دگرسججه‌ها و شاخص‌های استنادی مقاله‌های این پژوهش نشان از وجود رابطه آماری مثبت و معناداری دارد. از دیگر پژوهش‌ها با نتایج مشابه می‌توان به صدقی، ۱۳۹۷؛ عرفان منش، ۱۳۹۶؛ نوردینی و پترز، ۲۰۱۶؛ کاستاس، زاهدی و وترز، ۲۰۱۵؛ هاستین و همکاران، ۲۰۱۴؛ محمدی و ثلوال، ۲۰۱۴، زاهدی و همکاران، ۲۰۱۴ اشاره کرد. با نگاهی به نتایج این قسمت پژوهش و استناد به موارد مشابه می‌توان بیان داشت بی‌شک حضور مقالات در شبکه‌های اجتماعی و افزایش شاخص آلتمتریک، افزایش شاخص استناد را در بر خواهد داشت.

از سوی دیگر مدل رگرسیون محاسبه شده جهت پیش‌بینی اثرات متغیرها بر روی هم نشان داد، ۲۴ درصد از تغییرات و واریانس استناد توسط میزان حضور مقالات در رسانه‌های اجتماعی قابل پیش‌بینی است که میزان نسبتاً بالایی را متذکر می‌شود. ثلوال و همکارانش (۲۰۱۸) در پژوهش خود با عنوان «آیا پژوهشگران با استفاده از نمره آلتمتریک تعداد استنادات را می‌توانند پیش‌بینی کنند؟» نشان دادند نمرات اولیه پایگاه آلتمتریک می‌تواند تعداد استنادهای آینده را پیش‌بینی کند که با پژوهش حاضر همخوانی دارد. از دیگر پژوهش‌های مشابه می‌توان به شناور و دولانی (۱۳۹۹) صدیقی (۱۳۹۷)، ابراهیمی، ستاره و حسین چاری (۱۳۹۵)، عرفان منش (۱۳۹۵)، هاستین و همکاران (۲۰۱۴) اشاره نمود.

آلتمتریکس مفهومی برای توصیف معیارهای مبتنی بر وب برای تأثیر انتشارات و سایر مطالب علمی با استفاده از داده‌های بسترهای رسانه‌های اجتماعی (نظیر توییتر یا مندلی) است (برمن، ۲۰۱۴). مرز اصلی ارتباط و پیوند بین جامعه علمی و عموم مردم از راه شبکه‌های اجتماعی آنجایی است که فعالیت‌های علمی و نیازهای جامعه عمومی در یک جهت حرکت کند و شبکه‌های اجتماعی محل نمایش این فصل مشترک باشد و حوزه‌های مرتبط با سلامت و علوم پزشکی یکی از این موارد است (هولمبرگ، ۲۰۱۵). در آلتمتریکس یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌ها جهت شناسایی و استخراج مقالات توسط بوکمارکلت آلتمتریک داشتن شناسگر دیجیتال است، با این وجود درصد کمی از مقالات پزشکی دارای شناسگر دیجیتالی در شبکه‌های اجتماعی علمی مورد توجه قرار گرفته‌اند. این موضوع می‌تواند نشان‌دهنده استفاده کم پژوهشگران پزشکی از امکانات ارتباطی علمی، شبکه‌های اجتماعی به نفع تحقیقات باشد، که دلایلی از جمله نداشتن اشراف کامل به شبکه‌های اجتماعی مفید و هم‌راستا با پژوهش‌های پزشکی و توجه نکردن به مخاطب عام است. در این پژوهش مقالاتی دارای بالاترین نمره آلتمتریکس و بیشترین توجه در شبکه‌های اجتماعی علمی بودند که پژوهشگران همکاری بین‌المللی در آن پژوهش داشتند که نشان از تأثیرگذاری همکاری بین‌المللی در دریافت نمره آلتمتریکس و ارزیابی دارد. توییتر شبکه اجتماعی است که بیشتر مورد توجه قرار گرفته و مقالات نشریات پزشکی ایرانی در پاب‌مد در این شبکه بیشتر توییت شدند. توییتر شبکه اجتماعی بسیار باز سهل‌الوصول با کاراکترهای بسیار محدودی است که فقط پیام‌های کوتاه را شامل می‌شود که استفاده از آن راحت و پیام در کمترین زمان ممکن منتشر می‌شود و در اختیار کاربران و مخاطبان قرار می‌گیرد. این شبکه اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری در استنادهای دریافتی مقالات در پایگاه پاب‌مد را

نشان داده است. از سوی دیگر مندلی دارای قابلیت‌های مفید از جمله هم‌فکری و یافتن پژوهشگران هم‌حوزه در تحقیق، مشخص کردن خوانش مقالات است که می‌تواند دلیل استفاده توسط محققان باشد. رابطه آماری معنادار، مثبت میان تعداد خوانندگان مقالات در مندلی و تعداد استنادهای دریافتی در پاب‌مد را نشان از جایگاه مهم این ابزار آلتمتریکس در حوزه پزشکی را می‌دهد. وبلاگ‌ها کمتر مورد استفاده قرار گرفتند که می‌تواند تمایل پژوهشگران و کاربران به استفاده از شبکه‌های اجتماعی که با کوتاه و خلاصه کردن موضوع پژوهش کاربرد دارند، را نشان می‌دهد. ابزار دیگر که کمتر مورد توجه قرار گرفته و یکی پدیا است با اینکه یک دانشنامه رایگان و باز، که به نظر می‌رسد بی‌توجهی پژوهشگران پزشکی به مخاطبان عمومی و شاید غیرقابل استناد بودن در کارهای علمی باشد. شبکه‌های اجتماعی علمی می‌توانند تأثیر مثبتی بر میزان استناد به مقالات علمی داشته باشند. اکثر مقالات پزشکی به دلیل اینکه بعد از مدتی از اعتبار آن‌ها کم می‌شود و پژوهشی جدید جایگزین قبلی می‌شود باید در معرفی آن به جامعه تخصصی و عمومی با حداکثر سرعت عمل کرد تا در مورد آن بحث و تبادل نظر انجام شود در این صورت است که مقاله رؤیت می‌شود و نمره آلتمتریک و سپس استناد می‌گیرد. به‌طور کلی می‌توان گفت شاخص‌های آلتمتریکس مکمل مناسبی برای شاخص‌های استناد است.

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان پیشنهاد‌های کاربردی ذیل را ارائه داد: ۱. با توجه به اینکه اهمیت و تأثیر حضور مقالات و نویسندگان در شبکه‌های اجتماعی بر شاخص‌های علم‌سنجی در پژوهش حاضر و پیشینه‌های مورد بررسی غیرقابل انکار می‌باشد، پیشنهاد می‌گردد آموزش‌های لازم جهت ورود نویسندگان و عضویت آن‌ها در شبکه‌های اجتماعی در قالب کارگاه‌های آموزشی تعریف گردد. ۲. برای نیل به پیشنهاد اول لازم است دانشگاه‌ها و مراکز علمی کشور نیز مانند سایر نویسندگان اقدام به ایجاد حساب کاربری نموده و قوانین حضور محققین خود در شبکه‌های اجتماعی را تدوین نمایند.

۶- منابع و مآخذ

خسروی عبدالرسول، بصیریان جهرمی رضا؛ عموری الهام، سیدحسینی شهره (۱۳۹۸). اثربخشی مقالات منتشرشده پژوهشگران در حوزه‌های مرتبط با قرآن و سلامت در شبکه‌های اجتماعی: یک مطالعه آلتمتریکس. قرآن و طب. ۱۳۹۸؛ ۴(۳)

URL: <http://quranmed.com/article-۲۷۲-۱-fa.html>

دلیلی صالح، ملیحه؛ و سلامی، مریم. (۱۳۹۵، دی، ۱۹). آلتمتریکس و دگرسنجی در سنجش مقالات. دومین کنگره بین‌المللی توانمندسازی جامعه در حوزه علوم اجتماعی، روانشناسی و علوم تربیتی. تهران. <https://civilica.com/doc/612687>

دولانی، عباس؛ شعبانی، زهرا؛ و برادر، رویا. (۱۳۹۹). تولیدات علمی اعضای هیات علمی رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های دولتی ایران در شبکه‌ی اجتماعی علمی ریسرچ گیت رابطه‌ی آن بر تولیدات علمی آنان در پایگاه استنادی اسکوپوس و موتور جستجوی گوگل اسکولار. مجله پی‌اورد سلامت، ۱۴(۱)، ۵۳-۶۴.

سلاجقه، مؤده؛ و دیاری، ساره. (۱۳۹۵). رابطه بین دگرسنجه‌ها و شاخص‌های استنادی اسنپ، رتبه‌بندی نشریات سایماگو، ایگن فاکتور، و ضریب تاثیر نشریات علوم پزشکی. *مطالعات کتابداری و سازماندهی اطلاعات (مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات)*، ۲۷(۲)، ۱۶۷-۱۸۰.

صراطی شیرازی، منصوره. (۱۳۹۸). مطالعه آلتمتریک مقاله‌های ایرانی نمایه شده در نمایه علوم اجتماعی. علوم و فنون مدیریت اطلاعات، ۵(۴)، ۱۶۲-۱۹۰. doi: 10.22091/stim.2020.4982.1356

صراطی شیرازی، منصوره. (۱۳۹۸). مطالعه آلتمتریک مقاله‌های ایرانی نمایه شده در نمایه علوم اجتماعی. علوم و فنون مدیریت اطلاعات ۵(۴): ۱۶۲-۱۹۰. doi: 10.22091/stim.2020.4982.1356

عرفان منش، محمدمبین. (۱۳۹۵). حضور مقاله‌های ایرانی علم اطلاعات و کتابداری در رسانه‌های اجتماعی: مطالعه آلتمتریک. پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، ۳۲(۲)، ۳۴۹-۳۷۳. doi: 10.35050/JIPM010.2017.045

عرفان منش، محمدمبین. (۱۳۹۵). حضور مقاله‌های ایرانی علم اطلاعات و کتابداری در رسانه‌های اجتماعی: مطالعه آلتمتریک. پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات ۲(۳۲): ۳۴۹-۳۷۳. doi: 10.35050/JIPM010.2017.045

گلچین، مرضیه؛ اسفندیاری مقدم، علیرضا؛ میرحسینی، زهره؛ فامیل روحانی، علی اکبر، و زارعی، عاطفه. (۱۴۰۱). بررسی حضور مقالات مجلات ایرانی نمایه شده توسط اسکوپوس در رسانه‌های اجتماعی از ۲۰۱۰-۲۰۱۸. پژوهش نامه علم سنجی ۸(۱): ۳۵-۴۸. doi: 10.22070/rsci.2020.5716.1418

نادربیگی، فرحناز؛ اسفندیاری مقدم، علیرضا، سهیلی فرامرز. (۱۳۹۴). جستاری بر دگر سنجی: سنجه ای جدید برای ارزیابی تأثیر بروندادها و تعاملات علمی. مجله علم سنجی کاسپین، ۲(۲)، ۵۵-۶۷. doi: 10.22088/acadpub.BUMS.2.2.55

نویدی، فاطمه؛ و منصوریان، یزدان. (۱۳۹۴). درآمدی بر آلتمتریکس: مقیاس‌های جایگزین برای بررسی تأثیر پژوهش با تأکید بر وب اجتماعی. پژوهش نامه علم سنجی، ۱(۱)، ۱-۲۰. doi: 10.22070/rsci.2015.372

Andersen, J. P., & Haustein, S. (2015). Influence of study type on Twitter activity for medical research papers. arXiv preprint arXiv:1507.00154.

<https://arxiv.org/pdf/1507.00154>.

Anderson, K. E., & Still, J. M. (2011). An introduction to Google plus. *Library Hi Tech News*, 28(8), 7-10. <https://doi.org/10.1108/07419051111187842>.

Araujo, R., Sorensen, A. A., Konkiel, S., & Bloem, B. R. (2017). Top altmetric scores in the Parkinson's disease literature. *Journal of Parkinson's disease*, 7(1), 81-87. doi: 10.3233/JPD-179000.

Costas, R., Zahedi, Z., & Wouters, P. (2015). Do "altmetrics" correlate with citations? Extensive comparison of altmetric indicators with citations from a multidisciplinary perspective. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 66(10), 2003-2019. <https://doi.org/10.1002/asi.23309>.

Dardas, L. A., Woodward, A., Scott, J., Xu, H., & Sawair, F. A. (2019). Measuring the social impact of nursing research: An insight into altmetrics. *Journal of advanced nursing*, 75(7), 1394-1405. DOI: 10.1111/jan.13921.

Franceschet, M., & Costantini, A. (2011). The first Italian research assessment exercise: A bibliometric perspective. *Journal of informetrics*, 5(2), 275-291. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2010.12.002>

Harnad, S. (2008). Validating research performance metrics against peer rankings. *Ethics in science and environmental politics*, 8(1), 103-107. <https://doi.org/10.3354/esep00088>

Hassan, S. U., & Gillani, U. A. (2016). Altmetrics of " altmetrics" using Google Scholar, Twitter, Mendeley, Facebook, Google-plus, CiteULike, Blogs and Wiki. *arXiv preprint arXiv:1603.07992*.

Hassan, S. U., Imran, M., Gillani, U., Aljohani, N. R., Bowman, T. D., & Didegah, F. (2017). Measuring social media activity of scientific literature: An exhaustive comparison of scopus and novel altmetrics big data. *Scientometrics*, 113, 1037-1057.

- Hassona, Y., Qutachi, T., Dardas, L., Alrashdan, M. S., & Sawair, F. (2019). The online attention to oral cancer research: An Altmetric analysis. *Oral Diseases*, 25(6), 1502-1510. doi: 10.1111/odi.13111.
- Holmberg, K., & Thelwall, M. (2014). Disciplinary differences in Twitter scholarly communication. *Scientometrics*, 101, 1027-1042. <https://doi.org/10.1007/s11192-014-1229-3>.
- Kim, Y., Kim, J. E., Kim, Y. H., Yoon, D. Y., Kim, Y. J., & Bae, J. S. (2019). Social attention and scientific articles on stroke: Altmetric analysis of top-50 articles. *Clinical Neurology and Neurosurgery*, 183, 105386. DOI: 10.1016/j.clineuro.2019.105386.
- Kolahi, J., & Khazaei, S. (2016). Altmetric: Top 50 dental articles in 2014. *British dental journal*, 220(11), 569-574. DOI: 10.1038/sj.bdj.2016.411.
- Maflahi, N., & Thelwall, M. (2015). When are readers as good as citers for bibliometrics? Scopus vs. Mendeley for LIS journals. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 67(1), 191-199. <https://doi.org/10.1002/asi.23369>
- Maleki, A. (2015, June). Mendeley Readership Impact of Academic Articles of Iran. In *ISSI*.
- Mohammadi, E., & Thelwall, M. (2014). Mendeley readership altmetrics for the social sciences and humanities: Research evaluation and knowledge flows. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 65(8), 1627-1638. <https://doi.org/10.1002/asi.23071>.
- Mokhtari, H, Romiani, A, Saberi, M.K. (2018). Bibliometric analysis and visualization of Journal of Artificial Societies and Social Simulation (JASSS) between 2000 and 2018. *Webology*, 16(1), 166-183. DOI:10.14704/WEB/V16I1/a185
- Neylon, C., & Wu, S. (2009). level metrics and the evolution of scientific impact. *PLoS biology*, 7(11), e1000242. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.1000242>
- Nuredini, K., & Peters, I. (2016). Enriching the knowledge of altmetrics studies by exploring social media metrics for Economic and Business Studies journals. In *Proceedings of the 21st International Conference on Science and Technology Indicators (STI Conference 2016), València (Spain), September 14-16, 2016*. Berlin: European Network of Indicator Designers (ENID). <https://www.econstor.eu/handle/10419/146879>.
- Peoples, B. K., Midway, S. R., Sackett, D., Lynch, A., & Cooney, P. B. (2016). Twitter predicts citation rates of ecological research. *PLoS one*, 11(11), e0166570. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0166570>
- Piowar, H. (2013). Introduction altmetrics: What, why and where?. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, 39(4), 8-9. <https://doi.org/10.1002/bult.2013.1720390404>
- Pooladian, A., & Borrego, Á. (2017). Twenty years of readership of library and information science literature under Mendeley's microscope. *Performance measurement and metrics*, 18(1), 67-77. <https://doi.org/10.1108/PMM-02-2016-0006>.
- Thelwall, M., & Kousha, K. (2014). Academia.edu: Social network or Academic Network?. *Journal of the Association for information Science and technology*, 65(4), 721-731. <https://doi.org/10.1002/asi.23038>
- Thelwall, M., & Nevill, T. (2018). Could scientists use Altmetric.com scores to predict longer term citation counts?. *Journal of informetrics*, 12(1), 237-248. DOI:10.1016/j.joi.2018.01.008.
- Thelwall, M., & Wilson, P. (2016). Mendeley readership altmetrics for medical articles: An analysis of 45 fields. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 67(8), 1962-1972. <https://doi.org/10.1002/asi.23501>

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۱۲۲

دوره ۲، شماره ۴

پیاپی ۶

Torres-Salinas, D., Robinson-García, N., & Jiménez-Contreras, E. (2016). Can we use altmetrics at the institutional level? A case study analysing the coverage by research areas of four Spanish universities. *arXiv preprint arXiv:1606.00232*.
<https://doi.org/10.48550/arXiv.1606.00232>

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۱۲۳

بررسی شاخص‌های
آلت‌متریکس مقالات
نشریات پزشکی ...

Hanafi Niri, Karim; Pourjabali, Robabeh; Babaei, Mahboube (2024). Designing a Knowledge-based Economy Model to Achieve Knowledge-based Development. *Journal of Knowledge - Research Studies*, 2 (4): 1-22.

Doi: 10.22034/JKRS.2024.59246.1042

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_17733.html

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

Designing a Knowledge-based Economy Model to Achieve Knowledge-based Development

Karim Hanafi Niri¹, Robabeh Pourjabali², Mahboube Babaei³

Received: November, 17, 2023, Revised: January, 24, 2024

Accepted: February, 03, 2024, Published: March, 18, 2024

Abstract

Purpose: The Purpose of this study is to construct a model that identifies the components of the knowledge-based economy in order to promote its development through insights from experts.

Methodology: This qualitative research employs a thematic analysis approach with a focus on professors, experts, and individuals knowledgeable about the subject. A total of 52 participants were selected using purposeful sampling and data was collected through semi-structured interviews.

Findings: Initially, 1,535 codes were extracted, leading to 353 codes in the subsequent stage, and further refined to 42 secondary codes during the central coding phase. Ultimately, nine main codes were derived in the selective coding stage.

Conclusion: Emphasizing the importance of a knowledge-based economy can enhance productivity, foster economic prosperity, and facilitate the creation and growth of knowledge-based enterprises. Such emphasis can also boost competitiveness, innovation, and success in global markets, ultimately leading to improved standards of living and sustainable development.

Value: This research offers insight into the role of a knowledge-based economy in driving knowledge-based development within the country.

Key Words: Knowledge-based Development, Knowledge-based Economy, Knowledge and Technology Policy-Making, Smart Businesses, Knowledge Markets.

---

1. PhD in Sociology and Professor at Zanzan University, Zanzan, Iran (Corresponding Author)

Hanafiniri96@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Sociology, Zanzan Branch, Islamic Azad University, Zanzan, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Sociology, Zanzan Branch, Islamic Azad University, Zanzan, Iran.

Extended Abstract

Introduction: Knowledge is an effective force in economic developments; social; cultural and political. Achieving a knowledge-based economy is possible if the social, political, economic, scientific, and legal frameworks of a country are in the direction of providing the necessary conditions to support and enter the economy in this direction. In the discussion of the growth and development of countries, knowledge is considered a competitive advantage. In this regard, knowledge-based development is an approach in which the application of knowledge and information is of great importance, and the economy, production, employment, and all-round growth are formed based on it, and investment in fields related to knowledge is of interest to developing countries. It has been found.

Purpose: The purpose of this research is to design a model by identifying the components of a knowledge-based economy to achieve knowledge-based development, which was done based on the views of experts.

Methodology: This article is done with a qualitative method and based on the "theme analysis" approach. The research community includes university professors and experts on this research, who were selected using snowball and chain sampling methods. The sample size was determined using saturation or judgmental sampling, and after interviewing 45 people, theoretical saturation was achieved, but to be sure, the interview continued until 52 people. Interview method and structured questionnaire were used to collect data. To measure the validity of the tool, the opinions of experts and journalists were used, and at the same time, the participants were helped in analyzing and interpreting the data. In the present study, retest reliability and intra-subject agreement methods were used to calculate the reliability of the conducted interviews. The amount (percentage) of agreement within the subject of two coders (which should be 60% or more) in the present study was 73%, which indicates its acceptability.

Findings: The data obtained from the interviews with experts on the subject of the research regarding the main research question of identifying the components of the knowledge-based economy to achieve knowledge-based development; With the technique of coding, analysis, and primary concepts of statistics and after extracting sub-themes, in the next stage these themes (sub-themes) are combined and transformed into main concepts or themes in terms of the common concept and the internal relationship of the concepts and transformed into the following model They were divided into nine main themes.

The components of a knowledge-based economy include nine categories, and each of the categories also has sub-components, which are:

- Category 1: Policymaking of knowledge and technology with the following components: 1. Promotion of science and technology; 2. Development of knowledge management; 3. Strengthening the innovation system; 4. commercialization of knowledge; 5. Research and development centers; 6. Development of information centers.

- Category 2. Economic and institutional regime with components: 1. Urban economy; 2. Developmental government; 3. Knowledge-based government; 4. Development of entrepreneurship; 5. Strengthening civil institutions; 6. Smart governance.

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

- Category 3: Development of education and technical skills with components: 1. Technical skill network; 2. Technical skill training; 3. Promotion of education and literacy; 4. Recruiting specialized workforce; 5. Development of electronic education.
- Category 4: Smart society with components: 1. Information society; knowledge society; 3. Smart people; 4. Smart infrastructure and communications; 5. The learning community.
- Category 5: Smart economy with components: 1. Knowledge economy; 2. Information economy; 3. Digital economy; 4. Learning economy.
- Category 6: Knowledge-based industries with components: 1. Advanced technologies; 2. Smart industries; 3. Knowledge industries; 4. Knowledge-based companies.
- Category 7: Smart businesses with the following components: 1. Network businesses; 2. Virtual businesses; 3. Electronic commerce; 4. improving the business environment;
- Category 8: Knowledge markets with components: 1. Capital markets; 2. knowledge markets; 3. knowledge marketing; 4. Knowledge marketing.
- Category 9: incentive and support system with the following components: 1. network businesses; 2. Virtual businesses; 3. Electronic commerce; 4. improving the business environment.

Conclusion: Knowledge and technology policymaking is one of the main components of a knowledge-based economy, which has key dimensions including: the development of research and development centers, Development of knowledge management, development of science and technology parks, spread of science and technology, commercialization of knowledge and information and applied research results; Strengthening human capital and expertise; Creating a national model of innovation; strengthening the innovation system; The development of national technical and scientific networks and the development of information centers.

The smart economy is another important component of the knowledge-based economy, based on smart networks, innovative networks, and the production of high-level technologies. The indicators of smart economy include creative economy; learning-based economy; the learning economy against the economy based on knowledge and information; digital economy; competitive economy; He mentioned green economy and network economy.

The development of education and technical skills is an essential component in achieving a knowledge-based economy. Education and investment for intellectual capital is a long-term investment without which the stability of the knowledge-based economy will not be possible.

Knowledge-based industries are industries in which a high level of investment is dedicated to invention and innovation. The acquired technologies are highly consumed and the workforce is highly educated.

The movement of society towards intelligence can be effective in achieving a knowledge-based economy. In this society, intelligent people seek civic and social awareness, and political and civil participation reaches its peak. High social capital and social health are visible, and people experience smart life using new information and communication technologies.

The existence of smart businesses and the use of network and internet capacities to establish business in the virtual and electronic space have an influential role in

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

the development of a knowledge-based economy. In this regard, the need to improve the business environment is extremely necessary.

Value: This research is the first to explain the role of a knowledge-based economy in achieving knowledge-based development in the country.

References

- Azizi, F., & Moradi, F. (2018). 08 Calculating the Index and Sub-Indices of Knowledge-Based Economy for Iran. *Journal of Economic Research and Policies*, 26(85), 243-270. [In Persian]
- Abdollah, E., & Sadeghi Sahadani, M. S. (2015). A Review of Knowledge-Based Economics Literature; From Formation to Practice, Case Study: A Survey of the Knowledge-Based Economy in Iran. *Quarterly Journal of Technology Growth*, 11(44), 17-27. [In Persian]
- Al Shami, A., Lotfi, A., Coleman, S., & Dostál, P. (2015). Unified knowledge based economy hybrid forecasting. *Technological Forecasting and Social Change*, 91, 107-123. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2014.01.014>
- Ali Nejad, Z. (2021). *Knowledge base development planning in Kermanshah province*. PhD dissertation in economics. Razi University. [In Persian]
- Amjadi, M. H. A., Mehrabi Bashar-Abadi, H., & Jahan-Aray, N. (2020). Ranking of the Country's Provinces in Terms of Knowledge-Based Economy Indicators. *Strategy*, 29(1), 163-196. [In Persian]
- Asadi, R., & Rezghi Shirsavar, H. (2019). Presenting the development model of knowledge-based companies for sustainable urban development (case study: Tehran City). *Geography (Regional Planning)*, 9(34), 599-614. [In Persian]
- Bajzikova, L., Sajgalikova, H., Wojcak, E., & Polakova, M. (2014). Dynamics of changes toward knowledge-based economy in Slovak SMEs. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 150, 637-647. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.09.083>
- Behzadpour, E., Farzad Behtash, M. R., & Saeideh Zarabadi, Z. S. (2021). Explaining the Conceptual Model of Knowledge-Based Urban Development Based on Interpretive Structural Modeling Approach Case Study: Tehran Metropolis. *Sustainable city*, 4(2), 73-90. doi: 10.22034/jsc.2021.279668.1440
- Bourdeau-Lepage, L., & Kolarova, D. (2008). Knowledge Society and Transition Economies The Bulgarian Challenge. *Romanian Journal of Regional Science*, 2(2), 53-79.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Burke, P. (2007). A social history of knowledge revisited. *Modern Intellectual History*, 4(3), 521-535. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1479244307001394>
- Chamber of Commerce and Industries and Mines. (2015). *Economy in simple language (No. 14) Knowledge-based economy*. [Brochure]. Chamber of Commerce and Industries and Mines. [In Persian]
- Debnath, S. C. (2011). Key determinants of economic incentives and institutional regimes to promote knowledge-based economy in East Asia. *Ritsumeikan international affairs*, 10, 183-218.
- Entezari, Y. (2017). *Conceptual framework of knowledge-based development*. In: Axes of knowledge-based development: Conceptual framework and data of Iran. Higher Education Research and Planning Institute. [In Persian]
- Entezari, Y., & Mahjub, H. (2014). An Analysis of Development of Iran's Knowledge Economy on the Basis of 1404 Vision. *Culture for strategy*, 6(24), 65-97. [In Persian]
- Ghasemi, M., Faghihi, M., & Alizadeh, P. (2018). Requirements to Achieve a Knowledge-Based Economy at Macro Level: Analysis of Legal Framework in Iran and Some Policy Recommendations. *Economics Research*, 18(68), 99-152. doi: 10.22054/joer.2018.8689 [In Persian]

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

- Godin, B. (2003). The emergence of S&T indicators: why did governments supplement statistics with indicators?. *Research policy*, 32(4), 679-691. [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(02\)00032-X](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(02)00032-X)
- Hamidzadeh, M. (2018). *New knowledge-based economic and social development*. Termeh. [In Persian]
- Hanafi Niri, K., Pourjabali, R., & Babaei, M. (2022). The Problem of Knowledge-Based Development. *Program and Development Research*, 3(1), 181-205. doi: 10.22034/pbr.2022.336912.1211 [In Persian]
- Keygobadi, M, Malekifar, F., & Fath-ul-Hipour, H. (2021). *Knowledge-based economy and the new theory of growth: together with a global view of science and technology policy in 52 countries*. AyandePazhoh [In Persian]
- Keygobadi, M. & Fath-ul-Hipour, H. (2018). *The concepts and indicators of the knowledge-based economy along with the examination of the experience of two leading countries in the knowledge-based economy*. AyandePazhoh. [In Persian]
- Khanifar, H., And Muslim, N. (2017). *Principles and basics of qualitative research methods: a new and practical approach*. Neghah Danesh Publications. [In Persian]
- Laftavich, A. (2019). Democracy and development (A. Aliqolian, & A. Khakbaz, Trans.). TarhNo. [In Persian]
- Lee, J. N., Ham, J., & Choi, B. (2016). Effect of government data openness on a knowledge-based economy. *Procedia Computer Science*, 91, 158-167. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2016.07.053>
- Mahmoudi, M., DamanKeshide, M., & Nasabian, Sh. (2021). The Effects of Knowledge-Based Economy Index on the Economic Growth of Islamic Countries (Martin Barrow Test Model). *Financial Economics*, 15(56), 217-241. doi: 10.30495/fed.2021.687876 [In Persian]
- Marvi, A (2014). Knowledge Based Economy: Definition, Coverage Areas, Measurement Indicators, Policies and Macroeconomic Effects, Unpublished Report, Research Institute of Technology [Persian]
- Mejri, K., MacVaugh, J. A., & Tsagdis, D. (2018). Knowledge configurations of small and medium-sized knowledge-intensive firms in a developing economy: A knowledge-based view of business-to-business internationalization. *Industrial marketing management*, 71, 160-170. <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2017.12.018>
- Memaranjad, A. (2014). Knowledge-based economy: requirements, indicators, situation of Iran, challenges and solutions. *Modern Economics and Business Quarterly*, 1(1), 83-108.
- Mirani, N., SheikhEsmaeil, S., & Mirani, V. (2014). Investigating the effect of dimension of the knowledge economy on the output growth in IRAN. *Journal of Industrial Management*, 9(Special issue on knowledge management), 77-90. [In Persian]
- Nazarpour, M.T. (2018). *Values and progress of a case study of the Constitution of the Islamic Republic of Iran*. Research Institute for Islamic Culture and Thought . [In Persian]
- Nazeman, H., & Eslamifar, A. (2011). Knowledge Based Economy and Sustainable Development. *Monetary & Financial Economics*, 17(33), 184-214. doi: 10.22067/pm.v17i33.27316 [In Persian]
- Nouri, J., Fanadi, A., & Esmailzadeh, M. (2016). Determining Iran's position in the region from the perspective of Knowledge Based Economy based on clustering algorithm. *Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies*, 4(Resistive Economy), 133-156. [In Persian]
- NoNejad, M. (2014). *Economic development*. Koushamehr Publications. [In Persian]
- Padash, H., Khodapanah, B., & Ebrahimzadeh, M. (2017). The Impact of Institutional Environment on Knowledge-Based Economy. *Economics Research*, 17(64), 171-198. doi: 10.22054/joer.2017.7672 [In Persian]
- Roodari, J., Zayandehroody, M., & Mahrabi, H. (2018). Investigating the Role of the Components of the Knowledge-Based Economy in Iran Present Situation and the Vision Plan Countries Using Multiple- Group Discriminant Analysis and K-Mean Differentiation Analysis. *Industrial Management Journal*, 10(3), 481-501. doi: 10.22059/imj.2018.266596.1007490 [In Persian]

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

- Rostow, W. W. (2014). *Economic growth theorists*. (M. gharebaghians, Trans.). Shahid Beheshti University. [In Persian]
- Sabau, G. L. (2010). Know, live and let live: Towards a redefinition of the knowledge-based economy—sustainable development nexus. *Ecological Economics*, 69(6), 1193-1201. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2009.12.003>
- Sabbaghian, A., & Javadi, M. (2017). *Knowledge economy in the european union*. University of Tehran. [In Persian]
- SadeghZadeh Vaighan, A., HassanZadeh, M., & Najafgoli-Nejad-Verjoy, A. (2021). *Information and information flow in organizations*. Ketabdar publication.
- Sadiq, G., & Ebrahimi, I. (2014). *Knowledge-based economy; A new look at the economy*. Tehran”Tadbir Reserch Instttue. [In Persian]
- Salehi, M.J., Entezari, Y., & Mehrparvar, M. (2017). *The role of human capital in knowledge-based development. Presented in the collection: Keys of knowledge-based development: Conceptual framework and data of Iran*. Tehran: Institute for Research & Planning in Higher Education [In Persian]
- Salem, A. A. (2018). The Effects of Knowledge-Based Economy on Economic Growth. *Economics Research*, 18(68), 187-218. doi: 10.22054/joer.2018.8691
- sarkesh, A., & Aleemran, R. (2021). Investigating The Impact of Knowledge-Based Economy Components on Income Inequality from the Perspective of Islamic Justice in Iran. *Islamic Economics*, 20(80), 107-132. [In Persian]
- Schiliro, D. (2012). Knowledge-based economies and the institutional environment. *Theoretical and Practical Research in Economic Fields (TPREF)*, 3(05), 42-50.
- Shabani, A., & Abdolmaleki, H. (2011). Knowledge-based Economic Development: Theoretical Principles, Experiences and Policy-making Requirements A Comparative Study of Iran and Leading Countries. *JPBUD*. 16(1), 97-127. [In Persian]
- Shahabadi, A., & Heydarkhani, F. (2020). The Effect of Knowledge-Based Economy Components on Misery Index in Selected Countries. *JPBUD*. 25(3), 95-116. doi:10.52547/jpbud.25.3.95 [In Persian]
- Shahabadi, A., Shikholeslami Kandolusi, M. R., & Moradi, A. (2020). The Effect of Components of a Knowledge-Based Economy on Insurance Penetration in Selected Developing Countries. *The Journal of Economic Studies and Policies*, 7(2), 3-28. doi: 10.22096/esp.2020.108338.1225 [In Persian]
- Thomas, A., & Carl, D. (Eds.). (2001). *Korea and the knowledge-based economy making the transition: Making the transition*. OECD
- Trzcielinski, S. (2015). The influence of knowledge based economy on agility of enterprise. *Procedia Manufacturing*, 3, 6615-6623 <https://doi.org/10.1016/j.promfg.2015.11.001>
- World Bank. (1998). *World development report 1998/1999: Knowledge for development*. The World Bank.
- Yaghoubi, N. M., Dehghani, M., & Omidvar, M. (2020). Futuristic Combined Indicators of Knowledge Based Economy in Iran (2025 AD). *Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies*, 8(31), 422-451. doi: 10.30507/jmsp.2020.102560 [In Persian]
- Yazdani, M., & Khoeini, P. (2019). Investigating and identifying variables affecting the realization of the economics of students in Iran and selected countries on the horizon of 2050. *Journal of Iranian Economic Issues*, 6(1), 101-120. doi: 10.30465/ce.2019.4920 [In Persian]

Kazemi, Azam; Farhadpoor, Mohammad Reza (2024). The Moderating Role of Knowledge Inertia on the Relationship Between Organizational Learning Capability and Organizational Innovation. *Journal of Knowledge-Research Studies*, 2 (4): 23-42.

Doi: 10.22034/JKRS.2024.59936.1055

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_17742.html

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

The Moderating Role of Knowledge Inertia on the Relationship Between Organizational Learning Capability and Organizational Innovation

Azam Kazemi¹, Mohammad Reza Farhadpoor*²

Received: January, 05, 2024, Revised: February, 02, 2024

Accepted: February, 03, 2024, Published: March, 18, 2024

Abstract

Purpose: This study aims to explore the role of knowledge inertia in shaping the connection between organizational learning capability and organizational innovation.

Methodology: The research employed an analytical survey approach, with a sample size of 223 out of 350 employees from Amirul-Mominin Ahvaz Hospital selected using Cochran's formula. Data was gathered through a questionnaire with established validity based on previous studies (18 questions by Yavas & Celik (2020) for organizational learning capability ($\alpha = 0.853$), 27 questions by Calik, Calisir & Cetinguc (2017) for organizational innovation ($\alpha=0.879$), and 14 questions by Liao, Fei & Liu (2008) for knowledge inertia ($\alpha=0.826$)). Statistical analysis was conducted using SPSS 24 and Amos software.

Findings: Results indicated that organizational learning capability (mean = 3.27), organizational innovation (mean = 3.23), and knowledge inertia (mean = 2.20). The study confirmed a significant impact of organizational learning capability on organizational innovation ($\beta=0.85$, $t\text{-value}=12.814$), with knowledge inertia playing a negative moderating role in this relationship ($\beta=-0.207$, $t\text{-value}=-2.168$).

Conclusion: While organizational learning capability positively influences organizational innovation, the presence of knowledge inertia acts as a barrier, inhibiting the full utilization of knowledge assets.

Value: Understanding and addressing knowledge inertia can enhance organizational innovation efforts, unlocking the potential for value creation through effective knowledge utilization.

Key Words: *Knowledge Inertia, Organizational Learning, Organizational Innovation.*

---

1. MSc., Information Technology Management, Information Resources Department, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

2. Associate Professor, Information Science and Knowledge, Information Management Department, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran (Corresponding Author) mr.farhadpoor@iau.ac.ir

Extended Abstract

Introduction: Innovation is a vital activity that enhances processes and introduces new products within organizations. Consequently, leading companies must ensure conducive conditions for growth. The ability of organizations to generate value and maintain a competitive edge through innovation is crucial for economic development. In this context, innovation serves as a major driver of growth and a pivotal factor in organizational performance and competitiveness. Given the significance and necessity of innovation for organizations, it is understandable that one of the primary challenges faced by managers is examining predictors of innovation, such as learning ability. Organizational evolution hinges on experience acquisition, with organizational learning playing a central role in facilitating knowledge gain and enabling organizations to thrive in the market landscape. Through continuous learning, organizations not only identify opportunities but also forecast market trends and initiate actions that lead to enhanced products and services, thereby improving customer satisfaction and overall performance. Hence, organizational learning equips organizations with the requisite knowledge and experiences to enhance their capabilities. As most aspects of organizational learning are predominantly reactive, organizations receive new information, learn, develop fresh insights, and subsequently innovate and adapt based on acquired knowledge. The presence of knowledge inertia within an organization acts as a moderating factor, impeding the organization's ability to comprehend, create, and apply knowledge for innovation and change. Factors such as a shared vision among organization members, commitment from senior management to foster a culture of learning, an organizational environment that embraces and tests novel ideas, and mechanisms for sharing and accumulating knowledge can boost the organization's readiness to introduce new products, processes, and operational strategies. Therefore, it is imperative for organizations to shed outdated norms, values, and policies that hinder the learning process, serving as examples of knowledge inertia that constrain the impact of organizational learning capability. To address the gap and investigate why public hospitals fail to achieve expected levels of innovation despite emphasizing organizational learning, this research titled "The Effect of Organizational Learning Capability on Organizational Innovation with the Moderating Role of Knowledge Inertia at Amirul-Mominin Hospital in Ahvaz" was conducted.

Purpose: This study examines the moderating influence of knowledge inertia on the correlation between organizational learning capability and organizational innovation.

Methodology: A quantitative approach was employed for this research utilizing an analytical survey method. The statistical population comprised all 350 employees at Amirul-Mominin Ahvaz Hospital, with 223 individuals selected as the sample size using Cochran's formula. Data were collected through a questionnaire with established face validity and validated based on previous studies (18 questions by Yavas & Celik (2020) for organizational learning capability ($\alpha = 0.853$), 27 questions by Calik, Calisir & Cetinguc (2017) for organizational innovation ($\alpha=0.879$), and 14 questions by Liao, Fei & Liu (2008) for knowledge inertia ($\alpha=0.826$)). Data analysis was carried out using SPSS 24 and Amos software.

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

Findings: The results indicated the organizational learning capability (mean = 3.27), organizational innovation (mean = 3.23), and knowledge inertia (mean = 2.20). Hypothesis testing revealed a significant impact of organizational learning capability on organizational innovation ($\beta=0.85$ and $t\text{-value}=12.814$) (Table 1).

Table 1 - Impact of Organizational Learning Capability on Organizational Innovation

Direct Path	β	t-value	Result
Organizational Learning Capability $\longrightarrow$ Organizational Innovation	0.85	12.814	Accepted

Knowledge inertia was found to have a negative moderating role in the relationship between organizational learning capability and organizational innovation ($\beta=-0.207$ and $t\text{-value}=-2.168$). Therefore, when the knowledge inertia variable is considered, the adjusted coefficient of determination becomes 0.64 (Table 2).

Table 2. Moderating Role of Knowledge Inertia in the Relationship between Organizational Learning Capability and Organizational Innovation

Path	Moderator Effect				Reg. Model		Result
	B	Beta	Sig.	t-Value	R ²	ΔR^2	
moderating role of knowledge inertia on the relationship between organizational learning capability and organizational innovation	-0.064	-0.207	0.001	-2.168	0.643	0.114	Accepted

The inclusion of the knowledge inertia variable resulted in a decrease from 85% (Table 6) to 64% in the explained variance of organizational innovation by organizational learning capability. With a ΔR^2 value of 0.114, it can be concluded that the impact of organizational learning capability on organizational innovation decreases after adding the knowledge inertia variable. Additionally, the beta coefficient for the moderator variable (knowledge inertia) is $\beta=0.207$, which is statistically significant at the 0.05 level. Therefore, knowledge inertia plays a moderating role in the relationship between organizational learning capability and organizational innovation.

Conclusion: While the influence of organizational learning capability on organizational innovation was demonstrated, the presence of knowledge inertia as a barrier to adopting and applying knowledge diminishes this effect.

Value: Knowledge inertia acts as a negative hindrance to the practical implementation of organizational learning processes. Mitigating or eliminating its effects can enable organizations to leverage their knowledge assets towards innovation and value creation.

References

- Aboelmaged, M., & Hashem, G. (2019). Absorptive capacity and green innovation adoption in SMEs: The mediating effects of sustainable organizational capabilities. *Journal of Cleaner Production*, 220, 853–863. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.02.150>
- Ahmadian, S. A., Shekari, H., & Afshari, M. (2011). Investigating the Relationships between Knowledge Inertia, Organizational Learning and Organizational Innovation in Yazd Higher Education. *Organizational Culture Management*, 9(24), 131-154. [InPersian]
- AKUZUM, C. (2014). Knowledge inertia and organizational learning as the explanation of organizational performance. *Educational Research and Reviews*, 9(21), 1143-1155.
- Alavi, S., Arbab Shirani, B., & Esfandiari, E. (2014). Investigation about the Relationship between Organizational Learning and Innovation from System Dynamic View in Isfahan Engineering Research Center. *Research in Production and Operations Management*, 5(1), 71-92. [InPersian]
- Alosaimi, M. (2016). *The role of knowledge management approaches for enhancing and supporting education* (Doctoral dissertation, Paris 1).

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

- Antunes, H. D. J. G., & Pinheiro, P. G. (2020). Linking knowledge management, organizational learning and memory. *Journal of Innovation & Knowledge*, 5(2), 140-149. <https://doi.org/10.1016/j.jik.2019.04.002>
- Argyris, C., & Schön, D. A. (1997). Organizational learning: A theory of action perspective. *Reis*, (77/78), 345-348. <https://doi.org/10.2307/40183951>.
- Arranz, N., Arroyabe, M. F., Li, J., & Arroyabe, J. F. (2019). An integrated model of organisational innovation and firm performance: Generation, persistence and complementarity. *Journal of Business Research*, 105, 270-282. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.08.018>
- Baker, W. E., & Sinkula, J. M. (1999). The synergistic effect of market orientation and learning orientation on organizational performance. *Journal of the academy of marketing science*, 27(4), 411-427. <https://doi.org/10.1177/0092070399274002>
- Baumane-Vītoliņa, I., Woschank, M., Apsalone, M., Šumilo, Ē., & Pacher, C. (2022). Organizational innovation implications for manufacturing SMEs: Findings from an empirical study. *Procedia computer science*, 200, 738-747. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2022.01.272>
- Berta, W., Cranley, L., Dearing, J. W., Doherty, E. J., Squires, J. E., & Estabrooks, C. A. (2015). Why (we think) facilitation works: insights from organizational learning theory. *Implementation science*, 10(1), 1-13.
- Bonyadinaeeni, A., Vali, F., Azizi, M., & Ahsanizadeh, S. (2017). Assessment of the Relationship between the Components of Organizational Learning Culture and Generating Effectiveness in Organizations through the Mediator Variable of Organizational Entrepreneurship. *Journal of Research in Human Resources Management*, 8(4), 187-211. [InPersian]
- Buijtdijk, H., van Heiningen, J., & Duineveld, M. (2021). The productive role of innovation in a large tourism organisation (TUI). *Tourism Management*, 85, 104312. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2021.104312>
- Calik, E., Calisir, F., & Cetinguc, B. (2017). A scale development for innovation capability measurement. *Journal of Advanced Management Science*, 5(2), 69-76. doi: 10.18178/joams.5.2.69-7
- Cavus, M. F., Murat, K. O. C., & Aksoy, A. (2014). Entrepreneurial behaviors: are the people restricted by knowledge inertia?. *International Review of Management and Marketing*, 4(1), 42-48.
- Chan, D. W., Sarvari, H., Golestanizadeh, M., & Saka, A. (2023). Evaluating the impact of organizational learning on organizational performance through organizational innovation as a mediating variable: evidence from Iranian construction companies. *International Journal of Construction Management*, 1-14. <https://doi.org/10.1080/15623599.2023.2239486>
- Chavoshi, Z., & Khashei, V. (2022). The effect of organizational learning mechanisms on strategic innovation capacity. *Journal of Strategic Management Studies*, 13(50), 21-38. doi: 10.22034/smsj.2022.135056 . [InPersian]
- Chen, S., & Zheng, J. (2022). Influence of organizational learning and dynamic capability on organizational performance of human resource service enterprises: Moderation effect of technology environment and market environment. *Frontiers in Psychology*, 13, 889327. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.889327>
- Chien, S. Y., & Tsai, C. H. (2012). Dynamic capability, knowledge, learning, and firm performance. *Journal of Organizational Change Management*, 25(3), 434-444. <https://doi.org/10.1108/09534811211228148>
- Choupani, H., Zarekhalili, M., Ghasemi, A., & Gholamzadeh, H. (2012). An investigation into the relationship between intellectual capital and organizational innovation (Case: Toseh Insurance Company). *Journal of Innovation and Creativity in Human Science*, 2(1), 27-59. [InPersian]
- Dai, J., Cantor, D. E., & Montabon, F. L. (2017). Examining corporate environmental proactivity and operational performance: A strategy-structure-capabilities-performance

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

- perspective within a green context. *International Journal of Production Economics*, 193, 272-280. <https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2017.07.023>
- De Kok, K., van der Scheer, W., Ketelaars, C., & Leistikow, I. (2023). Organizational attributes that contribute to the learning & improvement capabilities of healthcare organizations: A scoping review. *BMC Health Services Research*, 23(1), 1-14.
- Dostar, M., Babazade, T. & Moradi, M. (2019). The Impact of Learning on Innovation by Moderating Role of Organizational Inertia. *Journal of Innovation and Creativity in Human Science*, 9(2), 165-198. [InPersian]
- Fallah Rahmatabadi, M., Nayeبزadeh, Sh. & Davoodi Roknabadi, A. (2018). Investigating the effect of organizational learning on competitiveness with regard to the role of innovation with the approach of structural equations (case study: Telecommunications of Yazd region). *Scientific Journal of New Research Approaches in Management and accounting*, 2(6), 163-175. [InPersian]
- Fang, C. H., Chang, S. T., & Chen, G. L. (2011). Organizational learning capability and organizational innovation: The moderating role of knowledge inertia. *African Journal of Business Management*, 5(5), 1864.
- García-Marco, T., Zouaghi, F., & Sánchez, M. (2020). Do firms with different levels of environmental regulatory pressure behave differently regarding complementarity among innovation practices?. *Business Strategy and the Environment*, 29(4), 1684-1694. <https://doi.org/10.1002/bse.2461>
- Ghaffari, R., & Rostamniya, Y. (2017). Organizational Social Inertia and laziness; Dysfunctions of the bureaucratic Organizational culture. *Journal of Public Administration*, 9(2), 307-332. doi: 10.22059/jipa.2017.234155.2019 [InPersian]
- Gholestani, F. (2013). *Investigating the relationship between knowledge inertia, organizational learning and organizational innovation using structural equation modeling (Case study: Yazd Province Telecommunication Company)*. Unpublished Thesis. Non-profit and non-governmental institute of higher education of Yazd province [InPersian]
- Gholipor, V., Farashad, M., & Zare, S. (2020). Investigating the relationship between organizational innovation and organizational entrepreneurship and its impact on improving organizational learning. *Journal of Accounting and Management Vision*, 3(32), 66-89. [InPersian]
- Ghorbanizadeh, V. & Moshabaki, A. (2006). Designing a model to determine the learning level of organizations: auto parts manufacturing companies. *Modarres Humanities Quarterly*, 10(4), 169-209. [InPersian]
- Ghumro, S. H., Shaikh, M. F., Channa, K. A., & Nathani, H. L.(2021). A Qualitative Study of Knowledge Transfers and Organizational Learning Process. *SALU-Commerce & economics review* ,7(1), 193-209.
- Gomes, G., Seman, L. O., Berndt, A. C., & Bogoni, N. (2022). The role of entrepreneurial orientation, organizational learning capability and service innovation in organizational performance. *Revista de Gestão*, 29(1), 39-54. <https://doi.org/10.1108/REG-11-2020-0103>
- Gürlek, M., & Tuna, M. (2018). Reinforcing competitive advantage through green organizational culture and green innovation. *Service Industries Journal*, 38(7), 467-491. <https://doi.org/10.1080/02642069.2017.1402889>
- Hadavand, M., & Kazazi, R. (2023). The impact of the learning organization on open innovation and the performance of the organization (case study: Iran Meteorological Organization). *Behavioral Studies in Management*, 13(32), 160-183. [InPersian]
- Haile, E. A., & Tüzüner, V. L. (2022). Organizational learning capability and its impact on organizational innovation. *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 16(1), 69-85. <https://doi.org/10.1108/APJIE-03-2022-0015>.
- Hajizade, P., & sardari, A. (2018). The Impact of Knowledge Management on Organizational Innovative Performance with Emphasis on Mediating Role of Organizational Learning Case Study: Qaed Basir Petrochemical Products Manufacture Holding. *Scientific Journal of Strategic Management of Organizational Knowledge*, 1(2), 63-93. [InPersian]

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

- Haroon, U., & Mohd Shariff, M. N. (2016). The interplay of innovation, TQM practices and SMEs performance in Pakistan: moderating effects of knowledge inertia and external environment. *South East Asia Journal of Contemporary Business, Economics and Law*, 9(2), 57-62.
- Hedayati, A., Jamshidi, L., & Amin Beydokhti, A. (2016). Mediating Role of the knowledge Management in Relationship between Learning Culture and Organizational Innovation on Employees of Babol Medical Science University. *Journal of Executive Management*, 8(15), 113-136. [InPersian]
- Hodaee, H. & Kolobandi, A. (2014). Investigating the effect of learning organization on innovative behavior by considering employees' work affiliation as a mediating variable in Tehran's 8th district municipality. *Journal of Business Management*, 6(22), 99-116. [InPersian]
- Huff, J. O., Huff, A. S., & Thomas, H. (1992). Strategic renewal and the interaction of cumulative stress and inertia. *Strategic Management Journal*, 13(S1), 55-75. <https://doi.org/10.1002/smj.4250131006>
- Inthavong, P., Rehman, K. U., Masood, K., Shaukat, Z., Hnydiuk-Stefan, A., & Ray, S. (2023). Impact of organizational learning on sustainable firm performance: Intervening effect of organizational networking and innovation. *Heliyon*, 9(5), e16177. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e16177>
- Jafari, S. M., Mohammadi Doorbash, Z., & Mirzaei, A. (2019). The impact of organizational inertia on innovation and innovation on performance. *Journal of Technology Development Management*, 6(4), 153-175. doi: 10.22104/jtdm.2019.3227.2114 [InPersian]
- Jiang, S. G. (2023). The Impact of Management Innovation, Organizational Inertia, and Organizational Learning on Organizational Performance: A Case Study of the Manufacturing Industry in the Yangtze River Delta Region of China. *International Journal of Science and Business*, 23(1), 91-105.
- Jiménez-Jiménez, D., & Sanz-Valle, R. (2011). Innovation, organizational learning, and performance. *Journal of business research*, 64(4), 408-417. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2010.09.010>
- Jing, Z., Zheng, Y., & Guo, H. (2023). A Study of the Impact of Digital Competence and Organizational Agility on Green Innovation Performance of Manufacturing Firms—The Moderating Effect Based on Knowledge Inertia. *Administrative Sciences*, 13(12), 250. <https://doi.org/10.3390/admsci13120250>
- Kalmuk, G., & Acar, A. Z. (2015). The mediating role of organizational learning capability on the relationship between innovation and firm's performance: A conceptual framework. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 210, 164-169. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.11.355>
- Karayel, S. (2020). How Knowledge Inertia Influences Intent to Leave at Managerial Level in Organizations: Moderating Role of Tenure. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 1878-1894. DOI: 10.20491/isarder.2020.950
- Karimi, F., Ahmadi Dastjerdi, S. & Rahaepour, S. (2013). Structural pattern of relationships between social capital and organizational learning ability with employee innovation. *Productivity Management*, 7(27), 165-182. [InPersian]
- Khan, M. S., Saengon, P., Charoenpoom, S., Soonthornpipit, H., & Chongcharoen, D. (2021). The impact of organizational learning culture, workforce diversity and knowledge management on innovation and organization performance: A structural equation modeling approach. *Human Systems Management*, 40(1), 103-115.
- Kharub, M., Mor, R. S., & Rana, S. (2022). Mediating role of manufacturing strategy in the competitive strategy and firm performance: Evidence from SMEs. *Benchmarking: An International Journal*, 29(10), 3275–3301. <https://doi.org/10.1108/BIJ-05-2021-0257>
- Li, B. & Zeng, J. (2019). The influence of knowledge inertia on enterprise dual innovation. *Research in Science of Sciences*, 37, 750–759.

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

- Li, J., Liu, M., & Liu, X. (2016). Why do employees resist knowledge management systems? An empirical study from the status quo bias and inertia perspectives. *Computers in Human Behavior*, 65, 189-200. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.08.028>
- Liao, S. H., Fei, W. C., & Liu, C. T. (2008). Relationships between knowledge inertia, organizational learning and organization innovation. *Technovation*, 28(4), 183-195. <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2007.11.005>
- Lutfi Zanganeh Darvish, M., Amirnezhad, G. & Makvandi, F. (2022). The Relationship between Dynamic Dimensions of Ethics-Based Organizational Culture and Organizational Inertia. *Ethics in Science and Technology*, 17 (2) ,170-181. [InPersian]
- Maclean, M., Appiah, M. K., & Addo, J. F. (2023). How organizational learning dimensions influence firms' competitive strategy and performance in a lower-middle-income country: A mediation model. *Cogent Business & Management*, 10(3), 2256073. <https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2256073>
- Makarenko, S., Oliinyk, N., Danko, V., & Kaplina, Y. (2020). Formation of an Innovative Competitiveness Management System of the Enterprise: On the Case of Ukraine's Healthcare. *Journal of Economics and Management Sciences*, 3(1), 1-12. <https://doi.org/10.30560/jems.v3n1p1>
- Makhloufi, L., Laghouag, A. A., Ali Sahli, A., & Belaid, F. (2021). Impact of entrepreneurial orientation on innovation capability: The mediating role of absorptive capability and organizational learning capabilities. *Sustainability*, 13(10), 5399. <https://doi.org/10.3390/su13105399>
- Migdadi, M. M. (2019). Organizational learning capability, innovation and organizational performance. *European Journal of Innovation Management*, 24(1), 151-172. <https://doi.org/10.1108/EJIM-11-2018-0246>
- Mirkamali, SM. & Choupani, H. (2011). The relationships between transformational leadership and orientation to organizational innovation in an insurance company. *Insurance Research*, 26(3), 155-181. [InPersian]
- Modarres, M. (2022). Exploring the Effects of Learning Capability and Innovation on Quality Management-Organizational Performance Relationship. In *Quality Control-An Anthology of Cases*. IntechOpen. doi: 10.5772/intechopen.102503.
- Mohammadi, A., Aminbidokhti, A. & Jamshidi, L. (2013). The role of organizational learning in enhancement the innovation performance. *Quarterly Journal on Innovation and Entrepreneurship*, 4(2), 84-95. [InPersian]
- Mohammadi, A., Bagheri nia, H. & Mosavi, T. (2022). Relationship between organizational learning capabilities and organizational innovation in Sabzevar universities: Testing the Mediating Role of knowledge sharing. *Quarterly Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 21(11), 13-28. [InPersian]
- Moshabbaki, A., & Ghorbanizadeh, V. (2021). Designing a Model for Determining Learning Organizations Levels: Automobile Pieces Manufacturing Firms. *Management Research in Iran*, 10(4), 169-209. [InPersian]
- Mostafa, A. M. S., Gould-Williams, J. S., & Bottomley, P. (2015). High-performance human resource practices and employee outcomes: the mediating role of public service motivation. *Public administration review*, 75(5), 747-757. DOI:10.1111/puar.12354
- Mousavi, S. N. (2023). The Consequences of Knowledge Inertia in Knowledge-Based Companies. *Sciences and Techniques of Information Management*, 9(3), 294-269. doi:10.22091/stim.2023.8775.1891 [InPersian]
- Ni, W., & Sun, H. (2009). The relationship among organisational learning, continuous improvement and performance improvement: An evolutionary perspective. *Total Quality Management*, 20(10), 1041-1054. <https://doi.org/10.1080/14783360903247312>
- Ozgenel, M., & Cetin, M. (2021). Effects of organizational cynicism occupational commitment and organizational dissent on knowledge inertia. *Kalem International Journal of Education and Human Sciences*, 11(2), 365-389. <https://doi.org/10.23863/kalem.2021.175>.

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

- Quan, Z. P. (2023). The Relationship between Organizational Learning, Technological Innovation, and Organizational Innovation Capability-A Case Study of High-tech Enterprises in the Guangdong Hong Kong Macao Bay Area. *International Journal of Science and Business*, 27(1), 151-173.
- Rao, Y., Yang, M., & Yang, Y. (2018). Knowledge sharing, organizational learning and service innovation in tourism. *Journal of Service Science and Management*, 11(5), 510-526. DOI:10.4236/jssm.2018.115035
- Rezaei Dolatabadi, H., Baharestan, O., & Mohamadi Sadr, M. (2012). Analysis the relation between organizational learning culture, culture of innovative and invention in Kerman Food Industries Case Study: Zamzam, Oil and Pegah companies. *Journal of Innovation and Creativity in Human Science*, 2(3), 1-26. [InPersian]
- Rupcic, N. (2023). Means to improve organizational learning capability. *The Learning Organization*, 30(1), 101-109.
- Saeidi, P., Saeidi, S. P., Gutierrez, L., Streimikiene, D., Alrasheedi, M., Saeidi, S. P., & Mardani, A. (2021). The influence of enterprise risk management on firm performance with the moderating effect of intellectual capital dimensions. *Economic Research/Ekonomska Istraživanja*, 34(1), 122–151. <https://doi.org/10.1080/1331677X.2020.1776140>
- Sakowski, K., Vadi, M., & Meriküll, J. (2019). Patterns of organisational innovation: comparison of western and eastern countries in Europe. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 32(2), 270-290. <https://doi.org/10.1080/13511610.2018.1467753>
- Sepahvand, R., Aref nejad, M., & Shariat Nejad, A. (2017). Identification and Prioritization of Factors Causing Organizational Inertia Using Delphi Fuzzy Method. *Modern Research in Decision Making*, 2(1), 95-118. [InPersian]
- sepahvand, R., shariatnejad, A., & salehabadi, S. (2023). Recognizing and understanding the inertia of innovation in knowledge-based companies; Fuzzy mapping analysis of antecedent and posterior factors with FCM. *Scientific Journal of Strategic Management of Organizational Knowledge*, 6(3), 149-178. [InPersian]
- Shahabi, M. & Jalilian, H. (2011). Investigating the relationship between knowledge inertia, organizational learning and organizational innovation (Case study: Western Oil and Gas Exploitation Company). *Strategic Study in the Oil and Energy Industry*, 2(8), 137-158 . [InPersian]
- Shalika, S. A. J. J. A. D., & Nikou, S. H. (2011). A review on the impact of knowledge stagnation on organization. In *3rd International Conference on Machine Learning and Computing, Singapore* (pp. 479-482). DOI: 10.13140/2.1.4418.3043
- Shalika, S., Lahoutpour, N., & Rahman, A. B. A. (2011). The Study on the impact of knowledge inertia on organization. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 5(10), 1207-1213.
- Shariatnejad, A., Mousavi*, S. N., & Jafari, M. (2022). The Effect of Creative Deviance on Innovation Inertia Considering the Mediating Role of Human Resources Intelligence. *The Journal of Productivity Management*, 16(1), 109-134. doi: 10.30495/qjopm.2020.1872250.2523 [InPersian]
- Shariatnejad, A., Mousavi, S. N., & jafari, M. (2022). The Effect of Creative Deviance on Innovation Inertia Considering the Mediating Role of Human Resources Intelligence. *The Journal of Productivity Management*, 16(1), 109-134. doi: 10.30495/qjopm.2020.1872250.2523 [InPersian]
- Sung, W., & Kim, C. (2021). A study on the effect of change management on organizational Innovation: Focusing on the mediating effect of members' innovative behavior. *Sustainability*, 13(4), 2079. <https://doi.org/10.3390/su13042079>
- Szambelan, S., Jiang, Y., & Mauer, R. (2020). Breaking through innovation barriers: Linking effectuation orientation to innovation performance. *European Management Journal*, 38(3), 425–434. <https://doi.org/10.1016/j.emj.2019.11.001>

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2
Issue 4
Serial Number 6

- Taneseb, J. P., & Park, J. J. (2020). Impact of Organizational Innovation on Work Performance: The Mediating Effect of Work Resources in Public-Sector Organizations. *International Journal of Business, Humanities and Technology*, 10(3), 21-33. doi:10.30845/ijbht.v10n3p3
- Weggelaar-Jansen, A. M. (2015). Learning to improve improved learning. *ESHPM*.
- Xiaorong, F., Rui, L., & Jing, P. (2019). Influence of channel learning on innovation ability from the perspective of organizational inertia. *Science Research Management*, 40(1), 76.
- Yavas, T. & Celik, V., (2020). Organizational learning: A scale development study. *Cypriot Journal of Educational Sciences*. 15(3), 820 - 833. DOI: 10.18844/cjes.v%vi%i.5062
- Yepes, V., & López, S. (2023). The Knowledge Sharing Capability in Innovative Behavior: A SEM Approach from Graduate Students' Insights. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(2), 1284. Retrieved from: <https://doi.org/10.3390/ijerph20021284>
- Zan, A., Yao, Y., & Chen, H. (2022). Knowledge search and firm innovation: The roles of knowledge inertia and knowledge integration capability. *Technology Analysis & Strategic Management*, 1-16. <https://doi.org/10.1080/09537325.2022.2076589>
- Zawar, T., Yarmohammadzadeh, P., & Azami, M. (2020). The Role of Knowledge Management and Organizational Learning on Personnel Organizational Immorality. *Ethics in Science and Technology*, 14 (4),68-77. [InPersian]
- Zhang, Y., Sun, J., Yang, Z., & Li, S. (2018). Organizational learning and green innovation: Do environmental proactivity matter? *Sustainability*, 10(10), 3737. <https://doi.org/10.3390/su10103737>

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

Heidari, Hadis; Heidari, Gholamreza; Moradi, Mahmoud (2024). Investigating the Status of Studying in Virtual Social Networks Among Undergraduate Students of Razi University of Kermanshah. *Journal of Knowledge-Research Studies*, 2 (4): 43-60.

Doi: 10.22034/JKRS.2024.59434.1053

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_17744.html

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

Investigating the Status of Studying in Virtual Social Networks Among Undergraduate Students of Razi University of Kermanshah

Hadis Heidari¹, Gholamreza Heidari^{2*}, Mahmoud Moradi³

Received: December, 10, 2023; Revised: March, 10, 2024

Accepted: March, 16, 2024; Published: March, 18, 2024

Abstract

Purpose: The purpose of this study was to examine the usage status of studying on virtual social networks among undergraduate students at Razi University.

Methodology: The research utilized a descriptive and correlational method. The statistical population included all undergraduate students at Razi University in Kermanshah for the academic year 2020-2021, totaling 7774 individuals. A sample size of 366 people was determined using Cochran's formula.

Findings: Data analysis revealed that the utilization rate of virtual social networks by undergraduate students at Razi University is above average and at a high level. The research indicated that the use of virtual social networks positively and significantly impacts the academic and non-academic study habits of Razi University students.

Conclusion: The results suggest that social networks influence students' study habits, with challenges such as slow internet speed, high costs, printing issues, lack of familiarity with sites, and filtering obstacles. Virtual social networks offer benefits such as increased access to reading materials like newspapers, books, magazines, and various websites.

Value: This study aims to enhance students' study levels and improve their study habits, providing valuable insights for university officials.

Key Words: Virtual Social Networks, Study Rate, Students of Razi University.

1. Master in Knowledge and Information Science, Social Sciences and Education College, Razi University, Kermanshah, Iran.

2. Associate Professor of Knowledge and Information Science, Social Sciences and Education College, Razi University, Kermanshah, Iran (*Corresponding author) ghrheidari@razi.ac.ir

3. Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, Social Sciences and Education College, Razi University, Kermanshah, Iran.

Extended Abstract

Introduction: Literature plays a crucial role in acquiring knowledge, skills, and societal values. However, the lack of interest in reading and studying among students can have long-term detrimental effects on their academic, social, and cultural development. Therefore, it is important to address students' attitudes and behaviors towards studying and related factors. The current study aims to explore the impact of virtual social networks on the study habits of undergraduate students at Razi University.

Purpose: This study seeks to examine the use of virtual social networks for studying among undergraduate students at Razi University.

Methodology: The research employed a survey-based descriptive-correlational method with a cross-sectional approach. The study population consisted of all undergraduate students at Razi University during the 2020-2021 academic year, totaling 7774 individuals. A sample size of 366 was determined using Cochran's formula. Convenience sampling was utilized by distributing an online questionnaire to various student groups at Razi University. The data collection tool, a researcher-made questionnaire, underwent formal and content validity checks. Data analysis was conducted using SPSS software, involving descriptive statistics, one-sample t-tests, and simple linear regression.

Findings: Data analysis results indicate that the study rate of undergraduate students at Razi University is low. Additionally, the use rate of virtual social networks among Razi University undergraduate students is higher than average and at a high level. One of the main reasons for students' membership in virtual social networks was to stay updated on current news and events, engage in discussions and leave notes for others, and gather information on academic topics. The utility of virtual social networks for Razi University's undergraduate students was rated highly, with the main obstacle being slow internet speed and limited access in libraries. Virtual social media, early development of reading culture, and barriers to other information sources played pivotal roles in fostering a reading culture among Razi University's undergraduates. Ultimately, based on the findings of this research, the use of virtual social networks has a positive and significant impact on the academic and non-academic activities of Razi University students.

Conclusion: Based on the findings, it is evident that social networks have significantly influenced students' study habits. The usage rate of virtual social networks among Razi University's undergraduate students surpasses the average mark and is deemed high. Challenges faced by students when using these networks include slow internet speed, expensive printed resources, and lack of familiarity with sites and filters. A major advantage of virtual social networks is the easy access they provide to various reading materials such as newspapers, books, magazines, and websites. Consequently, accessing these resources through virtual social networks is relatively easier and cost-effective. Students primarily join virtual social networks to stay informed about current events, communicate with others, and gather academic information. Given the vital role of social networks in information exchange, efforts should be made to enhance their capabilities and boost their productivity. In general, advancements in Internet technologies have transformed virtual social networks from mere entertainment platforms into interactive tools. Individuals can utilize these networks not only for

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

leisure but also to receive important news, solve academic and non-academic issues, and acquire education in a convenient manner.

Value: This research aims to elevate students' study levels and improve their academic standing, making the results relevant to university authorities.

References

- Ajayi, S. O., & Akole, O. B. (2018). Impact of social networking on reading habits of NCE students of college of education, Ikere-Ekiti, Ekiti State, Nigeria. *International Journal of Research and Analytical Reviews*, 5(2), 7-13.
- Anbari, A.M., & Hariri, N.(2015). The Role of Persian Professional Web-based Social Networks in Knowledge Sharing. *National studies of librarianship and information organization*, 26(3),115-132. [In Persian].
- Emamirizi, k. (2016). The effect of use social networks on the girls students academic achievement. *Education Strategies in Medical Sciences*, 9(3), 206-213. [In Persian].
- Gok, T. (2016). The Effects of Social Networking Sites on Students' Studying and Habits. *International journal of Research in Education and Science*, 2(1), 85-93. DOI:10.21890/ijres.10682
- Hassanzadeh, S., Hariri, N., & Gilvari, A.(2018). Effects of social networks on reading habits of the adolescent; the Case of Tehran SAMA high schools. *Research on Information Science and Public Libraries*, 24 (1), 35-49. Dor:20.1001.1.26455730.1397.24.1.1.6[In Persian].
- Javaheri, F., & Mohammadi, A. (2018). A Reflection on the Situation of Students' Study, with Special Emphasis on the Role of Family and University: A Case Study of Three State Universities.RahbordFarhang, 11(41), 75-104. doi: 10.22034/jsfc.2018.67058[In Persian].
- Kharazi azar, z., Dadgaran, S.M., & Debleshki,f.(2017). The Role of Social Networks on the Promotion of Reading Culture (the Case Study of Followers of Ketabdoni Page in Instagram Social Network). *Socio-Cultural Strategy*, 6(1), 207-234. [In Persian].
- Mehboob, S .(2010). A look at per capita studies in developed countries. *Monthly Book of Generalities, Information, Communication and Science*, 13 (171), 112-114. [In Persian].
- Mehdizadeh, S .(2015). Investigating the effect of using mobile social networks on the reading rate of faculty members, employees and students of Al-Zahra University. Master's thesis. Al-Zahra University. [In Persian].
- Moin, Mohammad (1998). *A persian dictionary*. Sepehr publication. [In Persian].
- Mohammadi, M. A., Dadkhah, B., Mozaffari, N., & Nemati, A. (2008). To understand the effective studying between Ardabil city university students in 2006 year. *Koomesh*,9(2),93-98. [In Persian].
- Samad, S., Nilashi, M., & Ibrahim, O. (2019). The impact of social networking sites on students' social wellbeing and academic performance. *Education and Information Technologies*, 24, 2081-2094. DOI:10.1007/s10639-019-09867-6
- Samiei, M., Ghobadi Terra, H., & Hariri, N. (2020). The role of social networks in the amount of electronic and print studies Case Study: Students of Faculty of Literature, Humanities and Social Sciences, Islamic Azad University. *Sciences and Techniques of Information Management*, 6(2), 73-88. doi: 10.22091/stim.2020.4311.1305[In Persian].
- Seifi, L., & Ayati, M. (2020). The Effect of Mobile Social Networking on the Reading Habit of the Student Teachers of Frahangian University in South Khorasan Province. *Research on Information Science and Public Libraries*; 26 (4), 697-721.
- shaverdi, T., Heidari, H., & Chitsaz Ghomi, M. J. (2020). The effects of online social networks on the quantitative academic performance of secondary high school girls' students in Tehran. *Technology of Education Journal (TEJ)*, 14(4), 801-812. doi: 10.22061/jte.2019.3513.1887. [In Persian].

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

-
- Shehu, N., & Shehu, A. (2014). Challenges of social networking on students' reading habit in Ahmadu Bello University, Zaria. *Research on Humanities and Social Sciences*, 4(19), 34-39.
- Soltanifar, M (2009). Social networks: opportunities and challenges. Strategic Research Center Media Research. [In Persian].
- Tafesse, W. (2020). The effect of social networking site use on college students' academic performance: The mediating role of student engagement. *Education and Information Technologies*, 25, 4747-4763. DOI:10.1007/s10639-020-10162-y
- Zerehsaz, M.(2011). Scientific communication as an information system: The open access movement and paradigm shifts. *Electronic publication of Astan Quds Razavi Organization of Libraries, Museums and Document Center*,3 (12), 1-17. [In Persian].

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

Taheri, Zeinab; Mohammadi, Faegheh; Mahmoodi, Firooz (2024). Encouraging Factors in Students' Use of the PARSIJOO Search Engine. *Journal of Knowledge-Research Studies*, 2 (4), PP. 61-81.

Doi: 10.22034/JKRS.2024.59330.1048

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_17748.html

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

Encouraging Factors in Students' Use of the PARSIJOO Search Engine

Zeinab Taheri¹, Faegheh Mohammadi², Firooz Mahmoodi³

Received: November, 22, 2023; Revise Date: March, 01, 2024

Accepted: March, 16, 2024; Published: March, 18, 2024

Abstract

Purpose: The primary Purpose of this study is to explore the motivating factors behind students' utilization of the Iranian search engine "Parsijoo."

Methodology: Employing a qualitative approach, this research utilized the phenomenological method. Data collection was carried out through semi-structured interviews with a sample of 16 eighth-grade female students from public schools in Tabriz city, selected using purposeful snowball sampling until theoretical saturation was achieved. Data analysis was conducted using Glaser and Straus's coding method to ensure validity and reliability through frequent review and matching.

Findings: The study revealed that students are drawn to using the "Parsijoo" search engine due to its ability to retrieve various types of documents, excellent performance in service delivery, and alignment with national culture.

Conclusion: Students identified the extensive results provided by "Parsijoo," particularly in academic matters, as a key advantage. They also appreciated the engine's capability to efficiently retrieve all file types and present relevant outcomes. Furthermore, students highlighted the unique features and services offered by "Parsijoo" as contributing positively to their user experience.

Value: Promoting education and awareness is crucial in encouraging students to engage with native search engines. To foster lasting usage among this demographic, ongoing evaluations must be conducted on these platforms based on practical experiences, case studies, and user feedback. Conducting qualitative studies like the one presented here can offer valuable insights for enhancing the effectiveness and quality of native search engines.

Key Words: *Iranian Search Engine, Parsijoo Search Engine, Students.*

1. Master of Knowledge and Information Science, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Education & Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran (Corresponding Author) faeghehmohammadi@yahoo.com .

3. Associate Professor, Department of Educational Science, Faculty of Education & Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

Extended Abstract

Introduction: Researchers in various countries are utilizing their expertise and a range of research tools and methods to enhance the performance of search engines. They are exploring different aspects of search engines to improve their functionality. Most of these studies, particularly those focusing on native search engines, tend to adopt a quantitative approach and delve into the technical aspects of search engines. However, there is a need for more qualitative research in this area to understand the opinions and expectations of users regarding local search engines. In Iran, research on Iranian search engines has been limited, with a predominant focus on quantitative and technical aspects, neglecting qualitative research. This qualitative study investigates the views of users of the Iranian search engine "Parsijoo."

Purpose: The primary aim of this research is to explore the factors motivating students to use the Iranian search engine "Parsijoo."

Methodology: In accordance with the research objectives, this study is classified as applied research. The approach utilized is qualitative, with phenomenology serving as the research method. The sample population under study consists of eighth-grade students from a female school located in Tabriz. It is important to note that the chosen search engine for this research was Parsijoo, commonly used by both students and teachers within the school's internal network (intranet). The sampling process was conducted in two distinct phases. Initially, teachers with a deeper understanding of the students' capabilities and interests were consulted to identify active individuals with a keen interest in utilizing the Parsijoo search engine. Subsequently, 16 students were nominated from a total of 108 eighth-grade students across three classes to partake in the research. In the second phase, participants from an educational workshop were chosen based on their willingness to engage in face-to-face interviews. All 16 seminar attendees expressed their readiness to participate in the interview sessions. Data collection involved two primary steps, with an educational workshop being the first. It was observed that students only accessed the intranet when necessary, typically during work or technology classes. Therefore, a 90-minute session was organized by the researcher to familiarize participants with the Parsijoo search engine. The workshop took place in the school's computer lab equipped with necessary resources, such as a projector, and online demonstrations were also available if needed. Subsequently, questions from participants were addressed, and instructions for the interview process were provided.

The second phase encompassed conducting face-to-face interviews two weeks post-workshop, allowing students more time to engage with the search engine. The interviews, ranging from thirty to eighty minutes in duration, continued until theoretical saturation was achieved. Data reliability was verified through two approaches: Guba and Lincoln's (1985) method, confirming the accuracy of statements with the interviewees themselves, and Morse and colleagues' (2008) method, involving simultaneous data collection and analysis. Glasser and Straus's (1967) coding method was employed for data analysis. Concepts from interview transcripts were identified, coded, and categorized into main themes based on relationships between them. Finally, data refinement and linkage with primary categories were systematically executed.

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

Findings: Students have identified various motivating factors associated with the use of the Parsijoo search engine, most of which fall under one overarching component. The factors that students have highlighted as encouraging the use of the Persian search engine include: in the Recovery category, retrieving more relevant results for users' information needs, delivering strong performance in track retrieval, and achieving successful performance in video retrieval; within the Services category, offering essential mapping services, a reliable translation service function, efficient download service, appealing voice service, reliable news service, and image service features; the First-Page category, including ordering of services, display of up-to-date information, and customizable home page settings; the National Attributes category, encompassing national bias and cultural elements; and the Information category, featuring recommendations from knowledgeable individuals and guidance from coaches.

Conclusion: The ability of the Parsijoo search engine to provide results tailored to students' diverse needs across various subject areas, particularly academic topics, is crucial to student expectations from a search engine. Retrieving information pertinent to students' needs, especially academic ones, motivates students to utilize the Parsijoo search engine. Correctly meeting students' information requests not only provides them with useful results but also boosts their academic success, encouraging further searches. Parsijoo offers a range of services such as news, images, videos, audio, downloads, market information, translation, maps, weather updates, and employment resources, each with unique features and functionalities. During interviews, students praised some of these services and cited their exemplary performance as a key strength of Parsijoo. The clear organization of Parsijoo services above the search box on the first page enhances user experience. The ability to customize the first page through home page settings allows users to display or remove specific information, creating a personalized search experience. National pride plays a role in encouraging individuals to use domestic products, and the same sentiment extends to preference for native technologies.

Value: Educating and raising awareness among students about native search engines is an initial step to promote their use. However, to foster long-term usage among this demographic, further steps must be implemented. These initiatives may include evaluating native search engines based on practical experiences, case studies, and user feedback to continuously enhance efficiency and quality. Conducting qualitative research and case studies, like the present study, and utilizing the findings can offer valuable insights. The researchers found a gap in the existing research landscape in Iran, where no qualitative study had explored the motives behind eighth-grade students' use of the Iranian search engine "Parsijoo". Therefore, the primary aim of this research is to uncover the incentives driving students to use the Parsijoo search engine.

References

- Aqayi Mirakābād, A. (2011). *Evaluation of user interface components of Persian search engines: the view of master students of Al-Zahrā University*. Master's thesis. Al-Zahrā University. [In Persian]
- Azimzadeh, M., & Farhoudi, M. (2015). Web testing, evaluations and results analysis. *Payām Didras*, 1 (5), 24-26. [In Persian]
- Azimzadeh, M., Samouri, Sh., & Yari, A. (2011). Qualitative review and comparison of search engines in Persian web domain. *The 18th annual national conference of Iran*

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

- Computer Association.[verbal]. Šarif University of Technology. <https://csi.org.ir/fa/conf/csi2013/22>[In Persian]
- Bakhshi, M., & Sherkat Masoom, M. (2016, February 16). *The need to provide a map service for the native search engine*. Research Institute of Communication and Information Technology. [In Persian]
- Basiratian Yazdi, Sh. (2015). *Application of learning methods in query processing of Persian search engine*. Master's thesis. University of Science and Art [In Persian]
- Chang, S. F., Chen, W., Meng, H. J., Sundaram, H., & Zhong, D. (1998). A fully automated content-based video search engine supporting spatiotemporal queries. *IEEE transactions on circuits and systems for video technology*, 8(5), 602-615. DOI: 10.1109/76.718507
- Darvishi, S. (2012). *Improving the ontology learning process for the development of Persian search engine*. Master's thesis. International Pardis University Gilān [In Persian]
- Davoodian, F. (2008). Internet search tools. *Information Research and Public Libraries*, 11(43), 51-63. Dor:20.1001.1.26455730.1380.11.4.9.3 [In Persian]
- Demirci, R. G., Kismir, V., & Bitirim, Y. (2007, May). An evaluation of popular search engines on finding turkish documents. In *Second International Conference on Internet and Web Applications and Services (ICIW'07)* (pp. 61-61). IEEE. DOI: 10.1109/ICIW.2007.15
- Erfanmanesh, M. A., & Didegah, F. (2010). Evaluating Function of Persian Search Engines on the Web Using Correspondence Analysis. *International Journal of Information Science and Management (IJISM)*, 8(2), 77-87.
- Ezadi, A., Shahini, Sh., & Abbasian, S. (2016). Examining children's search engines in terms of search facilities, user interface and information display. *Library and Information Science*, 20(4), 106-127. [In Persian]
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory : strategies for qualitative research*. Aldine Transaction.
- Gol Zardi, E., Moqdadi, M., & Qaderzadeh, A. (2012). Comparing the performance of common search engines in searching Persian web pages. *National conference of computer engineering and sustainable development focusing on computer networks, modeling and system security*. Xāvarān Institute of Higher Education. https://www.civilica.com/Paper-CESD01-CESD01_266.html [In Persian]
- Halim, H., & Kaur, K. (2006). Malaysian web search engines: a critical analysis. *Malaysian Journal of Library and Information Science*, 11(1), 103-122.
- Hasanpour, Z., & Rezaei Sharifabadi, S. (2012). A Study of the Features of the International Children's Digital Library's User Interface from the Viewpoint of Users and Presenting a Proposed Model. *Iranian Children's Literature Studies*, 1(2), 45-70. doi: 10.22099/jcls.2012.437 [In Persian]
- Kargar, S. (A2016). How not to worry about our children using the Internet. Retrieved from <http://pblog.parsijoo.ir/news/articles/> [In Persian]
- Kargar, S. (B2016). Everything with one versatile search engine. Retrieved from <http://pblog.parsijoo.ir/news/parsijoo/> [In Persian]
- Knees, P., Pohle, T., Schedl, M., & Widmer, G. (2007, July). A music search engine built upon audio-based and web-based similarity measures. In *Proceedings of the 30th annual international ACM SIGIR conference on Research and development in information retrieval* (pp. 447-454). ACM. <https://doi.org/10.1145/1277741.1277818>
- Knees, P., Pohle, T., Schedl, M., Schnitzer, D., & Seyerlehner, K. (2008). A document-centered approach to a natural language music search engine. In *Advances in Information Retrieval: 30th European Conference on IR Research, ECIR 2008, Glasgow, UK, March 30-April 3, 2008. Proceedings 30* (pp. 627-631). Springer Berlin Heidelberg.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. sage.
- Mansourian, Y. (2011). Seventy practical points in the design and implementation of qualitative research. *The Book of Māh Kolliyāt*, 15 (8), 67-75. [In Persian]

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

- Mohammadi, F. (2017). Identifying the needs of Iranian children and adolescents for their optimal use of the International Digital Library for Children and Adolescents (ICDL). *National Library and Information Organization Studies*, 29(1), 119-134. [In Persian].
- Montazer, Gh., & Zabihi, M. (2015). Investigating the relationship between information search engine features and user expectations. *Peyk-e Nur*, 4 (4), 23-33. [In Persian]
- Morse, J. M., Barrett, M., Mayan, M., Olson, K., & Spiers, J. (2002). Verification strategies for establishing reliability and validity in qualitative research. *International journal of qualitative methods*, 1(2), 13-22. <https://doi.org/10.1177/160940690200100202>
- Mousavi, S., Azimzadeh, M., Mahmoudi, M., & Yari, A. (2011). Providing a comprehensive and efficient framework for evaluating Persian search engines [Poster presentation]. *The 18th annual national conference of Iran Computer Association*, March. Tehrān: Šarif University of Technology. <https://csi.org.ir/fa/conf/csi2013/22> [In Persian]
- Park, S., Lee, J. H., & Bae, H. J. (2005). End user searching: A Web log analysis of NAVER, a Korean Web search engine. *Library & Information Science Research*, 27(2), 203-221. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2005.01.013>
- Parsijoo Comprehensive Spatial Information Management System (2017). Retrieved from <https://pmd.parsijoo.ir/> [In Persian]
- Parsijoo team (2015). Results of the second survey: Which ParsiJoo service do you use the most. Retrieved from <http://pblog.parsijoo.ir/news/public/pblog-second-polling-which-service-use> [In Persian]
- Rajabi, M., & Nourozi, Y. (2014). Persian search engines: evaluation of search possibilities, information retrieval, degree of comprehensiveness and hindrance, and determination of overlap between them. *National Library and Information Organization Studies*, 26(3), 133-150. [In Persian]
- Saedi, S. (2019). *Expansion of query in Farsi search engine*. Master's thesis. Yazd University. [In Persian]
- SarOstad, M. (A2015). All Iranian music is here; Get to know Awa Parsijoo service. Retrieved from <http://pblog.parsijoo.ir/news/articles/parsijoo-ava-service-intro-2-95>
- SarOstad, M. (B2015). Downloading in Iran became simple. Retrieved from <http://pblog.parsijoo.ir/parsijoo/media/easydownload> [In Persian]
- Snoek, C. G., & Worring, M. (2009). Concept-based video retrieval. *Foundations and Trends® in Information Retrieval*, 2(4), 215-322. <http://dx.doi.org/10.1561/1500000014>
- Vanderschantz, N., Hinze, A., & Cunningham, S. J. (2014). "Sometimes the internet reads the question wrong": Children's search strategies & difficulties. *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*, 51(1), 1-10. <https://doi.org/10.1002/meet.2014.14505101053>
- Zahedi, M., Azimzadeh, M., Farhadi, N., & Zare Bidaki, A. (2014, March 3). Analysis of the behavior of Persian language users in the local search engine. *The 19th Annual National Conference of Iran Computer Association*, . Tehrān, Faculty of Computer Engineering, Šahid Beheshti University. <https://www.tpbin.com/article/16856> [In Persian]
- Zhu, Q., Tina Du, J., Meng, F., Wu, K., & Sun, X. (2011). Using a Delphi method and the analytic hierarchy process to evaluate Chinese search engines: A case study on Chinese search engines. *Online Information Review*, 35(6), 942-956. <https://doi.org/10.1108/14684521111193210>

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

Rahimi, Saleh; Soheily, Faramarz; Zarei, Hoda; Rahimi, Fatemeh (2024). The Relationship Between Organizational Citizenship Behavior and Organizational Performance of Librarians. *Journal of Knowledge-Research Studies*, 2 (4), PP. 83-96.

Doi: 10.22034/JKRS.2024.59782.1054

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_17749.html

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

The Relationship Between Organizational Citizenship Behavior and Organizational Performance of Librarians

Saleh Rahimi¹, Faramarz Soheily², Hoda Zarei³, Fatemeh Rahimi⁴

Received: December, 26, 2023; Revised: March, 11, 2024

Accepted: March, 18, 2024; Published: March, 18, 2024

Abstract

Purpose: The purpose of this study was to investigate the relationship between organizational citizenship behavior and job performance among public librarians in Ilam province.

Methodology: The methodology applied for this research was descriptive and correlational in nature, with data collected through survey methods. Utilizing the organizational citizenship behavior questionnaire developed by Podsakoff et al. (1990) and the job performance questionnaire by Paterson (1970), the study focused on the librarians in Ilam province in 2023. With three predictor variables considered, a confidence level of 0.95, test power of 0.90, and G*Power software indicating a minimum required sample size of 99 individuals, a total of 103 participants were included in the analysis after accounting for an additional 5% sample volume.

Findings: The findings revealed significant relationships between altruism and civil virtue among librarians, as well as associations between respect for librarians and their job performance. However, no significant correlations were found between conscientiousness or chivalry and job performance.

Conclusion: In democratic systems, increasing attention is being placed on citizen participation. Active engagement from organizational members as good citizens is crucial for fostering positive behaviors within an organization. Recognizing organizational citizens as valuable resources, their behavior plays a key role in overall success. This study highlights the positive link between organizational citizenship behavior and librarian performance in Ilam province.

Value: This study adds to the existing literature by examining the impact of organizational citizenship behavior on librarian job performance and underscores the importance of this relationship in enhancing professional performance. The results can offer valuable insights for cultural officials, public library managers, and policymakers seeking to motivate library staff effectively.

Key Words: *Organizational Citizenship Behavior, Librarian, Public Library, Ilam Province, Job Performance.*

1. Associate professor of Knowledge and Information Science, Razi University. Kermanshah. Iran (Corresponding Author) s.rahimi@razi.ac.ir

2. Associate professor of Knowledge and Information Science, Payame Noor. Tehran.

3. MSc in Knowledge and Information Science, Public Librarian. Ilam. Iran.

4. MSc in Knowledge and Information Science, Razi University. Kermanshah. Iran.

Extended Abstract

Introduction: In today's dynamic and challenging environment, organizations aim to harness human resources that extend beyond mere job duties to achieve their objectives (Wang, Shen, Chen, & Carmeli, 2021). Public libraries play a crucial role in serving diverse audiences and meeting the informational needs of their communities. The involvement and presence of human resources are integral factors contributing to an organization's goals (Amiri Fard, 2016). Organizational citizenship behavior encompasses employees' active participation in organizational changes through proactive suggestions and positive actions aimed at streamlining processes and methods (De Clercq, 2022). This behavior can positively impact job performance, fostering collaboration, cohesion, improved work relationships, and heightened employee motivation. Performance, specifically in terms of task execution, is vital for organizational success (Akbari, Omrane, Hoseinzadeh, & Nikookar, 2022).

Purpose: This study seeks to explore the relationship between organizational citizenship behavior and job performance among librarians in public libraries in Ilam province.

Methodology: The research employed a descriptive-correlational approach using surveys and questionnaires. The statistical population comprised librarians in Ilam province in 2023. With predictor variables, a confidence level of 0.95 ($\alpha=0.05$), a test power of 0.90 ($\beta=0.10$), and a minimum effect size ($f^2=0.15$) determined using G*Power software, a sample of 104 individuals was selected. Following the elimination of one flawed questionnaire item, 103 participants were included in the analysis. Data analysis involved statistical tests, including multiple regression, to validate or refute the hypotheses. Organizational citizenship behavior was assessed using the standard Podsakoff et al. (1990) questionnaire, comprising conscientiousness, altruism, sportsmanship, courtesy, and civic virtue dimensions. Job performance among librarians was measured using the Paterson (1970) standard questionnaire with 15 items. Questionnaire validity was affirmed by five experts, while reliability was assessed via a pilot test involving 40 individuals from the statistical population. Data analysis was conducted using SPSS software version 22, with Cronbach's alpha coefficients of 0.78 for the Podsakoff questionnaire and 0.76 for the Paterson questionnaire indicating reliability.

Findings: The relationship between the organizational citizenship behavior of public librarians in Ilam province and their job performance was studied using multiple regression analysis. The results showed that the observed F value (14.62) was significant ($P\leq 0.01$), with 23% of the variance in job performance explained by the variables of friendship, civic virtue, respect, and honor ($R^2=0.226$).

Table 1. Coefficients of the equation predicting the effect of organizational citizenship behavior of librarians of public libraries in Ilam province on their job performance.

Model	Coefficients	standard error	Standard coefficients	T	The significance level
Constant	42/84	2/95	--	14/49	0/000
Altruism	0/823	0/173	0/428	4/75	0/000
Civil virtue	0/116	0/061	0/197	1/901	0/000
Respect	0/105	0/051	0/1466	1/389	0/004

Conclusion: The importance of citizens in the democratic value system is on the rise, highlighting the essential role of members in promoting positive behaviors within organizations. The study revealed a significant and positive relationship between organizational citizenship behavior and the performance of librarians in Ilam province's libraries. This finding aligns with previous research conducted by Alinezhad et al. (2014), Eskandari and Irandoost (2016), Daneshfard and Sheidaei (2012), Namdar et al. (2022), Anvari et al. (2015), Widarko and Anwarodin (2022), Purwanto (2022), and Risal et al. (2023), all of which have shown a meaningful correlation between organizational citizenship behavior and employee performance. Therefore, enhancing organizational citizenship behavior among librarians in Ilam province's libraries is imperative. Organizational citizenship behavior (OCB) is recognized as a crucial factor in enhancing organizational performance and boosting employee job satisfaction. OCB encompasses elements such as organizational commitment, cooperation, motivation, and positive interaction with colleagues and the organization. Individuals displaying high levels of OCB actively contribute to organizational success and achievements, resulting in improved job performance and positive outcomes. It is vital for organizational managers to prioritize the promotion of OCB within their organizations, acknowledging its pivotal role in enhancing performance and increasing employee satisfaction.

Value: This study delves into the relationship between organizational citizenship behavior and the job performance of librarians, emphasizing the role of this component in enhancing professional performance. The findings can provide valuable insights for cultural officials, public library managers, and policymakers in public libraries seeking to motivate library staff effectively.

References

- Abbasi, M. & Rahimi, H. (2019). The effect of job entanglement on organizational citizenship behavior and job performance of secondary school teachers. *Journal of School Management*, 8(4), 182-199. <https://doi.org/10.34785/J010.2021.114> [In Persian].
- Akbari, M., Omrane, A., Hoseinzadeh, A., & Nikookar, H. (2022). Effects of innovation on corporate performance of manufacturing companies: which roles associated to social responsibility?. *Transnational Corporations Review*, 14(4), 438-453. DOI: 10.1080/19186444.2021.1940055
- Alinezhad, A., Kazemi, A., & Pishahang, M. (2014). Study of the correlation Between Organizational Citizenship Behavior (OCB) and Employees Performance. *Management Studies in Development and Evolution*, 23(74), 73-98. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.22518037.1393.23.74.4.1> [In Persian].
- Alwi, M., Wiyono, B. B., Bafadal, I., & Imron, A. (2021). The Relationship between Personality, Attitude, and Organizational Citizenship Behavior of Senior High School Teachers in

Indonesia. *International Journal of Instruction*, 14(2), 345-368.
DOI:10.29333/iji.2021.14220a

Amiri Fard, M. R. (2016). Examining the relationship between emotional intelligence and organizational citizenship behavior in the influence of the employees of National Iranian Oil Company. *exploration and production of oil and gas*, (148), 34-41. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.25381652.1396.1396.148.9.0> [In Persian].

Anvari, R., Chikaji, A., & Mansor, N. A. (2015). Relationship between organizational citizenship behavior and job performance among engineers. *Jurnal Teknologi*, 77(13), 159-164. DOI:10.11113/jt.v77.6372

Clement, M., & Vandenberghe, R. (2000). Teachers' professional development: a solitary or collegial (ad) venture?. *Teaching and teacher education*, 16(1), 81-101. DOI:10.1016/S0742-051X(99)00051-7

Danesh Fard, K., & Shedaee, M. (2012). Relationship between Teachers' Organizational Citizenship Behavior with Their Academic Performance in Islamic Azad University. *Bonab Branch. Educational Administration Research*, 3(3), 129-149. [In Persian].

De Clercq, D. (2022). Organizational disidentification and change-oriented citizenship behavior. *European Management Journal*, 40(1), 90-102. doi:10.1016/j.emj.2021.02.002

Eskandari, E., & Irandust, M. (2016). The relationship between job ethics & organizational citizenship behavior with organizational performance. *Ethics in Science and Technology*, 10 (4) ,107-114. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.22517634.1394.10.4.12.9> [In Persian].

Kazemi, M., vahed Chokdeh, S. (2004, 20 -23 December) .Organizational civic behavior: explaining a developed dimension of human behavior and performance in organizational life, Tehran. <https://civilica.com/doc/65956/> [In Persian].

Lestari, D., Maria, S., & Heksarini, A. (2023). Combining Person-Job Fit, Organizational Commitment and Organizational Citizenship Behavior to Advance Performance. *Economic Alternatives*, (3), 638-652. <https://doi.org/10.37075/EA.2023.3.11>

Mansoori, H. & Danyali Deh Hoz, M. (2019). A Study of the Moderating Effect of the Productivity of Manpower on the Relationship between Organizational Trust and Organizational Citizenship Behavior. *Research on Information Science and Public Libraries*, 25(3), 483-510. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.26455730.1398.25.3.2.8> [In Persian].

Hasemzadeh, M. J., Akrami, H., Sangari, M., & Akbary Borng, M. (2024). Effective Factors on Organizational Citizenship Behavior of Librarians of Astan Quds Razavi Libraries. *Library and Information Sciences*, 26(3), 31-62. doi: 10.30481/lis.2023.376084.2034

Moqbel, M., Nevo, S., & Kock, N. (2013). Organizational members' use of social networking sites and job performance: An exploratory study. *Information Technology & People*, 26(3), 240-264. DOI: 10.1108/ITP-10-2012-0110

Namdar, M., Kamali, M., Shokuh, Z., & Sangar, S. (2021). The effect of organizational citizenship behavior on the job performance of education workers in Fars province. *Educational Leadership and Management Quarterly*, 16(59), 1-26. [In Persian].

Nijhawan, G., Gujral, H. K., & Singh, K. (2023). Perceived Organizational Support and Job Performance: Mediating Role of Organizational Citizenship Behavior. *Journal for ReAttach Therapy and Developmental Diversities*, 6(4s), 139-151.

Opeke, R. O. & Akinola, A. (2019). Influence of Organizational Citizenship Behaviour on Job Burnout Among Librarians in University Libraries in Nigeria. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 2695. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/2695>

Organ, D. W. (1988). A restatement of the satisfaction-performance hypothesis. *Journal of management*, 14(4), 547-557. <https://doi.org/10.1177/014920638801400405>

- Paillé, P., & Paillé, P. (2020). Greening the workplace through practices and behavioral intervention. *Greening the Workplace: Theories, Methods, and Research*, 139-158. DOI: 10.1007/978-3-030-58388-0_9
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Moorman, R. H., & Fetter, R. (1990). Transformational leader behaviors and their effects on followers' trust in leader, satisfaction, and organizational citizenship behaviors. *The leadership quarterly*, 1(2), 107-142. [https://doi.org/10.1016/1048-9843\(90\)90009-7](https://doi.org/10.1016/1048-9843(90)90009-7)
- Purwanto, A. (2022). The Role of Transformational Leadership and Organizational Citizenship Behavior on SMEs Employee Performance. *Journal of Industrial Engineering & Management Research*, 3(5), 39-45. DOI:10.7777/jjemar.v2i3.139e
- Risal, Z., Budiyanto, B., Asyik, N. F., Suroso, A., Khuzaini, K., Triyonowati, T., & Suwitho, S. (2023). THE ROLES OF ORGANIZATIONAL CULTURE, JOB SATISFACTION AND ORGANIZATIONAL CITIZENSHIP BEHAVIOR ON EMPLOYEES' PERFORMANCE. *Review of Business, Accounting & Finance*, 1(02), 197-214.
- Shatranji, M. (2023). The effect of organizational citizenship behavior on job performance among municipal employees in Gilan province. *Scientific Journal of New Research Approaches in Management and Accounting*, 7(24), 1541-1553. <https://majournal.ir/index.php/ma/article/view/1969> [In Persian].
- Soleymani, M. R., Daei, A., & Shahrzadi, L. (2017). The Relation between Organizational Justice and Organizational Citizenship Behavior in Librarians of Isfahan universities libraries. *Digital and Smart Libraries Researches*, 4(3), 11-18.[In Persian].
- Sun, H. J., & Yoon, H. H. (2022). Linking Organizational Virtuousness, Engagement, and Organizational Citizenship Behavior: The Moderating Role of Individual and Organizational Factors. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 46(5), 879-904. <https://doi.org/10.1177/1096348020963701>
- Tran, Q. H. N. (2023). Library as a learning organization: the influence of leadership skills on organizational citizenship behavior at Vietnamese libraries. *The Learning Organization*, 30(3), 339-354. <https://doi.org/10.1108/TLO-10-2022-0126>
- Wang, Y., Shen, T., Chen, Y., & Carmeli, A. (2021). CEO environmentally responsible leadership and firm environmental innovation: A socio-psychologica perspective. *Journal of Business Research*, 126, 327-340. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.01.004>
- Widarko, A., & Anwarodin, M. K. (2022). Work motivation and organizational culture on work performance: Organizational citizenship behavior (OCB) as mediating variable. *Golden Ratio of Human Resource Management*, 2(2), 123-138. <https://doi.org/10.52970/grhrm.v2i2.207>

Doulani, Abbas; Rasouli Ghotorlar, Lila; Ghaebi, Amir (2024). Review of Altmetric Index Articles of Iranian Medical Publications Indexed in PubMed Information Database in Scientific Social Media. *Journal of Knowledge-Research Studies*, 2 (4), PP. 97-123.

Doi: 10.22034/JKRS.2024.60214.1061

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_17750.html

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

Review of Altmetric Index Articles of Iranian Medical Publications Indexed in PubMed Information Database in Scientific Social Media

[Abbas Doulani](#)¹, Lila Rasouli Ghotorlar², [Amir Ghaebi](#)³

Received: January, 22, 2024; Revised: March, 13, 2024

Accepted: March, 17, 2024; Published: March, 18, 2024

Abstract

Purpose: The aim of this study is to explore the articles included in the Altmetric index of Iranian medical journals that are listed in the PubMed database within scientific social networks.

Methodology: This applied research utilized a survey methodology and a scientometric approach based on altmetric indicators. The statistical population for this study comprised all medical articles from 2018 available in the PubMed medical database. Data collection was facilitated through the use of the bookmarklet tool, which is accessible for free on the Altmetrics Institute website.

Findings: The results revealed that 23% of the articles mentioned at least once on social networks received an altmetric score. The average citation count for articles with an altmetric score was 2.91. The altmetric average for all articles was 0.6 compared to the average citation count of 1.6, indicating that articles received roughly a single citation for every altmetric score. Among social networks, Twitter was the most popular with 1036 articles (21%), followed closely by Mendeley with 935 articles (19%).

Conclusion: The coverage of altmetrics for articles in Iranian medical journals listed in the PubMed database was found to be satisfactory. The study also highlighted a significant and positive correlation between the number of citations received and the altmetric score, suggesting that articles with higher citation counts were also more frequently discussed on social networks.

Value: This article provides insights into the altmetrics of medical science articles indexed in a reputable medical database, with the measured indicators relevant for use in various scientific social networks.

Key Words: *Altmetrics, Scientometrics, Medical Journals, Social-Scientific Networks, Social-Scientific Media*

1. Department of Information Science, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran (Corresponding Author) a.doulani@alzahra.ac.ir

2. Department of Information Science, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran.

3. Department of Information Science, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran.

Extended Abstract

Introduction: Scientific journals play a crucial role in facilitating the rapid publication of materials and disseminating the results of studies and research. They serve as a reliable means of communication between researchers, garnering attention from research centers and scientific societies. The presence of a country's scientific publications in citation indexes and the indexing of journals in information and citation databases are essential methods of enhancing scientific reputation and fostering international collaboration in the production of knowledge. The indexing of articles in databases not only increases visibility and the likelihood of collaboration in advancing knowledge, but also enables easy and timely access to current scientific developments. Moreover, it allows researchers to track the evolution of knowledge over time through cited and citing sources within the research field. Initially, the number of views of journal articles was a common metric used by authors to gauge impact. However, the advent of web technologies has expanded the visibility of articles, with publishers now providing data on the number of times HTML and PDF versions are viewed, read, and downloaded on their websites. For instance, in 2004, BMJ magazine pioneered the publication of viewing statistics for its articles (Selajegha and Mohammadian, 2014).

Purpose: The aim of this study was to explore the articles included in the Altmetric index of Iranian medical journals that are indexed in the PubMed database and shared on scientific social networks.

Methodology: The current research was conducted with a practical purpose, utilizing the altmetrics method which focuses on evaluating metrics derived from the social web. The statistical population for this research comprised all articles published in Iranian medical journals indexed in the PubMed database in 2018, possessing both a digital object identifier and a specific PubMed indicator. It was important to select articles from 2018 to allow for sufficient time to accumulate citations, as the process of citing an article can span several years. This timeframe also aimed to maintain consistency in the relationship between citation index and Altmetrics index. A total of 75 medical journals out of the 79 indexed journals available in PubMed were included in the review. Among the 9913 retrieved articles, 4917 were chosen for having a digital identifier and PubMed indicator, in line with the requirements for Altmetric studies. The research articles were sourced from the PubMed database and data collection was carried out using the Altmetric bookmarklet tool from the Altmetrics website. This tool, integrated as a Firefox browser plugin, facilitated manual retrieval of altmetric scores for each document. Whenever an altmetric score was present, data pertaining to social media mentions were also extracted.

Findings: The analysis revealed that 23% of the articles mentioned on social networks received an altmetric score. Articles with altmetric scores had an average citation count of 2.91. Comparing the average altmetric score of all articles (0.6) to the average citation count of all articles (1.6) indicated that articles garnered roughly one citation for every altmetric mention. Among social networks, Twitter was the most prevalent platform with 1036 mentions (21%), followed by Mendeley with 935 mentions (19%). Additionally, a correlation test highlighted a statistically significant positive relationship among the variables studied.

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

Table 1. Statistics of Iranian medical journal articles indexed in the PubMed database based on the lowest Altmetrics indices.

ردیف	Title of the Paper	Author	Altmetric Score	Twitter	Mendeley	CiteULike	Google+	Facebook	Blogs	Reddit	News outlets	Wiki Pedia	Video	Q&A thread
1	Retaining Doctors in Rural Bangladesh: A Policy Analysis	<u>Tau</u> <u>fiq</u> <u>e</u> <u>Joar</u> <u>der</u>	371	4	59	-	1	-	-	-	46	-	-	-
2	Can Light Emitted from Smartphone Screens and Taking Selfies Cause Premature Aging and Wrinkles?	<u>N</u> <u>Ari</u> <u>man</u> <u>di</u>	350	7	59	1	-	-	2	-	35	-	-	-
3	Unequal Gain of Equal Resources across Racial Groups	She rvin Ass ari	301	۱۶	4	-	-	1	-	-	42	-	-	-
4	Critical Care Medicine: Bangladesh Perspective.	Naf seen Mos tafa	273	1	-	-	-	-	4	-	32	-	-	-
5	The Effect of Yoga on Stress, Anxiety, and Depression in Women	<u>Mas</u> <u>oum</u> <u>eh</u> <u>Sho</u> <u>hani</u>	143	61	99	-	-	-	1	-	11	-	1	-
6	The burden of firearm violence in the United States: stricter laws result in safer states	<u>Fais</u> <u>al</u> <u>Jeha</u> <u>n</u>	102	52	27	-	-	-	2	-	6	-	-	-
7	An fMRI investigation of the neural correlates underlying the autonomous sensory meridian response (ASMR)	<u>Bry</u> <u>son</u> <u>C</u> <u>Loc</u> <u>hte</u>	86	8	78	-	-	-	1	-	8	1	4	1

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Journal of Knowledge-Research Studies (JKRS)

8	The Applications of Virtual Reality Technology in Medical Groups Teaching	<u>Ma</u> <u>hna</u> <u>z</u> <u>Sam</u> <u>adb</u> <u>eik</u>	71	1	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-
9	Assessing the Effect of High-Performance Inulin Supplementation via KLF5 mRNA Expression in Adults with Type 2 Diabetes: A Randomized Placebo-Controlled Clinical Trail	<u>Abe</u> <u>d</u> <u>Gha</u> <u>vam</u> <u>i</u>	67	1	22	-	-	-	-	-	9	-	-	-
10	Use of hyaluronic acid gel filler to improve contact lens wear in patients with deep sunken superior sulcus	<u>Me</u> <u>hrya</u> <u>r</u> <u>Ray</u> <u>Tab</u> <u>an</u>	55	2	5	-	-	-	-	-	7	-	-	-

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

The relationship between citations of articles and altmetric score of articles indicates that as the presence of articles in social networks and altmetric score increase, the number of citations received in articles in PubMed also increases. Additionally, the results of the linear regression test in this study showed that the regression model is significant. The presence of articles on social media can predict the number of citations.

Conclusion: One critical component in altmetrics for identifying and extracting articles using the altmetric bookmarklet is having a digital identifier. However, a small percentage of medical articles with a digital identifier are seen in scientific social networks. This issue may suggest a lack of utilization of scientific communication tools and social networks by medical researchers for research purposes. Reasons for this may include limited knowledge of effective use of social networks for medical research and a lack of focus on engaging with a broader audience. Interestingly, articles with the highest Altmetrics score and most attention in scientific social networks were those where researchers had international collaborations, highlighting the impact of such partnerships on Altmetrics scores and evaluation. Twitter emerged as the most popular social network platform, with Iranian medical journal articles in PubMed being frequently tweeted. Altmetric coverage of articles in Iranian medical journals indexed in the PubMed database was found to be at an acceptable level. Considering the significant and positive relationship between the number of

citations received and the Altmetric score, it can be inferred that articles receiving more citations are also gaining visibility on social networks.

Value: This article delves into the altmetrics of medical science articles indexed in a reputable medical database, utilizing indicators commonly used in scientific social networks.

References

- Andersen, J. P., & Haustein, S. (2015). Influence of study type on Twitter activity for medical research papers. arXiv preprint arXiv:1507.00154. <https://arxiv.org/pdf/1507.00154>.
- Anderson, K. E., & Still, J. M. (2011). An introduction to Google plus. *Library Hi Tech News*, 28(8), 7-10. <https://doi.org/10.1108/07419051111187842>.
- Araujo, R., Sorensen, A. A., Konkiel, S., & Bloem, B. R. (2017). Top altmetric scores in the Parkinson's disease literature. *Journal of Parkinson's disease*, 7(1), 81-87. doi: 10.3233/JPD-179000.
- Costas, R., Zahedi, Z., & Wouters, P. (2015). Do "altmetrics" correlate with citations? Extensive comparison of altmetric indicators with citations from a multidisciplinary perspective. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 66(10), 2003-2019. <https://doi.org/10.1002/asi.23309>.
- Dalili Saleh, M., & greetings, M. (December 19, 2016). *Altmetrics and variometrics in the evaluation of articles*. The second international congress of community empowerment in the field of social sciences, psychology and educational sciences. Tehran. <https://civilica.com/doc/612687>
- Dardas, L. A., Woodward, A., Scott, J., Xu, H., & Sawair, F. A. (2019). Measuring the social impact of nursing research: An insight into altmetrics. *Journal of advanced nursing*, 75(7), 1394-1405. DOI: 10.1111/jan.13921.
- Doulani, A., Shabani, Z., & Baradar, R. (2020). Information science academic members of Iranian public universities sharing information resources in ResearchGate social scientific network: It's relation on their scientific output in Scopus database and Google Scholar search engine. *Payavard Salamat*, 14(1), 53-64. <https://payavard.tums.ac.ir/article-1-6945-en.html> [In Persian]
- Erfanmanesh, M. (2017). The Presence of Iranian Information Science and Library Science Articles in Social Media: An Altmetric Study. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 32(2), 349-373. doi: 10.35050/JIPM010.2017.045 [In Persian]
- Franceschet, M., & Costantini, A. (2011). The first Italian research assessment exercise: A bibliometric perspective. *Journal of informetrics*, 5(2), 275-291. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2010.12.002>
- Golchin, M., Isfandyari- Moghaddam, A., Mirhosseini, Z., Famil Rohani, S. A. A., & Zarei, A. (2022). Investigating the Presence of Articles in Iranian Journals Indexed by Scopus via Social Media during 2010-2018. *Scientometrics Research Journal*, 8((Issue 1, spring & summer)), 35-48. doi: 10.22070/rsci.2020.5716.1418 [In Persian]
- Harnad, S. (2008). Validating research performance metrics against peer rankings. *Ethics in science and environmental politics*, 8(1), 103-107. <https://doi.org/10.3354/esep00088>
- Hassan, S. U., & Gillani, U. A. (2016). Altmetrics of " altmetrics" using Google Scholar, Twitter, Mendeley, Facebook, Google-plus, CiteULike, Blogs and Wiki. *arXiv preprint arXiv:1603.07992*.

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2
Issue 4

- Hassan, S. U., Imran, M., Gillani, U., Aljohani, N. R., Bowman, T. D., & Didegah, F. (2017). Measuring social media activity of scientific literature: An exhaustive comparison of scopus and novel altmetrics big data. *Scientometrics*, *113*, 1037-1057.
- Hassona, Y., Qutachi, T., Dardas, L., Alrashdan, M. S., & Sawair, F. (2019). The online attention to oral cancer research: An Altmetric analysis. *Oral Diseases*, *25*(6), 1502-1510. doi: 10.1111/odi.13111.
- Holmberg, K., & Thelwall, M. (2014). Disciplinary differences in Twitter scholarly communication. *Scientometrics*, *101*, 1027-1042. <https://doi.org/10.1007/s11192-014-1229-3>.
- JSTOR (n.d). Mission and history. <https://about.jstor.org/mission-history>
- Khosravi A, BasirianJahromi R, Amuri E, SeyyedHosseini S. The Efficacy of Published Articles of Scholars in the Field of “Quran & Health” in Social Networks: An Altmetrics Study. *Quran and Medicine* 2020; 4 (3) URL: <http://quranmed.com/article-1-272-fa.html> [In Persian]
- Kim, Y., Kim, J. E., Kim, Y. H., Yoon, D. Y., Kim, Y. J., & Bae, J. S. (2019). Social attention and scientific articles on stroke: Altmetric analysis of top-50 articles. *Clinical Neurology and Neurosurgery*, *183*, 105386. DOI: 10.1016/j.clineuro.2019.105386.
- Kolahi, J., & Khazaei, S. (2016). Altmetric: Top 50 dental articles in 2014. *British dental journal*, *220*(11), 569-574. DOI: 10.1038/sj.bdj.2016.411.
- Maflahi, N., & Thelwall, M. (2015). When are readers as good as citers for bibliometrics? Scopus vs. Mendeley for LIS journals. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, *67*(1), 191-199. <https://doi.org/10.1002/asi.23369>
- Maleki, A. (2015, June). Mendeley Readership Impact of Academic Articles of Iran. [Conference Paper]. In *ISSI*.
- Mohammadi, E., & Thelwall, M. (2014). Mendeley readership altmetrics for the social sciences and humanities: Research evaluation and knowledge flows. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, *65*(8), 1627-1638. <https://doi.org/10.1002/asi.23071>.
- Mokhtari, H, Romiani, A, Saberi, M.K. (2018). Bibliometric analysis and visualization of Journal of Artificial Societies and Social Simulation (JASSS) between 2000 and 2018. *Webology*, *16*(1), 166-183. DOI:10.14704/WEB/V16I1/a185
- Naderbayghi, F, Esfandiari moghaddam, A, Sohayli, F. (2013). A survey on heterometrics: a new metric for evaluating the impact of scientific outputs and interactions. *Caspian Scientometrics Journal*, *2*(2), 55-67. [In Persian]
- Navidi, F., & Mansourian, Y. (2015). An Introduction to Altmetrics: Alternative Indicators to Explore the Impact of Research with an Emphasis on the Social Web. *Scientometrics Research Journal*, *1*(1), 1-20. doi: 10.22070/rsci.2015.372 [In Persian]
- Neylon, C., & Wu, S. (2009). level metrics and the evolution of scientific impact. *PLoS biology*, *7*(11), e1000242. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.1000242>
- Nuredini, K., & Peters, I. (2016). Enriching the knowledge of altmetrics studies by exploring social media metrics for Economic and Business Studies journals. In *Proceedings of the 21st International Conference on Science and Technology Indicators (STI Conference 2016), València (Spain), September 14-16, 2016*.

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2

Issue 4

Serial Number 6

- Berlin: European Network of Indicator Designers (ENID). <https://www.econstor.eu/handle/10419/146879>.
- Peoples, B. K., Midway, S. R., Sackett, D., Lynch, A., & Cooney, P. B. (2016). Twitter predicts citation rates of ecological research. *PloS one*, 11(11), e0166570. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0166570>
- Piwovar, H. (2013). Introduction altmetrics: What, why and where?. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, 39(4), 8-9. <https://doi.org/10.1002/bult.2013.1720390404>
- Pooladian, A., & Borrego, Á. (2017). Twenty years of readership of library and information science literature under Mendeley's microscope. *Performance measurement and metrics*, 18(1), 67-77. <https://doi.org/10.1108/PMM-02-2016-0006>.
- Salajegheh, M., & Diari, S. (2016). The relationship between Altmetrics and SNIP, SJR, Eigenfactor and IF of medical science journals. *Librarianship and Information Organization Studies*, 27(2), 167-180. [In Persian]
- Serati Shirazi, M. (2019). An Altmetric Study on Scientific Iranian Articles Indexed in Social Science index. *Sciences and Techniques of Information Management*, 5(4), 162-190. doi: 10.22091/stim.2020.4982.1356 [In Persian]
- Thelwall, M., & Kousha, K. (2014). Academia.edu: Social network or Academic Network?. *Journal of the Association for information Science and technology*, 65(4), 721-731. <https://doi.org/10.1002/asi.23038>
- Thelwall, M., & Nevill, T. (2018). Could scientists use Altmetric.com scores to predict longer term citation counts?. *Journal of informetrics*, 12(1), 237-248. DOI:10.1016/j.joi.2018.01.008.
- Thelwall, M., & Wilson, P. (2016). Mendeley readership altmetrics for medical articles: An analysis of 45 fields. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 67(8), 1962-1972. <https://doi.org/10.1002/asi.23501>
- Torres-Salinas, D., Robinson-García, N., & Jiménez-Contreras, E. (2016). Can we use altmetrics at the institutional level? A case study analysing the coverage by research areas of four Spanish universities. *arXiv preprint arXiv:1606.00232*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1606.00232>

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 2
Issue 4

Contents

Designing a Knowledge-based Economy Model to Achieve Knowledge-based Development

Karim Hanafi Niri; Robabeh Pourjabali; Mahboube Babaei/ 1

The Moderating Role of Knowledge Inertia on the Relationship Between Organizational Learning Capability and Organizational Innovation

Azam Kazemi; Mohammad Reza Farhadpoor/ 23

Investigating the Status of Studying in Virtual Social Networks Among Undergraduate Students of Razi University of Kermanshah

Hadis Heidari; Gholamreza Heidari; Mahmoud Moradi/ 43

Encouraging Factors in Students' Use of the PARSIJOO Search Engine

Zeinab Taheri; Faegheh Mohammadi; Firooz Mahmoodi/ 61

The Relationship Between Organizational Citizenship Behavior and Organizational Performance of Librarians

Saleh Rahimi; Faramarz Soheily; Hoda Zarei; Fatemeh Rahimi/ 83

Review of Altmetric Index Articles of Iranian Medical Publications Indexed in PubMed Information Database in Scientific Social Media

Abbas Doulani; Layla Rasouli Ghotorlar; Amir Ghaebi/ 97

Journal of Knowledge-Research Studies

Vol.2, Issue 3, Serial Number 6, 2024

Has received a scientific credit rating of B from the
Iran Scientific Journals Commission since 2022

Director-in-Charge: Afshin Hamdipour, PhD

Editor-in-Chief: Rasoul Zavaqaqi, PhD

Publisher: University of Tabriz

Editorial Board

Mohammad Abbaszadeh (Professor), Department of Social Sciences, University of Tabriz; **Muhammad Asghari** (Professor), Department of Philosophy, University of Tabriz, Iran; **Hossein Asgharpur** (Professor), Department of Economics, University of Tabriz; **Hasan Ashrafi-Rizi** (Professor), Department of Medical Library and Information Sciences, Isfahan University of Medical Sciences; **Hashem Atapour** (Associate Professor), Department of Knowledge and Information Science, University of Tabriz; **Rahim Badri** (Professor), Department of Education, University of Tabriz; **Gholamreza Fadaie** (Professor), Department of Knowledge and information Science, University of Tehran; **Abdol-Hossein Farajpahlou** (Professor), Department of Knowledge and information Science, Shahid Chamran University of Ahvaz; **Mohammad Reza Ghane** (Associate Professor), Research Department of Evaluation and Resource Development, Islamic World Science and Technology Monitoring and Citation Institute; **Afshin Hamdipour** (Associate Professor), Department of Knowledge and Information Science, University of Tabriz; **Ayaz Isazadeh** (Professor), Department of Computer Science, University of Tabriz; **Hamid R. Jamali** (Senior Lecturer); Charles Sturt University, Wagga Wagga, Australia ; **Prof. P.B. Mangla** (Professor), Tagore National Fellow (Govt. of India Ministry of Culture), Earlier: University of Delhi: Dean, Faculty of Arts; Chairman, Bd. of Research Studies (H); Head, Dept. Of Lib. & Information Sc.; UNESCO Expert; **Jafar Mehrad** (Professor), Department of Knowledge and information Science, University of Shiraz; **Mahdieh Mirzabeigi** (Associate Professor), Department of Knowledge and information Science, University of Shiraz; **Nader Naghshine** (Associate Professor), Department of Knowledge and information Science, University of Tehran; **Mohsen Nowkarizi** (Professor), Department of Knowledge and information Science, Ferdowsi University of Mashhad; **Faramarz Soheili** (Associate Professor), Department of Knowledge and information Science, Payame Noor University; **Muzammil Tahira**, Professor (Assistant), Department of Information Management, University of the Punjab, Lahore and Department of Library and Information Science, Faculty of Computer Science and Information Technology, University of Malaya, Malaysia; **Bülent Yılmaz** (Professor), Department of Information Management, Hacettepe University, Ankara, Turkey; **Vahideh Zarea** (Professor), Department of Medical Library and Information Science, Tabriz University of Medical Sciences; **Rasoul Zavaqaqi**, (Associate Professor), Department of Knowledge and information Science, University of Tabriz.

Referees of this Issue

Amir Reza Asnafi (Associate Professor), Department of Knowledge and Information Science, Shahid Beheshti University; **Narjes Vara** (assistant professor), ISC evaluation and resource development department at ISC; **Mohammad Reza Shekari** (PhD), Iran Public Librarian Foundation; **Leili Seifi** (Associate Professor), Department of Knowledge and Information Science, University of Birjand; **Davoud Haseli** (Assistant Professor), Department of Knowledge and Information Science, Kharazmi University; **Fariborz Doroudi** (Assistant Professor), Iranian Research Institute for Information Science and Technology (IranDoc); **Hasan Ashrafi-rizi** (Professor), Medical Library and Information Science Department, Isfahan University of Medical Sciences; **Adeleh Asadi** (PhD), Iran Public Librarian Foundation; **Mahshid Eltemasi** (Assistant Professor), Department of Knowledge and Information Science, University of Tehran; **Karim Hanafi Niri** (PhD), Plan and Budget Organization; **Abbas Doulani** (Associate Professor), Department of Knowledge and Information Science, University of Alzahra; **Mahmoud Moradi** (Assistant Professor), Department of Knowledge and Information Science, Razi University

Address:

Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Education and Psychology, University of Tabriz

Tel: (0098)4133392145

Fax: (0098)4133356009

Email: JKRS@tabrizu.ac.ir

JKRStabrizU@gmail.com

Website: <https://jkrs.tabrizu.ac.ir/?lang=en>

Vol. 2, Issue. 4, Serial Number 6, 2024

Online ISSN: 2821-045X

Journal of Knowledge-Research Studies

Has received a scientific credit rating of B from the
Iran Scientific Journals Commission since 2022

Designing a Knowledge-based Economy Model to Achieve Knowledge-based Development
Karim Hanafi Niri; Robabeh Pourjabali; Mahboube Babaei

**The Moderating Role of Knowledge Inertia on the Relationship
Between Organizational Learning Capability and
Organizational Innovation**

Azam Kazemi; Mohammad Reza Farhadpoor

**Investigating the Status of Studying in Virtual Social Networks
Among Undergraduate Students of Razi University of Kermanshah**
Hadis Heidari; Gholamreza Heidari; Mahmoud Moradi

**Encouraging Factors in Students' Use of
the PARSIJOO Search Engine**

Zeinab Taheri; Faegheh Mohammadi; Firooz Mahmoodi

**The Relationship Between Organizational Citizenship Behavior
and Organizational Performance of Librarians**

Saleh Rahimi; Faramarz Soheily; Hoda Zarei; Fatemeh Rahimi

**Review of Altmetric Index Articles of Iranian Medical
Publications Indexed in PubMed Information Database
in Scientific Social Media**

Abbas Doulani; Layla Rasouli Ghotorlar; Amir Ghaebi

